Editura UNIVERS

Miguel Delibes se naște în 1920 la Valladolid. Urmează liceul în orașul natal, iar cînd izbucnește războiul civil se înrolează ca voluntar. După război studiază dreptul, comerțul și ziaristica la Valladolid, Bildabo și Madrid. Este numit profesor de istorie a comerțului în Valladolid, împletind această profesie cu o intensă activitate pe tărîm literar. Este membru în redacția ziarului „El Norte de Castilla", unul dintre cele mai vechi ziare spaniole.

Se face cunoscut prin romanul La sombra del ciprés es alagada (Umbra chiparosului este prelungă), distins cu premiul Nadal pe anul 1947. Apar apoi: Aún es de día (Este încă zi); El Camino (Drumul), Mi idolatrado hijo Sisí (Fiul meu adorat, Sisi) Diario de un cazador (Jurnalul unui vînător), care aduce autorului Premiul Național de Literatură „Miguel de Cervantes" (1955), Sistas con viento sur, un volum de patru nuvele distins cu premiul Fastenrath al Academiei regale spaniole, Las Ratas (Șobolanii), încoronat cu premiul criticii pe anul 1963; Cinco horas con Mario (Cinci ore cu Mario), romanul pe care-l oferim acum, în versiune românească, a apărut în 1966, bucurîndu-se de un remarcabil succes.

Lei 4

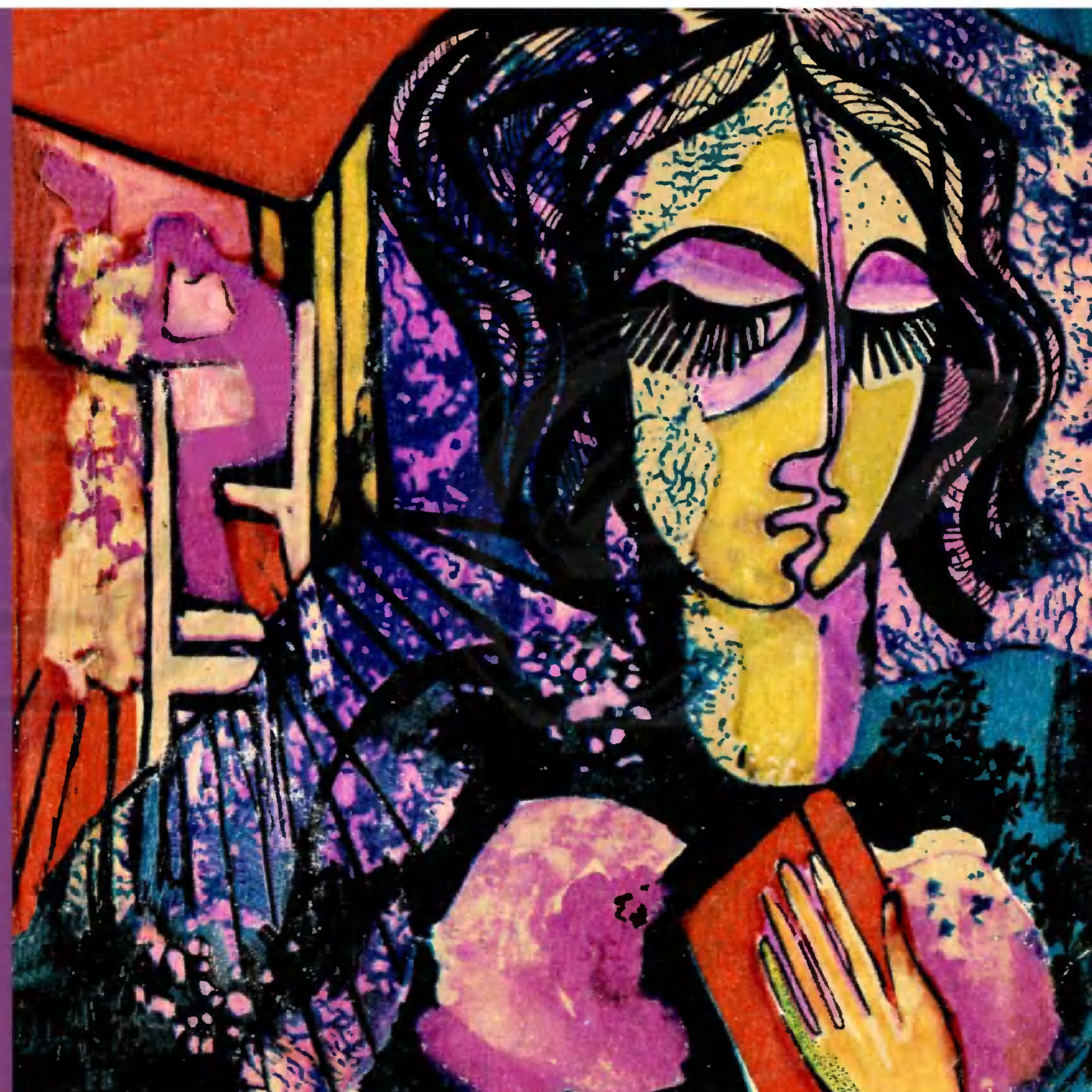
MIGUEL DELIBES • CINCI ORE CU MARIO

150

1970

MIGUEL DELIBES

CINCI ORE CU MARIO

COLECȚIA MERIDIANE

Coperta: *Ioana Dragomirescu*

Miguel Delibes

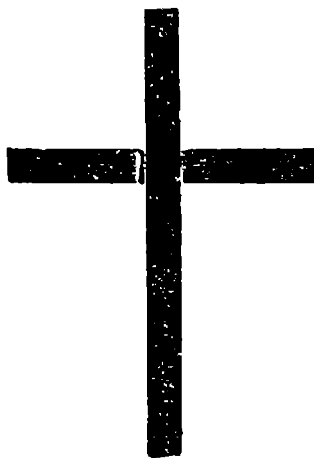
Cinci ore cu Mario

Traducere de
Odette Mărgăritescu-Lungu
și
Alexandru D. Lungu

Editura UNIVERS

București, 1970

Lui *JOSÉ JIMÉNEZ LOZANO*

Rugați-vă lui Dumnezeu pentru odihna sufletului răposatului.

D. MARIO DIEZ COLLADO

Adormit întru Domnul la vîrsta de 49 de ani, grijit cu sfînta împărtășanie în ziua de 24 martie 1966

R.I.P.

Neconsolata soție, doña Maria del Carmen Sotillo ; copiii, Mario, Maria del Carmen, Alvaro, Borja și Maria Aránzazu ; socru, preailustrul Señor don Ramon Sotillo ; sora, Maria del Rosario ; cumnate, doña Julia Sotillo și doña Encarnacion Gomez Gomez ; unchi, veri și întreaga familie întristată împărtășesc durerea acestei pierderi și se roagă pentru odihna celui dispărut.

Slujba religioasă : mîine, ora opt, la biserica parohială San Diego.

Înhumarea : ora zece.

Slujbele Gregoriene se vor anunța din timp.

Casa defunctului : Alfareros, 16, mezanin, dreapta.

Atelierul grafic, Pío Tello.

După ce pleacă și ultimul vizitator, Carmen închide ușa, apoi își lipește ușor ceafa de răceala netedă a peretelui clipind de cîteva ori ca orbită. Își simte mîna dreaptă amorțită și buzele umflate de-atîta sărutat. Cum nu găsește nimic mai bun de făcut, repetă același lucru pe care-l spune de dimineață.

„Mi se pare o minciună, Valen, zău, mi-e imposibil să mă obișnuiesc cu această idee".

Valen o apucă de mînă blînd și-o trage după ea, pe coridor, înspre camera de dormit, fără ca cealaltă să opună vreo rezistență.

Trebuie să dormi puțin, Menchu. Mă bucur că te văd atît de tare, dar să nu te înșeli, prostuțo, asta e ceva superficial, așa se întîmplă întotdeauna, nervii or să te lase. O să vezi tu mîine.

Carmen se așază pe marginea patului încăpător și, ascultătoare, se descalță, împingînd pantoful din piciorul drept cu vîrful piciorului stîng și invers. Valentina o ajută să se întindă, apoi întoarce un colț al pledului și-o acoperă de la mijloc în jos. Înainte de-a închide ochii, Carmen tresare deodată, îngrijorată :

— Să dorm ? Nu, Valen, nu vreau să dorm ; trebuie să stau cu el. E ultima noapte. O știi și tu.

Valentina se arată înțelegătoare. Vocea și mișcările ei ascund o nespusă grijă.

— Nu dormi dacă nu vrei, dar stai puțin întinsă. Trebuie să te destinzi. Cel puțin încearcă ; se uită la ceas. Vicente nu poate întîrzia.

Carmen se întinde sub pled, închide ochii strîns și, ca și cum asta n-ar fi de-ajuns, și-i acoperă cu brațul drept, gol, foarte alb, în contrast cu mîneca neagră a jerseului, scurtă pînă la cot. Spune.

— Mi se pare c-a trecut un secol, de azi-dimineață, de cînd te-am chemat. Doamne, Dumnezeule, cîte lucruri s-au petrecut. Și încă mi se pare o minciună, zău ; mi-e imposibil să mă obișnuiesc cu această idee.

Cu ochii închiși, acoperiți de braț, Carmen continuă să vadă defilînd figuri inexpresive ca niște lemne, atunci cînd nu erau deliberat întristate. „Așa cum am spus“ ; „Multă resemnare“ ; „Îngrijește-te, Carmen, cei mici au nevoie de tine“ ; „La ce oră e mîine înmormîntarea ?“ Și ea : „Mulțumesc, cutare“, sau „Mulțumesc, cutărică“. Iar în fața vizitelor eminente : „Cît s-ar fi bucurat bietul Mario, văzîndu-vă aici !“ Niciodată nu erau aceiași, dar mulțimea nu descreștea. Era ca debitul unui rîu. La început, o atmosferă convențională. Fețe prelungi, tăceri insidioase. Armando a fost cel care a spart gheața cu bancul lui ; cu călugărițele. El își închipuise că ea nu-l aude, dar Carmen l-a auzit, și în afară de ea, l-a mai auzit și Moyano, cel cu fața lăptoasă, încadrată de-o barbă rabinică, mătăsoasă ; cu ce privire mută și acră l-a măsurat.

Dar atmosfera aceea încordată n-a mai revenit. Barba lui Moyano și paloarea lui de mort erau

în ton cu camera de priveghi. În schimb șuvița de păr înspicată a lui Valen distona. „Cînd mi-au spus, nu mi-a venit să cred". „Doar l-am văzut ieri." Carmen se apleca și o săruta pe amîndoi obrajii. În realitate nu se sărutau, își încrucișau studiat capetele, întîi la stînga, apoi la dreapta, sărutînd aerul și poate un fir de păr răvășit, în așa fel încît și una și alta auzeau doar sunetele sărutărilor, dar nu simțeau și căldura lor. „Nici mie nu-mi vine-a crede... Aseară a mîncat ca de obicei și-a citit pînă tîrziu. Și azi-dimineață, vezi și tu. Cum aș fi putut să-mi imaginez una ca asta ?" Barba lui Moyano era adecvată perfect atmosferei ; ca și pielea lui de-un albastru transparent, subțiată, de om studios. Era unicul lucru pentru care Carmen îi era recunoscătoare. „Te supără dacă intru să-l văd ?" „Din contra". „Așa cum ne-am înțeles, Carmen". Și amîndouă femeile își încrucișau capetele, întîi la stînga, apoi la dreapta, sărutînd aerul, golul, și poate vreun fir de păr răvășit, în așa fel, încît și una și alta auzeau doar sunetele săruturilor, dar nu simțeau și căldura lor. „Niciodată n-am văzut un asemenea mort, îți jur. Nu și-a pierdut nici măcar culoarea". Și Carmen încerca un ciudat sentiment de mîndrie, ca și cum ar fi făurit mortul cu propriile ei mîini. Ca Mario, nici unul ; era mortul ei, ea însăși îl făurise. Dar Valen se împotrivea : „Prefer să mi-l amintesc viu". „Află că nu-i absolut obligatoriu". „Chiar dacă ar fi așa". La fel și Menchu, dar ea era fiica lui, și n-avea încotro.

Cînd s-a întors de la Colegiu, însoțită de Doro, o obligase să intre și o forțase să-și deschidă ochii, dar ea se încăpățîna să și-i țină închiși. „Las-o,

femeie, e încă o copilă". „E fiica lui și-o să-i deschidă chiar acum, pentru că-i poruncesc eu". O isterică. Menchu se comportase ca o isterică.

— Să crești șerpi...

— Lasă, Menchu, odihnește-te, hai, fă tot posibilul să te odihnești. Nu te mai gîndi la nimic.

În jurul ei nu vedea decît siluete nedeslușite cu ochi bulbucați, inexpresivi. Îi unea o responsabilitate incertă, un sentimentalism contrafăcut, și-o dorință lacomă de-a o atinge — pe ea, pe Carmen — cu degetele sau sărutînd-o. Intrau uimiți, cu dorința de-a pleca foarte repede. „Cînd mi-au spus, nu mi-a venit să cred, doar l-am văzut ieri". „Bietul Mario, atît de tînăr". Șuvița de păr înspicat a Valentinei distona ca un șfichiuit de bici. Distonau și cărțile din spatele coșciugului, cu cotoarele lor strălucitoare, roșii, verzi și galbene. După ce-au plecat băieții lui Carón, ea le-a întors una cîte una, cu răbdare, pe toate cele cu copertile țipătoare, care se vedeau de sub crepul negru. După ce-a terminat, avea degetele pline de praf, dar se simțea straniu de mulțumită.

„Așa cum am vorbit" ; „Să te țină Dumnezeu sănătoasă să-l poți pomeni". La urma urmei a făcut bine că l-a trimis pe Bertrán la bucătărie. Un pedel nu trebuie să stea niciodată la un loc cu profesorii. Și apoi, scena. Antonio înghițise hapul din vina lui. De ce să asiste surzii la asemenea lucruri ? Antonio a spus doar atît : „Se duc cei buni, și rămîn cei răi". De fapt n-a spus-o deslușit, a bolborosit-o, iar Bertrán a întrebat: „Ce spuneți ?" Și Antonio a repetat, în șoaptă, privind bănuitor în jur. Bertrán, dînd din umeri și întărindu-și vocea, spuse, luînd drept martori mulțimea :

„dacă nu vă înţeleg". Antonio, privind mortul şi apoi pe cei din jur, mai spuse o dată şi încă o dată, ridicînd progresiv glasul, în timp ce-n cameră se aşternea liniştea, aşa încît, atunci cînd a strigat „că rămîn cei răi şi se duc cei buni", iar Bertrán a răspuns „a, nu vă înţelegem, scuzaţi-mă", a auzit toată lumea.

Unii veneau, alţii plecau. Îi unea pe toţi o incertă responsabilitate, şi li se citea în ochi o tristeţe falsă. Bene, soţia lui Antonio, profitînd de-un moment de linişte, spuse, afectată, suspinînd lung, parcă şi-ar fi dat duhul. „Inima e foarte trădătoare, asta se ştie de cînd lumea". Vorbele ei au fost ca o eliberare. Ochii îşi pierdură privirile triste, false şi, puţin cîte puţin, chipurile îşi recăpătară expresiile obişnuite. Se găsise un ţap ispăşitor. Bene îi spuse lui Bertrán. „Bertrán, treci te rog în bucătărie; aici nu-i loc nici să respiri".

— Nu poţi să-ţi dai seama cum arăta bucătăria, Valen. Un adevărat furnicar. Mario avea, printre oamenii de rînd, o reputaţie bună.

— Bine, dragă, dar acum, taci. Nu te mai gîndi la nimic, încearcă să te odihneşti. Te rog.

— Mi se pare că a trecut un secol, de azi-dimineaţă, de cînd te-am chemat, Valen.

A chemat-o la puţin timp după ce şi-a dat seama. Şi Valen a dat fuga imediat. A fost prima. Carmen şi-a descărcat sufletul în faţa ei o oră şi jumătate. *Era tîrziu faţă de obiceiul lui de-a se scula, dar în timp ce deschideam obloanele de la geamuri, mă gîndeam că ar fi putut dormi încă. M-a şocat poziţia lui, pentru că Mario obişnuia să doarmă pe-o parte, cu picioarele strînse, încît îi ajungea chiar lungimea unei jumătăţi de pat, în*

schimb cu dormeam totdeauna înghesuită, imaginează-ți, se făcea ghem, el spunea că din totdeauna, de cînd era mic, de cînd își aducea aminte, dormea așa ; dar azi-dimineață era cu fața-n sus, absolut normal, fără să se fi schimbat la față, pentru că Luís spune, că atunci cînd au atacul, instinctiv își dau seama că se sufocă și se-ntorc, pe cît se pare, după aer, clefăind ca peștii cînd îi scoți pe mal, sau cam așa ceva — înțelegi ? — cît despre culoare, absolut normal, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, nici măcar nu era țeapăn, parc-ar fi adormit... Dar cînd i-a atins umărul și i-a spus : „Mario, ai să întîrzii", Carmen și-a tras mîna ca și cum s-ar fi fript. „Inima este foarte trădătoare, asta se știe". „La ce oră e mîine înmormîntarea ?" „Nici mie nu-mi vine a crede... Aseară a mîncat ca de obicei și-a citit pînă tîrziu... și azi-dimineață, vezi și tu, cine și-ar fi închipuit ?" Și-a întrebat-o pe Valen (avea încredere în ea) : „Tu nu știi, Valen, Mario are vreun titlu ? Nu te întreb din trufie prostească, zău, imaginează-ți c-ai fi în locul meu, te-ntreb pentru anunțul mortuar, înțelegi ? fiindcă un anunț, așa, fără un titlu, fără nimic în plus, pare o lipsă de respect". Valentina nu răspunse. „Mă auzi ?" I s-a părut că Valen plînge. „Nu știu, a răspuns deodată Valen, uimită. Așteaptă o clipă să-l întreb pe Vicente". Ritmul pașilor Valentinei se pierdeau pe coridor, răzbătînd din ce în ce mai imprecişi pînă la Carmen, apoi auzi zgomotul receptorului ; și în sfîrșit : „Regret, dragă, Vicente spune că nu, titluri nu numai directorii".

Păreau niște umbre lipicioase, care se-agățau cu îndîrjire de mîna ei, ca ventuzele, și-o obligau să

se aplece întîi la stînga, apoi la dreapta. „Nu-ţi dai seama cît m-a impresionat ; n-am putut să mănînc. Ángel îmi spunea : mănîncă, femeie, cu asta nu rezolvi nimic". Copiii nu aduc decît necazuri, *de cum se nasc sfîşie pîntecul femeii, sînt ca nişte şerpi. Uite la Mario, nici măcar o lacrimă. Nici doliu după tată-su, ce vrei mai mult?* „Te rog, scuteşte-mă, mamă, convenţionalismele astea stupide nu mă impresionează". Carmen s-a închis jumătate de oră în closet să plîngă. *Şi cu pulovărul ăsta, Valen, pe care-l am de cînd cu doliul după biata maică-mea, odihnească-se-n pace, arăt groaznic, mi-a rămas tare mic şi, deocamdată, n-am altul.*

Carmen era îmbrăcată c-o bluză neagră, rărită în dreptul sfîrcurilor, din cauza întinsului. Ca să fim drepţi, deşi îmbrăcaţi în negru, sînii ei erau nepermis de provocatori pentru doliu. În sinea ei, Carmen bănuia că tot ce-i strident, ţipător, ori agresiv, era nepotrivit cu împrejurarea de faţă. *I-aş fi făcut cu plăcere respiraţie artificială, suflîndu-i în gură, n-aş fi avut nici cea mai mică reţinere, altele spun că li-i scîrbă, dar mie nu ; nu l-aş fi lăsat să moară aşa, dar să-ţi spun drept, n-am văzut decît o singură dată la telejurnal şi n-am îndrăznit să-ncerc, ştii şi tu, sînt lucruri cărora nu li se prea dă importanţă, ca şi cînd ai răspunde la bună ziua, ce să mai vorbim.* „Inima este foarte trădătoare, se ştie". „Nu c-o spun eu, dar niciodată n-a fost bolnav". „Întîmplarea cu Mario nu mă surprinde, Menchu ; erau trup şi suflet". Valentina izbucni în rîs : „Ai încercat să-ţi pui combinezon şi sutien negru ?" Asta era cu totul altceva. E adevărat că bluza rămînea tot mică şi sînii tot mari, dar ţesătura lînii nu mai era

transparentă. *La poitrine a fost marele meu defect. Totdeauna i-am avut puțin mai mari decît mi-ar fi plăcut să-i am.*

Valentina și Esther stăteau tot timpul în preajma ei. Esther, cu buzele strînse, îi urmărea clipele de slăbiciune. Valentina o săruta din cînd în cînd pe obrazul stîng : „Menchu, drăguță, nu-ți închipui cît mă bucur că te văd atît de tare". Și colac peste pupăză, Borja s-a întors de la școală strigînd : „Eu vreau să moară tata în fiecare zi, să nu mă mai duc la școală". L-a plesnit fără milă pînă a început s-o doară mîna. „Lăsați-l, señorita, copilul nu-și dă seama, o să-l nenorociți". Dar ea îl lovea înainte, orbește. Apoi soseau siluete cu ochi rotunzi, uimiți, și-i strîngeau mîna umflată care o durea, sau își încrucișau capetele cu al ei, întîi la stînga, apoi la dreapta, și spuneau : „Am aflat ca prin minune" ; „Cînd mi-au spus nu mi-a venit să cred". „Ángel îmi spunea : mănîncă ; nu rezolvi nimic dacă nu mănînci". Dar pe Mario nu-l sărutau și nici nu-i strîngeau mîna. Prietenii își ascundeau fața tulburați în umărul lui și-i loveau spatele, frenetic, cu mîna dreaptă, ca și cum ar fi vrut să-i scuture praful de pe bluza albastră. „Nu mă miră de loc ; erau trup și suflet. Bietul Mario !" „Tatăl sau fiul ?" Nu mai știa ce spune. „Amîndoi, desigur, amîndoi". Era mortul ei ; ea îl făurise. Îl bărbierise cu mașina electrică și-l pieptănase, înainte ca cei de la pompele funebre să-l fi pus în sicriu. „Nu și-a schimbat culoarea de loc. Parcă-i viu. Niciodată n-am văzut un asemenea mort, nu-i așa ? Și ține cont că noi sîntem obișnuiți să vedem morți". „Așa cum ne-am înțeles".

Își aplecau capetele mai întîi la stînga, apoi la dreapta, sărutînd aerul, golul, în așa fel încît cealaltă să-i audă zgomotul sărutului, dar nu să simtă și căldura lui. „Să nu-mi spuneți că o să-l lăsați îmbrăcat pe domnul nostru ca într-o zi obișnuită." „Și de ce nu, Doro ?" Doro își făcu cruce : „Doar n-o să-l lăsați cu pantofi colorați. Asta nu se-ntîmplă nici la cel mai sărac dintre săraci:. Carmen a expediat-o la bucătărie. N-avea ce să-i explice unei servitoare. I-a spus și lui Bertrán : „Treci te rog în bucătărie, Bertrán; aici nu-i loc nici să respiri". Sosind, Bertrán, cu ochii lui miopi, sincer înlăcrimați, spuse : „Nu era bun ; don Mario era un om dintr-o bucată și oamenii dintr-o bucată'îi poți număra pe degete. Mă înțelegi, doamnă ?" Îl îndepărtă cu energie pentru că încercă s-o sărute. Carmen l-a ras pe Mario cu mașina electrică, l-a spălat, l-a pieptănat și l-a îmbrăcat cu costumul gri-închis, același cu care fusese îmbrăcat cînd a ținut conferința în „Ziua pomenilor", descosîndu-l puțin în părți, pentru că, deși cald, mortul era prea greu pentru ea. Apoi i-a pus cravata cu dungi negre, maro și roșii, dar nu i-a plăcut pentru că nodul era prea moale. În sfîrșit, cei de la pompele funebre l-au așezat în sicriu și l-au dus în birou, care s-a transformat în cameră mortuară. Și Mario a spus : „De ce tocmai acum ?" Dar cînd a sosit de la Universitate, știa deja totul. Poate îi spusese Bertrán. Sprîncenele aproape că-i acopereau ochii, dîndu-i o înfățișare bănuitoare și întunecată, ca și cum greutatea creierului ar fi fost prea mare și i-ar fi strivit arcadele peste trăsăturile feței, turtindu-le. *Dar, bănuiesc că el știa deja totul, imaginează-ți, nu-l chemasem niciodată, doar*

atît i-am spus : „tata“, și el, liniștit, tăcut, pentru că Mario mă sperie adesea, Valen, e un copil care se controlează prea mult pentru vîrsta lui, și nu că nu i-aș admira integritatea, nici vorbă ; dar sentimentelor trebuie să le dai partea lor, că pe urmă se răzbună și-i mai rău, dar el a rămas ca o statuie, același, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, i-am spus : „dintr-o dată. Nici nu s-a trezit. Luís spune că-i un infarct“, și n-am mai putut să mă abțin, am izbucnit în plîns și l-am îmbrățișat, nu poți să-ți dai seama cîtă suferință, Valen, pentru că timp de cîteva minute am avut impresia că îmbrățișez un copac, o piatră, sau cam așa ceva, că el spunea numai, închipuie-ți cîtă rușine : „pentru ce acum ?“ cît despre lacrimi, nici urmă, nici o lacrimă, închipuie-ți și tu, tatăl lui, ar fi fost absolut natural, dar nimic, așa cum auzi.

— Să crești șerpi.

— Taci ; acum odihnește-te.

Pío Tello se emoționase. *Mario, desigur, se bucura de multă trecere printre oamenii de rînd. Ce necaz că n-avea nici un titlu ! S-ar părea că asta nu contează, dar un titlu, chiar și de două cuvinte, ar fi îmbrăcat anunțul mortuar, Valen, să nu-mi spui că nu.* „Așa cum ne-am înțeles“. „Îngrijește-te, Carmen, cei mici au nevoie de tine“. „Cînd mi-au spus nu mi-a venit să cred, îți jur“. „Nici mie“... Encarna a scos-o din sărite. Izbucnirea Encarnei a fost o barbarie lipsită de sens. „Așa cum am vorbit“. „Mulțumesc, drăguțo.“ Carmen se apleca și amîndouă își încrucișau capetele, întîi la stînga, apoi la dreapta, și una și alta auzind zgomotele ușoare ale săruturilor, nesimțind însă și căldura lor. Avea o ură instinctivă pentru anunțurile mor-

tuare, *că eu nu mă gîndeam să-l pun la intrare, înțelege-mă, mă îngrozește, mi se pare de prost gust, dar vezi și tu, la ora la care s-a întîmplat, nu aveam altă soluție, trebuia să afle lumea, pentru că după el, o știu prea bine, să nu mă contrazici, puteam să-l îngrop ca pe un cîine, dar trebuie să salvez aparențele, Valen, deși mîine o să apară în „El Correo" că înmormîntarea e la ora zece, n-are importanță, pentru că mulți se grăbesc s-ajungă la serviciu și nu află, fii sigură, așa că am comandat șase : unul aici, altul la Institut, altul la „El Correo", și restul în diferite alte părți, asta fără să împiedice anunțul la Radio după Buletinul de știri.*

Carmen știa că izbăvirea ultimelor ore ale lui Mario depindeau de ea. Cartea stătea pe noptieră, și-ntre scoarțele ei, gîndurile lui Mario, închise ca-ntr-o cutie. Cînd va reuși să scape de siluetele acelea șterse și lipicioase, Carmen se va reuni cu el. Encarna fusese principalul obstacol, dar Charo o luase cu ea. Charo a venit după ce s-au întors copiii de la școală. Se dusese să-i caute. Borja a sosit strigînd : „Vreau ca tata să moară în fiecare zi să nu mă mai duc la școală". O durea mîna. Carmen nu știa dacă din cauza bătăii, ori a insistentelor strîngeri de mînă ale vizitatorilor. Avea buzele umflate de-atîta sărutat. „Așa cum ne-am înțeles". „Cine și-ar fi putut închipui un asemenea sfîrșit ?" „La ce oră e mîine înmormîntarea ?" Dar Encarna nu, nu se schimbase. A intrat ca o furtună, făcîndu-și loc cu brațele prin mulțime. Și striga : „Dumnezeule, mi l-ai luat și pe ăsta. Și pe ăsta". Și grupurile cernite se îngrămădeau privind și sosotind și Encarna îi lua pe toți drept

martori ai singurătății ei. Era ca o nebună. „Ce privire demențială", spusese Antonio. Și-apoi, cînd a îngenuncheat, a exclamat: „Ce-am făcut, Doamne, să merit o asemenea pedeapsă?" Și grupurile se măreau, se micșorau, se adunau și se răreau. Șușoteau: „Cine-i?" Și sentimentalismul complezent al ochilor se preschimba în lăcomie, se înălțau pe vîrfurile picioarelor, să vadă mai bine; spectacolul îi fascina. Dar explicațiile n-au folosit la nimic. „Pentru Don Mario, nici vorbă". Carmen insistă: „Cum să nu plătesc anunțurile?" „Nu mai stăruiți, señora, don Mario i-a apărat pe cei săraci fără să se îmbogățească, și asta, trebuie să recunoașteți, e mare lucru". Ea a cedat, deși știa că lui Pío Tello nu-i merg prea bine afacerile, în pivnița umedă unde se tipărește acel nenorocit „El Correo", scriind manual anunțuri mortuare și afișe. „Nici c-a existat om mai bun ca stăpînul nostru și-acum, priviți-l..." Carmen i-o retezase scurt: „Nu-mi plac scenele, Doro, păstrează-ți lacrimile pentru o ocazie mai bună!" La urma urmei e imoral să-l plîngă servitorii și zețarii și să nu-l plîngă copiii lui! „Nu admit scene, Doro! Mă auzi?" Și Doro s-a retras la bucătărie suflîndu-și zgomotos nasul și ștergîndu-și ochii. Zgomotul creștea ca vuietul mării cînd se-nfurie. Conversațiile se încrucișau și fumul de țigară îi cufunda într-o atmosferă grea. „E cald". „Vă deranjează dacă deschidem puțin?" „E foarte încărcat aerul". „Altul mai bun nu exista". „Deschide". „Așa, să nu fie curent". „Inima e foarte trădătoare, se știe". „Curentul e foarte periculos". „Pentru că și tatăl meu, tot din curent, din nimic altceva, nu c-o spun eu, dar n-a fost niciodată

bolnav în viața lui". „Așa cum ne-am înțeles". „Să-ți dea Dumnezeu sănătate ca să-l pomenești, doña Carmen". Întîi la stînga, apoi la dreapta, Carmen își strîngea buzele și lăsa să zboare un sărut, așa încît cealaltă să audă doar zgomotul, fără să-i simtă și căldura. *Cred c-am făcut rău, dar nu regret, tu ce crezi, Valen, dar cu mîna pe conștiință, o fiică poate lăsa să-l ducă pe tatăl ei fără măcar să-și ia adio? Pentru că ea nu făcea altceva decît să țipe ca o isterică, „vă rog, lăsați-mă, mă îngrozește!" dar Doro și cu mine am depus toate sforțările și-am făcut-o să-și deschidă ochii, nu era după ea, poate într-o bună zi îmi va mulțumi".*

Carmen nu știa dacă fiica ei se roagă, sau se face că se roagă. Stătea nemișcată, ușor adusă de spate, la capătul îngust al coșciugului, către picioare și privea la tatăl ei, într-un gest care implora milă. Aróstegui a spus: „Era un om bun" și-atunci don Nicolás se întoarse brusc spre el: „Bun pentru cine?" Și Moyano a murmurat în barba lui murdară: „Nu e o moarte; e un sfîrșit." Don Nicolás o observă: „Scuze, Carmen, erai aici?" Dar ea n-a răspuns nimic pentru că oamenii aceia vorbeau cu cheie și ea nu-i înțelegea, Mario nu s-a ostenit niciodată să-i explice acest limbaj. „Vă deranjează dacă închidem puțin fereastra?" „Așa, mulțumesc". „A început să se simtă aerul umed și răcoros al nopții". „Ieri a fost frig". „Îngrijește-te, Carmen, cei mici au nevoie de tine". „E foarte încărcat aerul". „Cînd mi-au spus, nu mi-a venit să cred, doar l-am văzut ieri". „Nici mie..." Lui Pío Tello i-a spus: „Însemnează-ți. Ai auzit? Rugați-vă Domnului pen-

tru..." Un moment Carmen a avut slăbiciunea de a se crede protagonistă şi s-a gîndit : „pentru doña Carmen Sotillo", dar şi-a revenit la timp. „Continui ?" Pío a spus : „Don Mario nu avea nici un titlu ?" „După cum vezi şi tu, nu. Numai directorii". Vocea de la receptor suna iritată. „Alţii cu mai puţine merite au". „Vezi şi tu cum stau lucrurile, eu ce-aş putea face ?" Pío Tello nota încet. Cînd a terminat, Carmen a insistat : „Un chenar foarte negru pe margine, Pío, te rog". „N-aveţi grijă". Numai sentimentul fanatic al doliului şi cartea de pe noptieră o legau acum de Mario. A ! şi cadavrul lui. „Nu şi-a schimbat de loc culoarea. Dacă n-ai spune dumneata, nu mi-ar veni să cred că-i mort, îţi jur pe mama mea". „Vă deranjez dacă mai închidem puţin fereastra ?" „Este chiar frig". „Aşa, mulţumesc".

— Cartea e aici, Valen ?

— Sst ! E aici. N-ai teamă, prostuţo. Acum întinde-te, haide, te rog eu. Nu ţi-o ia nimeni.

Valentina se ridică, îi sprijină c-o mînă ceafa şi-o ajută să se întindă din nou ; apoi o acoperă uşor cu pledul alb. Rămasă în picioare, Valentina se uită în jur la vechile gravuri cu flori, la crucifixul de deasupra patului, la covorul uzat, pe care timpul îşi lăsase urmele, şi care acoperea o parte din duşumea. Înaintează încet, prea liniştit pentru ea, prin semiîntunericul încăperii, arătîndu-se oglinzii dulapului, mai întîi din faţă, apoi din profil, apăsîndu-şi de trei ori burta uşor bombată. Buzele ei schiţează un gest de nemulţumire. Întorcîndu-se, ochii ei dau din nou de carte, de tubul de Nasopit, de flaconul de Sedanil, de mica legătură de chei, de portofel şi de vechiul ceas deşteptător. Suspină

imperceptibil. Carmen și-a acoperit din nou ochii cu brațul ei foarte alb. Valentina se așază din nou.

— Ești aici, Valen ?

— Da, dragă, n-avea grijă. N-o să mă mișc de lîngă tine, îți promit, dar acum liniștește-te. Haide, fă un efort.

Doro, cu pleoapele și nasul înroșit dezaproba cu încăpățînare : „Măcar un bănuț, sau altceva, să-i puneți domnului". „Of, Doamne, așa nu se poate, nu-i creștinește. În satul meu nu se-ntîmplă așa nici cu ultimul dintre săraci, s-o știți. Să fi văzut dumneavoastră pe don Profiro, stăpînul, l-au gătit ca pe-un călugăr franciscan". Carmen s-a supărat pe ea foc. Nu accepta, din principiu, lecții de la servitoare. *Și-acum mi se pare o minciună ; mi-e imposibil să mă obișnuiesc cu această idee.* „Mă bucură că te văd atît de tare, Menchu". Încăpățînarea lui Mario i se părea excesivă. Cum să îmbini chenarul negru de șase cicero al lui Pío Tello cu bluza albastră a lui Mario ? Prietenii se ascundeau în spatele lui și-l băteau pe umăr, fără prea multă considerație, ca și cum ar fi vrut să-i scuture praful din bluza albastră. „Închideți-l de tot. E mai bine să-l închideți de tot". „E frig". „Curentul e foarte periculos". „Așa, mulțumesc". „Inima e foarte trădătoare, se știe". „Așa cum ne-am înțeles". „Un chenar foarte negru, Pío, te rog". Și nu că l-ar încălzi cu ceva acest anunț mortuar, dar unde merge mia, meargă și suta: *Și mi s-a înfipt în față, ca și cum ar fi vrut să mă înfrunte, îți jur, că m-a și speriat, „cine a mișcat cărțile ?" „eu", i-am spus, și el mi-a răspuns : „cărțile erau viața lui", vezi și tu cîtă nerușinare, pen-*

tru că aşa cum sînt, cu coperţi atît de ţipătoare, n-aduc nici pe departe a doliu, că tu ştii, Valen, cum se fac acum cărţile, par altă năzdrăvănie, cutii de bomboane, ori ceva asemănător, că-ţi vine mai degrabă poftă să le mănînci, decît să le citeşti, ăsta-i adevărul, să nu spui că nu, dragă, că acum trăim în epoca ambalajului şi valorează mai mult ce-i pe dinafară decît ce-i înăuntru, o înşelătorie şi-o minciună, închipuieşte-ţi, într-o situaţie ca asta, cu un mort în casă, şi cu bălţătura asta de culoare, că mă cunoşti doar, am avut atîta răbdare să întorc carte cu carte, noroc că pînza neagră acoperea cea mai mare parte, altminteri, toată dimineaţa, aşa cum ţi-am spus, am muncit, că dacă nu vezi, nu crezi. Şi mi-am făcut mîinile negre de praf, că doar pentru asta sînt bune, că ceea ce regret e că nu mi-am dat seama la timp, că dacă mă ajutau băieţii de la pompele funebre, terminam cît ai zice peşte, dar cîte poţi să le ceri şi lor, habar n-au de amănunte, normal, ei au grijă de mort şi-n rest, nu ştiu, n-am văzut, nici pe-acolo n-am trecut. „Vă jur că-n viaţa mea n-am văzut un asemenea mort. Nu şi-a pierdut de loc culoarea“. „Nu vrei să-l vezi, Valen ? Să ştii că nu-i absolut obligatoriu“. „Te cred, prostuţo. Dar prefer să păstrez amintirea lui Mario de cînd era viu“.

Siluetele veneau şi plecau. Era o forfotă continuă ; o împrospătare igienică. „Nu se poate sta de fum“. „Puteau să fie mai respectuoşi“. „Aşa cum ne-am înţeles“. Carmen se apleca întîi la stînga, apoi la dreapta, sărutînd în virtutea inerţiei, fără nici un fel de căldură. „Mulţumesc, dragă, îţi mulţumesc din tot sufletul“. Siluetele

aveau nişte ochi rătăciţi, ieşiţi din orbite, dar cînd o siluetă care stătea jos suspina zgomotos şi murmura : „Inima este foarte trădătoare, se ştie“, noii sosiţi se înseninau şi se uniformizau cu cei care înconjurau sicriul. Dar cu toată culoarea lui — Mario e mortul cel mai frumos făurit de nişte mîini omeneşti — Mario nu mai era Mario, Carmen observase asta după ce-i terminase toaleta. Nu mai semăna. Şovăia. Mortul era un mort acceptabil, asemenea celui viu, puţin mai gras, dar nu mai era Mario. Deodată îi veni o idee, ca şi cum i-ar fi vîrît-o în cap cineva, din compasiune. Ochelarii ! Carmen se duse după ei şi i-i puse. Abia atunci observă paloarea rigidă a urechilor. Mulţumită de luciditatea gîndului său, se îndepărtă cîţiva paşi căutînd o perspectivă favorabilă. Dar nu găsi. Doro se ţinea umbră în spatele ei ca un cîine umilit. „Ori îi deschideţi ochii, ori îi scoateţi ochelarii domnului nostru. Puteţi să-mi spuneţi la ce-or să-i folosească, dacă are ochii închişi ?“ Siluetele se ridicau pe vîrfurile picioarelor şi-şi înălţau capetele. „Priveşte-mă, Mario ! Am rămas singură ! Din nou singură ! Toată viaţa singură ! Îţi dai seama ? Ce-am făcut, Dumnezeule, să merit o asemenea pedeapsă ?“ Grupurile forfoteau şi şoşoteau : „Cine-i ?“ „Ce femeie ?“ „S-ar putea să fie amanta“ ; „După cîte se pare e cumnată-sa“ ; „Nu ştiu, nu ştiu“. Encarna stătea în genunchi şi cu fiecare frază îşi golea pieptul de aer. „Închideţi-l de tot, e mai bine:. „Doamne, ce strigăte !“ Carmen nu ştia ce să facă. „Aşa, mulţumesc“. Şovăia. „Ce fumăraie !“ Îi scoase ochelarii. „Poate că ai dreptate, dragă, nu seamănă“. Mario nu mai era aici. Era în carte, în bluza neagră care-i sco-

tea în evidență sînii agresivi, *să nu-mi spui că nu, Valen, sînii ăștia sînt o pacoste pentru mine, nu-s sîni de văduvă, vrei să spui că nu?* și în chenarul negru al anunțului mortuar tipărit de Pío Tello și poate în biserică, *n-a avut nici măcar timp să se spovedească, groaznic!* Antonio, directorul, s-a desprins din grup și-a luat-o pe Encarna de subsuori. Ea s-a opus, răsucindu-se. Au trebuit să se opintească. „Ajutați-mă. Trebuie s-o scoatem de-aici. Femeia asta e prea afectată!" Doamne, ce scandalos! *Nici dacă ar fi fost ea văduva! Că Encarna de cînd a murit Elviro, umbla după el, asta nu mi-o scoate nimeni din cap.* În sfîrșit, au scos-o. Luís a ieșit cu ea și Esther l-a ajutat să-i facă o injecție. Apoi au chemat un taxi prin telefon și s-au dus acasă la Charo. I-a însoțit și Vicente. Puțin cîte puțin, Carmen se simțea din nou văduvă. „Așa cum ne-am înțeles". „Îngrijește-te, Carmen, cei mici au nevoie de tine". „Crapă puțin fereastra, nici nu se poate respira aici". Siluete veneau și plecau. Carmen strîngea mîini moi și mîini fibroase. Se apleca întîi la dreapta, apoi la stînga și săruta în aer, în gol, la întîmplare. „Mulțumesc, draga mea, nu știi cît îți sînt de recunoscătoare".

— N-a sunat?

Carmen își agită nervos mîinile încrucișate în poală. Valentina i le mîngîie. Sînt reci.

— N-ai grijă, o să te anunț, prostuțo! Acum odihnește-te. Încearcă să te destinzi. Vicente nu s-a întors încă.

Luis a rămas aproape un sfert de oră închis în cameră cu el. *Parcă-l împărtășea, eu chiar mă gîndeam că făcîndu-i atîta timp respirație artificială,*

mă gîndeam că poate „nu-i mort“, prostii, îţi dai seama.

„Nu-mi vine-a crede că-i mort. Parc-ar dormi. Nici măcar nu şi-a schimbat culoarea“. Dar, în cele din urmă, Luis a ieşit şi mi-a spus: „Un infarct. Trebuie să se fi produs pe la cinci dimineaţa. Caz rar la un temperament astenic ca cel al lui Mario“, *mi se pare că a spus astenic, ce zici? nu fă caz, tu ştii că nu mă descurc de loc cu asemenea cuvinte, dar, draga mea, Luis avea ochii înroşiţi, ca şi cum ar fi plîns, că m-a şi mişcat, spune şi tu dacă nu face să-i mulţumeşti pentru asemenea compasiune, că medicii, în general, nu se prea emoţionează, sînt obişnuiţi cu asemenea lucruri.* „Vă supără dacă închid puţin fereastra?“ „Să te ţină Dumnezeu sănătoasă ca să-l pomeneşti, doña Carmen“. „Se cam simte frigul“. „Aşa, mulţumesc“. „Aşa cum ne-am înţeles“. „Señora, o telegramă“. Carmen a simţit că-i curg lacrimi pe obraz şi se îngrămădesc la rădăcina nasului. A rupt nervoasă, cu degetul, una din îndoiturile hîrtiei şi, citind-o, izbucni în hohote. Valentina a sărutat-o pe obraz, direct, cu efuziune, în aşa fel să simtă şi zgomotul şi căldura sărutului. „Curaj, nu-i momentul să te pierzi“. Carmen i-a întins hîrtia albastră: „E de la tata“. „Bietul de el, ce clipe o fi trăind, nici nu vreau să mă gîndesc la asta“. Unele siluete se retrăgeau cu ochi liniştiţi, dar mai rămîneau altele lipite de coşciug ca muştele de prinzătorile încleiate. „Aşa cum ne-am înţeles“. „La ce oră e mîine înmormîntarea?“ „Să te ţină Dumnezeu sănătoasă“. „Vă supără dacă deschid puţin fereastra?; aici nu mai e de stat“. Fum şi zgomot. „Din nou singură! Toată viaţa singură!

Ce-am făcut eu, să merit o asemenea pedeapsă ?" „Astea sînt convenționalisme, mamă. Pe mine nu mă impresionează". „Însemnează-ți : «Rugați-vă Domnului pentru...»" Pentru Carmen Sotillo ? *mi se pare încă o minciună, Valen, mi-e imposibil să mă obișnuiesc cu această idee.* „Așa cum ne-am înțeles". Carmen se apleca întîi la stînga ; apoi la dreapta. O dureau buzele și obrajii de atîta sărutat. O durea și mîna dreaptă. Aproape că nu-și putea ascunde durerea cînd i-o strîngeau. Deși, de cînd se știa i-au făcut silă mîinile moi, acum li se dăruia cu o satisfacție înjositoare, ca într-un adulter. „Vă deranjează dacă deschidem puțin fereastra ?" *Pentru mine care i-am făcut respirație artificială, suflîndu-i în gură...* „Așa, mulțumesc". „Am prins un guturai de zici ce-i aia". „Se duc cei buni și rămîn cei răi". „Buni, pentru cine ?" „Nu e moarte, e un sfîrșit". *Cu ochii înroșiți ca și cum plînsese, că m-a și emoționat, spune și tu dacă nu face să-i mulțumești pentru asemenea compasiune.* „Pe don Porfirio, stăpînul, l-au gătit ca pe-un călugăr franciscan", *instinctiv își dau seama că se înăbușă și se întorc...* „Așa cum ne-am înțeles". „Menchu, dragă, cît mă bucur că te văd atît de tare", *nici doliu după tatăl său, ce vrei mai mult ?* „Să-ți dea Dumnezeu sănătate să-l pomenești..." *În definitiv cărțile nu folosesc la altceva decît să adune praf.* „Aici e-un aer foarte greu". „Vă deranjează ?" *că pe doctori, în general, nici nu-i impresionează, nici nu suferă, cum se spune de obicei.* „Așa cum ne-am înțeles..." *„eu îmi imaginez că clefăie ca peștii cînd îi scoți pe mal..."* „Să-ți dea Dumnezeu sănătate, să-l pomenești..."

Carmen se ridică dintr-o dată, atît de violent că Valentina se sperie :

— Acum într-adevăr a sunat, să nu spui că nu, Valen, am auzit cu urechile mele.

— Bine, femeie, fii calmă. O fi Vicente. Imediat te vom lăsa singură. Nu te enerva.

În timp ce Carmen își dă jos picioarele din pat, i se ridică fusta, descoperindu-i genunchii prea plinuți și rotunzi. Fără să se aplece, caută pantofii cu picioarele, și-i încalță. Apoi se aranjează la cap înfoindu-și părul cu degetele. Terminînd, își netezește bluza sub brațe, întîi în partea stîngă, apoi în partea dreaptă. Clatină capul energic, într-un gest de dezaprobare, spunînd descurajată :

— Nu am sîni de văduvă, nu-i așa, Valen ? Nu mă minți.

Din anticameră se aude un murmur potolit de voci bărbătești. Valentina se ridică în picioare :

— Nu fi plictisitoare, dragă, se întoarce spre noptieră, arătînd cartea, tubul de Nasopit, flaconul de Sedanil, și adaugă : Poți să-mi spui ce înseamnă această farmacie ?

Carmen surîde evaziv :

— Mario. Doar îl cunoșteai, zice. Foarte bun, dar plin de complexe. Dacă nu lua o tabletă, și nu-și ungea nările, cum să-ți spun eu, uneori nu adormea. Manii. Dacă o să-ți spun, n-o să-ți vină să crezi, într-o noapte s-a sculat la ora trei să caute o farmacie de serviciu, așa că vezi.

Valentina ridică deodată capul și pentru un moment șuvița ei de păr înspicată strălucește ca o stea căzătoare. Surîde :

— Bietul de el, spune. Mario era un om foarte original.

Carmen se scoală în picioare şi se priveşte în oglindă. Îşi trage de două ori, cu furie, bluza la subsuori, întîi în partea stîngă, apoi în partea dreaptă.

— Arăt mizerabil cu bluza asta, murmură. Cu sutien negru, ori cu sutien alb, sînii ăştia ai mei n-aduc nici pe departe a doliu.

Valentina n-o bagă în seamă. A luat cartea de pe noptieră şi o frunzăreşte.

— Biblia, zice. Să nu-mi spui că Mario citea şi Biblia, surîde din nou şi citeşte tare : „Mergeţi cu paşi hotărîţi pe drumul cel drept : pentru ca cel care calcă strîmb pe calea credinţei, să nu se îndepărteze de ea, ci mai degrabă să se îndrepte".

Carmen o observă cu capul aplecat, ca şi cum ar fi supusă unui control umilitor. Din cînd în cînd, cu mişcări mecanice, îşi netezeşte jerseul sub sîni. Cînd vorbeşte, parcă se scuză :

— El spunea că Biblia îl inspiră şi-l linişteşte.

Valentina izbucneşte în rîs :

— Spunea asta ? Nostim ! Să-l inspire, niciodată n-am auzit un lucru atît de amuzant, Menchu, îţi jur. Şi ceea ce-i subliniat ?

Carmen îşi drege glasul ; se simte din ce în ce mai umilită. Adaugă :

— Manii. Mario recitea numai ceea ce era subliniat, înţelegi ? Şi-acum — ochii i se umezesc, dar paradoxal, vocea ei devine mai puternică — voi lua cartea şi mă voi simţi ca şi cum aş sta din nou cu el. Sînt ultimele lui ore, îţi dai seama.

Valentina închide brusc cartea şi i-o dă lui Carmen. Murmurul vocilor creşte în vestibul. Dar, pe neaşteptate, încetează şi, după cîteva clipe de linişte, se aud nişte bătăi discrete în uşa camerei.

— Acum pleacă, spune Carmen. Şi, instinctiv, îşi trage bluza la subsuori.

Se aude vocea lui Mario :

— E Vicente.

— Plec, spune Valentina. Acum plec, se apropie de Carmen şi-o prinde de mijloc : Chiar nu vrei să rămîn cu tine, prostuţo ?

— Nu, Valen, prefer să rămîn singură. Dacă n-ar fi aşa, ţi-aş spune, mă cunoşti doar.

Valentina se apleacă şi amîndouă îşi încrucişează capetele, întîi în partea stîngă, apoi în partea dreaptă, sărutîndu-se cu indolenţă, în aer, în gol, astfel că amîndouă aud doar zgomotul săruturilor, dar nu simt şi căldura lor.

În micul vestibul, Vicente aşteaptă îmbrăcat. Mario stă alături de el, în aceeaşi bluză albastră. Carmen o ajută pe Valentina să-şi pună pardesiul, apoi, amîndouă caută geanta. Îşi încrucişează din nou capetele, sărutîndu-se în aer, în gol. „La revedere, draga mea, mîine la prima oră voi fi aici, chiar nu vrei să rămîn cu tine ?“ „Nu, Valen, îţi mulţumesc pentru tot ce-ai făcut, se întoarce către Vicente : şi Encarna ?“

Vicente îşi drege vocea. Nu se simte în elementul său în doliu. Nu-şi află locul :

— A adormit. Pînă la urmă a adormit. Luis spune că nu se va trezi pînă mîine. A fost imposibilă. Niciodată n-am văzut aşa ceva.

Mario priveşte la cei doi ca şi cum ar vorbi într-o limbă străină, greu de tradus. Dîndu-le mîna, Valentina spune :

— Pari obosit, Mario. Trebuie să te culci.

Mario nu răspunde. Răspunde Carmen pentru el:

— Se va culca îndată, spune. Ceilalţi s-au şi culcat.

— Şi tata ?

— Am să rămîn eu cu el.

În sfîrşit Valentina şi Vicente pleacă ; o bucată de vreme se aud tocurile prudente ale Valentinei coborînd scara şi murmurul adormitor al vocii lui Vicente. Carmen, rămasă faţă în faţă cu fiul ei, îi arată cartea.

— Mario, spune, culcă-te, te rog. Vreau să rămîn singură cu tatăl tău. E pentru ultima oară.

Mario şovăie :

— Cum vrei, spune, dar dacă ai nevoie de ceva, cheamă-mă ; eu n-o să pot adormi.

Se apleacă spontan şi sărută sincer obrazul lui Carmen. Ea simte în ochii lui o boare călduţă şi neaşteptată. Ridică braţele şi-l strînge cîteva clipe la piept. În sfîrşit, spune :

— Pe mîine, Mario.

Mario se îndepărtează. Are un mers straniu, amestec de lene şi sportivitate, ca şi cum i-ar fi greu să-şi domine propria-i forţă. Carmen se întoarce şi intră în birou. Goleşte scrumierele în coşul cu hîrtii şi-l scoate pe coridor. Cu toate astea încăperea miroase încă a mucuri de ţigară, dar pe Carmen n-o deranjează. Închide uşa şi se aşază pe bancă. Stinge toate lămpile în afară de cea cu picior, care-şi aruncă razele pe cartea deschisă în poală, prelungindu-le pînă la picioarele mortului.

I

Casa și averea sînt moștenire de la părinți, dar o soție înțelegătoare e un dar de la Dumnezeu. În ceea ce te privește pe tine, dragă, presupun că n-ai motive să te plîngi, fie vorba între noi, viața nu ți-a fost o povară, trebuie să recunoști, că o femeie arătoasă, credincioasă ție și care cu cîteva pesete face minuni, nu se-ntîlnește la fiecare pas, fii convins. Dar acum cînd încep complicațiile, pac, și la revedere, ca-n prima noapte, îți amintești ? te duci și mă lași să trag singură la jug. Și nu că mă plîng, nu mă înțelege greșit, că altele o duc și mai rău, de pildă Transi, cu trei copii, dar ce mă supără cu adevărat, e că te duci fără să-ți pese de nopțile mele albe, fără o vorbă de mulțumire, ca și cum totul ar fi normal. Voi, bărbații, o dată ce v-ați văzut căsătoriți, ați scăpat de griji, aveți polița de asigurare în mînă, cum spun eu, sigur că pentru voi nu contează, vă duceți la chefuri cînd aveți poftă, și cu asta basta, că noi femeile, o știi prea bine, sîntem niște romantice și niște proaste. Și nu c-aș vrea să spun acum că ai fost un aiurit, dragă, asta ar mai lipsi, nu vreau să fiu nedreaptă, dar nici n-aș băga mîna în foc, îți închipui. Neîncredere ? Zi-i cum vrei, dar sînt sigură că cei care vă credeți buni, sînteți din pru-

denţă, că în anul în care am fost la mare, ce-ţi mai fugeau ochii, dragă, că eu îmi amintesc ce spunea biata maică-mea, odihnească-o Dumnezeu în pace, cel mai bun bărbat trebuie legat, şi trebuie să recunoşti că mama avea o intuiţie nemaipomenită. Uite la Encarna, e cumnata ta, o ştiu, dar încă de cînd a murit Elviro, se ţinea de tine, asta nu mi-o poate scoate nimeni din cap. Encarna are nişte idei cu totul aparte despre datoriile celorlalţi, dragă, ea îşi închipuie că fratele mai mic e obligat să ocupe locul fratelui mai mare şi alte aiureli de felul ăsta, să rămînă între noi, cînd eram logodiţi, ori de cîte ori mergeam la cinema şi-o auzeam şuşotind cu tine în semiîntuneric, mă apucau dracii. Şi tu, dă-i, că-i cumnata ta, ce noutate. Asta n-o neagă nimeni, dar tu totdeauna te grăbeşti să justifici ceea ce nu se poate justifica, găseşti pentru toţi scuze, numai pentru mine nu, ăsta-i adevărul. Şi nu ca să zic sau să încetez să mai zic, dar uneori pe drept, alteori pe nedrept, altul e motivul, nici pînă acum nu mi-ai mărturisit ce s-a întîmplat între tine şi Encarna în ziua cînd ai cîştigat concursul pentru catedră, aş vrea să ştiu ce rol avea ea în această afacere, că tu, în scrisoarea ta, te exprimi foarte sobru, „Encarna a asistat la vot şi-apoi am sărbătorit împreună succesul". Dar sînt mai multe feluri de a sărbători, mi se pare mie, şi tu, că aţi fost la Fuima, aţi servit bere şi creveţi, ca şi cum aş fi fost proastă, ca şi cum n-aş fi cunoscut-o pe Encarna cît de „vioaie" e... Sau crezi c-am uitat, prostuţule, cum se sprijinea de tine, la cinematograf, în prezenţa mea ? Da, ştiu prea bine, pe-

atunci nu eram căsătoriți, dar dacă nu mă-nșeală memoria, trecuseră mai bine de doi ani de cînd eram prieteni, și astfel de relații sînt respectabile pentru orice femeie, Mario, numai pentru ea nu, că, să-ți spun drept, mă scotea din sărite cu lingușelile și mofturile ei. Tu îți închipui că, așa cum o cunosc eu, și știindu-vă împreună, o să cred că Encarna s-a mulțumit c-o bere și niște creveți ? Și nu asta mă doare cel mai mult, zău, că la urma urmei toți sîntem oameni, din carne și oase, mă doare scuza ta, „nu fi bănuitoare", „Encarna e fată bună, a copleșit-o nefericirea ei", vezi și tu, ca și cum o femeie nu și-ar da seama, poate că uneia mai neavizate i-o poți servi, dar în ceea ce mă privește... Ai văzut scena de ieri, dragul meu, ce oroare ! N-o să-mi spui că-i reacția normală a unei cumnate, c-a atras atenția tuturor, și eu m-am făcut mică, păream o femeie lipsită de sentimente, și Vicente Rojo „scoateți-o de-aici, e groaznic de afectată" m-a îmbolnăvit, ți-o mărturisesc. Cu mîna pe inimă, spune, Mario, se cădea să aibă asemenea ieșiri ? Părea că ea-i văduva ! Pariez pe ce vrei tu că atunci cînd a murit Elviro, nu s-a purtat în halul ăsta. Ce anume ar fi trebuit să fac eu ? La fel a făcut cînd a murit tatăl tău, Mario, că de totdeauna mi-am spus că trebuie să ies în evidență, că m-a pus în umbră, să nu mai discutăm. Ca să fiu sinceră, niciodată nu mi-a plăcut Encarna, Mario, nici Encarna și nici cele de soiul ei, sigur că pentru tine însă și femeile destrăbălate merită compasiune, eu nu știu unde-o să ajungem, „nici una n-o face din plăcere ; victime ale societății", îmi vine să și rîd, voi cei puși pe

scuze sînteţi imposibili, că eu am dreptate cînd spun, de ce nu muncesc ? De ce nu intră la stăpîn ? Că doar să ştie că-i lipsă de femei de serviciu, Mario dragă, cu toate că tu susţii că ăsta-i semn bun, ce să-ţi spun, bine am mai ajuns cu teoriile tale. Sigur e faptul că-i din ce în ce mai mult desfrîu, pînă şi servitoarele se vor domnişoare, asta ca s-o ştii şi tu, că cea care nu fură, îşi face unghiile, ori poartă pantaloni, ori mai ştiu eu ce. Tu crezi că asta se numeşte seriozitate ? Femei de felul ăsta distrug viaţa de familie, Mario, aşa să ştii, că eu mi-aduc aminte, la noi acasă, două servitoare şi-o fată-n casă pentru patru suflete, ăla trai, că încasau doi reali, nu neg, dar dacă socoteşti mîncarea şi îmbrăcămintea, vrei să-mi spui la ce le trebuia mai mult ? Bine zicea tata : „Julia, eu sînt mulţumit ; lasă puţin să guste şi cele de la bucătărie". Atunci exista viaţă de familie, timp pentru toate, fiecare cu ale lui, toţi mulţumiţi. Acum, tu mă vezi, înhămată la trebi cît a făcut Dumnezeu ziua de lungă, dacă nu între cratiţi, spăl rufe, o ştii prea bine ; că o femeie nu se poate împărţi în mai multe, oricîtă bunăvoinţă ar avea, şi cu o singură servitoare pentru şapte guri, cu greu poţi fi doamnă. Dar voi bărbaţii nu vă daţi seama de asta, dragă, că în ziua în care vă căsătoriţi cumpăraţi o sclavă, faceţi o afacere, cum spun eu, că vouă bărbaţilor, se ştie doar, nu există dubiu, vi-i mintea numai la afaceri. Femeia munceşte ca o roabă, n-are timp nici să respire. Să se descurce cum poate ! E obligaţia ei, frumos, şi nu-ţi reproşez nimic, dragă, dar mă doare că în mai bine de douăzeci de ani n-ai avut nici o fărîmă de

înțelegere. Bine, știu, n-ai fost ceea ce se numește un soț exigent, e adevărat, dar nu înseamnă că-i de ajuns doar să nu pretinzi, uită-te la fratele tău, Elviro, și nu c-aș spune că Elviro a fost un bărbat ideal, nici vorbă, dar fratele tău era din alt aluat, nu suferă comparație, era altfel. Îți amintești de portofelul pe care mi l-a dăruit în după-amiaza cînd am luat masa împreună în iunie '46 ? Uite că-l păstrez și-acum, cred că-i în comodă, amestecat printr-o grămadă de boarfe. Și cum s-a făcut Encarna, cînd a auzit ! Groaznic, am crezut c-o să-l înghită, că pe urmă, după trei luni, la moartea lui Elviro, s-o fi căit mult, cred. Fratele tău era delicat, Mario, altul în locul lui, cu mai multă duritate și-ar fi ținut soția mai din scurt. Să mă ierte Dumnezeu, dar de cînd i-am cunoscut, am avut impresia că Encarna îl înșela, nu știu de ce, avea prea mult temperament pentru el. Și fii atent că nu-mi plac judecățile pripite, știi foarte bine, deși, ei da, cînd a rămas văduvă, umbla după tine, asta nu mi-o scoate nimeni din cap, umbla cu cea mai mare neobrăzare, ei, ce zici ? Chiar dacă mi-ai jura pe ce ai mai sfînt, n-am să te cred niciodată că în ziua aceea cînd ați fost la Fuima s-a mulțumit c-o bere și niște creveți, că mă cunoști doar, și nu din alte motive, dar nu-mi place să dramatizez lucrurile. Poate vrei să fiu mai clară ? Tu știi că Valentina m-a tras ieri deoparte și mi-a spus, așa cum îți spun eu acum, mi-a spus : „Cumnată-ta nici mort nu-l lasă în pace ?“ Ce părere ai ? Și-acum o să-mi spui că sînt închipuiri de-ale mele ? Pentru că orice mi-ai spune de Valen, nu poți nega că-i

foarte inteligentă, și nu vorbește să se afle în treabă, așa cum ai auzit : „nici mort nu-l lasă în pace". Dacă te gîndești bine, e clar că eu am fost proasta, și poate nu proastă, dar așa se-ntîmplă cînd o femeie are principii, și principiile, se știe, sînt sfinte, nimic nu-i ca principiile. Dacă aș fi vrut eu ! Cu oricare, Mario, ia aminte, cu oricare. Să-l luăm de pildă pe Eliseo San Juan, cel cu vopsitoria, ca să nu mergem mai departe, nu există, mai ales dacă ies cu bluza albastră, să nu se lege de mine : „Ce bine arăți, ce bine arăți ; din zi în zi mai bine". Și asta încontinuu, ce nebunie și pe omul ăsta, că sînt ceva ani de-atunci, și ca dînsul alții pe care nu-i mai numesc, că încă plac, prostovane, că doar nu sînt o babă, ce-ai crezut tu ? Și-acum mă privesc bărbații pe stradă, ca să știi și tu, Mario, că trăiești cu capu-n lună, „ce tip vulgar San Juan ăsta", îmi vine să și rîd, de cîte i-o fi scîrbă. Dar așa-i cînd o femeie are principii, deși azi principiile mai mult te încurcă, mai ales cînd ceilalți nu le respectă, dar asta-i altă căciulă. „Un tip vulgar San Juan ăsta", ce părere ai ? Pe urmă, noaptea, nimic, n-am văzut bărbat mai apatic, și nu că pe mine asta m-ar interesa prea mult, dar oricum să ții seama, cel puțin, că zilele permise nu le foloseai și-apoi, dintr-o dată, îți venea pofta și, pac, exact în cele mai nepotrivite zile, „să nu mîniem pe Dumnezeu", „să nu băgăm matematica în asta", ușor de spus, dar eu eram cea care umblam umflată nouă luni, eu eram cea care leșina prin colțuri, că-n ceea ce te privește, cu orele și cercurile tale, aveai destule, la fel ca toți ceilalți. Și vrei să-ți mai

spun ceva ? Crezi oare că femeia e de lemn, nu simte, nu se consumă ? Chiar nu-ţi dădeai seama de umilinţa mea, cînd mă respingeai de fiecare dată de cîte ori eram grea ? Foarte bine a spus Armando, să ştii, e adevărat că-i sălbatic, dar spune lucrurilor pe nume, ce-i aia să te aşezi alături de Esther, oricît de intelectuală ar fi, şi Armando s-a purtat în ziua aceea cum nu se poate mai nimerit, „fiecare să-şi vadă de treburile lui". Dar închipuie-ţi în ce încurcătură eram pusă eu, şi toate numai din capriciile tale, că-n zilele permise nu voiai şi-n cele nepermise îţi venea poftă şi, pac, iar după aceea te deranja pîntecul meu. Ce vină are o femeie că se umflă aşa, poţi să-mi explici ? Nu, Mario dragă, nu te scuza că n-ai făcut-o intenţionat, te-ai aşezat alături de Esther, cu bună ştiinţă, ce s-o mai încurcăm ? Ca şi problema cu dormitul cu copiii, de cîte ori nu mi-ai aruncat-o în faţă ? Ce ţi se pare atît de anormal ? Nu e firesc ca tu, avînd ore abia la unsprezece, iar eu trebăluind de la nouă, să te ocupi de cel mic ? Da, ştiu că sînt plictisitori, nici vorbă, dar este ceva peste care nu se poate trece, că voi bărbaţii vă socotiţi nişte martiri, dar nu sînteţi buni de nimic ; m-aş bucura să te văd născînd doar o singură dată, nu mai mult. Sfinte Tomás, să vezi cum e, la fel şi pe cumnată-ta, care habar n-are ce-nseamnă asta, ea aruncă vina pe Elviro, rămîne de văzut. Dar cum nu ştie ce-nseamnă să naşti, trebuie să scornească, să-i meliţe gura, să te aţîţe contra mea, că eu abuzez de răbdarea ta, cine vorbeşte, şi că eu nu ştiu ce bărbat am, că o să te duc la groapă, şi altele de felul ăsta. Encarna e

foarte şireată, Mario, de ce să nu ţi-o spun, deşi cu voi, se ştie, cu cît eşti mai bună, cu atît e mai rău, că toţi bărbaţii sînteţi nişte egoişti, iar din ziua cînd vi se dă binecuvîntarea şi deveniţi stăpîni pe situaţie, puteţi să dormiţi liniştiţi. Mi-ar place să vă ştiu c-o soţie lipsită de principii, puţin uşuratică şi-ţi garantez că aţi fi cu mai multă băgare de seamă.

II

Dacă avem hrană şi îmbrăcăminte, să fim mulţumiţi cu acestea. Cei care vor să se îmbogăţească cad în ispite, în curse şi-n multe pofte smintite şi dăunătoare, care împing oamenii spre pierzare şi ruină, pentru că rădăcina tuturor relelor este setea de avere, şi chiar pentru asta îmi va fi foarte greu să te iert, dragă, chiar dacă aş trăi o mie de ani, n-am să te iert că nu mi-ai satisfăcut dorinţa de-a avea o maşină. Înţeleg că după căsătorie, maşina era un lux, dar azi fiecare are un Fiat 600, Mario, pînă şi portăresele, dacă vrei să ştii, uită-te că-ţi sare-n ochi. Niciodată n-o să înţelegi, dar o femeie, nu ştiu cum să-ţi spun, se simte umilită cînd toate prietenele ei merg cu maşina şi ea pe jos, că, pe cuvînt îţi spun, de fiecare dată cînd Esther, sau Valentina, sau chiar Crescente, cel cu magazinul de coloniale, îmi vorbeau de excursia de duminică, mă îmbolnăveam, nu alta. Deşi nu-mi stă în caracter să ţi-o spun, dar tu ai avut noroc de-o casă, de-o soţie, care-a înmulţit de două ori fiecare bănuţ, iar tu te-ai lăsat iubit, Mario, că aşa e mai comod, că ce-ai crezut tu, cu o broşă de doi reali ori cu alt fleac, ai scăpat de ziua numelui meu, păi stai că nu-i aşa, măgăruşule, că m-am săturat să-ţi tot spun că nu

trăiești cu picioarele pe pămînt, dar tu, că dacă iubești... Știi cum se numește asta, Mario ? pur egoism, să n-avem vorbe ; eu știu că un profesor de liceu nu-i milionar, măcar de-ar fi, dar sînt și alte posibilități, cred eu, că în ziua de azi nu se mulțumește nimeni c-un singur post. Acum ai să-mi spui că aveai cărțile și „El Correo", dar dacă eu îți răspund că toate cărțile tale și prăpăditul ăla de ziar nu ne-a adus decît neplăceri, nu cred c-o să zici că mint, numai încurcături, cu cenzura, cu lumea, și pînă la urmă, un cîștig de două pesete. Și nu mă surprinde de loc, Mario, cui îi arde să citească lucrurile astea triste despre oameni morți de foame, care se tîrăsc prin noroi ca porcii ? Hai să fim serioși, gîndește și tu cu capul tău, cine s-ar fi încumetat să citească acest plictisitor „Castel de nisip", unde nu vorbești de altceva decît de filozofie ? Vorbești o mulțime despre teze, impact și toate bazaconiile, dar vrei să-mi spui și mie cu ce se mănîncă astea ? Pe oameni nu-i interesează nici cît negru sub unghie tezele și impacturile, crede-mă, că pe tine, dragă, te-au dus la pierzanie cei din cercul tău, Aróstegui și Moyano, cel cu barbă, niște neadaptați. Și dacă nu te-ar fi prevenit papà, care ți-a citit cartea cu lupa, pe cuvînt, cu lupa, ți-a spus că degeaba, că dacă scrii pentru ca să te distrezi, perfect, dar dacă dorești glorie sau bani, trebuie s-o iei pe alt drum, îți aduci aminte ? dar tu, că greșea. Și mă gîndesc că oricui altuia nu i-ai fi luat-o în nume de rău, dar cît îl privește pe papà, un om foarte obiectiv, să nu-mi spui că nu, doar colaborează în paginile grafice ale ABC-ului de cînd s-a înființat, de foarte mult timp, și poate în altă privință nu, dar în

asta, a scrisului, ştie în care strună să bată, ştie cu precizie. Chiar eu, Mario, nu ţi-am spus eu însămi de mii de ori, să cauţi un subiect bun, ca să nu mergem mai departe, subiectul cu Maximino Conde, cel care s-a căsătorit cu văduva aia, şi-apoi s-a îndrăgostit de fiica lui vitregă. Păi astea-s subiecte care interesează mulţimea, Mario, fii convins, eu ştiu că era puţin aşa, cam deocheat, dar îl puteai face pe protagonist să reacţioneze decent, cînd ea, fiica, i se dăruie, şi-n felul ăsta romanul ar fi fost chiar moralizator. Dar tu ai făcut cum te-a tăiat capul, pe-o ureche ţi-a intrat şi pe alta ţi-a ieşit, după doi ani ai publicat „Patrimoniul", care era insuportabil, ţi-o spun cu toată sinceritatea, pentru că tu crezi, Mario, că poate să intereseze pe cineva o carte care se petrece într-o ţară inexistentă şi al cărei personaj central este un recrut pe care-l dor picioarele ? Valentina murea de rîs comentînd cartea la ceaiurile de joi ; şi, ca ea, toate, fireşte, numai Esther ţi-a luat apărarea, ca de obicei, ca să-şi dea importanţă, că se vedea cale de-o poştă că nici ea n-o înţelesese. Şi pe urmă aceşti soldaţi erau foarte neobişnuiţi. Cum pot soldaţii din două armate duşmane să sară din tranşee, să se îmbrăţişeze şi să spună că nu se vor mai lăsa din nou împinşi de ACEA FORŢĂ ? Tu scriai totdeauna în cărţi cuvinte cu majuscule, sau cu batarde, nu ştiu de ce, Armando spunea că aşa trebuie, cine ştie, dar problema e că nu se-nţelegea nici o iotă din carte, că dacă generalii şi-ar fi văzut soldaţii îmbrăţişîndu-se unii cu alţii i-ar fi împuşcat pe moment şi pe bună dreptate. Asta era deja ciudat din capul locului, dragă, dar ce e încă şi mai ciudat, e că răcanul să fi spus, dintr-o

dată, pe negîndite : „Unde se află ACEA FORȚĂ? Ea nu are cap, nici formă și nimeni nu știe unde se ascunde", și, fără nici o altă explicație, toți soldații se sperie, se întorc în tranșeele lor și încep să lupte din nou. Sincer, dragă, tu crezi că asta are cap și coadă ? Neroada de Esther, în dorința ei de-a te apăra, spunea că sînt simboluri, vezi și tu, ca și cum ea ar ști cu ce se mănîncă mîncarea asta ? Mai multă dreptate avea Higinio Oyarzun cînd a spus într-o seară, la Cerc, l-am auzit bine, c-am și înghețat, că acea carte e opera unui pacifist și-a unui trădător, știu că don Nicolás n-a întîrziat să vină să-ți povestească totul, blestematul ăsta de don Nicolás, că eu nu știu cum îl țin la conducerea unui ziar, un om care a făcut pușcărie, aproape un an, în timpul războiului. Oricît ai rîde, Mario, don Nicolás e un om cu idei aparte, nu știu dacă-i dintr-ai lui Lerroux sau ai lui Alcalá Zamora, dar cu siguranță foarte roșu, unul dintre cei mai răi, dintre cei care nu mai prididesc să se tot opună. Și lumea bună se poartă bine cu el, în schimb el nu face decît să împungă și să jignească, ar trebui să fie făcut de rușine, că deși nu trebuie să urăști, nu-l pot suferi pe omul ăsta, de atîta rău cît a putut să-ți facă. El, Aróstegui, Moyano și toată șleahta ți-au întors mințile pe dos, dragă, că tu la început nu erai așa, și, pe urmă, fumăraia aia. Doamne Sfinte ! Aș putea să știu ce făceați acolo fumînd atîta ? Puneați țara la cale, vă luați vorba din gură, mamă ce strigăte, și toate astea pentru nimic, prostii, ba că banii sînt vicleni, ba că banii sînt egoiști, îți dai seama și tu că singurul lucru pe care nu-l spuneați despre bani era adevărul, că banii sînt necesari, și ne-ar

fi mers mai bine dacă în loc să vorbiți atîta despre bani v-ați fi străduit să-i cîștigați, cum spun eu. Pentru că tu știi să scrii, dragul meu, ți-o spun și ți-o repet, singura problemă e cu subiectele, că eu nu știu cum le găseai, parcă le căutai cu lumînarea, asta cînd puteai fi înțeles, altminteri cînd începeai să vorbești despre structuri și lucruri asemănătoare, nu înțelegeam o iotă, îți jur. Ce mult mi-ar fi plăcut să scrii cărți cu dragoste. Asta-i tema care prinde, Mario, că dragostea e un subiect etern, sigur că da, pentru că-i foarte omenesc, pentru că se adresează tuturor mentalităților. Dacă m-ai fi ascultat ! Povestea lui Maximino Conde, un om matur, căsătorit a doua oară cu mama și îndrăgostit de fiică, era un subiect de film, dar nu mi-ai îndeplinit nici această plăcere, pentru că tu ai făcut întotdeauna pe dos de cum ți-am spus eu. Nu vreau să mă plîng, Mario, dar cînd mă uit în urmă și mă opresc la puținele momente cînd m-ai ascultat, îmi dau seama că nu pot să repar nimic. Chiar atît de greu ți-ar fi fost să-mi cumperi un Fiat 600, spune, leneșule ? Bine, la început am înțeles, dar acum, parcă le dă de pomană, Mario, toată lumea are, chiar Paco spunea acum cîteva zile, „Știi să conduci ?", și eu, „Foarte puțin, aproape de loc", și el a început să-și dea cu pumnii în cap. Nu, nu, nu ! nu-i venea să creadă, zău ! Copiii ar fi înnebunit dacă aveam un 600, iar în ceea ce mă privește, mi-aș fi schimbat întreaga viață, dar nu, o mașină e un lux, imaginează-ți, în momentul de față, la fel mi-ai făcut și cu tacîmurile. Douăzeci și trei de ani, Mario, de cînd aștept tacîmuri de argint, de cînd aștept să fiu la fel cu prietenii, că de fiecare dată cînd îi invitam,

o masă rece, totul pe canapea, că o femeie nu poate să facă minuni. Ce rușine, Sfinte Dumnezeule ! Pe mine întotdeauna m-a îngrozit să merg pe cheltuiala altora, că eu mi-o amintesc pe mama, odihnească-se în pace, „mai degrabă să păcătuiești în largheţe“, sigur că-n casă la noi era altă situaţie, mai ales înainte de-a se încurca Julia cu Galli Constantino. Dar pe tine nu te-a interesat niciodată familia mea, să fim cinstiţi, eu eram învăţată cu altfel de viaţă, că deseori mă gîndesc la mutra pe care ar face-o mama dacă ar învia, mai bine că-i moartă, așa cum îţi spun. Ar trebui s-o auzi : „O servitoare la cinci copii !“ „Viaţa se schimbă, sînt alte timpuri“, îmi vine să rîd că sînt alte timpuri pentru noi nefericitele, cu principii bune, iar voi în timpul ăsta sporovăiţi și fumaţi, se știe, sau scrieţi o carte plictisitoare din astea pe care nu le digeră nimeni, ca și cum a scrie înseamnă a munci, Mario, să nu-mi spui mie... Sigur, eu am fost proasta, că de cînd eram logodiţi trebuia să văd de ce picior șchiopătai. „Un duro pe săptămînă ; cît timp n-o să-l cîștig, n-o să am mai mult“, și ce-i frumos, e că tatăl tău, nu pentru că aș spune-o eu, dragă, tot orașul vorbea, avea faimă de zgîrcit și Dumnezeu mi-e martor că nu cred același lucru și despre tine, dar dacă tu prin formaţia ta, sau știu eu datorită cărei pricini nu simţeai nevoia, nu înseamnă că nici ceilalţi n-o simţeau, pentru că eu, pe scurt, am fost obișnuită cu altceva, nu pentru că ţi-o spun eu, oricine mă cunoaște ţi-o poate spune. Crede-mă, Mario, și acum mă dor tălpile picioarelor de atîta umblet, cînd ploua, pe sub arcade, iar cînd îngheţa, la căldura răsuflătorilor barurilor. Sincer,

ce crezi tu, asemenea lucruri îi erau hărăzite unei fete din clasa mijlocie, mai degrabă de sus ? Să nu ne înşelăm, Mario, totul vine dinlăuntrul tău, din tine, mi-am dat seama de cînd te-am cunoscut, de atunci aveai gusturi proletare, dracu a mai văzut să mergi la Liceu pe bicicletă. Spune-mi adevărul, ţi se potrivea ţie aşa ceva ? Încearcă să înţelegi, Mario dragă, bicicleta nu e pentru cei din clasa ta, că de cîte ori te vedeam mi se încrîncena carnea pe mine, crede-mă, şi să nu mai vorbim cînd ai pus scăunelul pentru copil, atîta m-ai făcut să plîng, că îmi venea să te omor. Ce năduf, Doamne ! Valen a venit într-o zi şi mi-a spus cu un ton zeflemitor : „L-am văzut pe Mario cu copilul", nu ştiam unde să intru, îţi jur, „manii, acum asta-i la rînd ?" Ce puteam să-i spun. Nu vreau să-mi închipui că făceai asta ca să mă umileşti, Mario, dar mă doare că niciodată nu te-ai sfătuit cu mine, ţi se năzărea şi, pac, tot aşa şi cu felul tău de viaţă, că nu poţi să nu iei în consideraţie societatea în care trăieşti, fiecare trebuie să îmbrace haina care-i vine. Categoria obligă, prostovane, şi un profesor, nu spun că-i un inginer, dar este totuşi cineva, cred eu, că pînă şi Antonio, cînd l-au făcut director, deşi cu multă prudenţă, a vrut să ţi-o spună, dar cine are urechi de auzit ?, că bicicletă era săritura peste cal, dar tu, dă-i înainte, n-aude nu vede, cum spun eu. Şi să-ţi mai spun încă ceva, că asta nu mi-o poate scoate nimeni din cap, că atunci cînd Antonio ţi-a întocmit dosarul, în afară de alte motive, în care eu nu mă amestec, a fost şi ăsta, te luase la ochi. La fel şi cu Bertrán, tu crezi că-i bine ca un profesor să fie văzut în public cu un

pedel ? Sigur că nu, nătărăule, mai ales cînd vă așezați la taifas, nu, domnule, cel mult „bună ziua“ sau „bună seara“, nu din alte motive, ci pur și simplu pentru că sînt două lumi, două limbi diferite. Ei bine, tu, descoase-l ba de una, ba de alta, cît cîștigă, că nu reușeai decît să-l scoți din minți pe bietul om, nimic altceva, că dacă în loc să te fi preocupat atîta de cît cîștigau ceilalți, te-ai fi ocupat mai mult de cît cîștigai tu, altă soartă am fi avut, în fine, cum poți compara situația lui Bertrán cu a ta ? El poate umbla oricum, în timp ce tu trebuie să păstrezi aparențele, să fii în ton cu cei din categoria ta, ca să nu mai spun că și cu îmbrăcămintea m-ai făcut să sufăr.

III

Mi-ai răpit inima, soro, mireaso, mi-ai răpit inima numai c-o privire, numai cu unul din lănţişoarele de la gîtul tău, da, toate astea sînt foarte frumoase, Mario, nu le discut, dar ia spune-mi un lucru, te rog, de ce nu mi-ai citit niciodată versurile tale, nici măcar nu mi-ai mărturisit că scrii versuri ? Dacă nu mi-ar fi spus Elviro, habar n-aş fi avut, ca deodată, hodoronc-tronc, să aflu, şi Elviro mi-a spus odată că-n nişte versuri cîntai ochii mei, ce iluzie ! Mi-a spus-o Elviro, într-o zi, pe nepusă-masă : „Mario îţi citeşte versurile lui ?" iar eu, ca picată din lună, „Ce versuri ?" şi el atunci mi-a spus, îţi jur că mi-a spus, „cunoscîndu-te, nu mă surprinde că l-au inspirat ochii tăi", m-am roşit toată, iar seara, cînd te-am rugat să mi le citeşti, m-ai refuzat, „slăbiciuni, sînt dulcege şi sentimentale", că pe mine nu mă taie capul de unde aveţi atîta necaz pe sentimente, mi s-a făcut lehamite de atîta neîncredere, s-o ştii, şi cu cît am insistat mai mult, tu, că versurile astea nu erau pentru alţii, poftim scuză, ca şi cum s-ar putea scrie pentru nimeni. Multe încăpăţînări de-astea ai, dragă, să nu mă contrazici, că dacă nu te adresezi nimănui, cuvintele sînt un fel de nimic, simple zgomote, sau mîzgălituri, prostule.

Binecuvîntate cuvinte, ce război ți-au declarat cuvintele, și nu de azi, ci de cînd te cunosc ! N-ai să crezi, Mario, pentru că nu ți-am spus niciodată, dar dacă intram uneori în camera unde stăteați la discuție, mamă, ce fumăraie, o făceam pentru ca să ascult ce vorbiți, puteți să-mi spuneți voi că vorbeați de alte lucruri, dar mie nu mi-o poate scoate nimeni din cap că vorbeați despre femei, că de fiecare dată cînd apăream schimbați vorba, ce mai, voi bărbații sînteți toți la fel. Nu știu dacă întîmplător, ori erați înțeleși, dar ori de cîte ori îmi băgam capul, era știut, tu vorbeai despre bani, că banul e viclean, e egoist, sau dacă nu despre bani, despre cuvinte, bineînțeles, răutăți, lucruri ciudate, că dacă Dumnezeu nu i-a făcut răi pe bărbați, îi înrăiesc, fără discuție, cuvintele, uite-l pe fiul señorei Filipa, surdo-mut din naștere, îngînă din cînd în cînd cîte-un „ce ?" și l-a omorît pe frate-su cu securea, ți se pare puțin ? Și tu, că „nu te băga în asemenea treburi", că totdeauna m-a durut că m-ai crezut o proastă, Mario, ca și cum aș fi o ignorantă, sau pe aproape. Dar ți le iert pe toate în afară de faptul că nu mi-ai citit versurile tale, aici nu ne-aude nimeni, așa că-ți voi spune, că uneori mă gîndesc că le scriai pentru Encarna, și-atunci îmi pierd capul, recunosc, pentru că un cuvînt care nu-i adresat nimănui, e ca și cum ai năvăli în stradă și-ai începe să strigi nebunește, în neștire, ori tu atunci erai sănătos, că cealaltă poveste s-a-ntîmplat mult mai tîrziu, și nu spun că a fost un moft de copil răsfățat, nici vorbă, dar dacă nu te durea nimic și n-aveai nici temperatură, ce fel de boală era asta ?... Să-ți spun adevărul, dacă mă căiesc de ceva, mă căiesc c-am

stat legată de tine douăzeci și trei de ani, ca o martiră, pentru că dacă aș fi fost mai dură, altă soartă aș fi avut. Chiar și Transi spunea: „Ce vezi la slăbănogul ăsta ?" Știu eu ce vedeam, Mario, vrei să afli ? un tînăr foarte slab, înfometat de dragoste, cu ochii triști și tocurile roase, că distrugi încălțămintea, dragă, ce nu s-a pomenit, la tine nu există pantof să reziste, și-apoi, de fiecare dată, aveai o privire care-mi rupea inima, nu-ți mai spun cît sufeream cînd sălbaticul de Armando își punea degetele la tîmple și mugea dacă mă vedea plimbîndu-mă cu Poco Álvarez sau cu oricare altul. Și Transi, „dragă, arată ca o sperietoare", iar tu aveai o privire de te-apuca mila, că ai niște ochi care înșeală, Mario, îți jur, iar eu, la cei șaptesprezece ani ai mei, cu doi ani mai tînără ca Menchu, cum se spune, o copilă, că la vîrsta asta, se știe, mîndria unei fete e să se simtă de neînlocuit, că-mi și amintesc cum spuneam : „acest bărbat are nevoie de mine, ar putea să se omoare dacă nu rămîn cu el", prostii, romantisme. După aceea da, recunosc, m-am înșelat cu totul, ca o proastă, că ție îți ajungea catedra și prietenii tăi, ce-ți mai trebuiam și eu ?, hai să vedem. Pentru ceea ce făceam în fiecare săptămînă, cu siguranță că nu, pentru asta era bună oricare alta, poate mai bună decît mine, că eu, o știi foarte bine, în zilele nepermise, impasibilă, și-n cele permise, între noi fie vorba, erai ca un monstru, Doamne cum vă purtați, și ce lucruri spuneți, bineînțeles dacă nu te gîndeai la alta, o obsesie, Mario, nu pot să uit. Pentru că în reuniuni vorbeați de femei, Mario, să nu negi, că l-am auzit bine pe Aróstegui ăsta, „libertatea e o tîrfă în

mîinile banului“, ce cuvinte, şi pare un bărbat educat, nici măcar nu şi-a cerut scuze cînd m-a văzut, mă rog, ce i se poate cere mai mult, învăţături de-ale lui Don Nicolás, asta-i, ei cred că dacă sînt tineri li-e permis orice, pot călca totul în picioare, şi tu că-i „un tînăr rebel“, rebel, de ce ?, pentru că, hai să vedem, de ce se plîng, că au totul de-a gata, trăiesc în pace şi onor, pe zi ce trece li-i mai bine, ştie o lume, iar tu, ori taci, ori vorbeşti în pilde, ca să nu-ţi pierzi obiceiul, „vor libertatea cuvîntului“, sau „vor responsabilităţi“, sau „vor să-şi dovedească că ştiu să convieţuiască“, cuvinte, pentru că, poţi să-mi explici, dragă, ce vrei să spui cu asta ? Nu ştiu ce-or fi vrînd, ceea ce pot să spun este că ar trebui să aibă mai mult respect şi niţeluş mai multă consideraţie, că pînă şi Mario, doar vezi şi tu, înţeleg prea bine că-i foarte tînăr, dar o dată pornit pe-un drum greşit, poţi să-mi spui cine-l mai opreşte ? Prea multe exemple rele, dragă, că n-o să încetez să ţi-o tot repet, şi nu spun că Mario e pierdut, nici vorbă de-aşa ceva, că-n felul lui e iubitor, dar nu ştiu cum se face că ori de cîte ori vorbeşte de „şovinism“, de „fariseism“, îi ies ochii din orbite, că în ziua cînd l-am auzit apărînd statul laic aproape că am leşinat, Mario, ca să vezi numai unde-am ajuns. Categoric, Universitatea nu-i educă pe tineri, fii convins, le vîră în cap tot felul de idei ciudate, orice-ai spune tu, că mama, odihnească-se-n pace, ştia să pună degetul pe rană : „Instrucţie la colegiu, educaţie în casă“, şi mamei, nu pentru c-o spun eu, dar nu-i scăpa nimic. Tu dai prea multă libertate copiilor, Mario, cu copiii trebuie să fii sever, că dacă pe moment îi doare, mai

tîrziu o să-ți mulțumească. Uite la Mario, douăzeci și doi de ani, și cît e ziua de mare citește și gîndește tot timpul, și fii convins că gînditul și cititul nu-i bun, dragă, să nu-ți mai spun de prietenii lui, aceeași croială, mă înspăimîntă, zău. Să nu ne înșelăm, Mario, dar cea mai mare parte din tinerii de azi sînt pe jumătate roșii, că eu nu știu ce li se năzare, au înnebunit, le fierbe mintea de idei bizare despre libertate, despre dialog și toate lucrurile astea despre care vorbesc ei. Dumnezeule, amintește-ți de acum cîțiva ani ! Azi să nu-i vorbești unui tînăr despre război, Mario, știu prea bine că războiul e o oroare, dar la urma urmei e un act de curaj, că despre spanioli se spune c-au fost războinici, și mi se pare că nu ne-a mers prea rău, că nu există țară în lume care să ne ajungă, nici măcar pînă la călcîie, parcă l-aud pe papà spunînd : „Mașini nu ; dar valori spirituale și decență putem să exportăm“. Și-n privința valorilor religioase, la fel, Mario, sîntem cei mai buni catolici din lume, a spus-o pînă și Papa, uite în alte părți, divorțuri, adultere, fără urmă de rușine. Pe cînd la noi, mulțumesc lui Dumnezeu, în afară de cîteva tîrfe, nimic, știi și tu, uită-te la mine, nici prin minte nu-mi trece, nu-i nevoie să ți-o spun, că ocazii, slavă Domnului, de pildă Eliseo San Juan, ce obsesie și pe omul ăsta, „ce bine arăți, ce bine arăți, din zi în zi mai bine“, desigur că-i un lucru urît, dar el spune ca să se afle în treabă, știe foarte bine că-și pierde timpul de pomană, nu și-a găsit omul ! Nici Eliseo nu arată rău, vorba lui Valen, „nu arată de loc rău ca animal“, destul de arătos, dar eu nici nu-l bag în seamă, ca și cum nu mi s-ar adresa mie, îți jur. Principiile sînt

principii şi Valen, oricîte-ar spune, e mai onestă ca oricare alta, vorbeşte doar de dragul de-a vorbi. Că, mi-am adus aminte deunăzi, noaptea, la petrecerea de la ea, n-ai slăbit-o de loc, aş vrea să ştiu unde v-aţi dus cînd aţi ieşit din salon ? Nu trebuia să bei atît, dragă, ai băut peste măsură, şi dacă nu ţi-aş fi spus, „ajunge de-acum, ajunge", deveniseşi nesuferit şi Valentina „hi hi hi", „ha, ha ha", că e grozavă Valen cît de bine ştie să se adapteze oricărei situaţii, că să te las, că eşti foarte bine dispus, fie, dar cînd ai început să arunci, din balcon, cu sticlele de şampanie în felinare, îmi venea să te omor, nu altceva, că eu admit orice, dar nu să-ţi pierzi bunele maniere, e o chestie de educaţie, o am sădită de-acasă. Dar chiar şi Antonio îşi pierduse busola, i-a spus lui Vicente, fără să-şi dea seama de prezenţa mea, „mi se pare că Mario a cam întrecut măsura", auzi, ştiu că Antonio nu-ţi prea place, de cînd cu dosarul, să nu spui că nu, asta-i clar, dar spune şi tu ce putea el face, că, orice-ai spune, e un băiat foarte bun, care a mers pe un drum drept toată viaţa, aşa spunea şi mama totdeauna, că mama, nu c-o laud eu, dar avea nişte puncte de vedere foarte originale, cum să-ţi explic, foarte moderne, de exemplu, eu îi spuneam „băiatul ăsta are nevoie de mine", era vorba, de tine, fireşte, şi ea „fetiţo, nu confunda dragostea cu mila", închipuie-ţi, sărmana, după povestea Juliei cu Galli s-aştepta la orice, că dacă te gîndeşti bine, a fost un scandal de zile mari, numai cît mi-amintesc şi-mi vine să mor de ruşine. Sigur că tu, imediat cu înţelegerea, că eu nu ştiu de unde atîta amar de înţelegere pentru unii şi-atît de puţină pentru alţii, uite An-

tonio şi Oyarzun, şi încă Antonio treacă-meargă, dar Higinio, ce ai cu el, un băiat care în timpul războiului s-a comportat excepţional, sincer, simpatic, cum nu mai există altul, păi da, după tine e „un derbedeu şi-un turnător“, cu vorbe de-astea vă pierdeţi timpul la întruniri, nu găsiţi altceva mai bun de discutat, că pe voi bărbaţii ceea ce vă irită e apariţia unui străin care v-o ia înainte, că-n definitiv asta-i, un om care vine într-un rînd de haine şi-n cîteva zile, pac, o maşină, să fim sinceri, asta voi nu puteţi ierta, dar dacă te uiţi, Oyarzun munceşte ca un bivol, că dacă nu are cinci servicii, are şase, şi cel puţin trei dintre ele sînt posturi de răspundere. Ce importanţă are că atunci cînd a venit aici n-avea nici un sfanţ în buzunar ? Higinio e un tip tare, a intrat de la început în graţiile lui Fito şi-i merge totul ca pe roate, că mîna ţi-era întinsă ţie, prostule, să nu uiţi asta, dar te-ai încăpăţînat şi ai stricat totul, iar el ţi-a întins mîna, dar tu ai făcut pe nebunul, ca şi cînd era vorba de-un fleac, te-ai supărat şi s-a ales praful, că dacă tu, atunci, te împăcai cu el, şi-i cîntai puţin în strună, puţin, nu mult, cine ştie unde ai fi putut ajunge. Pentru ce să te ţii băţos ? În definitiv, ceea ce făcea Fito pentru tine, nu era o favoare ? Dar tu, nu, domnule, „cu mine nu se joacă, eu nu pariez dacă n-am şanse de cîştig“, fraze, că eşti un încăpăţînat fără pereche, dragă, niciodată nu ţi-ai dat osteneala să-ţi cîştigi prieteni, recunoaşte, şi pe urmă că eşti singur, degeaba te plîngi, doar cîţiva neisprăviţi în grupul tău şi nimic mai mult. Şi prietenii, cum spunea şi biata mama, odihnească-se-n pace, fac mai mult decît studiile, şi biata mama avea dreptate...

IV

Iar de va fi la tine sărac unul din fraţii tăi, în vreuna din cetăţile tale de pe pămîntul tău pe care ţi l-a dat Domnul Dumnezeul tău, să nu-ţi învîrtoşeşti inima, nici să-ţi închizi mîna ta înaintea fratelui tău celui sărac, ci să-i deschizi mîna ta şi să-i dai împrumuturi potrivite cu nevoia lui şi cu lipsa ce suferă. Imaginează-ţi, Mario, Transi mi-a spus încă înainte de a ne logodi, au trecut ceva ani de-atunci, că tatăl tău împrumuta bani cu dobîndă. Sigur că nu mă amestec în afacerile astea, şi băncile împrumută şi-i legal. Mie nu mi s-a părut un om rău tatăl tău, cînd l-am cunoscut, mă aşteptam la mai rău, sincer, îţi jur, şi pe urmă era un nefericit, puţin cam scrîntit, cred că în urma isprăvilor lui Elviro şi ale lui José María, îţi reaminteşti ?, „eu am fost acela care nu l-a lăsat să se ducă la birou. Să fi ieşit ieri pe stradă era o nebunie“, şi tot aşa mereu, iar maică-ta, foarte dură, „gura ! N-auzi, Elviro ? Gura !“, şi el nimic, dă-i înainte, ca o moară stricată, groaznic. După puţin timp ai sosit tu şi-n urma ta Gaudencio Moral, zdrenţuit ca vai de capul lui, că tocmai dezertase de la roşii, din munţi, îţi aminteşti ? cel care ne-a spus ce s-a întîmplat cu Elviro, ce seară nenorocită, mamă Doamne, supărare peste supă-

rare, iar eu mă gîndeam „ce va face Mario cînd mă va vedea ?“, proasta de mine, îmi făceam iluzii de pomană, ai intrat şi nici măcar nu m-ai privit, te-ai uitat numai la maică-ta. „Dumnezeu a vrut aşa ; ne-a fost hărăzită o mare nenorocire şi trebuie să ai tăria s-o birui“, halal consolare, şi eu, la toate astea, ghemuită într-un colţ, aproape leşinată. După mult timp te-ai întors, eu încă m-am gîndit „acum“, dar tu doar un „bună“, şi basta, ca de obicei, că în scorţoşenie şi-n ursuzenie nu te-ntrece nimeni, dragă. Şi nu că aş fi avut pretenţia să mă săruţi, aşa ceva nu ţi-aş fi permis-o nici ţie şi nici altuia, asta mai lipsea, dar niţeluş mai atent, da, că mă gîndeam chiar, de ce să te mint, „îmi va prinde mîinile şi mi le va strînge. La urma urmelor s-a întîmplat o mare nenorocire“, dar, „bună“ şi basta. La fel ca la sfîrşitul războiului. La început, la cinema, îmi priveai insistent faţa, că eram surprinsă, ce-oi fi avînd de se uită aşa ? Dar într-o bună zi ţi-ai pus ochelarii şi s-a terminat. Şi-n parc, dimineaţa, tot aşa, dă-i cu „dragostea mea“, cu „draga mea“, ca o placă uzată, banalităţi, că ceva mai original nu-ţi trecea prin cap, dragostea vieţii mele, o mulţime de poezii, dar pentru logodnică placa de totdeauna, că eu adesea îmi spuneam, îţi jur, „nu-i plac nici un pic“, foarte înspăimîntată, normal. Mare diferenţă între voi şi cei mai în vîrstă !, că dacă ţi-aş povesti... Gabriel şi Evaristo nu c-ar fi fost foarte bătrîni, ci numai în comparaţie, şi desigur că erau nişte obraznici, că în după-amiaza cînd ne-am dus la Atelier, în mansarda aceea, nu-mi puteam stăpîni emoţiile, îmi făcea inima pac, pac, pac, în schimb Transi era atît de liniştită, că nu-ţi venea

să crezi, a băut două pahare de rachiu de mentă ca pe nimic, și cînd ne-a arătat tablourile cu femei goale, să fi văzut comentarii, „ăsta este foarte bine rezolvat“, ori, „ăsta are o lumină superbă“, ea mai îndrăzneață, că eu, te asigur, nici nu mi-am dezlipit buzele, mi se părea o adevărată nerușinare, și cînd au pus în picioare toate tablourile cu femei goale, cel mult dacă aveau cîte-o garoafă în păr, ori vreun colier, nici nu știam încotro să mă uit, și, dintr-o dată Gabriel și-a repezit mîna mare și păroasă pe piciorul meu, „tu ce spui, fetițo ?“ iar eu țeapănă, mi s-a tăiat respirația, nici măcar pîst, nici măcar nu mișcam un deget, la care Gabriel „încă un pahar ?“ și-n timpul ăsta Evaristo și-a petrecut un braț peste umerii lui Transi și i-a spus că i-ar place să-i facă portretul, iar ea, ca și cum gestul n-ar fi însemnat nimic, „ca cel al fetei cu garoafa în păr ?“ și Evaristo a spus, „ca ăla“, și Transi, prăpădindu-se de rîs, „dar puțin mai îmbrăcată, nu ?“, Evaristo s-a pornit și el pe rîs. „Pentru ce, fetițo ? Asta-i arta, nu-ți dai seama ?“ Dar Gabriel nu-și retrăgea mîna pentru nimic în lume, iar eu, îți imaginezi, m-a cuprins furia, m-am înroșit, și cînd mi-a spus, privindu-mi cu obrăznicie *la poitrine*, „ăsteia, un bust“, m-a cuprins o rușine de credeam că acu-acu plesnesc, că i-am spus lui Transi pe scară „doar să fiu nebună să mai ies a doua oară cu perechea asta de bătrîni profitori“. Dar Transi, beată de entuziasm, „Evaristo are talent și-i foarte simpatic“ ; urîta, că Evaristo mă plăcea pe mine, se vedea de la o poștă, că de fiecare dată cînd ne opreau pe stradă și ne spuneau : „acum da, acum sînteți adevărate domnișoare, vara trecută erați

nişte copile“, nu pe Transi, ci pe mine mă privea, dar cu o îndrăzneală fără margini. Acum, creadă ce-o vrea, nu mă interesează, că la urma urmei erau doi bătrîni, i-a concentrat abia la sfîrşitul războiului, în februarie ’39 se pare, dar n-au luptat pe front, s-au înfundat în nişte birouri militare, şi asta pentru mine a fost de ajuns ca să nu-i mai privesc niciodată în faţă, că pe urmă, cînd m-am logodit, Transi era toată ziua cu ei, cred că avea legături serioase, că într-o după-amiază a venit la mine ca o nebună, „Evaristo îmi face portretul“, şi eu înspăimîntată „goală ?“, şi ea „nu goală, dragă, goluţă, deşi lui i-ar place să mi-l facă pe de-a-ntregul, fiindcă spune că am o înfăţişare drăguţă“. Transi a fost totdeauna niţel aşa, nu vreau să spun obraznică, dar nu ştiu cum, temperamentoasă, că eu îmi amintesc săruturile ei, de fiecare dată cînd eram puţin bolnavă, pe gură, foarte apăsate, ca de bărbat, ciudate bineînţeles. „Menchu, ai febră“ spunea, din dragoste, se-nţelege, să nu-ţi închipui altceva, că voi bărbaţii vă gîndiţi numai la rele. Fie vorba între noi, mi-ar fi plăcut să mă săruţi mai des, nepriceputule, după căsătorie, se-nţelege, pentru că încă de cînd eram logodiţi erai rece cu mine, dragă, şi cînd te gîndeşti că de fiecare dată cînd te vedeam în plină vară, stînd cu ziarul în mînă, pe banca din faţa casei, înainte de-a spune „da“, ca şi cum asta n-ar fi avut importanţă, mi te închipuiam mai focos, dragul meu. Dar într-o bună zi ţi-am spus „da“ şi s-a terminat totul. Ai mai continuat şi după căsătorie să mă priveşti tot timpul, la cinema, că încă mă gîndeam „ce-oi fi avînd pe faţă de mă priveşte aşa“, dar după ce ţi-ai pus ochelarii, de-

ziluzie, adio şi n-am cuvinte. Cred că-n privinţa asta semeni cu Elviro, totdeauna am spus-o, că pe Elviro, oricît aş încerca, mi-e imposibil să mi-l închipui făcînd pe focosul cu Encarna, cu aerul lui atît de firav, adus de spate, slăbănog, de ziceai că-l dă vîntul jos, şi-n plus şi miop... Fiziceşte, fratele tău, Elviro, valora destul de puţin, categoric, infinit mai puţin decît José María, nici nu suferă comparaţie, José María nu arăta de loc rău, ca bărbat, era cel mai bine dintre voi trei, mult mai bine, şi dacă socotim şi surorile, dintre voi patru, că Charo, săraca, e o fiinţă foarte oropsită, sare-n ochi, la ce bun să ne minţim, şi asta numai din neglijenţă, aşa cum auzi, că sor-tei, dacă-i pui un corset aşa cum trebuie, şi-i ciopleşti puţin pulpele, o-ndrepţi numaidecît, că-n ziua de azi chirurgia estetică face minuni, dragă, uită-te la Bene, şi la altele. Mai greu e cu vocea, o ştii doar, subţire ca o aţă şi gîngăvită de parc-ar vorbi tot timpul cu surdo-muţii. Şi răul în treaba asta e c-o să răguşească şi-o să vorbească ca un bărbat. Sor-ta nu prea are pe vino-ncoa, Mario, şi, colac peste pupăză, mai e şi zgîrcită, seamănă cu tatăl tău, că alte defecte mai treacă-meargă, dar zgîrcenia mă calcă pe nervi, pe cuvînt, nu pot s-o sufăr. Cu siguranţă, José María era cel mai bine, mare diferenţă, îmi vine să rîd şi-acum cînd îmi amintesc cum fugeam de cîte ori îl zăream pe stradă, îl cunoscusem la Poşta Centrală, copilării, fireşte, cînd mă dusesem să-l văd împachetînd, că Transi spunea : „E grozav ; are un fel de-a privi de te ameţeşte“. Şi-avea dreptate, Mario, n-o să-ţi vină să crezi, nu ştiu dacă mişcările lui, sau ochii, sau felul de a-şi strînge buzele, ca o dungă, dar fratele

tău, fără să fie ceea ce se cheamă o frumuseţe, era, nu ştiu cum să-ţi explic, un bărbat chipeş, că uneori mi-e imposibil să cred că tu, Elviro şi José María, sînteţi fiii aceluiaşi tată şi-ai aceleiaşi mame, avea ceva aparte, avea ceva ce nici Elviro, nici tu nu l-aţi avut vreodată, nu ştiu ce anume, genele păreau că ning fără să-i atingă ochii umezi, şi nu că erau prea luminoşi, dar inelele de aur de pe marginea pupilelor le da o expresie felină, acum înţeleg, avea ochi frumoşi José María, că Transi spunea, îmi amintesc, deşi au trecut douăzeci şi cinci de ani, de parc-ar fi azi, „pătrund ca şi cînd ar fi raze X“, şi era adevărat, că eu, cînd mă privea, mă înroşeam toată ; ce putere !, pînă-n ziua cînd s-a proptit în faţa mea şi mi-a spus pe nepusă masă : „Micuţo, nu cumva tu eşti fata pe care-o place fratele meu, Mario ?“ şi eu, n-o să crezi, fără să deschid gura, fîstîcită peste măsură, nu m-am oprit din fugă pînă la Plaza, că Transi, fără să-l slăbească din ochi, „eşti proastă ?“, dar eu nici nu ştiam ce-i cu mine, zăpăcită, nu ca-n faţa lui Gabriel şi Evaristo, de bună seamă, dar sub privirile lui José María mi-am pierdut capul aproape la fel. De-atunci, de fiecare dată cînd îl întîlneam pe stradă, fugeam şi mă ascundeam sub un portal, el nici nu-şi da seama, că dacă şi-ar fi dat ar fi fost mai rău, şi Transi, proasta, vine într-o seară, „ştii la ce mă gîndesc ? Că cel care-ţi place ţie e José María şi nu Mario“, vezi şi tu cîtă neghiobie. Desigur, o femeie e o fiinţă foarte complicată, şi ca om, poate că mă atrăgea puţin, dar cu tine era altceva, nu ştiu cum să-ţi explic, ca fizic erai foarte comun, o ştii şi tu, dar aveai un nu ştiu ce, degeaba spunea Transi, „lasă-l,

haide, nu-l vezi? parcă-i sperietoare", nici chiar așa, ea voia să mă apropie de Gabriel și Evaristo sau chiar de mucalitul de Paco, căruia-i ardea veșnic de glume, era o nebunie cum stîlcea cuvintele, mi-ar place să-l vezi acum, alt om. Pentru o scurtă distracție, dar numai pentru atît, Paco e amuzant, nu neg, dar familia lui e puțin așa, mai jos, dac-o zgîrii nițeluș cu unghia, imediat iese la iveală neamul prost. Și eu, altceva nu, dar fiecare cu clasa lui, cum bine mă sfătuia mama de mică, în timp ce mă rugam, „să te măriți c-un văr primar sau cu un om dintr-o clasă inferioară e ca și cum ai candida la nenorocire", dă-ți seama, că eu nu eram pentru muncă, și nu spun că tu ai fi vreun marchiz, nu, clasă medie, mai degrabă de jos, dacă vrei, dar din oameni educați, cu situație, că-ți mărturisesc, am avut de furcă cu mama, noroc că era încă speriată de boroboața Juliei cu Galli Constantino, și nu mă miră, ce frumusețe de scandal, pentru că mama provenea dintr-o familie din Santander, înstărită și obișnuită cu belșugul. Mama era o adevărată doamnă, Mario, tu ai cunoscut-o și înainte, așa că ce să mai vorbim! mi-ar fi plăcut s-o vezi în chip de gazdă, înainte de război, ce petreceri, ce rochii, o ținută cum rar întîlnești, numai dacă te gîndești cum a murit, chiar i-am spus lui papà „a murit cum adorm actrițele în film", dar exact, eh? nici un gest nelalocul lui, nici un horcăit, horcăiala se pare că-i ceva obișnuit, nici măcar atît, așa cum auzi, că eu tremuram cînd s-a dus să-ți cunoască părinții, „par oameni de treabă", iar eu m-am folosit de ocazie să-i spun despre afacerile tatălui tău, cu împrumuturile, nu trebuie să te jeneze,

Mario, pentru că intimitățile dintre mamă și fiică sînt cunoscute și răscunoscute, iar eu cu mama ajunsesem departe, așa că și ea și-a încrețit puțin nasul, un gest foarte caracteristic, pe care-l face cu deosebită grație, dar imediat și-a revenit, „cu băiatul ăsta, care-i acum un adevărat profesor, poți fi fericită, fiica mea", așa cum auzi, Mario, iar eu parcă înnebunisem, normal. Tu o priveai pe mama cu rezervă, Mario, spune că nu, ești un nerecunoscător, pentru că ea totdeauna a fost de partea ta, și chiar și papà dacă vrei să știi, pe papà îl preocupau numai ideile politice ale familiei tale, pe care mi le explica foarte bine, dragul meu, ca să știu în ce cuibar am intrat. Cînd s-a terminat, în fine, cu împrumuturile cu dobîndă, treacă, dar cu isprăvile lui José María, ce rușine mi-a fost, așa că atunci cînd a venit Gaudencio cu vestea despre Elviro aproape că m-am bucurat ; bucurat ?, nu, desigur, ce prostie, dar mi s-a ușurat sufletul, zău că da, că mă săturasem să tot aud pe stradă, „pe cumnată-tu l-au zburat din serviciu din cauză că-i roșu", ce insinuări, dar eu mă țineam tare, „și pe cel mare l-au omorît la Madrid pe «la Cuesta de los Perdices»[1], la distanță de două zile, Doamne, ce groază", și toate rămîneau înlemnite, Mario, îți jur, dar eu aproape că mă bucuram, pe cuvînt de onoare.

[1] Coasta Potîrnichilor.

V

Veniți să vedeți minunile pe care le-a făcut Dumnezeu pe pămînt. El face să înceteze războiul de pe partea cealaltă a pămîntului, El rupe arcul, sfărîmă lancea și face să se topească scuturile în foc, deși eu, orice-ați spune, am petrecut minunat în timpul războiului, nu știu, oi fi poate puțin cam ușuratică, dar am petrecut grozav, cei mai frumoși ani din viața mea, învălmășeală, strada veșnic plină de băieți, lumea părea într-o veșnică vacanță. Nu m-au interesat nici bombardamentele și nici nu mi-era frică de ele, că erau unele care țipau ca nebunele de fiecare dată cînd sunau sirenele. În ceea ce mă privește, totul mă distra, deși cu tine, nici atunci și nici după aceea, nu se putea discuta, că de fiecare dată cînd aduceam vorba despre asta, tu, Mario dragă, „taci, te rog", adică să-ncheiem discuția, c-așa ești, aproape întotdeauna ai evitat ceea ce se cheamă o conversație serioasă cu mine. Hainele nu te interesau, despre mașină să nu mai vorbim, de petreceri la fel, despre război, care a fost o Cruciadă, că toată, lumea era de aceeași părere, tu spuneai că-i o tragedie, așa că dacă nu se discuta despre viclenia banului sau despre structuri și alte povești de astea, nu deschideai gura. Și cu copiii la fel, da-

că-ţi povesteam vreo poznă de-a lui Borja sau Aránzazu, la început cădeai de acord cu mine, ca imediat să treci la ale tale, că băiatul te preocupă, sau că ce-o să iasă din fata asta, mereu acelaşi refren, mă plictiseai, dragă, cu frămîntările tale. Domnul Cobie, cum îţi spunea pe bună dreptate Valen. Dacă l-ai fi auzit ieri pe Borja ! „Eu vreau să moară tata în fiecare zi să nu mă mai duc la şcoală !“ Ce părere ai ? Dar aşa cum îţi spun acum, de faţă cu toată lumea, am îngheţat, zău. I-am tras o mamă de bătaie soră cu moartea, crede-mă, că dacă există ceva care să mă scoată din sărite, e un copil lipsit de sentimente, ştiu, fără discuţie, că are doar şase anişori, dar dacă la vîrsta asta nu-i corijezi, poţi să-mi spui şi mie unde ajung ? Bine, tu cu duioşiile tale, lasă-l, viaţa o să-l înveţe cu suferinţele, dar numai admiţîndu-le totul, cedîndu-le, satisfăcîndu-le toate plăcerile, ajung unde ajung. Să nu-mi spui acum că povestea cu Álvaro şi chiar cu Menchu nu e altceva decît o copilărie, că eu nu ştiu ce găseşti anormal ca un copil să te-ntrebe, dacă e adevărat că tu, şi eu, şi Mario şi Menchu, şi Borja şi Arán şi mătuşa Encarna şi mătuşa Charo şi Doro şi toţi o să murim, ar fi trebuit să te vezi, nimic mai normal la un copil, „bine, peste foarte mulţi, foarte mulţi ani“, şi pe ce ton, că la urma urmei un bun creştin, deşi acum toate sînt răsturnate de Conciliul ăsta, trebuie să mediteze asupra morţii în orice clipă, trăind cu gîndul că va trebui să moară, pentru că altfel va fi vai şi-amar de noi. Nu-mi umbla acum cu subtilităţi şi bagă-ţi în cap, Mario, numai frica de pierzanie ne sperie, aşa a fost totdeauna şi aşa va fi, dragă, că acum se pare că nu vă place să vi

se predice despre infern, şi ştiţi de ce, din cauză că n-aveţi conştiinţa curată, cred şi eu, pentru că acest preafericit Conciliu le pune pe toate cu susu-n jos, auzi, biserica săracilor, de parcă numai săracii ar fi credincioşi, şi cu noi, cei care nu sîntem săraci, cum rămîne ? Iar tu dă-i înainte, că e anormal ca un copil să se gîndească la asemenea lucruri, la fel şi cu porecla dată soldaţilor, sau cu ieşitul la cîmp să aprindă un rug mare, ce vezi periculos în asta ? „Trebuie dus la medic", ce idee, imaginează-ţi că fiecare copil căruia i-ar trăsni prin cap să aprindă un rug mare, ar trebui dus la medic, la fel şi cu Menchu, cu şcoala, fetei nu-i plac cărţile şi eu o laud pentru asta, pentru că, în definitiv, la ce bun să studieze o femeie, Mario, se poate şti ? Cu ce s-alege din asta ? spune-mi ? Doar să ajungă un bărbăţoi, nici mai mult nici mai puţin decît un bărbăţoi, o studentă e o fiinţă lipsită de feminitate, ăsta-i adevărul, de ce să-l ocolim, că pentru mine o fată care studiază îşi pierde orice urmă de sex-appeal, ce mai, nu i se potriveşte ei studiul, haide, convinge-te. Eu am studii ? Şi uite că tu n-ai strîmbat din nas, să spunem lucrurilor pe nume, cu toată pretenţia voastră de intelectuali, doriţi să aveţi o femeie de casă, asta-i, şi să nu spui nu, că ce mai ochi bovini făceai, dragă, mă apuca mila, că dacă m-ai fi cunoscut la Universitate, ai fi tors ca motanul, că voi bărbaţii vă cunoaşteţi de la o poştă şi, dacă e ceva care să vă rănească amorul propriu, ajunge să daţi peste o fată care să vă-ntreacă la studiu. Uite la Paquito Álvarez, ca să nu mergem mai departe, de fiecare dată cînd folosea greşit un cu-

vînt și eu îl corectam, înnebunea, deși se prefăcea că-i în glumă da, da, în glumă, că Paco venea dintr-un mediu de meșteșugari și le cam trîntea, și asta-i adevărat. Știi ce spunea mama în privința asta ? Spunea, ai să rîzi, spunea „unei fete drăguțe îi ajunge să știe să meargă, să știe să privească, să surîdă, iar lucrurile astea nu le predă nici cel mai bun profesor". Ce părere ai ? Pe mine și pe Julia ne punea să umblăm în fiecare dimineață, zece minute pe coridor, cu o carte groasă pe cap și spunea cu mult spirit, „vedeți că și cărțile pot servi la ceva ?" Exact ceea ce auzi, să știe să meargă, să știe să privească și să surîdă. Nu se poate, mi se pare mie, rezuma idealul de feminitate în mai puține cuvinte, cu toate că tu n-ai luat-o niciodată în serios pe mama, ăsta-i unul din lucrurile care mă dor cel mai mult, pentru că mama, în afară de inteligență, nu c-o spun eu, o spunea și papà, avea o distincție și niște maniere înnăscute. Pe mine, ți-o mărturisesc, mă uimea însușirea ei de-a înțelege o situație ca și perspicacitatea cu care cataloga un individ, și totul din pură intuiție, că studiu, zero, o știi, vreau să spun că a învățat la școala vieții, că a stat un an în Franța, la Dublin, mi se pare, în fine, nu prea știu unde, dar cunoștea franceza la perfecție, o citea pe nerăsuflate, închipuiește-ți, la fel ca spaniola. Tocmai asta mă întreb eu, Mario, de ce Menchu nu poate semăna cu mama ? Dar tu n-admiți explicații, fiecare examen pe care nu-l ia e o catastrofă, și dă-i „asta pentru că mă are pe mine la spate", cînd știi prea bine că azi nu mai e ca ieri, se pierde din zi în zi prietenia, că acum cel care dă examene tre-

buie să ştie mai mult ca profesorul, şi dacă Menchu ia capacitatea în viitoarea sesiune, e bine, că sînt unele care la optsprezece ani nici măcar n-au început liceul, să ştii, vezi-o pe Mercedes Villar, şi nu-i o proastă. Şi cînd o termina, dacă-mi ajută Dumnezeu, şi am mijloace, că trebuie ţinut cont şi de asta, imediat ce-şi leapădă doliul, o lansez, că nu merită să dispreţuieşti cei mai frumoşi ani, dar nici vorbă să muncească, altă manie pe care-ar trebui să ţi-o ierte Dumnezeu, Mario, pentru că unde s-a mai auzit să lucreze domnişoarele ? Dacă ar fi fost după tine, lumea bună ar fi mers din rău în mai rău, pînă se confunda cu meseriaşii, dar fata mea nu va avea nevoie de asta, dragă, că vom trăi modest, asta da, dar într-o modestie demnă, că mai mult valorează o modestie demnă decît un confort obţinut cu orice preţ. Franţuzul ăsta, Perret, sau cum l-o fi chemînd, v-a umplut capul cu idei caraghioase, Mario, că tu, Aróstegui, Moyano şi chiar don Nicolás, totdeauna priviţi cu gura căscată la tot ce vine de-afară, sînteţi nişte prostănaci, ştiu că-n străinătate muncesc şi fetele, dar asta-i o ruşine şi nimic mai mult, noi sîntem datori să ne apărăm principiile chiar şi cu ghearele dacă e nevoie. Străinii ăştia, cu toate progresele lor, nu ne pot învăţa nimic, că dacă vin aici, vorba lui papà, vin să mănînce o mîncare caldă, nimic mai mult, că plăjile astea sînt o adevărată ruşine, şi el, Perret, dacă ar putea, s-ar întoarce înapoi în ţara lui, şi-ar reînvia boieria, că se vede cale de-o poştă că se trage dintr-o familie bună, dar cum nu poate, vorba aia, să se plictisească toţi, că-i drumul cel mai simplu. Aminteşte-ţi de articolul lui papà, că

eu l-am decupat, o minune, de cîte ori îl citesc mi se face pielea ca de găină, pe cuvînt, şi mai ales finalul: „maşini nu, dar valori spirituale şi decenţă putem să exportăm", purul adevăr, iar referitor la valorile religioase, să nu mai vorbim, Mario dragă, că acum aţi dat în monomania culturii şi răscoliţi tot timpul cerul şi pămîntul ca săracii să studieze, altă greşeală, că dacă-i scoţi pe săraci din mediul lor, nu mai sînt nici manieraţi nici grosolani, îi duceţi la pierzanie, fii convins, imediat vor să se facă domni şi asta nu-i posibil, fiecare trebuie să stea în banca lui, aşa cum a fost dintotdeauna, mă faceţi să rîd cu campania dusă în „El Correo", nu ştiu cum nu-l suspendă o dată, zău, ca toţi tinerii, săraci şi bogaţi, să poată urma Universitatea, ce harababură, ce nerozie, şi iartă-mi franchețea, dar într-o bună zi îmi vei da dreptate că don Nicolás ăsta, dar-ar Dumnezeu să-şi piardă minţile, vă zăpăceşte pe toţi şi, în ascuns, îşi face jocul, pentru că, dacă vrei s-o ştii, are o origine foarte umilă, mama lui e spălătoreasă, sau poate ceva mai rău, şi deşi în ziar o scaldă cu una caldă şi una rece, don Nicolás e un tip sucit, un fanfaron, îţi spun eu, nu te lua după faptul că se duce la biserică, haida de, mască, în timpul războiului, dacă vrei s-o ştii, a fost arestat, şi dacă nu l-au împuşcat, a fost din milă, şi el, în loc să mulţumească, că asta trebuia să facă, umblă cu de-ale lui, învrăjbind pe unii şi pe alţii cu flecuşteţul ăla de ziar şi, ca şi cum asta n-ar fi de ajuns, Oyarzún spune acum că e şi liber-cugetător, poftim ce-i mai lipsea, observă şi tu, că toate astea le urzesc libercugetătorii, fii convins, Mario. Desigur, cînd l-au

destituit au făcut-o pentru că-i liber-cugetător, fără îndoială, și Moyano, în loc să-și tundă scîrboșenia aia de barbă, a debitat unul din spiritele lui, că mie nu-mi place nici unul, auzi, cum o să fie liber-cugetător un om care se pișă agheasmă, cîtă grosolănie. Cu siguranță, liber-cugetătorii se disting prin faptul că sînt ce nu par a fi, se bagă în toate fără să-ți dai seama și trișează, că dacă ar striga în gura mare „sînt liber-cugetător", li s-ar închide toate porțile, clar, sînt la fel ca și comuniștii, se vîră, se vîră și cînd ți-ai dat seama ți-au și luat-o înainte. Pentru asta, numai pentru asta mă durea, dragă, că scriai la „El Correo" pentru că-n felul ăsta, prostește, dădeai apă la moară forțelor răului, că măcar dacă te-ar fi plătit, dar, spune și tu, douăzeci de duros pentru un articol, adevărată mizerie, nici urmă de compensație, și, apoi, de fiecare dată cînd te vedeam împărtășindu-te, mă îngrozeam la gîndul că săvîrșeai un sacrilegiu, nu ți-am spus-o niciodată, dar sînt lucruri care nu se pot împăca unul cu altul, Mario, de exemplu, Dumnezeu și „El Correo", asta-i ca și cum ai pune o lumînare lui Dumnezeu și alta Diavolului. Și fii sigur că don Nicolás ori de cîte ori se împărtășește săvîrșește un păcat de moarte, pentru că don Nicolás e un om rău, și dacă ții atît la el, o faci numai pentru că ți-a luat apărarea în noaptea aceea cînd cu încurcătura cu paznicul, și să știi că dacă ți-a tras una, ceea ce eu nu cred, legea e lege, și dacă-i interzis să traversezi parcul cu bicicleta, trebuie să te conformezi, că tu poți s-o-ntorci cum vrei, dar paznicul își făcea datoria și chiar dacă te-ar fi omorît, era în timpul serviciului, ce alta vrei să-ți mai spun,

da, aşa stau lucrurile, aşa au fost stabilite, şi tu poate că zici că nu-i grav, dar ai călcat legea, şi celălalt, cu uniforma, trebuie s-o apere, pentru asta-i plătit, că voi credeţi că dacă nu mai sînteţi copii, aveţi dreptul la orice, cît vă înşelaţi, cînd eşti mare trebuie să continui să te supui ca atunci cînd eşti mic, sigur că nu mamei sau tatii, autorităţilor, autoritatea îţi ţine loc de mamă şi tată, ce s-ar alege de noi dacă n-ar fi aşa ! Şi orice-ai spune, Ramón Filgueira s-a purtat cavalereşte cînd te-a primit, pentru că paznicul avea prea multă dreptate, haida-de, dragul meu, că dacă nici alcadele n-are încredere în paznicii lui, cine-o să aibă ? Şi ţi-am mai spus, un paznic, la două noaptea, şi mai ales cînd cade bruma, e ca un ministru de interne, ia să vedem, dacă nu el, cine altul ? Şi la Comisariat e normal să fie aşa, să vedem dacă o să te mai primească şi de-acum înainte, cu petale de trandafiri, cîte-ţi mai dau şi ţie prin cap, gîndeşte-te ce-ai face tu dacă un elev te-ar deranja la o asemenea oră, l-ai arunca pe scară ! natural, sîntem oameni, dar dacă nu te-ai fi apucat să corectezi la ora aceea exerciţii, şi dacă nu ţi s-ar fi năzărit să umbli pe bicicletă, şi ştii că lucrul ăsta nu te aranjează, n-am fi avut ce să regretăm. Blestemată bicicletă, că de fiecare dată cînd te vedeam pe ea îmi crăpa obrazul de ruşine, şi nu-ţi mai spun cînd ai pus scăunaşul de copil, te-aş fi omorît, m-ai făcut să plîng atîta, prostule, niciodată n-ai avut nici cea mai mică consideraţie pentru mine, spune că nu-i aşa ? Desigur, lucrurile vin din lăuntrul tău, întotdeauna ai avut gusturi proletare, asta nu-i nici o noutate, dar mă înfurie că s-a amestecat don Nicolás ăsta, că nu-l înghit, aş vrea să ştiu

cine-l chemase, şi dacă-i abuz de putere sau atentat contra demnităţii umane, asta o ştie el, dar amenda i-a venit de minune, şi dacă ar fi fost după mine, i-aş fi administrat o pedeapsă şi mai şi. Ulei de ricin, ca în război, îţi spun drept, să vedem dacă nu s-ar fi învăţat minte, ori chestia aia, bastonul de cauciuc, sau cum s-o fi numind, ăsta pe care-l folosesc străinii ca să-i înveţe minte pe turbulenţi.

VI

În aceasta am cunoscut iubirea: că El a pus sufletul Său pentru noi, și noi datori sîntem să ne punem sufletul pentru frate. Iar cine are bogății lumești și se uită la fratele său care este în nevoie și își închide inima față de el, cum rămîne acela în dragostea lui Dumnezeu? Dacă zice cineva: „Iubesc pe Dumnezeu", iar pe fratele său îl urăște, mincinos este pentru că cel ce nu iubește pe fratele său pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe care nu L-a văzut, nu poate să-L iubească, este exact ce-am susținut eu întotdeauna, dragă, ideile tale despre milă sînt bune de pus în cărți, nu te supăra, că îmi mai amintesc încă de conferința ta, ce hap! dragul meu, că nu te poate înțelege nimeni, că te certai cu mine de fiecare dată cînd mă duceam în suburbii să împart portocale și ciocolată, ca și cum, Doamne păzește!, copiii din suburbii ar fi prea îndestulați, ca să nu mai vorbim de după-amiaza în care m-am dus cu Valen la Ropero. Se poate ști ce se petrece cu tine? Totdeauna au existat bogați și săraci, Mario, și obligația celor care, grație lui Dumnezeu, avem suficient, este de a-i ajuta pe cei care nu au, dar tu numaidecît să îndrepți lucrurile stabilite dinainte, că găsești greșeli pînă și-n Evanghelie, dragă, că aș vrea să știu dacă teoriile

astea sînt ale tale, sau ale blestematului ăla de Perret, sau ale lui don Nicolás, sau ale oricărui altuia din şleahtă, că toţi sînteţi nişte suciţi, să nu-mi spui că nu. „Să accepţi mila, înseamnă să accepţi că distribuirea averii e dreaptă", cine-a mai auzit aşa ceva, şi de fiecare dată îmi ţineai un discurs, dragă, că mila trebuie să umple numai fisurile justiţiei, nu şi prăpăstiile nedreptăţii, avea dreptate Armando, „frază bună pentru un deputat comunist", să ştii, că pe săraci îi zăpăciţi tot mai mult şi-n ziua în care o să vă ia în serios şi toţi o să studieze şi-o să se facă ingineri de drumuri, ai putea să-mi spui unde o să ne practicăm mila, dragă, că şi asta-i o problemă, şi fără milă, adio Evanghelie !, nu înţelegi ? o să se ducă totul de rîpă, e la mintea cocoşului. Care mai mult, care mai puţin, toţi sînteţi nişte otrăviţi, cum spun eu, că mă apucă frigurile cînd mă gîndesc că te-ai dus fără a te spovedi, şi nu pentru că aş crede că eşti rău, că nu eşti, eşti credul, asta-i, credul şi niţel prost, Mario, de ce să n-o spun, pentru că, în schimb, ţi se părea grozav ceea ce fac societăţile de binefacere, asta chiar că n-o înţeleg, zău, ce altceva fac ? — doar că ne împiedică să venim în contact direct cu săracii, şi suprimă ruga înainte de-a primi obolul, adică îi îndeamnă la rău pe cei cu adevărat săraci, ca s-o ştii, ca şi cum ar fi puţin lucru să le suprime rugăciunile, că eu îmi amintesc înainte vreme, cu mama, se istoveau de-atîtea rugăciuni, Doamne Dumnezeule, ce spectacole frumoase ! cu cîtă evlavie se rugau şi sărutau mîna care-i miluia. Du-te acum şi-ncearcă, haide, încearcă, aşa cum sînt acum ! Şi ştii cine-i la fel de vinovat ca şi voi ? Societăţile de binefacere, ca s-o ştii !, că împart

lucrurile la întîmplare, fără să se gîndească înainte cine merită, că la fel întind mîna şi şomerii şi protestanţii, o aiureală ca asta nu pot admite, am obosit de cînd ţi-o tot spun. Şi-atîta-i încurajează, că niciodată nu i-am văzut pe săraci mai corupţi ca acum, nu vreau să mă gîndesc la ziua în care or să se schimbe lucrurile şi drept mulţumire, cîteva focuri de armă, asta-i răsplata binelui, că din partea mea poţi să continui cu mitingurile tale, dragă, o să vezi unde-ai să ajungi, că sigur, societăţile de binefacere sînt necesare atît timp cît nu se va modifica structura, naiba ştie ce-oţi fi vrînd să spuneţi cu asta, cît e ziua de lungă dă-i cu structurile şi nici voi înşivă nu ştiţi cu ce se mănîncă. Şi-n timpul ăsta, don Nicolás îşi freacă mîinile de bucurie, iată ce mă înnebuneşte mai mult, voi îi faceţi jocul fără să vă daţi seama. Oi fi ştiind tu altele, nu zic nu, dar despre milă habar n-ai, Mario, crede-mă, e la fel ca atunci cînd îţi pierdeai după-amiezele cu deţinuţii, ascultînd poveştile lor, numai tu ştiai ce profit puteai trage de pe urma acestei pleve, că dacă societatea îi izolează o fi făcînd-o pentru ceva, cu siguranţă. Acum toată lumea vrea să-şi înceapă casa cu acoperişul, cum spun eu, toţi vor să fie generali de corp de armată, dar, Mario, dacă nu sînt soldaţi, pot să ştiu şi eu de ce avem nevoie de generali ? Şi să nu-mi spui că vorbind şi ascultînd se poate face pomană şi că mila nu constă în a da ci în a te dărui, că tu pentru o frază eşti în stare, cum spun eu, să-ţi vinzi sufletul dracului, cîtă ruşine, ca şi cu vorbele scrise în cărţi cu batarde sau cu majuscule, fără să fie nume proprii nici nimic altceva, n-au sens oricît ar susţine Armando că e bine, o spune ca să glumească, că

totdeauna îi arde de glume, îl cunoşti doar. E soră cu întîmplarea cu mielul de la Hernando a lui Miguel, o mică atenţie, nimic mai natural, nu era băiatul pregătit, pe deasupra mai vine de la Trascastro cu el în spinare, şi tu îl primeşti cu ţipete, astea, mi se pare mie, nu sînt maniere, şi sfîrşeşti prin a arunca mielul prin casa scării, l-ai lovit chiar la şira spinării, parcă ai fi vrut să-l omori, că era un animal de cel puţin patru kilograme, cîtă ruşine. De unde asemenea ieşiri, Mario dragă ? Mila începe prin exemplu personal, şi copiii, tu o ştii, nu au prea multă carne, că deşi salariile au crescut, astea costă totuşi mult, că atunci cînd scrieţi nu vă daţi seama ce faceţi, cap de lemn, uite ce spune Armando care-i în fabrică, şi acolo-i baza, „n-o să fiu mai catolic decît Papa“, bine, să arunci patru kilograme prin casa scării, ce era dacă primeam mielul ? La fel cu sticlele şi cu torturile, dacă oamenii vor să fie amabili, lasă-i să fie !, nu te lua după proasta de Esther, care se crede cineva pentru că citeşte cărţi, „oameni ca Mario sînt azi conştiinţa lumii“, poftim ce renume ţi-ai căpătat, dragul meu, îmi vine să rîd, mi-ar fi plăcut să văd conştiinţa lumii pusă în această dilemă : dacă nu accept mielul, înseamnă să-l jignesc pe aproapele meu, dacă îl accept, înseamnă să admit corupţia ; să-ţi spun adevărul, eu nu ştiu pentru ce gîndiţi atît, cînd lucrurile sînt aşa de simple, şi dacă gîndeai aşa şi-n plus copiii au nevoie de vitamine, de ce-ai aruncat mielul lui Hernando al lui Miguel, se poate şti ? Apoi, cînd ţi-a venit asta, distonia sau depresiunea sau cum s-o fi numind, plîngeai pentru orice fleac, adu-ţi aminte, dragă, ce zile ! Şi că nelinişte îţi venea pentru că

nu ştiai care-i drumul cel bun, şi nici dacă să faci rău sau să încetezi să-l mai faci, cînd pînă şi copilul de ţîţă ştie că o lovitură în coaste cu un miel de patru kilograme poate fi mortală, c-ai fi putut să-l omori, Mario, fii convins, şi mă invidiai pe mine şi pe toţi cei ca mine care ştim pe ce drum mergem, şi dacă-i aşa, binecuvîntat fie Domnul, de ce nu m-ai ascultat şi nu l-ai lăsat naibii pe don Nicolás şi toată şleahta lui de şarlatani ? Ce să mai discutăm, în fond umilinţa asta e orgoliu, Mario, şi pe urmă dă-i cu pilulele, pilule pentru înfumurare, cum le numesc eu, că-n definitiv nu sînt altceva decît nişte droguri care-ţi curmă voinţa. Şi Luis m-a auzit, cum era să nu mă audă, că medicii cred că se pot juca după bunul lor plac cu bolnavii şi, prevăzător, a spus cu ironie, „depresiune", că m-a făcut să-mi ies din sărite, ce puteam face altceva, „Mario nu are motive să fie deprimat ; mănîncă bine, iar eu mă ocup de el mai mult decît pot", i-am spus-o, jur că i-am spus-o, după cum i-am spus şi chestia cu pilulele, m-am răcorit, Mario, şi nu-mi pare rău, îţi jur. Dar, să luăm lucrurile aşa cum sînt, cînd erai bolnav, crede-mă, casa a mers cum nu se poate mai bine, tu nu te amestecai cu nimic, că se ştie doar, cînd bărbaţii îşi bagă nasul unde nu le fierbe oala, toate ies anapoda. Singurul lucru cu care-mi sfîşiai inima era plînsul tău fără motiv, plîngeai ca şi cum te-ar fi omorît cineva, mamă, ce nenorocire !, erai impresionant, Mario, şi cum nu plînseseşi niciodată, nici măcar cînd ţi-au murit părinţii, că pe urmă te-a apucat asta, angoasa, m-am speriat, pe cuvînt, i-am spus-o şi lui Luis, şi el mi-a dat dreptate, Mario, s-o ştii, „insatisfacţie şi exces de control emotiv", îmi amin-

tesc de parc-ar fi azi, că l-am și întrebat, „ce ?“, și el, foarte amabil, mi-a explicat cît e de pasionantă psihiatria, măcar că mie nu mi-o poate scoate nimeni din cap, că atunci cînd vă îmbolnăviți de-o asemenea boală, fără să aveți temperatură și fără să vă doară nimic, vă alintați și vă prostiți. Zi că nu, Mario, că tu din totdeauna ai fost ca un copil, măcar că ai studiat și-ai scris chestii de astea care, nu știu, or fi bune, nu le discut, dar cu siguranță că sînt plictisitoare, de ce să te mint și să-ți spun ceea ce nu simt. De obicei persoanele care gîndesc mult sînt copilăroase, Mario, nu ți-ai dat seama ?, uite la don Lucas Sarmiento, gusturi simple și niște teorii absurde despre viață, sau știu eu, poate filozofice. Asta ți se-ntîmplă și ție, dragă, și i se va întîmpla și lui Mario dacă nu-l îndreaptă Dumnezeu, că băiatul ăsta cu atîta amar de citit și cu seriozitatea lui nu poate ajunge departe. Eu i-am spus-o, dar dacă tu nu mă sprijini, „Lasă-l, trebuie să se formeze“, la fel ca și cum aș vorbi cu pereții, nu te interesează, uite deunăzi, după-amiază, ca să nu merg mai departe, îi fac un *chaudeau* lui Álvaro și vine celălalt, întinde mîna și-l bea pe tot, dar fără să-și ia ochii de pe carte, m-a indispus peste măsură, zău, sigur că fiecăruia ne-ar place să bem *chaudeau* la orice oră din zi, dar viața s-a scumpit, și Mario e alimentat suficient. Cu Álvaro e altceva, înțelege-mă, nu spun că pentru a se duce la munte să aprindă ruguri trebuie să se supraalimenteze, dar e foarte slab, Mario, numai piele și os, îmi dă mult de lucru copilul ăsta, că dacă-l apucă vreo boală și-l găsește fără apărare, gata, s-a terminat. Mama spunea „mai bine să previi decît să vindeci“ îți dai seama, Mario ? Și nu că

am slăbiciune pentru Alvarito, că sînteți foarte răutăcioși, îmi place, nimic mai mult, se prea poate datorită numelui, încă de cînd eram logodiți îți spuneam că mi-ar place să am un băiat pe care să-l botez Álvaro, îți amintești ? A fost o manie a mea, de cînd m-am născut, cred, pe cuvînt, Álvaro e un nume care-mi place, nu vreau să spun cu asta că Mario mi-ar displace, din contra, mi se pare un nume bărbătesc, dar celălalt e slăbiciunea mea, recunosc. Îmi vine să rîd numai cînd mă gîndesc ce-ar fi fost casa asta dacă te-aș fi lăsat pe tine să alegi numele, un Salustiano, un Eufemiano și-o Gabina, că tu cu gusturile tale proletare te grăbești să pui copiilor nume de familie, cine-a mai pomenit obicei mai puțin civilizat ? Poți să-mi spui ce m-aș fi făcut eu în casă cu un Elviro și un José Maria ? chiar dacă i-ar fi omorît cineva, tot vulgare rămîneau. Am acceptat Mario și Menchu, că erau numele noastre, ce să mai discutăm ? Existînd nume atît de frumoase ca Álvaro, Borja ori Aránzazu, celelalte n-au sens, recunoaște-o, voi parcă trăiți în evul mediu, dragă, și iartă-mi sinceritatea, uită-te la lumea bună și-ai să te convingi ; Mario dragă, un nume trebuie să imprime caracter, că-i pentru toată viața. Iată o problemă de care ar trebui să se ocupe Conciliul, nu spun că n-or fi toate nume de sfinți, dar în loc să se certe zilnic și să afirme că evreii și protestanții sînt buni, că asta ne mai lipsea, mai bine ar revizui calendarul sfinților, dar amănunțit, fără părtinire, numele ăsta și ăsta nu merită, ca lumea să știe ce are de făcut în această privință. Dacă iei bine aminte, acum toate sînt cu susul în jos, Mario, că-n orice zi și la orice pas ni se spune că noi sîntem cei răi, pînă și negrii

din Africa vor să ne dea lecții, ei care nu sînt decît niște canibali, măcar că tu spui că nu i-am învățat altceva, uite ce bine a pus problema papà, deunăzi, la Televiziune, trebuia s-asculți părerea lui Valen. Și încă ceva, Mario, aici, numai între noi doi, că n-am îndrăznit să ți-o spun pînă acum, ascultă : eu n-am să mișc nici un deget să aflu dacă-i adevărat ce afirmă Higinio Oyarzun că te întîlneai în fiecare joi cu un grup de protestanți pentru a vă ruga împreună, dar, dacă fără să scociorăsc ca să aflu, cineva m-ar asigura c-așa este, deși aș regreta mult, consideră că nu ne-am cunoscut, copiii noștri nu vor auzi din gura mea nici o vorbă despre tine, prefer, nu te-ndoi de asta, să creadă că sînt copii naturali, prefer să-nghit bucuroasă paharul ăsta amar pînă la fund, decît să le spun că tatăl lor a fost un renegat. Da, Mario, plîng, dar ce e bine nu e rău, știi că pot trece peste orice, că nu mă întrece nimeni în generozitate și înțelegere, dar mai bine moartea, ia aminte, moartea, decît să mă ating de vreun evreu sau de vreun protestant. Am putea uita, dragă, că evreii l-au crucificat pe Domnul nostru ? ai putea să-mi spui unde-o să ajungem dacă o apucăm pe drumul ăsta ? Și te rog nu-mi mai spune că toți îl crucificăm pe Isus, în fiecare zi, minciuni, că dacă Isus ar învia, fii sigur că nu s-ar duce să se roage cu protestanții, nici nu i-ar trimite pe săraci la Universitate, nici să cumpere Carlitos de la toți șomerii din Madrid, nici n-ar ceda rîndul în magazine, și nici, asta cu siguranță, n-ar arunca miei prin casa scării. Aveți o părere foarte sărăcuță despre Isus, după cîte observ, dragă. Eu nu sînt o cîrpă, Mario, nici vorbă de așa ceva, și dacă Isus s-ar întoarce, fii convins, l-aș apă-

ra chiar dacă ar trebui să înfrunt pe toată lumea, n-aş da bir cu fugiţii, te asigur de asta, că, deşi femeie, nu sînt o cîrpă, cînd s-a terminat războiul, în anul foametei, să nu crezi c-am dat înapoi, nici vorbă, am bătut satele cele mai prăpădite în maşina cu gazogen a unchiului Eduardo, căutînd de mîncare pentru părinţii mei. Eu, Mario, deşi n-ai crezut-o cînd ţi-am spus-o, am mai multă putere decît arăt.

VII

Încălțămintea cea zgomotoasă de om războinic și haina cea stropită de sînge vor fi aruncate în foc și mistuite de flăcări! Căci prunc ni s-a născut nouă, un fiu ni s-a dat nouă, a cărui stăpînire e pe umărul lui și se cheamă numele lui, Domn al păcii, nu știu dacă-i o prostie ceea ce spun, deoarece cu voi, dragă, niciodată nu se știe, dar eu am petrecut minunat în timpul războiului, de ce să mint, manifestații, băieți, toate alandala, îmi plăcea, că altele, îndată ce începeau să sune sirenele, alergau ca nebunele, dar pe mine nu mă înfricoșau de loc. Îmi amintesc că mama ne punea, pe mine și pe Julia, să ne tragem ciorapii, să ne pieptănăm, ca să coborîm în subsòl la doña Casilda, imaginează-ți, cîteodată ne prindeau bombele și mitralierele pe scară, atunci să fi văzut rîsete și îmbulzeli. Pe urmă, în adăpost era foarte amuzant, imaginează-ți ce-nseamnă toți vecinii strînși la un loc, era o oarecare Espe, de la mansardă, văduva unui feroviar, o comunistă înfocată, pe care în primele zile au tuns-o zero, nu spunea decît „ăsta-i sfîrșitul“ și-și făcea cruce, dă-ți seama, dar cu ochii ficși, că-mi amintesc cum papà îi spunea cu multă ironie: „De ce te sperii, Esperanza? Sînt de-ai dumitale și vor să-ți lase amin-

tiri". Trebuia s-o fi văzut, Mario, ce caraghios !, cu o basma neagră, foarte urîtă, pe cap, înnebunită de frică „ah, pentru Dumnezeu, tăceți, don Ramón, războiul ăsta e oribil", și papà, pe ocolite, firesc, „grozav îți mai aduci aminte acum de Dumnezeu, Esperanza", imaginează-ți, în timp de pace nici măcar la o slujbă, socialistă, ce mai, și încă dintre cele mai notorii, iar papà, așa cum îl știi, se apucă să-i vorbească despre războaiele defensive, despre un eventual tratat, încît biata Espe, în cele din urmă, „ah, don Ramón, dacă o spui dumneata care știi atîtea, așa o fi". Și pe lîngă toate astea, copiii lui Teresita Abril, care atunci erau niște mucoși și-acum, oameni în toată firea, toți căsătoriți, cum trece timpul !, Miguel, cel mai mic, are șapte copii, mi se pare o minciună, să-i fi văzut atunci cum dădeau iama prin toate sticlele și cutiile, că săracul Timoteo Setien, soțul doñei Casilda, om de treabă, cu șorțul lui gri, se lua cu mîinile de cap și umbla de colo pînă colo „atenție, atenție, aici sînt materiale inflamabile", și unde mai pui, pentru ca să stea liniștiți, dă-le săpun, ciocolată, castane și cîte altele, îți poți imagina și tu, și cînd te gîndești că săracul Timoteo era un zgîrie-brînză, mamă Doamne ce scîrțan, îmi amintesc că de fiecare dată cînd mama achita contul, care era mare, eu și Julia eram încă mici, doña Casilda ne dădea cîte-o caramea pe furiș, „ascunde-o să n-o vadă el", ce teroare, că mie nimic nu-mi repugnă mai mult decît un om zgîrcit, mă înspăimîntă, îți jur, că atunci cînd Transi mi-a spus că tatăl tău dă bani cu dobîndă, am început să tremur, Mario, nu te mint. Dar pe urmă, ca să-ți spun adevărul, nu prea s-a mai vorbit despre

asta, nu ştiu dacă datorită poveştii cu Elviro şi José María, dar nu s-a mai auzit nimic despre bani cu dobîndă, se vorbea numai că el poartă vina că nu l-a lăsat să se ducă la birou, că era o nebunie să ieşi pe stradă, în ziua aceea, o prostie, vezi şi tu, că fratele tău era vizat de mult, Mario, recunoaşte-o. Oyarzun, care le ştie pe toate, nu ştiu de unde are atîta timp, mi-a spus că problema cu biroul era de minimă importanţă, că existau martori care-l văzuseră pe José María la mitingul lui Azaña în Plaza de Toros, iar în aprilie 1931 aclamînd Republica, agitînd steagul tricolor ca un nebun, Mario, ceea ce-i şi mai rău. Asta-i viaţa, cum spun eu, că la 14 aprilie, în casa noastră parcă murise cineva, papà numai că nu plîngea, şi nici acum nu sînt sigură dacă n-a făcut-o, toată ziua ca un leu în cuşcă, de la fotoliu la birou, de la birou la fotoliu, ca un ieşit din minţi. Bietul tata a îmbătrînit în ziua aceea cu zece ani, că pentru el, regele însemna totul, mai mult decît pentru toată familia, că papà are veneraţie pentru monarhie, un adevărat cult. Şi cînd s-a proclamat Republica, s-a ridicat, nu ştiu cum să-şi explic, foarte palid, foarte solemn, s-a dus la baie şi s-a întors cu cravată neagră : „N-o să-mi scot această cravată pînă cînd regele n-o să se-ntoarcă la Madrid", a spus, şi toate tăceam ca într-o casă cu mort. Pe urmă tu, ce nostim, credeai că poartă cravata după mama, odihnească-se-n pace ; nu, Mario, după rege, că pe mine mă emoţionează asemenea oameni, devotaţi unei idei curate, pentru că monarhia e frumoasă, Mario, orice-ai spune tu, şi nu că eu aş fi la fel de pasionată ca tata, dar, dă-ţi seama, un rege într-un palat, o regină fru-

moasă și niște prințișori blonzi, caleștile, eticheta, protocolul și toate celelalte. Tu spuneai că monarhia și republica, prin ele însele, nu însemnau mare lucru, că important ar fi ceea ce ascund dedesubt, ce înțelegi prin asta nu știu, dar ceea ce pot să-ți spun de la început, e că una cu alta nu se pot compara. O monarhie e altceva. Republica, știu eu, e ceva mai obișnuit, nu nega, că eu îmi amintesc cînd s-a proclamat, peste tot bețivi și zdrențăroși, o greață, dragă, că eu pe zi ce trece îl înțeleg mai bine pe papà, pe cuvînt, Mario, îi înțeleg dragostea lui orbească pentru rege. Ceea ce mi se pare absurd e că s-a certat cu unchiul Eduardo, de asemeni foarte monarhist, bine, dar să se certe ca niște nebuni, nu-ți vine să crezi, că o dată a leșinat de-a trebuit să chemăm în grabă doctorul, și cînd și-a revenit, a strigat : „dacă se-ntoarce regele lui Eduardo nu-mi voi scoate cravata neagră, categoric !“, cred că astea nu sînt maniere, spune și tu, doi regi, ca și cum regii ar putea fi gemeni, ori trigemeni, asta nu mi-o pot explica. Deunăzi seara, Higinio Oyarzun, la petrecerea de la Valentina, mi-a dezvăluit o altă lume, îți jur, că nici nu terminase de povestit și eram convinsă că papà poate să-și scoată deja cravata neagră, dat fiind că Spania este de fapt o monarhie, ce straniu, și eu, ca picată din lună, că eu, cu atîția copii pe cap, n-am nici măcar timp să citesc ziarul, o știi, m-am gîndit să-i scriu cîteva rînduri lui papà, dar pe urmă m-am răzgîndit, papà a spus-o foarte clar că numai cînd regele va fi în Madrid, ceea ce-i cu totul altceva. Mi-ar place să-l văd pe papà, dintr-o dată, cu cravată colorată ! N-o să mai fie ca înainte, cu siguranță, au trecut atîția ani. Iată ce-nseamnă a

fi devotat unei idei, restul sînt prostii, îți amintești de tine, după moartea tatălui tău ? Cîtă grabă să-ți lepezi doliul, să nu mai vorbim după maică-ta, că mă rușinez cînd mă gîndesc că eu, care la urma urmei nu eram rudă cu ei, îndoliată un an și jumătate și tu nici un semn. Ești o adevărată figură, cu tine o femeie nu știe dacă să rîdă sau să plîngă, la-nceput, toate bune și la locul lor, dar după aceea, cînd ți-ai pus picior peste picior și te-ai uitat la ciorapi și la pantofi, păzește-mă Doamne ! „mă întristează să-mi văd gleznele îndoliate, port destulă tristețe în mine", și cu asta, basta, s-a terminat cu doliul. Voi bărbații sînteți niște figuri, Mario, nu trebuie să te deranjeze să-ți vezi gleznele îndoliate, pentru asta e făcut doliul, cap sec, să-ți amintești că trebuie să fii trist, și dacă-ți vine să cînți, să taci, și dacă-ți vine să aplauzi, să te abții și să-ți birui poftele. Pentru asta și pentru ca să te vadă ceilalți, nu știu ce alta ți-ai închipuit, să se știe că ți s-a întîmplat o nenorocire în familie, înțelegi ? că eu, acum, trebuie să port și văl, dragă, asta mai lipsea, că nu-mi stă bine, înțelege, că negru peste negru nu merge de loc, dar trebuie să salvez aparențele, și, la urma urmelor, ești bărbatul meu, nu ? Păi sigur că da, cu toate că nici fiul tău nu pare să înțeleagă, că acum ți-a venit rîndul să strîngi ce-ai semănat, ce mai scandal, că mă scoate din sărite băiatul ăsta cu lipsa lui de măsură, vezi și tu, la priveghiul lui taică-su, el cu pulover albastru, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Și cînd i-am spus să-și pună cravată neagră, trebuia să-l fi văzut cum s-a înfuriat „astea-s convenționalisme, mamă, la mine nu merg", așa cum auzi, dar rățoit, eh !, nu-ți vine să-l crezi în stare

pe Mario de una ca asta, fă-ţi idee, mîţa blîndă, că am stat în baie un sfert de oră înnebunită, nici nu-ţi poţi imagina. Pentru ce să faci copii ? Auzi-l şi tu, să-l las liniştit, la fel şi cînd i-am spus de înmormîntare clasa întîi, şi încă asta-i puţin pentru un tată ! „vanităţi", ce părere ai ? „Liniştit", dă-ţi seama, ce am vrea fiecare, decît să fim liniştiţi, cîtă supărare, Doamne Dumnezeule ! Băiatul ăsta îţi seamănă leit, încă de mic, de cînd îl duceai pe scăunelul bicicletei, Mario, foloseşte chiar şi cuvinte ciudate, „convenţionalisme", dă-ţi seama, să-mi pierd cumpătul, nu vreau să mă-ntristez mai mult decît sînt, Mario dragă, dar tineretul de azi e pierdut, unii din cauza twistului, alţii din cauza cărţilor, nici unul nu-i cum trebuie, că eu îmi amintesc de pe vremea mea, acum nici nu suferă comparaţie, astăzi să nu le vorbeşti tinerilor ăstora despre război că te consideră nebun, e-adevărat, războiul o fi oribil, după părerea ta, dar la urma urmei e o meserie de viteji, în afară de asta nu-ţi dau dreptate, că eu, orice-aţi spune voi, am petrecut bine în timpul războiului, se prea poate că din prostie, de acord, dar era ca o vacanţă fără sfîrşit, nu existau două zile la fel, ba cei din legiune, ba italienii, ba că se cucerea aia, ba ailaltă, şi toată lumea, chiar şi bătrînii, cîntînd „Voluntarii", care avea un text foarte drăguţ, sau „Logodnicul morţii" care şi ăsta-i cum nu se poate mai frumos. Şi atunci nu mă interesau nici bombardamentele, nici că mîncam un singur fel de mîncare pe zi, că mama, cu arta ei specială le amesteca pe toate într-un singur fel şi nu înduram foame, te asigur, şi nici faptul că nu aveam desert, pentru că eu şi Transi cumpăram caramele, aşa că nici nu obser-

vam. Mai obraznici oleacă, acum îmi dau seama, erau cei de la ţară, oameni fără maniere, îmi amintesc că trebuia să-i ţinem la distanţă cu cîte-un „opriţi-vă", că tot timpul ne aţineau calea şi ne cereau de pomană, eu şi cu Transi aproape că nu mai crîcneam, erau prea îndrăzneţi. Ai aflat că eu, deşi eram logodnica ta, am fost naşa unuia din ăştia ? Pablo, Pablo Haza, cred că aşa se numea, îmi scria nişte scrisori sfîşietoare, pline de greşeli de ortografie, ţăran din cap pînă-n picioare, să nu fii gelos, pentru că trebuia să facem ceva şi pentru oamenii ăia nenorociţi, eu îi răspundeam şi într-o zi a venit hotărît să iasă cu mine la plimbare, i-am spus că nici să n-aud de-aşa ceva, şi atunci el că să mergem la cinematograf, eu nu, nici măcar atît, îţi dai seama, şi atunci el a început să dramatizeze că s-ar putea ca a doua zi să-l omoare, iar eu că ce puteam să fac, că aş fi regretat din toată inima, şi el atunci şi-a vîrît un deget cu unghia neagră în gură şi mi-a pus în mînă o măsea de aur, şi eu, îngrozită, „pentru ce faci dumneata una ca asta ?", fiindcă, Mario, ne vorbeam cu dumneata, să nu-ţi închipui altceva, că avea dreptate mama : „E bine să-i ajuţi, dar ţine-i la distanţă ; soldaţii sînt de proastă condiţie", şi el, că maurii sfărîmă ţestele morţilor. Doamne, ce înspăimîntător, ca să le scoată dinţii de aur şi că să i-o păstrez pînă la sfîrşitul războiului, pesemne a presimţit ceva, pentru că niciodată nu s-a mai auzit nimic de Pablo Haza, şi într-o bună zi ne-am dus cu mama şi am dat măseaua la Tezaur. Multe lucruri de-astea s-au întîmplat, din nefericire, în timpul războiului, uite cum a fost cu Juan Ignacio Cuevas, ca să nu mergem mai departe, mi se pare că

ți-am mai povestit, fratele lui Transi, care era oleacă cam înapoiat, pe jumătate anormal, l-au mobilizat și l-au dus la o cazarmă pentru servicii auxiliare, dar așa cum se întîmplă în război, probabil că a fost nevoie de oameni, sigur e că într-o dimineață, părinții lui Transi au găsit o hîrtiuță plină de greșeli vîrîtă sub poartă: „Mă trimiet, (imaginează-ți, cu „ie"), la răboi (fără z). Îmi e foarte frică, a dio (separat), Juanito." Atunci au răscolit cerul și pămîntul, apoi a curs multă apă pe gîrlă, și n-o să-ți vină să crezi, nici nu-și mai amintesc de el. Sigur că așa cum era, mai bine că l-a strîns Dumnezeu, era o povară, ce viitor îl aștepta, salahor la binale, ori ceva asemănător, mai bine c-a murit, dar Transi, dragă, a suferit, „*ay*, nu drăguță, un frate rămîne frate", asta depinde cum o iei, dar dacă gîndești așa, e absurd că i-a pozat lui Evaristo, un trîntor, că s-a lăsat pictată cum a făcut-o mă-sa, că în altele nu, dar în privința asta poți fi foarte liniștit, Mario dragă, că eu de așa ceva nici vorbă, o știi, și nu din lipsă de ocazii, Mario, că bărbații, dacă n-ai aflat încă, se mai uită la mine cînd mă văd pe stradă, și sînt priviri și priviri, că Eliseo San Juan, de fiecare dată cînd mă învăluie cu ochii, ar trebui să-l auzi, un adevărat vîrticuș, fără să țină seamă de nimic, „ce bine arăți, ce bine arăți, din zi în zi mai bine", că dacă i-aș da prilej nu știu ce-ar mai fi, dar eu nici nu-l privesc, ca și cum nu l-aș vedea, pînă se plictisește, îți jur, ca și cum n-ar fi în preajma mea, Doamne dacă l-aș încuraja...

VIII

Să nu dai înapoi stăpînului său pe un rob care va fugi la tine de la stăpînul său. Să rămînă la tine, în casa ta, în locul pe care-l va alege el, într-una din cetăţile tale, unde îi va plăcea: să nu-l asupreşti, ca prostuţa de Doro, „pe conaş ar trebui să-l slujesc degeaba", vorbă de pomană, o ştii, Mario, că pe conaş îl slujesc eu, aşa-i viaţa, că ea n-are habar nici măcar să servească un pahar cu apă, în schimb are haz, pe urmă la Crăciun ori la onomastica mea îi dai nişte bacşişuri enorme, zău, mai ales că mă vezi desculţă, drămuind fiecare bănuţ, dar aşa eşti tu, dragă, se ştie, în unele împrejurări, mînă spartă. S-o auzi pe Valen, Mario, cum se prăpădeşte de rîs, cînd aude de adoraţia lui Doro pentru tine, cu povestea asta cu „domnul nostru", ca şi cum n-ar spune nici mai mult nici mai puţin decît Domnul nostru Isus Cristos, că acum, între noi fie vorba, tare-i prostuţă biata Doro, credincioasă şi iubitoare în felul ei, dar tare prostuţă, nu-mi explic cum în străinătate se primesc asemenea persoane, Mario, că se duc cu sutele, pe cuvînt, din zi în zi mai multe, aş fi curioasă să ştiu ce-or fi făcînd acolo, după cîte spune Valen, muncile cele mai grele, cele pe care le fac aici, să zicem, animalele, trag la jug, poate

chiar mai rău, cu siguranță că nu-ți vine să crezi, deși de la străinii ăștia te poți aștepta la orice. Cei care se duc se amăgesc singuri, că bădăranii ăștia, care nici măcar nu s-au obosit să învețe să citească, cînd aud de străinătate, holbează ochii, zău, există încă multă prostie, Mario, și numai de dragul de-a schimba decorul fac orice, ei cred că tot ce strălucește e aur, și pe urmă turbează că nu știu cum să se-ntoarcă, pentru că, orice-ai spune, ca-n Spania nu-i nicăieri. Căci, la urma urmei, ce le oferă străinătatea ? Schimbă decorul și fac pe proștii, învață ceea ce nu trebuie, că trăim timpuri grele, degeaba rîzi, Mario, într-o zi Spania va salva omenirea, și nu va fi pentru prima oară. Mă amuz cu Valen, care-i o minune de fată, deunăzi mă oprește și-mi spune : „Plec în Germania ; e unicul mijloc de-a avea bucătăreasă, fată-n casă și cameristă“, ce idee, tu însuți recunoști că are simțul umorului și, dacă ar fi să mă iau după ce s-a întîmplat acum cîteva nopți, trebuie să aibă mult, că m-ați enervat cu atîta șușoteală și cu atîta hi, hi, hiuri și ha, ha, hauri, și asta mai treacă-meargă, dar cînd ai început să arunci cu dopurile de la sticlele de șampanie în becuri, îmi venea să te omor, ce spectacol !, și nu poți avea scuza că era o petrecere de mîna a doua, că era numai lume bună. Ai băut prea mult, dragă, și pe mine asta mă îngrozește, și dacă nu ți-aș fi spus, că toată noaptea n-am făcut alta decît „nu mai bea, nu mai bea“, dar tu habar n-aveai, că odată pornit nu te mai oprește nimeni, noroc că Valen e înțelegătoare. Mie îmi place Valen, ție nu ? O fi cheltuind mult cu fardurile, nu neg, că Bene a ajuns s-o imite, dar arată bine, nu ca altele,

e foarte pricepută în a se aranja, mai ales ochii. Ştiai că Valen îşi îngrijeşte pielea o dată pe săptămînă la Madrid ? Închipuie-ţi, Mario, ce mult aş vrea şi eu, şi arată extraordinar, ăsta-i adevărul, că poate ţi se pare o născocire ca pielea să fie atît de îngrijită. Pe urmă îi vine de minune culoarea părului, că sînt unele cărora nu le merge, de exemplu eu, oribil, adu-ţi aminte, şi pe urmă, cu statura ei nu mă miră de loc că se-ntoarce lumea s-o privească, atrage atenţia pe stradă, de aia îmi place să ies cu ea. Fii convins, Mario, dintre colegele de la liceu, e singura femeie stilată, că la reuniunile de sfîrşit de an, ce prostcrescute, habar n-au nici măcar să mînuiască tacîmurile de peşte, că dacă n-ar fi fost Valen nu ştiu ce m-aş fi făcut. Şi trebuie să fie stup de bani, pentru că mergi cu ea pe stradă şi ia tot ce i se năzare, orice, aşa cum îţi spun, fără să se uite la preţ, că-i foarte generoasă... E o minune Valen, eu o iubesc !... Şi Bene spune că ea a fost cu banii, ce noroc pe Vicente, şi ce mai nuntă !, nu că el ar fi rău, înţelege-mă, dar o fată atît de atrăgătoare ca Valen, şi mai ales cu bani, înseamnă lozul cel mare. Bene, directoarea, spune că Vicente a trebuit să tragă tare şi nu mă miră că atunci cînd s-au cunoscut la Madrid, Valen ieşea cu un italian, şi pe italieni trebuie să-i judeci aparte, mamă ce succese, că eu nu înţeleg, zău, de ce, că doar sînt aproape ca noi, la urma urmei latini, şi dacă mă iei repede, chiar mai puţin bărbaţi. Îţi aminteşti cînd au sosit aici în timpul războiului ? Ce emoţie, Doamne sfinte, nici nu vreau să mă mai gîndesc ! Toate fetele înnebunite, se dădeau în vînt după ei, noutate, de, ce mai, şi le trăgeau pe sfoară, că pe urmă în Guadalajara nu

le-a mai mers, Valen spunea că Mussolini i-a ales pe cei mai înalţi, mai arătoşi, pentru propagandă, nu ştiu. Desigur, batalionul, sau ce-o fi fost, care a sosit aici, a stîrnit o adevărată nebunie, ce mai tipi, că toată lumea le arunca flori cînd defilau, ce mai primire, n-or să aibă de ce se plînge, că apoi, în Guadalajara, cînd s-a întors foaia, ce mai fluierături, pentru ca acum să vină mucosul ăsta de Aróstegui, cu tinereţea lui rebelă, care n-a văzut războiul nici în poze, şi să spună că ceea ce s-a întîmplat în Guadalajara demonstrează că italienii sînt civilizaţi, nu sînt războinici, oricît i-ar deghiza Mussolini în soldaţi. Şi prostul de Moyano, că ar ajunge ceva mai departe dacă şi-ar rade barba aia scîrboasă, că italienii sînt grozavi, că unde se arată, strălucesc, că au cucerit pînă şi Parisul cu bluzele şi pantofii lor, aşa cucereşte oricine, vezi şi tu ce nerozie. La fel şi cu frumuseţea italiencelor, bănuiesc că sînt de toate soiurile, ca-n toate părţile, sigur că e normal ca în filme să le arate pe cele mai frumoase, doar n-or fi proşti, dar eu nu înghit filme italieneşti, că sînt nişte prostii, Mario, să luăm numai filmuleţele de după război, ce oroare, copii păduchioşi şi morţi de foame, toate la fel, eu înţeleg ca filmul să mă distreze, că-n viaţă tragi destul. Şi-ţi spun şi-ţi demonstrez, Mario, în neruşinare puţin îi întrec, că-n privinţa asta sîntem toţi de acord, nu ştiu ce dibăcie or fi avînd, dar aici, în timpul războiului, au făcut prăpăd, i-au găzduit în case particulare şi asta se ştie cît de periculos e, mai ales dacă nu ai principii sănătoase. Să luăm cazul lui Galli Constantino, şi ca ăsta, cu sutele, nu exagerez. Galli a sosit la noi în casă ca pe-un teren dinainte cucerit, surîzînd, ars de soare,

cu mustaţa lui ca un firicel şi cu ochii atît de limpezi... De frumos era foarte frumos, n-are-a face una cu alta, ca o bijuterie, şi-apoi, atît de simpatic, „bambina", în sus, „bambina" în jos, pe atunci eram foarte tînără, prin '37, o fetiţă, dar îmi plăcea să-l aud. Galli fuma tot timpul şi cum pe-atunci fetele habar n-aveau de asta, Juliei şi mie ni se părea că-i ceva bărbătesc, o copilărie, desigur, aşa ai să spui, dar fumatul, uniforma şi medalia pe care o cucerise în Abisinia, contra negrilor, că ăsta char că trebuie să fi fost un război groaznic, ne înnebunea. Îmi amintesc că de multe ori, după-amiază, rămîneam singură acasă cu Galli, pentru că papà şi mama plecau la plimbare şi Julia avea oră de vioară, şi mă fermeca, îmi prindea mîinile, fără nici o intenţie rea, desigur, să nu fii gelos, dar mie îmi bătea inima să-mi spargă pieptul, şi-mi vorbea de Pisa, de Abisinia, de copiii lui, Romano şi Ana Maria, îi chema ca pe „los figlios" Ducelui şi-mi spunea „bambina" şi eu înnebunită, că Transi, ce să-ţi mai spun, moartă de invidie, „prezintă-mi-l şi mie, dragă, nu fi egoistă". Singurul lucru care nu-mi plăcea la Galli, înainte de-a se fi întîmplat ce s-a întîmplat, erau cremele şi borcănaşele din baie, că mama, săraca, se plictisise, „unde s-a mai văzut un bărbat să-şi dea cu atîtea dresuri ?", Julia nici pîs, iar pe papà, imaginează-ţi, îl evita, că pe papà îl scotea din sărite faptul că Galli îl obliga să salute în stil roman, după comunicat, cînd răsunau imnurile, imaginează-ţi-l pe papà, omul cel mai puţin marţial din lume, şi, cînd se terminau, Galli, „trăiască Spania !" şi „trăiască Italia !" şi noi toţi, trăiască, dar foarte încet, era o mascaradă, ne venea să murim de

rușine. Și într-o noapte cînd Galli nu era acasă, că de multe ori nu venea să cineze, pe unde umbla nu știu, zbura ca o pasăre, papà, că „mi se pare oleacă teatral", s-o fi văzut atunci pe Julia, nu știu dacă o fi fost supărată de altceva, dar s-a făcut foc, de ce teatral ?, că „asta-i o nimica toată", eu nu știu ce-a vrut să spună, dar papà a rămas paf, zău, nici n-a mai deschis gura. Eu și Julia ieșeam în fiecare după-amiază cu Galli în Fiatul lui decapotabil și pe urmă Transi mă pisa într-una, „ce elegant e ; draga mea, nu fi egoistă, prezentați-mi-l și mie", dar cu nici pomeneală, degeaba își bătea gura Transi. Și Galli ne cumpăra înghețată și prăjituri, iar într-o după-amiază am intrat într-o librărie și ne-a cumpărat o gramatică italienească la amîndouă, nu știu cît o fi dat pe ea, că Galli, în afară de generozitate, mai avea o mare calitate, rară la bărbați, niciodată nu l-am văzut supărat, că eu cînd rîdeam auzindu-l cum stîlcește cuvintele, el, foarte drăguț : „per che ride, bambina ? per che ?", și închidea ochii într-un fel care mă înnebunea, nu te supăra, Mario, că o spun cu bună intenție. Au fost niște vremuri regești, zău, peste tot cu Fiatul decapotabil, toată lumea transpirînd, că atunci mi-a dat în gînd ideea, cînd o să mă mărit, primul lucru, o mașină, observă că această pasiune o am mai de mult, că papà era foarte refractar, și doar avea posibilități, niciodată nu s-a gîndit la asta, o considera o manie ca pe oricare alta, eu însă mi-am spus, „cînd mă mărit, primul lucru, o mașină", îți dai seama și tu ce visătoare ?, și ce mă aștepta ! Encarna cu sîcîielile ei, că un capriciu am avut în viața mea, dar în căsnicia noastră n-a domnit decît sfînta ta vrere, nici mai

mult, nici mai puţin. În afară de numele copiilor, administrarea casei, şcoala şi altele de felul ăstora, am fost redusă la zero, că ce mă doare mai mult, Mario, e că pentru nişte prăpădite de mii de pesete, m-ai lipsit de cea mai mare bucurie a vieţii mele, că eu nu spun un Mercedes, ştiu prea bine că nu-i de nasul nostru, cu atîtea cheltuieli, dar cel puţin un Fiat 600, Mario, că pe ăsta îl au pînă şi portăresele, de-aceea i se spune buric, dragă, pentru că-l are tot omul, nu ştiai ? Cum mi-ai fi schimbat viaţa, Mario !, nici nu vreau să mă mai gîndesc. Păi, da, sigur, un automobil este un lux, o catedră nu poate acoperi asta, îmi vine să rîd, ca şi cînd eu n-aş şti că te opreau cei din cercul tău, dar uite la don Nicolás, un 1500, vinde sfaturi dar nu strînge pentru el, aşa-i cum îţi spun eu, că una-i să ţii predici şi alta să faci ce spui, egalitate şi istorii de soiul ăsta, dar uită-te la el, povestea de totdeauna, că tu chiar dacă îţi propuneai un Gordini, ai fi putut, că ocazii nu ţi-au lipsit, nu se putea ceva mai bun decît ce-ţi oferea Fito, şi chiar fără să recurgi la asta, Mario, tu scrii bine, toată lumea o spune, dar despre nişte lucruri pe care nu le înţelege nimeni, şi atunci cînd le înţelege e mai rău, despre o lume care miroase, o lume de zdrenţăroşi şi morţi de foame. Şi astea nu prind, Mario, e ghiftuită lumea de ele, nu-i mai place să-i vii cu probleme, are ea destule, m-am săturat să ţi-o tot spun. Cu cît entuziasm ţi-am propus subiectul cu Maximino Conde ! Doar ce mi l-a povestit Oyarzun şi-am alergat valvîrtej, îmi pierdusem şi răsuflarea, ai văzut, şi tu nimic, deşi n-o să negi că era un subiect formidabil, foarte omenesc, poate oleacă deocheat, dar nu te obliga nimeni să-l îm-

pingi pînă la extrem, cred eu, nu, n-aveai decît să nu pui nimic scandalos, ajungea să-l faci să se îndrăgostească de fiica sa vitregă, mă-nțelegi ?, și-ndată ce ea ceda, ca să spunem așa, i se dăruia lui Maximino, sau cum s-ar fi numit el în roman, îl făceai să reacționeze decent și-n felul ăsta ieșea o carte chiar moralizatoare. Dar cu tine, dragă, e ca și cum aș vorbi cu pereții, „da", „nu", „e bine", nici o fărîmă de interes, de atenție, nici măcar nu mă asculți, că ăsta-i lucrul care mă deranjează cel mai cumplit, că voi bărbații sînteți mai mult decît îngîmfați, vă credeți stăpînii adevărului și nu ne dați nici o atenție. Și oricît v-ar deranja, în ale vieții, noi femeile ne pricepem oleacă mai mult, Mario, dacă aș citi eu cărțile pe care le citesc prietenele mele, dar tu, totdeauna cu dispreț „cred că sînt destul de puține", eu nu spun c-ar fi multe, că n-avem timp nici să citim ziarul, dar în afară de Esther, nici una nu citește cărți despre război, cu siguranță, nici sociale, ci despre pasiuni și dragoste. Și în ultimă instanță e normal, dragă, că dragostea este o temă eternă, bagă-ți-o în cap, ia-l de exemplu pe Don Juan Tenorio, nu-i trecătoare, nu-i modă de-o zi, spune-mi și tu cum ar arăta lumea asta fără dragoste, nici măcar n-ar exista, normal, ar fi dispărut de mult.

IX

Împărăţia cerurilor se aseamănă cu un rege... m-am întrebat de mii de ori, Mario, dacă într-adevăr nu te interesa cîtuşi de puţin monarhia, de ce-ai provocat scandal la Josechu Prados? Să nu-mi vii cu scuze, că pe Josechu nu-l întrece nimeni în bunătate, e dintr-o familie foarte cunoscută, los Prados, născut aici, a făcut războiul în prima linie, cinstit în adevăratul sens al cuvîntului. Ce rost avea să-i cauţi nod în papură? La urma urmei, dacă el era şeful de masă, sau cum s-o fi numind, pe tine ce te interesa, el era cel care răspundea, treaba lui, nu? Bine, tu că nu, că să numere unul cîte unul, eu nu ştiu cum ai avut curajul după numărătoare, că pe tine te-au ales doar ca persoană reprezentativă, dar te-ai dus fără chef şi pus pe ceartă, de la început, Mario, asta nu mi-o scoate nimeni din cap. Iar dacă lui Josechu i se năzare să spună că 90% „da", 4% „nu" şi 6% abţineri sau în alb, sau cum s-or fi numind, înseamnă c-aşa o fi fost, el era şeful, nu? n-avea decît să spună, dacă aşa voia el, la urma urmei pe tine ce te interesa? Dar tu nu, la fel ca şi cu mielul lui Hernando al lui Miguel, sau cearta cu Fito, spirit contradictoriu, dragă, asta-i soarta ta, că dacă la urma urmei nu ţi-a

fost pe plac, deşi eu nu văd pentru ce, puteai să le spui cu frumosul, manierat, nu s-ajungi să-i insulţi şi să-i înfrunţi, că dacă tu spuneai „nu-mi place, dar accept hotărîrea majorităţii", toţi rămîneau mulţumiţi, că, după toate probabilităţile. asta-i democraţia, dacă nu te-am înţeles greşit. „Nu pot să mă pretez la una ca asta", aşa, în gura mare, cu majuscule, scumpule, ca în cărţile tale, ca să se audă bine, să audă şi adnotatorul, că dacă nu spui lucrurile în gura mare, crăpi, cum spun eu, şi dă-i înainte cu numărătoarea, că dacă nu numărăm, nu facem proces-verbal, şantaj, ce frumos, că totdeauna ai fost un om nesocotit, Mario, că ceea ce-ţi place ţie în viaţă e să faci scandal, să arunci mănuşa oraşului, aici sînt eu, şi deşi toţi spuneţi alb, eu spun negru, pentru că aşa mi se năzare mie, te cunosc foarte bine. Şi n-ai dreptate, Mario, ca să răzbaţi în viaţă trebuie să fii mai maleabil, mai răbdător, că predicaţi pînă nu mai puteţi toleranţa şi pe urmă faceţi ce vă pofteşte inima, mă rog, şi dacă tu ai fi fost un republican din totdeauna, un republican sută în sută, treacă-meargă, aş mai fi înţeles, dar cînd ţi-ai cheltuit toată viaţa spunînd că republica şi monarhia nu sînt altceva decît vorbe, că una nu face mai multe parale ca cealaltă, că important e ce se ascunde dedesubt, la ce bun să faci scandal, că nu semnezi procesul-verbal ? De ce să-i faci un asemenea afront lui Josechu Prados, care s-a purtat totdeauna aşa de amabil cu noi, n-are nici un sens, fii convins, a fost prea de tot, Vicente Rojo spunea că bietul Josechu a venit la cerc tulburat rău, alb ca varul şi chiar se bîlbîia cînd vorbea, putea să păţească cine ştie ce, groaznic,

adu-ţi aminte de tatăl lui, o hemiplegie şi jumătate de viaţă şi-a petrecut-o într-un scaun pe roate, bietul om, şi toate astea pentru că o servitoare i-a debitat cîteva obrăznicii. Trebuie să fii cu mai multă băgare de seamă, Mario, nătărăule, cu duritatea ta nu ajungi nicăieri, fii convins, că trebuie să trăieşti între oameni, că Josechu e un om bun, dar are şi el orgoliul lui, ca fiecare, şi n-a uitat-o, adu-ţi aminte cînd cu casa, e bunătatea întruchipată atît timp cît nu ţi se năzare să-l iei în răspăr, că atunci e de la sine înţeles. Ştii ce-a spus deunăzi seara Oyarzun ?, şi ţine cont că de-atunci a curs multă apă pe gîrlă. Păi a spus că Josechu a spus, înţelegi ? că erai un puritan, că dacă în ziua aceea nu te-a pălmuit, aşa cum auzi, n-a făcut-o pentru memoria prieteniei părinţilor lui cu ai mei, dă-ţi seama, cîtă ruşine, că nu ştiu cum ţi le-aranjezi, dar vrînd-nevrînd ţi-ai sculat tot oraşul în cap, dragă, asta e moştenirea pe care mi-o laşi, că dacă n-aş avea o pensie după tata, ceea ce am de la tine ca văduvă nu mi-ar ajunge nici pentru chirie, că asta-i încă una din relele pe care le înţeleg acum. Cu adevărul în faţă mergi oriunde, basme, îmi vine să rîd, vrei să-mi spui unde-ai ajuns tu, dragă, aşa-i că n-ai argumente ? Maşină toată lumea şi nevasta ta pe jos, sărac lipit pămîntului, Doamne fereşte ! Nici cel puţin un serviciu de tacîmuri de alpaca, aproape că mi-i ruşine s-o spun. Crezi că asta-i viaţă ? Cu mîna pe inimă, Mario, crezi că sînt multe femei care ar fi suportat acest calvar ? Eu îţi spun adevărul, şi faptul că nu recunoşti mă doare cel mai mult, că în douăzeci şi trei de ani de căsnicie, că se împlinesc cu-

rînd, nu mi-ai spus nici o singură vorbă de mulțumire, și erau și alți bărbați, Mario, tu știi, că am avut de unde alege, și încă mai sînt, dacă vrei să știi, că după ce m-am măritat nu mi-au lipsit ocaziile, dacă ți le-aș povesti, că asta-i poanta, dar dacă o femeie e așa cum trebuie să fie, adică gospodină, voi vă luați grija, asta-i ceea ce exploatați voi bărbații : o dată cu binecuvîntarea, o dată cu polița de fidelitate, cum spun eu, v-ați cumpărat o spălătoreasă de vase, o femeie care dintr-un ban face doi, ce-ați putea dori mai mult ? Așa e foarte comod, și-n acest timp voi, toate-s bune și frumoase, tot ce vă poftește inima. Basmul că la căsătorie ai fost la fel de nevinovat ca mine să i-l spui lui mutu, drăgălașule, și tu încă „să nu-mi mulțumești, a fost mai degrabă din timiditate", timiditate pe dracu, de parcă nu v-aș cunoaște, voi bărbații, toți la fel, se știe, și tu, dă-i cu stîngăciile tale, erau cea mai bună dovadă, muzică divină !, adevărul e că între un om pierdut și unul decent există oarecare diferență, și că, în fond, mai rămîne ceva demn în voi, și asta iese la iveală cînd vă căsătoriți, asta-i totul. Virgin tu ! Dar crezi că asta mi-a făcut deosebită plăcere ? Și nu c-aș spune că ești un vicios, nici vorbă, dar așa, din cînd în cînd cîte-o ușurare... Apoi la Madrid, cînd am făcut voiajul de nuntă, m-ai umilit cum nu se poate mai rău, cît dispreț, recunosc că eram speriată, de frică de copii, dar știam că trebuie să se-ntîmple ceva aparte, credeam că măcar o singură dată, pe cuvînt, și aș fi fost resemnată, îți jur, fie ce-o fi, dar tu te-ai culcat și „noapte bună", ca și cum te-ai fi culcat în pat c-un jandarm, Doamne, atîta reținere, că nici lui

Valen nu i-am povestit, şi tu ştii că eu lui Valen îi spun orice, ea nu-i ca Esther, că Esther, deşi prietenă din totdeauna, e altceva, mult mai puţin înţelegătoare, nici nu suferă comparaţie cu Valen, şi sînt lucruri dintr-astea, niţeluş picante, care la ea nu merg, se ţine de modernă şi citită, nu e altceva decît o învechită, că eu mă gîndesc de foarte multe ori că v-aţi fi înţeles bine, că sînteţi ca sacul şi peticul, scumpule, făcuţi după acelaşi calapod. Lui Esther îi pari inteligent, că citeşte ca şi tine cărţi de-astea greoaie, ciudate, pe care nu le înţelege nimeni; îmi amintesc cînd a apărut „El Patrimonio", Valen se strica de rîs şi Esther, pedanta, că e o carte simbolică, dă-ţi seama, ce-o fi priceput ea, şi cînd te-a apucat depresiunea sau ce-ai avut, aceeaşi placă, groaznic de plicticos, dă-i cu frivolitatea şi cu violenţa, că Valen spunea: „dragă, cu cît pesimism vede totul!", că Esther, scumpule, te înţelege foarte bine, cum să nu, că să deschidem o revistă, să vedem de ce alte lucruri se mai vorbeşte în afară de prinţese în vacanţă sau de crime în Congo. Gură de aur, dragă, că ea n-o fi vorbind mult, dar cînd deschide gura, o face pentru a pune lucrurile la punct, mamă, ce aere!, pare un predicator. „Mario are capul bine mobilat, dar voi îi distrugeţi voinţa", a declarat ea scurt. Să mă fi ascultat pe mine, aminteşte-ţi cu cîtă nerăbdare am alergat să-ţi povestesc subiectul cu Maximino Conde, şi cînd colo, să fi ştiut eu să scriu, ce roman ieşea. Şi asta pentru că Esther nu te-a văzut în papuci, că aşa trebuie să fiţi văzuţi voi, bărbaţii, că numai în papuci vă daţi arama pe faţă, cum spun eu. De fiecare dată cînd vine vorba despre asta, îmi amintesc de mama,

odihnească-se-n pace, că ea spunea, Mario, că o femeie, înainte de-a se mărita, ar trebui să-l vadă cîteva luni pe logodnicul ei în papuci, în felul ăsta s-ar evita multe deziluzii. Şi nu c-o spun eu, dar mama le ştia pe toate, avea experienţă, că la şaptesprezece ani îţi închipui că vezi lucrurile altfel, şi că sfaturile altora sînt tîmpenii, şi apoi se-ntîmplă ce se întîmplă, ne împiedicăm toate de acelaşi bolovan, nu mă plîng, nu ştiu dacă mă înţelegi, dar cînd, prima oară, te-ai întors cu spatele şi mi-ai spus noapte bună, am rămas înlemnită, că nimeni nu mi-a făcut niciodată asemenea ofensă, că n-oi fi eu ca Sophia Loren, o recunosc, dar nici să fiu dispreţuită în felul ăsta. Paquito Álvarez, ţi-o spun pe faţă, niciodată n-ar fi făcut aşa ceva, ca să nu mai pomenesc de Eliseo San Juan, sau chiar Evaristo, fără a mă mai gîndi şi la alţii, o fi Evaristo un degenerat, cum spui tu, unii susţin chiar că are o valiză cu pene de găină şi pune oglinzi şi alte lucruri ciudate, dar nu despre asta e vorba. Şi nu că aş fi fost o proastă şi n-aş fi ştiut nimic, nici vorbă, că mereu am auzit că prima noapte e un soi de campionat, că nu simţi nici o plăcere, e ca anafora, dar n-am auzit de nimeni, nici măcar de unul care să se fi întors cu spatele şi noapte bună. Şi nu-mi mai cînta că din respect, şi că sînt momente în care trebuie să dominăm bruta, pentru că oricît ne-ar durea, tot animale sîntem, Mario, şi, ceea ce e mai rău, animale obişnuite, iar o femeie, oricît de sănătoase principii ar avea, într-o asemenea situaţie acceptă mai degrabă brutalitatea decît dispreţul, că pe mine mă cunoşti doar. Ceea ce mi-ai făcut în noaptea nunţii, Mario, orice-ai zice, n-am să uit

chiar de-ar fi să trăiesc o mie de ani, ce mai, să-mi faci mie așa ceva, și părintele Fando, că-i o delicatețe, nu zău, ce ți-e și cu popii ăștia de azi, care nu se preocupă de nimic, doar de cît de mult, ori cît de puțin cîștigă muncitorii, îmi pun capul că li se pare mai mare păcatul ca un patron să refuze un salariu suplimentar, decît să îmbrățișeze o altă femeie în afară de nevastă, că aici am ajuns, Mario, s-o recunoaștem, deși e trist, că pe zi ce trece pierdem sentimentul moralei și-n felul ăsta îmbătrînim, preafericit Conciliu, cît sîntem de liniștiți. Acum se aude că protestanții o să-și construiască o capelă în colțul străzii. Dar oare sîntem în toate mințile, uiți că avem cinci copii ? Cum o să poată sta o femeie liniștită cînd ies copiii din casă ? Nici nu vreau să mă gîndesc la așa ceva, Mario, și asta se-ntîmplă pentru că nu sînteți cum ar trebui să fiți, omenirea nu se mai gîndește la lumea de dincolo, nu mai are nici urmă de principii și nici altceva asemănător. Te rugasem să mi te spovedești, Mario, amintește-ți, „povestește-mi micile tale aventuri de holtei, chiar dacă mă vor durea, te iert dinainte“, cu gîndul cel mai bun, te asigur, pentru că eram dispusă să beau paharul pînă la fund, așa e felul meu, le adun și, dintr-o dată, într-o bună zi, îmi vine să iert pe toată lumea, și-o făceam, îți jur, te-aș fi lăsat să vorbești și după aceea, un sărut și „ce-a fost, a fost“, dar tu, mîlc, rezervat chiar și cu soțioara ta, că asta mă doare cel mai mult, iar cînd am insistat, cu majuscule, scumpule, ca în cărțile tale : ERAM TOT ATÎT DE VIRGIN CA ȘI TINE ; MAI DEGRABĂ DIN TIMIDITATE. Nu zău ? Dacă există ceva să mă scoată din țîțîni, e neîn-

credereea ta, Mario, bagă-ţi-o în cap, pentru că dacă în noaptea aceea spuneai adevărul, te-aş fi iertat, chiar dacă asta m-ar fi durut, îţi jur pe ce vrei tu. La fel şi cu Encarna la Madrid, că nu-i neapărată nevoie să fiu rău intenţionată, acum douăzeci şi cinci de ani, euforie, bere şi creveţi, nu, Mario, schimbă placa, nici dacă aş fi o proastă, ai impresia că n-o cunosc pe Encarna? Şi pe urmă nu ţi-a fost de ajuns succesul, ce mai voiai, în fine, de unde-ai privi-o, e o adevărată indecenţă, Mario, între cumnaţi, măcar numai din respect pentru sfînta memorie a lui Elviro, că dacă ar fi fost căsătorit, José María, om fără credinţă, şi s-ar fi întîmplat cu văduva lui, era cu totul altceva. Oricît am pune lacăt gurii, totul se află pînă la urmă, Mario, că lumea este cît un petic, cum spunea biata mama, şi cu Encarna, se-mplinesc cincisprezece ani de-atunci, au fost lucruri neclare, că după tine, totul e milă, şi nu spun că-i prea îndestulată, nici că să se ducă să muncească, Doamne păzeşte, dar ştiu că îi dădeai bani şi ea îi primea, poţi să-ţi indic şi locul şi data dacă vrei să fiu mai clară, că o femeie, pe tăcute, reuşeşte să le afle pe toate.

X

Adevăr zic vouă, întrucît aţi făcut unuia dintre aceşti fraţi ai Mei, prea mici, Mie Mi-aţi făcut. Ascultă, Mario, ştii că-mi făcea plăcere cînd îmi spuneai „eşti o mică reacţionară“ ? Cred că mi-o spuneai din cauza impulsivităţii mele, că pentru ce altceva dacă nu pentru asta ? Îmi amintesc că, fiind copii, Paco mă urmărea mereu cu „micuţo“, ca un refren, c-a fost o perioadă în care mi-a plăcut Paco, aşa cum m-auzi, eram o fetiţă, desigur, pe atunci abia dacă-mi dădeam seama că nici nu ştia să vorbească, pentru că familia lui Paco era niţel, cum să-ţi spun, niţel de jos, familie de meseriaşi, dacă zgîriai cu unghia ieşea la iveală neciopleala, dar cum era întotdeauna foarte glumeţ, mă simţeam bine în compania lui, că-n viaţa mea n-am văzut un om mai plin de haz, îţi spun adevărul. Îmi amintesc cînd ne întîlneam cu grupul vostru, şi zăpăcitul de Armando îşi punea degetele la tîmple şi mugea, iar Paco îi spunea : „Dacă ăştia dau drumul la un alt Mihura, mă arunc în arenă, micuţo, să-ţi arăt numai ce-nseamnă curajul“, iar Transi se prăpădea de rîs, că eu nu ştiu ce vedea la Paco, dar totdeauna îl prefera, şi-n lipsa lui, pe Bătrîni, că în ceea ce te priveşte, nici o drăgălăşenie, aşa au stat

lucrurile, bine, dar nici cum spunea ea, „lasă-l, zău, priveşte-i numai mărul lui Adam, parcă-i o sperietoare", că în primele zile, imediat ce plecai, mă săruta pe gură, destul de apăsat, oricum, ciudat, ca o menghină, „Menchu, ai temperatură, nu trebuie să ieşi în dimineaţa asta", eu nu ştiu dacă era gelozie sau ce, mă-nţelegi ? Transi, sincer vorbind, n-a avut noroc, o fi avînd ea ale ei, cine nu are, dar are şi părţi bune, vezi şi tu, chestia cu temperatura, la vîrsta aceea o asemenea atenţie nu se plăteşte cu bani. Nu ştiu de ce, dar Paco Álvarez o scosese din minţi, murea de rîs cu el, corectîndu-l mereu, pentru că Paco spunea „relaţie", în loc de „reacţie" şi „preceptivă" în loc de „perspectivă", atîta le mai stîlcea pe toate, încît Transi îi spunea Muncitorul, numai între noi, desigur, asta mă mira cel mai mult, deşi, dacă te gîndeşti bine, nu era important, răul cel mare e că se vedea că-i necioplit, nu ştiu cum, nu-l preocupa nici măcar faptul dacă mă ţinea de braţul stîng şi-mi spunea mereu „mamă", imaginează-ţi la vîrsta aia. Dacă laşi la o parte asta, Paco, ca bărbat, era foarte bine, şi nu vorbesc de cum arată acum, ars de soare, cu fire de păr alb, că pare un actor, că soarta mea a fost probabil de-a atrage oamenii simpli, Eliseo, Evaristo, Paco şi alţii la fel. Valen spune că asta-i soarta femeilor plinuţe, dar eu, lăsînd la o parte *la poitrine*, care-a fost totdeauna niţeluş cam mult, niciodată n-am fost grasă, nu-i aşa ? Şi nu mai zic acum, că trebuie să-l vezi pe Eliseo San Juan, înnebuneşte, se pierde, mai ales dacă mă vede îmbrăcată cu bluza albastră, „ce bine arăţi, ce bine arăţi, din zi în zi mai bine", desigur, face rău,

Mario, o adevărată obsesie pe omul ăsta, nu-l părăsește nici ziua nici noaptea. Și pe urmă ce figură, ce voce groasă și puternică și ce spate, zăpăcește, zău, că Paquito Álvarez totdeauna a fost altceva, nu știu dacă mai fin, dar, cum să-ți spun eu ? mai puțin dur, mai măsurat, altceva, chiar și ochii, n-am mai văzut asemenea ochi, de-un verde rar întîlnit, trebuie s-o recunoști, ceva între ochii de pisică și apa de piscină. Și manierat, c-am fost atentă, că Paco o fi fost c-am necioplit, da, dar totdeauna a luptat cu originea lui umilă și educația lui simplă. Să-l vezi acum, un domn, un adevărat domn, că eu îmi amintesc, de copii, cînd urcam și coboram trotuarul, totdeauna mă susținea de braț, ca din întîmplare, ușor, dar pentru o femeie e plăcut să vadă că bărbatul observă ce-i place. Și încă un lucru pe care nu ți l-am spus, Mario, deunăzi, să fie vreo două săptămîni, în 2 ale lunii trecute, ca să fiu exactă, Paco m-a dus pînă în centru cu Tiburónul lui, o mașină lungă ce nu se mai termina, din cele care nu se văd prea des, eu stăteam la coadă și așteptam autobuzul și dintr-o dată, hîc ! o frînă puternică, ca-n filme, așa cum îți spun, eu care nu-l văzusem pe Paco de foarte mult timp, n-o să crezi, m-am înroșit toată, ce necaz mi-a fost, că dacă mă face ceva să-mi pierd cumpătul, e faptul că se vede că mă înroșesc, și nu pot să mă îndrept. Și el, ca și cum n-ar fi observat, ce voce, ce aplomb, ce maniere, alt Paco, Mario, „mergi în centru ?“, „da“ ce altceva i-aș fi putut răspunde, dar fără să mă mișc, că în același loc, lipit de mine, era Crescente, cu furgoneta, natural, pîndea, să nu-și piardă obiceiul, dar Paco,

fără să şovăie, „te duc", iar eu m-am strecurat în maşină, aproape nedîndu-mi seama ce fac. Şi ce maşină, Mario, ca-n vis, ce să zic, mă zăpăcea, nici măcar hopurile nu le simţeam, lasă că Paco conducea cu o siguranţă, de parcă toată viaţa n-ar fi făcut altceva, şi eu ca o proastă, inima, pîc, pîc, pîc, tot timpul, şi asta pentru că mă vedeam într-o maşină cu alt om decît cu tine, asta-i, Paco nu mai este cel de altădată, ce frumos se exprimă, Mario, cuvinte puţine dar potrivite, ce voce plăcută, fără să se strîmbe la orice vorbă, ca lumea bună. Voi bărbaţii sînteţi ca vinul, cu cît vă-nvechiţi, cu atît vă înnobilaţi, cum spun eu, cel care la douăzeci de ani nu se prezenta bine, e destul să aibă răbdare alţi douăzeci, uite la Paco, vorbeşte ca din carte, adevărat bărbat, că de copil, aşa cum arăta, gălbior, părea un molîu, iar acum se vede de la o poştă că-i dat cu lumea, „peste tine nu trece vremea, micuţo ; eşti la fel ca atunci cînd ne plimbam pe Acera", vezi şi tu, iar eu, „ce prostii", ce altceva i-aş fi putut spune, dacă nu ne-am mai vorbit aproape de douăzeci şi cinci de ani, o nuntă de argint, exact de cînd eram copilă, pe urmă tot eu, ca să schimb vorba, „ce maşină grozavă", şi el, că e şi mai frumoasă cu mine înăuntru, o amabilitate, o să spui, dar cît am regretat că eram îmbrăcată atît de simplu, aşa a fost să fie, m-a luat prin surprindere, asta nu l-a împiedicat să se poarte atent cu mine, ceea ce mi-a făcut plăcere. Şi cînd tăceam, el mă privea cu coada ochiului, oleacă aşa, nu spun cuceritor, dar ce mai, că a şi ocolit să mă ducă pînă la Plaza, dar eu nici pîs, ca şi cum nu mi-aş fi dat seama, că ştiu foarte bine că-i căsătorit şi are o droaie

de copii, şi el ştie, clar, dar m-am făcut că nu pricep, şi apoi, cînd să ne despărţim, m-a privit drept în ochi şi mi-a reţinut mîna lung, că eu am crezut atunci că o să spună ceva, dar Paco cel de-acum e cu totul alt om, Mario, cîtă siguranţă, o minune, o asemenea transformare pare de necrezut. Mi se pare că după război a stat cîţiva ani la Madrid, să-şi facă relaţii, înţelegi? el mi-a spus-o, şi acum face afaceri cu Polo, reprezentant sau nu ştiu ce în legătură cu terenurile de construcţii, sau cum s-o fi chemînd. Cu siguranţă, el totdeauna a fost un om muncitor, şi-n timpul războiului s-a comportat formidabil, ce istorie, un frate căzut, iar el o salvă de mitralieră în piept şi-o sumedenie de alte salve, s-a încărcat de merite, cunoscîndu-l de copil, cine şi-ar fi imaginat asemenea fapte, roata vieţii, dacă m-aş fi căsătorit cu el, aş fi avut acum tot ce-aş fi dorit. Ai să rîzi, Mario, dar astăzi lumea e socotită după banii pe care-i cheltuieşte, că asta mă înnebuneşte, că tu de prost, nu eşti prost, şi eu nu spun un Tiburón, dar un 600... Astăzi, un 600 au pînă şi portăresele, dragă, nu exagerez de loc, uite cine merge duminica pe jos, cîţiva nemîncaţi şi noi. Nu de altceva, Mario, dar întîlnirea cu Paco m-a făcut să reflectez şi cred chiar că-i păcat să nu profităm de talentele cu care ne-a înzestrat Dumnezeu, că scriind ceea ce scrii în „El Correo“ nu prosperi de loc şi nici nu faci vreun bine nimănui, îţi pierzi timpul de pomană, cum spun eu, ia-l ca exemplu pe Paco. Eu singură recunosc că întîlnirea m-a cam zăpăcit, normal, după atîta timp, că doar pentru mine nu mai există alţi bărbaţi în afară de tine, înţelege-mă, dar pentru o femeie

totdeauna e măgulitor să ştie că place. Ştii cum mă privea, Mario ? Cînd am ieşit din maşină nu ştiam cum să mă aranjez, că el nu pornea şi cu siguranţă că mă măsura, că m-a şi înfuriat ştiindu-mă îmbrăcată cu hainele acelea, că dacă n-aş fi avut altele, mă rog, dar tocmai atunci să fiu aşa, de, de-aş fi ştiut. Noroc că voi bărbaţii nu observaţi totul, că în clipa cînd m-a apucat de mînă, mă gîndeam, numai să nu-mi vadă nasturii şi să-şi dea seama că mi-am întors haina", şi acum nu mai transpiră de loc, îmi amintesc cînd era tînăr, sigur că acum există tot felul de preparate, dar cînd era mic, de fiecare dată cînd mă prindea de braţ să mă ajute să trec trotuarul, eu îi spuneam încetişor lui Transi : „Gata, m-a şi udat", iar ea se prăpădea de rîs, şi nefericitul de Paco, „de ce rîzi, micuţo, dacă nu ţi-e cu supărare ?", îmi lăsa braţul ud, aşa cum îţi spun. Şi nu că m-a uluit faptul că Paco mi-a reţinut mîna, dar trebuie să recunoşti că tu n-ai fost în stare niciodată de-o asemenea atenţie, că totdeauna ai fost rece ca gheaţa, şi nu-ţi spun să mă fi sărutat, dragă, că asta nici ţie şi nici luceafărului de dimineaţă nu v-aş fi permis-o, asta ar mai fi lipsit, dar oleacă mai multă pasiune, îngheţatule, că totdeauna ai fost foarte apatic, „dragostea mea", „viaţa mea" şi, pînă la urmă, mult zgomot pentru nimic. Uite nu mai departe în noaptea nunţii ! Delicateţe, mă faci să rîd, că mă pui numai în situaţii neplăcute. Valen a şi sîngerat, a trebuit să-i spun că şi eu, de ruşine. Cu ce obraz să-i spun că te-ai întors cu spatele şi la revedere ? Ce vrei mai mult ? Uite la Armando şi Esther, scumpule, şi ea e o intelectuală desăvîrşită, dacă vrei cumva să ştii, s-au

logodit, el, reținîndu-i mîna, nici mai mult nici mai puțin, nici declarație, nici nimic, că asta-i poanta, ea și-a dat seama că el tăcea, numai după asta, închipuie-ți, și-așa au început. Că eu n-aș fi admis procedeul ăsta, e cu totul altceva, mie-mi plac lucrurile bine puse la punct, Mario, că declarația de logodnă e ca binecuvîntarea dinaintea cununiei, la fel, îmi amintesc de mama, „toate lucrurile cer un început“, vezi, mai multă dreptate nu poate avea nici un sfînt. Logodna e un fundament foarte important, Mario, un pas pentru toată viața, mulți nici nu-și dau seama, „îmi placi“, „te plac“ și hai ! Unii o iau chiar în glumă, și n-ar trebui, că de aia se-ntîmplă ce se-ntîmplă. Totuși, puțină pasiune, orice-ai spune, e necesară. Uite la Armando, cincisprezece ani de căsătorie, o fi învîrtit el multe, dar să nu se-ncumete să-i privească cineva soția, mi-amintesc deunăzi noaptea la Atrio-bar, și nu era prima dată, ce scandal !, și nu cred că Esther, sărăcuța, mai poate atrage, privirea cuiva, asta-i altceva, dar la el nu merge, un pumn zdravăn în ceafă, bărbătește, așa cum se cuvenea, că bună bătaie i-a ars ; și asta pentru că i-a făcut cu ochiul, nu cred că altuia să-i mai vie pofta vreodată, normal. Dar atunci la Quevedo, cînd erau logodiți ? Eu l-am văzut și l-am aprobat, ce mamă de scandal, i-a lipit un pumn tipului, că aproape a rupt și afișele, și numai pentru că i-a suflat fumul din mers, numai pentru atît, dă-ți seama, de aia îmi place mie Armando, o fi brutal, de modă veche, dar e sănătos și are niște principii, mă-nțelegi. Nouă, femeilor, ne plac bărbații mai îndrăzneți, dragă, să apărați ce este al vostru, dacă e nevoie, să vă omorîți pentru noi. N-o fa-

ceţi pentru Patrie ? Păi nu-i nici-o deosebire, Mario, s-o ştii, că soţia sau logodnica trebuie să fie sfinte, cum spun eu, să nu le atingă nimeni nici măcar c-o floare, deşi pentru tine, asta, şi-a sta cu mîinile în sîn, e unul şi-acelaşi lucru, „am încredere în tine", „tu ştii ce trebuie să faci", ce comod !, şi dacă nu ? Şi dacă într-o bună zi n-am chef să fac ceea ce trebuie să fac ? Pentru voi bărbaţii e foarte uşor, de-ndată ce primiţi binecuvîntarea, puteţi dormi liniştiţi, poliţă de asigurare, cum spun eu, povestea de totdeauna, dar bagă-ţi în cap, Mario, sînt momente în care un bărbat trebuie să-şi cîştige fidelitatea cu forţa, cu pumnii, dacă e nevoie, ia-l ca exemplu pe Armando, să nu-i privească vreunul femeia că-i capabil de orice. Şi ca Armando, majoritatea, fii convins, nu ştiu Paco, că-i cam mult timp de cînd l-am pierdut din vedere, dar mai mult ca sigur, se vede după înfăţişare, de altfel a demonstrat-o în război, că trebuie să-i vezi corpul, ciur adevărat, numai rafale de mitralieră. Ştiu că devin plictisitoare, n-o să încetez să ţi-o tot repet, încăpăţînatule, că trebuie să pui pasiune în lucrurile care într-adevăr merită, nu să-ţi cheltuieşti timpul scriind nimicuri, care nu-ţi aduc nici bani şi nici nu interesează pe nimeni, că doar l-ai auzit pe papà, şi papà în altele nu, dar în ale scrisului nu-i un fitecine, o ştii prea bine, că mă scoţi din ale mele cînd o faci pe prostu.

XI

Ce frumoasă eşti, iubito, uite ce frumoasă eşti, cu ochii tăi de porumbiţă, scuză-mă că insist, Mario, poate devin chiar plictisitoare, dar nu-i vorba de-un fleac, pentru mine, declaraţia de dragoste este esenţială, de neînlocuit, zău, oricît ai susţine tu că astea-s prostii. Nu sînt, vezi şi tu, că dacă te gîndeşti bine, logodna e pasul cel mai important în viaţa unui bărbat şi-a unei femei, n-o faci să te afli în treabă, normal, şi acest pas trebuie să fie solemn, însoţit de cuvinte rituale, aminteşte-ţi ce spunea biata mama, odihnească-se-n pace. De aceea, oricît ar apăra-o, şi oricît ar spune sus şi tare, nu mă seduce formula lui Armando, să ieşi cîteva după-amiezi împreună, să-i reţii mai îndelung mîna şi gata, declaraţi logodiţi. Asta-i un fel de logodnă tacită, dacă vrei, şi dacă m-ar întreba pe mine, le-aş spune-o, te asigur, mi-aş susţine părerea, Esther şi Armando s-au căsătorit fără ca practic să fi fost logodiţi înainte, pe nepusă-masă, lucru care, dacă te gîndeşti bine, nu mi se pare moral. E ca şi cum un bărbat ar pretinde să fie soţul unei femei numai pentru că a atins-o cu mîna ; o fi căsătoria o taină sfîntă şi tot ce vrei tu, dar logodna, dragă, e pragul acestei taine, nu o bagatelă, şi trebuie să fie o formulă,

eu ştiu că sînt foarte multe formule, sumedenie, dar ce mai, de la „te iubesc" pînă la „mi-ar place să fii mama copiilor mei", oricît s-ar părea că astea-s gusturi de servitoare şi soldaţi, la urma urmei e o formulă şi ca atare mă interesează. De asta am stăruit, Mario dragă, înţelege-mă, mie îmi plac lucrurile bine făcute, că tu de cînd te ştiu ai fost cam stîngaci, chiar şi acum, dacă nu iei două păhăruţe, iar dacă le iei te ameţeşti şi strici petrecerea, stai singur, te uiţi chiorîş, nu zici nici pîs, şi pe urmă cu Dumnezeu înainte. Deunăzi noaptea, la Valentina, ai fost insuportabil, zău că da, Mario, de ce te-aş minţi, ai aruncat tot timpul cu dopuri de sticle de şampanie în becurile felinarelor, ce-or fi spus servitorii, că numai celor de jos le este permis să-şi piardă minţile, Mario, pentru că din fericire mai există clase, nătărăule, că tu totdeauna, din te miri ce, uiţi de educaţie, şi nu-i bine. Să luăm de exemplu salutul pe stradă, fără nici un sens, că mă îmbolnăveai, iar tu că le-aveai pe-ale tale. Mario dragă, bine zicea mama, „în fiecare clipă e ceva de făcut", că lumea nu-i obligată să ghicească dacă eşti aiurit, prost educat, sau antipatic. Ar trebui să vezi duşmăniile pe care ţi le-ai atras, din cauza asta, prosteşte ! Cu asta, cu cărţile tale, plus dorinţa de-a fi totdeauna împotriva curentului, ţi-ai sculat tot oraşul în cap, dragă, şi nu-i bine ce faci, ca să ştii, pentru că trăim între oameni civilizaţi şi între oameni civilizaţi eşti dator să te comporţi ca o fiinţă civilizată, că dacă nu dai bună ziua unui cunoscut, ai putea să-mi spui pentru ce-i dai unui necunoscut, că-mi amintesc ce ruşine mi-a fost atunci cînd am trecut pe lîngă farmacia lui Arronde, cu zdren-

țărosul ăla impertinent, „scuză-mă, vrei să-mi spui de unde ne cunoaștem ?“, tu jenat, normal, ba una, ba alta, că l-ai confundat, vorbe, și obraznicul de el, „nu vă jenați, începînd de azi, ne cunoaștem“, în plină stradă, nu știam unde să mă vîr, și pe deasupra, dă-i cu bătăi pe umăr, ce părere ai, un măturător sau cine știe ce-o fi fost, ce-o fi zis lumea care ne-a văzut ? Asta nu se cădea s-o faci, Mario, chiar dacă ar fi fost numai din amor propriu, și culmea, „rămînem prieteni și la dispoziția dumitale“, unui necunoscut, unui calic, dă-ți seama, asta numai din dorința de-a atrage atenția, cu atît mai mult cu cît știi că mă supără, și nu din orgoliu, răule, dar fiecare cu cei de teapa lui, că tu cu păstrarea aparențelor, zero. De aceea pe zi ce trece sînt mai bucuroasă că te-am făcut să joci cum cînt eu, asta ar mai fi lipsit să fi fost altminteri, „eu vreau să ies cu tine, dar singuri“, și eu făcînd pe proasta, „de ce ?“, „ca logodnici“, „dar nu sîntem, nu-ți dai seama ?“, iar tu nici n-ai deschis gura. Lucrurile astea, Mario dragă, cer solemnitate, că doar nu le-am inventat eu, lumea-i înțeleaptă, și dacă totdeauna a fost așa, așa trebuie să rămînă, fii convins, altfel, ca să spun așa, toate s-ar da peste cap, pentru că dacă tu într-o bună zi îți luai tălpășița, cu ce te-aș fi putut trage de mînecă, înțelegi ? în schimb, logodită, era altceva, nu spun că pe cale legală, dar oricum, ai fi fost considerat totdeauna un om neserios, din punct de vedere social, vreau să spun. Și azi așa, mîine așa, te-am făcut să joci cum cîntam eu, hoțomanule, între noi doi fie vorba, te-anunț că am avut de unde alege, Paquito... ocazii cu duiumul, în fiecare joi și duminică, dar

eu nu, iar Transi, nebuna, „n-o să-mi spui că-ți place neisprăvitul ăsta“, eu n-aș fi mers chiar atît de departe, cu toate că din punct de vedere fizic, dragă, atrăgeai foarte puțin, însă eu, ca o romantică și-o proastă, „bărbatul ăsta are nevoie de mine“, la anii aceia mă emoționa să mă știu indispensabilă, riscurile vîrstei, iar mama cu nasul ei fin, că n-am mai pomenit așa ceva, „fetițo, nu confunda dragostea cu compasiunea“, dă-ți seama, cîtă perspicacitate. Eu însă, orbită, recunosc, că la vîrsta aia, nu spun că nu, dar știu eu, se prea poate că dacă sălbaticul de Armando nu și-ar fi pus degetele la tîmple și n-ar fi scos mugetele acelea, Doamne ce rușine, s-ar fi schimbat lucrurile, că sînt cazuri cînd viitorul depinde de-o prostie, de-o nimica toată. Ce milă îmi făceai cu costumul maro, îți spun drept, și tocurile de la pantofi veșnic roase, și-atît de trist, dar niciodată nu se știe ce te-așteaptă și, într-o bună zi, mi-am dat seama c-ai început să-mi placi, prostește, s-o fi văzut pe Transi, „ascultă, se poate ști la ce te gîndești ?“, un calvar, dragă, nici nu-ți poți imagina, toată lumea era contra, că biata mama, să nu mai vorbim, mulțumește întîmplării cu Galli. Mama, deși poate nu-mi stă bine s-o spun, era femeia cea mai calmă pe care-am cunoscut-o, întotdeauna surîzătoare, curată, bună, măsurată la vorbă, o persoană dintr-astea care impun, Mario, s-o fi văzut cum a murit, nici măcar nu și-a schimbat felul ei de totdeauna, să nu mai vorbim, că mă gîndesc de multe ori că mama, dacă ar fi ajuns ca tatăl tău, și-ar fi pus capăt zilelor, făcînd greva foamei, îmi pun capul, curățenia în persoană, mai degrabă moartă decît să se fi scăpat pe ea în pat,

sînt mai mult ca sigură că vorba „cum trăiești așa mori“ e un mare adevăr, oamenii mor așa cum trăiesc, cel discret moare discret, și cel părăsit moare singur și, ca să nu mergem mai departe, s-o luăm pe maică-ta, „ai grijă de el ; Mario e un băiat bun, fiica mea“, totdeauna mulțumită de ce era al ei, și greșea, recunoaște, că alte virtuți o fi avut, nu spun că nu, dar cînd era vorba să-și laude copiii ei, chiar și José María, ce mai pui, sfinți, și Charo, la ce bun să-ți mai spun, perfectă, și mobilele din casă, toate la un loc nu făceau nici o ceapă degerată, și ea că cea care nu era de nuc, era de acaju. Mama ta avea haz, Mario, persoana cea mai lăudăroasă din lume, ce fericire să fii așa, îmi amintesc de ziua în care mi-a arătat răcitorul așezat în vizeta de la baie, mi s-a făcut greață, zău, mi-a venit să vomit, „nici cel mai bun frigider nu mi-ar păstra laptele ca răcitorul ăsta, draga mea. Nici în august nu mi se taie laptele aici“, imaginează-ți, și după aceea, cînd eram gravidă, de fiecare dată cînd mă duceam la tine acasă, nu puteam să iau o înghițitură, mi-era imposibil, cîtă scîrbă, eu cred, mă gîndesc de foarte multe ori, că dacă tu n-ai avut ambiție niciodată, înțelege-mă, în sensul bun, e pentru că ai fost crescut într-un mediu atît de meschin. Dacă pînă să rostești formula ți-a fost atît de greu, dragă ! Mi-ai dat de furcă, nu glumă, dar o dată ce mi-am pus în gînd, „vrei să fii logodnica mea ?“, pof tim ritual, „de ce ?“, „pentru că așa“, cîtă încăpățînare, „pentru asta se logodesc doi oameni, pentru că așa ?“, și tu, ca un copil prost educat, c-așa ești, „îmi place să fiu cu tine“, iar eu nu mă mai

puteam ţine de rîs, pe cuvînt, „dacă-ţi place să fii cu mine, o fi pentru ceva, nu ?", şi-n sfîrşit, ai zis cum am vrut eu, nătîngule, ori nici nu-ţi mai aminteşti ? „pentru că te iubesc", iar eu ţi-am spus, mi-amintesc ca şi cum ar fi fost ieri, eram la Fuente del Ángel, pe a doua bancă, cum intri pe Pajarera, la dreapta, „asta-i altceva". Iar din clipa aceea, scumpule, plimbări numai pe străzi dosnice, fără lume, că eu la început chiar mă temeam pentru că nu se ştie niciodată, mai ales cum vorbeşti atît de puţin, că eu nu-mi explic cum puteţi sta fără să vorbiţi, iar eu, în ziua în care Armando mi-a spus că „Mario e duşmanul mulţimii", am respirat uşurată, dar nu înţeleg, dacă eşti duşmanul mulţimii, ce tot cauţi atîta cu muncitorii, că trebuie să-i vezi cîţi sînt, milioane şi milioane, ori cu mitocanii, că Valen nu mai poate de rîs cînd aude de mania ta de-a te-ntreţine cu mitocanii, bine spune ea „nici urmă de foame, dragă, să taie cîţiva porci şi gata". Una din două, Mario, că nu te-nţelege nimeni, ori eşti duşman ori eşti prieten, şi dacă eşti prieten, alătură-te celor de-o seamă cu tine, nepricopsitule, că ăştia-s pentru tine, lasă-i în pace pe muncitori, că ştiu ei să trăiască şi singuri, lasă-le şi pe servitoare, că azi toţi vor luna de pe cer. Am comentat cu Valen de foarte multe ori, că mi se pare că vă jucaţi cu focul, dragă, de sute de ori Dumnezeu, de sute de ori semenul meu, dar dacă săracii studiază şi nu mai rămîn săraci, vrei să-mi spui către cine o să ne-ndreptăm mila ? spune-mi, c-aveţi răspunsuri pregătite pentru orice întrebare ! Şi asta pentru că nu vă daţi seama că dac-ai

gîndi numai, treacă-meargă, da de unde, tu trebuie s-o scrii, şi încă cu majuscule, cum îţi place ţie, ce mai, să sară-n ochi la toţi, să nu fie vreunul care să nu vadă. Dacă într-o zi ar arde „El Correo“, ce fericire ar fi, crede-mă, Mario, că ce faceţi voi în foiţa aia e o muncă diavolească, îi zăpăciţi pe cei nefericiţi şi le umpleţi capul cu prostii, să ştii, încăpăţînatule, că eşti foarte tare de cap şi niciodată nu te-ai plecat în faţa argumentelor, te roade trufia, dragă, totdeauna cu „eu“ înainte, şi să nu negi, trufia te-a împins să te înfrunţi cu Solórzano, ca şi cînd asta n-ar fi însemnat nimic, omul îţi întinde mîna şi tu „nu, domnule, eu n-am de ce să-mi plec capul“, amor-propriu, nimic mai mult decît amor-propriu, uite la Higino Oyarzun, căruia nu i-a mers prea rău după cîte văd, iar după încurcătura cu procesul-verbal cu Josechu, faptul că Fito Solórzano te-a propus consilier municipal, era un semn de împăcare, nu ?, ce-a fost a fost, să uităm totul şi gata, tata o spunea foarte clar, în scrisoarea lui, dar tu, nu, domnule, că asta-i mîndria ta, „vor să mă amestece“, „preţul tăcerii“, prostii, cînd ceea ce ţi se oferea era o tribună, o sarcină de responsabilitate, cap de lemn, l-ai auzit doar pe Antonio, „a fi consilier cultural la Primărie înseamnă a intra pe poarta principală“, şi n-o spun eu, o spune Antonio, înţelege o dată, cap sec. Dar tu ca şi cum n-ai auzi, scumpule, „nu vreau ca reputaţia numelui meu să fie folosită drept paravan“, totdeauna ţi se năzare cîte ceva, că eşti cel mai ciudat om pe care l-am cunoscut, voi bărbaţii sînteţi plini de complexe, iar tu totdeauna

vorbeşti cu cheie, „nu vreau ca reputaţia numelui meu să fie folosită drept paravan“, că nu vă înţelege nimeni, plictisitor, mai mult decît plictisitor, şi ce-i mai rău e că fiul tău îţi seamănă, l-ai auzit ieri, „mamă, astea sînt convenţionalisme stupide“, dar răţoit, fă-ţi idee, cît năduf, am plîns jumătate de oră în closet, îţi jur, fără să pot ieşi de-acolo. Şi pe urmă mă-ntrebi de ce-o prefer pe Menchu, cu toată lenea ei, că tinerii ăştia, nu ştiu dacă Universitatea, ori altcineva, dar toţi ies pe jumătate roşii, fără cea mai mică consideraţie, iar Menchu, n-o fi studiind ea, dar cel puţin e docilă, şi pînă la urmă o să treacă şi examenul de capacitate, fii sigur, şi-i ajunge, că o fată n-are de ce să ştie mai mult, Mario, trebuie să aibă timp să fie femeie, că la urma urmei asta e menirea ei. Şi-apoi capacitatea de azi e mult mai ceva decît bacalaureatul de pe vremea noastră, Mario, nici nu suferă comparaţie, şi de-ndată ce-o să lepede doliul, o să se gătească şi, cum e drăguţă şi isteaţă, n-o să-i lipsească roi în jur, şi dacă nu, la timpul potrivit, mă voi ocupa eu ca să nimerească bine, că şi experienţa e bună la cîte ceva, că ea e ascultătoare, încă de cînd era mică nu-şi cumpăra un ac fără să mă întrebe pe mine. Ştiu, tu o să spui că-i înăbuş personalitatea, că mă îmbolnăveşti cu asta, nătărăule, dar dacă personalitate înseamnă să refuzi să porţi doliu după tată, sau să nu-ţi respecţi mama, eu nu vreau copii cu personalitate, o ştii foarte bine, mi-ajunge personalitatea ta, iar ideile mele nu sînt, la urma urmei, chiar atît de rele, şi ideile mele vor fi şi ale copiilor mei, pînă şi pe insolentul de Mario am să-l pun la punct,

iar dacă vrea să gîndească pe spezele lui, n-are decît să-şi cîştige singur pîinea şi să se ducă să gîndească în altă parte, pentru că atîta timp cît vor trăi sub acoperişul meu, cei care depind de mine trebuie să gîndească aşa cum poruncesc eu. Nu rîde, Mario, dar o autoritate puternică este garanţia ordinei, adu-ţi aminte de Republică, că doar eu nu inventez nimic, dar şi aici şi oriunde, ordinea trebuie menţinută, fie cu binele, fie cu forţa. Ori este, ori nu este, cum spunea biata mama.

XII

Acela e un îngîmfat, care nu ştie nimic, suferind de boala discuţiilor şi certurilor de cuvinte, din care pornesc : ceartă, pizmă, desfrînări, bănuieli nedrepte, gîlcevile necurmate ale oamenilor stricaţi de minte şi lipsiţi de adevăr, care socotesc că evlavia este un mijloc de cîştig, eu nu înghit de astea, Mario, ceea ce vă nemulţumeşte pe voi la Higinio Oyarzun e maşina lui, să fim sinceri, şi că după cincisprezece ani de stat aici s-a introdus în societate, lucru pe care nici tu şi nici ceilalţi din şleahta ta nu l-aţi obţinut şi nici nu-l veţi obţine, pentru simplul motiv că nu sînteţi sociabili, de ce ne-am înşela, că nu ştiţi nici să vă purtaţi, nici măcar să vă legaţi nodul la cravată. Ştiu, o să-mi spui că asta n-are importanţă, povestea cu vulpea şi strugurii acri, povestea de totdeauna, ţi se potriveşte, că la Valen deunăzi noaptea, ce ai de spus, ca un nimeni, ce te-ai mai îmbătat, şi nu uita că familia Rojo e una dintre cele mai bune familii de pe-aici, ca să vezi numai cum stau lucrurile, şi cum e profesor la liceu, trebuie să fie şi cu unii şi cu alţii. Că dacă Vicente n-ar fi fost profesor, ţi-o spun verde, la ce-am mai fi călcat în casa lui !, că oricît ar vizita-o pe Valen scriitorii, ea nu face decît să rîdă de voi, da,

așa cum auzi, că Valen, deși nu pare, e formidabilă, face haz pînă și de umbra ei, nu-ți face tu iluzii. Și ce masă ne-a dat, un vis, au fost de toate, pînă și langustă și icre negre, și cum era langusta, Mario, și ce bine servit totul, nici la nunta din Cana n-a fost așa, că dacă nu te-mbătai, trăiam una din cele mai fericite seri din viața mea, zău, ce masă, și cum ne-a invitat „veniți sîmbătă să bem un pahar", fără să dea prea mare importanță. Iar tu erai cît pe-aci să faci scandal, dragă, că așa ești tu, și te-anunț că am presimțit, n-o să crezi, ți-o jur, îndată ce-am intrat și i-am văzut pe Solórzano și pe Higinio, m-am gîndit, așa cum îți spun, „Mario ori se retrage într-un colț, ori se dă în spectacol", doar te cunosc, îndată ce mi-am aruncat privirea asupra lui Oyarzun, că nu știu de unde ranchiuna asta împotriva lui, mie mi se pare un băiat corect, și n-arunc vorbe aiurea, doar mă știi, am petrecut bine cu el, dar nu spun că arată grozav, nu, nu arată, nu e un Adonis, dacă asta vrei să știi, dar așa micuț de statură cum e, mirosul de tutun de pipă și cravatele lui minunate îl fac plăcut. Higinio e omul cu care te poți înșela, pentru că la-nceput nu pare cine știe ce, ca pe măsură ce stai de vorbă cu el, să-ți dai seama că are stofă, dacă mă-ntrebi habar n-am de ce, pentru că se îmbracă bine, ori pentru că știe să-și poarte hainele, că astea sînt două lucruri diferite, măcar că pentru tine astea n-au nici o importanță. Dar pentru ca s-o înveți odată, dragă, n-o spun cu intenții ascunse, sînt oameni care atunci cînd se-mbracă de sărbătoare par împăiați, ca și cum și-ar fi lepădat sumanul și ar fi luat haine de mire, mă-nțelegi, iar alții nu, cum e de exemplu

Higinio, o degajare, un farmec special, cu toată statura lui mică, dacă-i pui o jachetă e ca peştele în apă. Se vede cît de colo că-i om de societate, nu unul ajuns, minte cel care-ţi spune că e un intrigant, din contra, găseşte pentru toată lumea o vorbă bună, şi cu toate că are motive să fie îngîmfat, nu e, e foarte simplu, cu mine, de exemplu, dacă ne vedem pe stradă, bună ziua, bună ziua, şi-ndată mă-ntreabă despre cărţile tale, la ce lucrezi şi dacă-ţi apare ceva anul acesta, realmente interesat. Dar tu despre el, mai bine să nu vorbesc, că e un intrigant şi-un bîrfitor, că oricare altul, după campaniile din „El Correo" şi cearta cu Fito Solórzano, putea să te fi ignorat, dar el, nu, ca şi cum ai fi fost cel mai mare scriitor al Spaniei, şi eu nu spun că scrii rău, doar subiectele, înţelege-mă, dar el numai elogii, că uneori te cam repezea, dar puţin, o bunătate de om, asta e, în altele nu, dar în perspicacitate puţini mă întrec. La fel şi cu papà, cu povestea cu cravata, „poate să şi-o scoată mîine, fetiţo ; Spania este de fapt o monarhie", iar eu ca picată din lună, îţi mărturisesc, dar lui nu i s-a părut straniu ; „e-un lucru hotărît, hotărît de cînd lumea, dar tinerele doamne nu erau născute pe atunci", o amabilitate, că eu, am cîţiva anişori, chiar dacă se văd sau nu, şi chiar dacă Paco, deunăzi, îmi spunea că arăt la fel ca atunci cînd ne plimbam pe Acera. Pentru că nu ştiu dacă ţi-am spus că Paco m-a dus de două ori cu maşina, Mario, la şapte zile distanţă, la aceeaşi oră şi-n aceeaşi staţie de autobuz, bine-nţeles tot din întîmplare. M-a prins o ruşine, să nu crezi că nu, că era o coadă respectabilă şi numai ce văd un Tiburón roşu frînînd brusc, ca-n

filme, „mergi în centru ?“ iar eu tăioasă, imaginează-ţi, dacă nu-l văzusem de-un car de vreme, şi Crescente spionînd tot timpul din furgoneta lui şi eu complexată, normal, „sigur că da“, ce-aş fi putut să-i spun, că nici n-am avut timp să mă gîndesc, mi-a deschis portiera şi m-am strecurat. Cît de schimbat, Paco, dragă, oricît ţi-aş spune, nu poţi să-ţi imaginezi ! Alt om, absolut alt om. Ochii continuă să fie aceiaşi, pentru gustul meu, ideali, parcă mai frumoşi, de un albastru verzui, între ochii de pisică şi apa de piscină, iar cu anii, nu ştiu cum să-ţi explic, a căpătat aplomb, îmi amintesc cînd era mic, un neisprăvit, iar acum pare cineva şi vorbeşte corect, că înainte era de mai mare hazul. Iată-l, în Tiburónul lui, învîrtind milioane, nu-mi reamintesc bine unde a spus că lucrează, cu siguranţă e-n legătură cu cei de la Polo, nu-mi reamintesc, deşi am fost foarte atentă cînd a vorbit de case. Lui Higinio, în schimb, n-am îndrăznit să-i spun nici o vorbă, am fost ca o proastă, eu singură îmi dau seama, că la urma urmei el e de la Patronat, dar s-a scurs atîta timp, că atunci, recunosc, m-am supărat rău, dar nu făcea să-i spun acum povestea, ar fi fost deplasat, şi-n afară de asta avea multă dreptate, pentru că-ntr-o zi o să te convingi, încăpăţînatule, că-n viaţă prietenii valorează mai mult decît titlurile. Dar dacă tu îi înfrunţi şi te cerţi cu ei, refuzi să semnezi procesul-verbal, criticîndu-i în orice ocazie, nu admiţi să fii consilier, vrei să-ţi mai dea şi casă ? Poate doar dacă ar fi nebuni, Mario, şi eu sînt prima care pot să iscălesc că nu eşti vinovat tu, că dacă don Nicolás ăsta, trăsnească-l Dumnezeu, ar fi încasat la timpul său ceea ce

merita, alt cocoş cînta pe gardul meu, pariez că don Nicolás şi Aróstegui şi Moyano, care-ar ajunge mai bine dacă şi-ar rade barba aia scîrboasă, cum spun eu, şi tot restul şleahtei, inclusiv părintele Fando, pe care înainte îl credeam din alt aluat, ţi-au făcut mult rău, ăsta-i adevărul. Cunosc şi răscunosc teoria lui don Nicolás, „în lumea asta un scriitor ori este un critic social, ori nu este nimic", vorbe şi iar vorbe, faceţi totul să-i ademeniţi pe tineri, carne de tun, nici mai mult nici mai puţin, că eu nu înţeleg de ce tinerii de-acum sînt atît de zăpăciţi. Nu-l înghit, zău, pe blestematul ăsta de don Nicolás, o fi inteligent cum spui tu, dar nu-l întrece nimeni în răutate, că i se ghicesc gîndurile. În afară de şleahta lui, nu ştiu măcar un singur om pe care să-l vorbească de bine, mamă, ce limbă ascuţită, ce versuri i-a scos bietului Canido. I-adevărat, Canido nu era grozav, dar eu nu mă ruşinez s-o spun că îmi plac poeziile lui, orice-aţi susţine voi, or fi învechite, dar sună de minune şi mai ales sînt inteligibile, nu ca cele care se fac acum, că nu pot să-i sufăr nici pe poeţii ăştia, scumpule, care scriu cu cheie, iar don Nicolás i-a făcut-o „nici versurile lui Canido nu-s versuri, ci versicole, nici textele lui Solórzano nu-s texte, ci testicole", că Moyano, am auzit eu bine, a spus că „Fito e din cei neduşi la fete", observă şi tu ce educaţie! nu ştie nici el ce vrea să spună cu asta. Eu nu mă apuc să susţin acum că Solórzano vorbeşte bine, ar fi o neghiobie, dar nici prost, vorbeşte obişnuit, nu atrage luarea-aminte, şi-n definitiv dacă voia el să-şi editeze discursurile la Casa Culturii, dacă avea acest capriciu, ce, alţii au altele, doar nu făcea rău nimă-

nui, suporta el cheltuielile editării, tipărirea era lucrul cel mai simplu, cum ați făcut toți, dar nici dacă v-ar fi împușcat, nu numai că i-ați spus nu și că mai curînd confiscați ediția, dar pe deasupra mai și susțineați peste tot că un discurs era suficient, că în celelalte era de ajuns să înlocuiești „adăpătoare" cu „telefon" sau cu „fîntînă" sau cu „cimitir" ca să fie identice, n-am văzut niciodată o intenție mai rea, așa cum auzi. Orice-ați spune voi, asta-i plăcere de-a jigni, dragă, întreceți măsura, cît e ziua de mare nu faceți alta decît să înțepați și să urziți intrigi și pe urmă, nu vă poate înghiți nimeni, normal, ai văzut ce fel de oameni ne-au venit ieri în casă, în afară de vreo șase persoane de seamă, restul niște țîngăi și niște zdrențăroși. Și zău că mă mir cum de nu te-au pus încă la locul tău, crede-mă, pentru că după cele întîmplate cu José María trebuia să fii cu mai multă băgare de seamă, cu atît mai mult, cu cît se cunoșteau antecedentele tatălui tău, în familia mea n-aveau de ce să se amestece, tot roșu și el, nu știu dacă de-a lui Lerroux, sau de-a lui Alcalá Zamora, dar categoric roșu, ce cuibușor căsuța ta, scumpule, nici dacă ai căuta-o cu lumînarea. Noroc de ce s-a-ntîmplat cu Elviro la Madrid, că războiul, de bine de rău, pînă la urmă l-a făcut, asta-i sigur, dar ce-a făcut José María era peste oca lui Dumnezeu, zău, un om de vază, să bage toată familia în carantină, ce plictisitor taică-tău, mă făcea să rîd, că el a fost acela care nu l-a lăsat să se ducă la birou, ori asta n-avea nici o importanță, închipuie-ți, cînd s-a proclamat Republica a ieșit cu steagul și-a participat la mitingul lui Azaña în Plaza de Toros, sînt doar martori, nu-i invenția

mea. Tu te ascunzi după ceea ce-a făcut Elviro, Mario, dar asta nu ajunge, o fi el un erou şi tot ce vrei tu, dar se ştie ce-a făcut celălalt, aşa încît nu mă duce capul cum îndrăzneşti să vorbeşti de toleranţă, de înţelegere şi că nu putem fi la infinit Cain şi Abel, asta da, că José María şi cei de teapa lui, Caini, mai ceva decît Caini, că devii ridicol de fiecare dată cînd spui în public că cei doi fraţi ai tăi gîndeau la fel, auzi vorbă, că în anumite lucruri José María îl depăşea pe Elviro, iar în altele nu-l ajungea, totdeauna cu cuvinte încrucişate, că eşti în stare să-nnebuneşti o femeie, în loc să-i vorbeşti clar. La fel şi cu eroii care au fost de ambele părţi sau că fără un act de penitenţă colectivă ar fi foarte greu de-nceput, sau cu tinerii cu ochii curaţi care doreau o altă Spanie, dar că politica şi banul au dus totul la pierzanie. Cum poţi să compari asemenea lucruri, ce, eşti prost ? cînd ei nici la slujbă nu se duc, degeaba-i dai într-una cu banul şi banul, că banul chiar dacă îl ai sau nu-l ai, nu poate gîndi, că doar nu-i fiinţă, dar voi de dragul alcătuirii unei fraze sînteţi în stare să vă vindeţi pînă şi sufletul diavolului. Aşa cum s-a întîmplat cu José María, povestea Charo că, înainte de a-l omorî, a spus că nu este pentru prima oară cînd un om nevinovat moare pentru ceilalţi, vorbe goale, dacă într-adevăr atunci o fi spus ceva José María, că o fi fost mai curînd mort de frică, apoi şi-o fi spus Tatăl Nostru, cum fac de altfel toţi în asemenea împrejurări, normal. Cei care-i duc grija din lipsă de altă ocupaţie, sînt foarte amatori să facă fraze şi să le şlefuiască ca aurarii, că sînt oameni care nu se hrănesc decît cu fraze, cum spun eu, ce plic-

ticos. Ce război ți-au declarat cuvintele, dragă, așa cum spune Valen, din cauză că-ți umblă prea multe prin cap, atît le sucești și răsucești că nici nu vezi pe unde calci, iar apoi vreți să îndreptați lumea și habar n-aveți de nimic, că aici e poanta, credeți că le știți pe toate. Ascultă, Mario, rămîne între noi, de fiecare dată cînd Borja adormea ca pe un pat în acordurile simfoniei a V-a și tu spuneai „ăsta-i intelectualul familiei", îmi pierdeam mințile, îți spun drept, pentru că nici în ruptul capului n-aș vrea să am un fiu intelectual, decît o asemenea nenorocire mai bine să-l ia Dumnezeu. Convinge-te odată, Mario, intelectualii cu ideile lor fistichii sînt toți niște încurcă-lume, pe jumătate țicniți, cred că știu totul, dar singurul lucru de care sînt în stare e să facă zîzanie, singurul, ia aminte, și să-i scoată pe săraci din minți, în așa fel că cei care nu sfîrșesc prin a deveni roșii, sfîrșesc prin a fi protestanți ori și mai rău. Mi-aș da jumătate din viață dacă ți-aș putea băga asta-n cap, nici nu mai știu cum să ți-o spun, dar sînt oameni care mă opresc în plină stradă și nu unul-doi, și-mi pun totdeauna aceeași întrebare, dacă ai devenit roșu, imaginează-ți ce situație, cu ce obraz le răspund, apoi de fiecare dată cînd te vedeam împărtășindu-te, simțeam un fior pe șira spinării, pentru că, oricît aș vrea să te dezvinovățesc, sînt lucruri care nu se pot împăca, dragă, de exemplu Dumnezeu și „El Correo", asta sare-n ochi. Lui Dumnezeu nu-i plac vorbele în doi peri, dragă, și să mă ierte, dar eu cred că acest Juan al XXIII-lea, aibă parte de glorie, a adus Biserica într-un impas, și nu spun c-ar fi rău, Doamne fe-

rește, dar după mine, funcția de Papă e cam mult pentru el, sau, știu eu, l-or fi ales pentru că-i prea bătrîn, orice se poate întîmpla. Eu nu sînt o bigotă, ori o intransigentă, Mario, doar mă cunoști, dar acest bun stăpîn a spus și a făcut lucruri care sperie pe oricine, să nu negi, pentru că, dacă și la acest nivel înalt se spune că protestanții sînt buni, vom sfîrși prin a nu ști care-i dreapta și care-i stînga.

XIII

Iată copiii sînt moştenirea Domnului, răsplata rodului pîntecului. Precum sînt săgeţile în mîna unui viteaz, aşa sînt copiii părinţilor tineri. Fericit este omul care îşi va umple casa de copii. Ce frumos e! Şi pe urmă cine alerga toată ziua ca o sfîrlează dacă nu eu? Nu de alta, Mario, dar într-o zi-o să-ţi dai seama cît de puţin m-ai ajutat în educaţia copiilor. Antonio, care-i un mare pedagog, spune că atunci cînd tatăl se ţine deoparte, copiii observă asta şi chiar dacă pe dinafară par oameni întregi, înăuntru se resimt. Sigur că-n ce spun eu nu-i nici o noutate, clipele grele îi sînt rezervate mamei; că voi bărbaţii sînteţi toţi nişte egoişti, se ştie, parcă aţi fi făcuţi după acelaşi calapod, dar dacă există vreunul să-i întreacă în această privinţă, apoi acela eşti tu, Mario dragă, iartă-mi sinceritatea. Ţi-a intrat în cap că fetele trebuie să studieze şi uită-te la biata Menchu, care a acceptat în ciuda tuturor greutăţilor şi nu face pe prostul, c-o ştii foarte bine, fetele care studiază, îşi pierd cu timpul, feminitatea. În schimb, cu băieţii, altă măsură, foarte frumos, dacă nu vor să înveţe, să muncească cu braţele. Eşti în toate minţile, Mario? Tu vezi pe un Sotillo în salopetă? Să mor dacă te-nţeleg, scumpule, adevărul

e că ai nişte gusturi care merită ciomăgeală, că vocaţia e foarte respectabilă, de acord, dar sînt vocaţii pentru oameni săraci şi vocaţii pentru cei din lumea bună, fiecare cu clasa lui, cred eu, că aşa cum susţii tu, în cîţiva ani, omenirea se va întoarce pe dos, săracii o să ajungă ingineri, iar cei din lumea bună o să lipească plumbii la becuri, ce caraghios. Pentru fete n-are nici o importanţă vocaţia, legea celui mai mare, cum spun eu, asta ne conduce, şi dacă au vocaţie de mamă, cea mai nobilă dintre toate, trebuie să suporte liceul pentru simplul motiv că fetele nu pot trăi în ignoranţă, cel puţin să aibă bacalaureatul, că mă loveai în carne vie cu asta, Mario, dacă vrei să ştii, că eu nu sînt bacalaureată, şi tu ştiai asta, şi ce mă deranja cel mai mult e că-mi slăbeai autoritatea în faţa copiilor, asta n-am să ţi-o iert niciodată, dragă, chiar dacă aş trăi o mie de ani, că cel mai odios lucru în lumea asta e să asmuţi copiii contra mamei, faptă diabolică, aşa cum auzi, aşa cum ai făcut tu zi de zi şi an de an, c-o perseverenţă demnă de-o cauză mai nobilă. Şi pe urmă, în loc să mă ajuţi, cînd le spuneam să-şi şteargă pantofii înainte de-a intra în casă şi să-i înveţi să întrebuinţeze tacîmurile de peşte, începeai să baţi cîmpii că cel mai important lucru pentru ei e să citească şi că Alvarito are ciudăţeniile lui şi că, dacă iese singur la cîmp să aprindă un rug, e ceva ieşit din comun, şi că la fel de neobişnuită e şi obsesia morţii şi-a stelelor, prostii, Alvarito are vocaţie de *boyescut,* sau cum se spune, că eu cu limbile străine, zero, doar ştii, dar de ce să-l duci la medic ? Álvaro e un copil obişnuit, Mario, pe mine mă preocupă mai mult altele, de exemplu Borja,

ce ieşire, ştii ce mi-a spus ieri, şi nu în glumă, ci din tot sufletul. Cînd a sosit, a spus-o răspicat: „eu vreau să moară tata în fiecare zi, să nu mă mai duc la şcoală", ce părere ai ?, i-am ars o mamă de bătaie soră cu moartea, crede-mă, că are şase anişori, înţeleg, dar eu chiar de la vîrsta asta simţeam veneraţie pentru papà, atunci cînd auzeam că i s-a întîmplat ceva îmi venea să mor, iar după ce-am învăţat să citesc, primul lucru pe care-l făceam era să-i caut iscălitura în ABC, îmi făcusem un obicei de fiecare zi, şi de cîte ori o găseam, mă simţeam în al nouălea cer, normal, iar mama „taică-tău e un mare scriitor, fetiţo", iar eu, dacă vrei să afli, eram foarte mîndră, dar o mîndrie sănătoasă, fără păcat, să nu-ţi închipui ceea ce nu-i şi îndată ce ajungeam la şcoală le şi vîram colegelor ziarul sub nas, iar ele nu mai puteau de invidie pentru că taţii lor nu scriau la ziare, îţi imaginezi cîtă fericire pe mine. Respectul şi admiraţia pentru părinţi sînt primele sentimente care trebuie insuflate copiilor, Mario, şi acest lucru nu se învaţă decît cu autoritate, că purtîndu-te blînd cu ei, ai impresia că le faci bine, iar cu timpul constaţi că-i invers, cazul lui Borja, de obiceiul lui de-a nu se urni şi de-a răcni în gura mare o să-l dezvăţ eu, că nu mai puteai după el, cîte alintături, pînă şi pe Doro a şocat-o, închipuie-ţi, „domnul nostru e nebun după el", să nu discutăm mai mult, cu copiii nu se pot face deosebiri, trebuie trataţi toţi deopotrivă, uită-te la mine, nici pentru unul, nici pentru altul, asta ar mai fi lipsit! cu Aran e altceva, nu creşte, ştiu că e încă o fetiţă, dar e prea mică de statură pentru vîrsta ei, Mario, seamănă cu mătuşă-sa Charo,

şi mă înspăimîntă, îţi spun ce simt, soră-ta e ca un butoiaş, nici un pic de farmec, de bună, e ca pîinea caldă, o ştiu, dar dacă o fată fără farmec nu e nici bună, ce-i mai rămîne, poţi să-mi spui ? „Sfintele urîte n-au nici un merit şi prin urmare nu sînt atît de sfinte", obişnuia să spună mama, cu foarte mult haz, şi pe mama în ingeniozitate n-o întrece nimeni, Mario, hotărît, mi-aduc aminte cînd eram mică, ea dădea tonul la toate petrecerile, mi-o aminteşte pe Valen, că se aseamănă un pic, zău, deşi mama arăta, dacă vrei, puţin mai plinuţă, că erau alte timpuri. Îmi vine să plîng numai cînd mă gîndesc cît a suferit ea din cauza Juliei, că dacă era cineva care să nu-nghită asemenea lucruri, apoi asta era mama, ţi-o spun serios, atît de cinstită, de ponderată, cred că a suferit enorm, ajunge să-ţi spun că n-a mai gustat niciodată dulciuri ! Nu că susţin eu, dar doamne în adevăratul sens al cuvîntului ca mama, sînt din zi în zi mai puţine, eu înţeleg că înainte servitoarele se găseau mai uşor, cu douăzeci de duros, şi cred că exagerez, toată treaba era aranjată, că asta-i altă victorie a lui „El Correo" cu care vă mîndriţi. Blestemat fie „El Correo" ăsta, care nu ştie decît să-nfierbînte capetele săracilor şi poftim rezultat, o mie cinci sute pesetas o păcătoasă de servitoare, nu ştiu unde o să ajungem, Mario, că femeile astea distrug viaţa de familie, că deja nu se mai găsesc şi cele care se găsesc, Doamne păzeşte, nu se deosebesc cu nimic de domnişoare, baruri, pantaloni, şi dacă se duc la cinema, fotolii, scumpule, ca cucoanele, că uneori îmi vine că cred că astea-s semne că s-apropie sfîrşitul lumii şi mă cutremur, îţi spun drept, că toate-s acum cu susu-n

jos, Mario, trebuie să ne spetim noi doamnele. Şi tu, că mă plîng; mă plîng prea puţin, zevzecule, că nu vă daţi seama, voi bărbaţii mă faceţi să rîd, „trebuie să simplificaţi lucrurile", iar dacă puneţi într-o zi mîna pe mătură sau ieşiţi cu copiii la plimbare, credeţi că aţi făcut un act de eroism, îmi amintesc cînd ai avut depresiunea aceea, sau cînd cu dosarul, sau cu Solórzano, încurcăturile alea, ce plînsete la fiece pas, din senin, şi ce necaz, mamă, mamă, eu îngrijorată, „te doare ceva? Ai temperatură?" iar tu, „simt numai frică şi greaţă", că şi asta-i una din ieşirile tale, şi „de ce ţi-i frică, dragă?" „răul cel mai mare e că nu ştiu". Ce părere ai? în schimb aveai impresia că eu mă plîngeam fără motiv, greţurile mele nu contau, nişte egoişti, asta sînteţi voi bărbaţii, şi pe deasupra Moyano te încuraja, dar numai tu ştiai de ce-ţi puneai bluza de la pijama peste pantaloni. Cred că te fereai să nu-ţi fac scandal pentru încurcătura cu dosarul, că de fapt era cazul să-ţi fac scandal, se-ngrămădeau una peste alta, scumpule, ca atunci cînd te-ai luat de inchiziţie şi te-aù chemat la ordine, chiar Antonio însuşi, în biroul lui, ţi-a spus-o verde în faţă, că nu se poate, Mario, să vrei să-l îndrepţi chiar şi pe Atotputernicul, că tu dacă nu critici ceva sau pe cineva nu te simţi bine, ce manie, mă scoţi din sărite. Oare şi inchiziţia era rea, nătărăule? Crezi că puţină inchiziţie ne-ar strica în actuala situaţie? Bagă-ţi în cap o dată pentru totdeauna, Mario, lumea are nevoie de autoritate şi de-o mînă forte, că unii bărbaţi, numai pentru faptul că sînt bărbaţi, cred c-au terminat cu disciplina din şcoală, dar se-nşeală, şi încă cum, trebuie să taci şi să te supui, tot-

deauna, toată viața, cu ochii închiși, că v-a apucat acum pe toți obsesia dialogului. Sfîntă fecioară ! nu mai vorbiți de altceva, parcă n-ar exista problemă mai presantă în lume, ca și cum dacă înainte nu puteai întreba și acum întrebi și nu ți se răspunde nu-i unul și-același lucru ; dialogul tot se duce dracului. Ca și mucosul de Aróstegui, mai bine s-ar juca cu cercul, cum spun eu, vrea libertatea cuvîntului, se poate ști pentru ce-o vrea ? Ai putea să-mi spui ce s-ar întîmpla dacă ne-ar lăsa pe fiecare să strigăm ce ne-ar trăsni prin cap ? Nu, Mario, vreți imposibilul, un turn Babel, un balamuc, că oricît ai suci-o și ai răsuci-o, inchiziția era bună, pentru că ne obliga pe toți să gîndim bine, adică creștinește, vezi și tu cum e în Spania, toți sînt catolici, ba chiar catolici convinși, peste tot credință, nu ca străinii ăștia care nici nu îngenunchează cînd se-mpărtășesc, eu dacă aș fi preot, și nu vorbesc să mă aflu în treabă, aș cere guvernului să-i expulzeze din Spania, dă-ți seama, că nu vin aici decît să-și arate pulpele și să scandalizeze. Toată afacerea cu plăjile și cu turismul, orice-ai spune tu, e organizată de masonerie și de comuniști, Mario, pentru ca să slăbească resursele noastre morale și pac !, să ne distrugă dintr-o singură lovitură, iar tu te mai iei de inchiziție și de toate lucrurile bune, mă faci să rîd cu povestea că metodele inchiziției nu erau creștinești, le dai apă la moară, și nu spun că din rea-credință, n-ajung eu pînă aici, ci din prostie, Mario, că e foarte discutabil dacă-i creștinește sau nu să omori un om pentru că nu acceptă să-și trădeze conștiința, pe scurt, crezi că am putea culege un singur

bob de grîu dacă n-am smulge înainte neghina? Haide, răspunde-mi, că ți-i foarte ușor să vorbești, dragă, dar să fim practici, iar neghina, crede-mă, trebuie smulsă din rădăcină, stîrpită, altfel nu ne alegem cu nimic. Dragoste, dragoste, dă-i cu dragoste, ce-o fi știind despre dragoste un bărbat care în noaptea nunții se întoarce cu spatele și la revedere, o asemenea umilință n-am s-o uit nici dacă am să trăiesc o mie de ani, și scuză-mi sinceritatea, dar voi pretindeți ca din dragoste pentru neghină să lăsăm să piară grîul, cînd ceea ce trebuie să iubim e grîul, nătărăule, și din dragoste pentru el să smulgem neghina și s-o ardem, chiar dacă asta ne doare. Nițică inchiziție ne-ar prinde foarte bine, crede-mă, și mă gîndesc deseori că, dacă ar perfecționa bomba asta atomică în așa fel încît să-i poată alege, știu că-i o prostie, dar în fine, și să-i omoare numai pe cei care n-au principii, lumea ar rămîne foarte curată, foarte liniștită, ar rămîne atîți cît trebuie, nici mai mulți nici mai puțini. Dar știu că ție pe-o ureche-ți intră și pe cealaltă-ți iese, dacă nu te-aș cunoaște, niciodată n-ai luat în considerație ce am spus eu, Mario dragă, niciodată, nici cînd te preveneam că sînt zile nepermise, tu cu ale tale, „să nu amestecăm aici matematica“, „să nu fim meschini cu Dumnezeu“, și dă-i, sigur că eu ca o scîndură, ce mai așteptai de la mine, și încă Dumnezeu ne-a purtat de grijă, că eu nu sînt din cele care fac mulți copii, cîte doi deodată, ca iepuroaicele, ce să mai vorbim! Totdeauna ai fost egoist, răutateo, tu și numai tu, nici pe Antonio nu l-ai băgat în seamă cînd te-a chemat la ordine, și nu c-ai fi avut vreun motiv, nu, din

încăpăţînare, că doar cu dosarul ţi-ai făcut-o cu mîna ta, scumpule, şi dacă nu te-au lăsat pe drumuri a fost o adevărată minune, că şi acum mă dor genunchii de-atîtea rugăciuni, să nu crezi că mint, chiar mi s-au deformat. Şi nu începe acum cu Antonio, că pe oricare parte l-ai întoarce, nu putea să procedeze altfel, Mario, că el, oricît de rău ţi-ar părea, te-a chemat la ordine mai înainte, nu poţi să negi asta, şi dacă un elev s-a dus să se plîngă, între noi fie vorba, nu mă miră de loc, lui nu-i mai rămînea altceva de făcut decît să raporteze la Madrid. În concluzie, ţi-am mai spus-o de mii de ori, voi credeţi că lumea-i un circ unde fiecare poate să facă ce pofteşte şi vă-nşelaţi, în lume ca şi acasă e acelaşi lucru, cu deosebire că-n locul părinţilor veghează autoritatea, totdeauna trebuie să existe cineva care să spună asta se cade, asta nu se cade, şi ceilalţi să tacă şi s-asculte, numai aşa pot să meargă lucrurile bine. Doar l-ai auzit pe papà, în timpul Republicii, un turn Babel, nu se mai înţelegea om cu om, şi de ce ?, dragul meu, nu fi încăpăţînat, pentru că nu exista autoritate ; ca să-ţi faci idee, închipuie-ţi că într-o zi le-am spune lui Mario, Menchu, Alvaro, Borja şi Aran, hai, mîncaţi ce vreţi, strigaţi cît puteţi, culcaţi-vă la ora la care doriţi, sînteţi stăpînii casei, porunciţi la fel ca mama şi tata, îţi imaginezi ce harababură ar fi ? Mi se pare la mintea cocoşului, Mario, nu-i nevoie de o inteligenţă deosebită ca să-nţelegi, cum spunea Higinio Oyarzun deunăzi, „pentru ca o ţară să prospere, e nevoie de-o disciplină de fier“, ştiu că nu-l poţi înghiţi pe Oyarzun, dar şi Antonio e de aceeaşi părere, şi orice ai spune tu, poate îţi imaginezi

că el a profitat, nici vorbă, a trăit niște zile îngrozitoare, știu de la Valen, dacă vrei să afli, chiar a venit să mă vadă, „mă doare mai mult decît dacă mi-ar fi făcut-o mie, Carmen", îmi spunea, zi dacă nu merită să-i mulțumești pentru asemenea amabilitate, pe de altă parte avea dreptate, că ceea ce-ai spus nu era de trecut cu vederea, doar dracului i-ar fi dat prin cap, că dacă n-a fost un sacrilegiu, puțin îi mai lipsea să fie, că vă-nfierbîntați și nu mai știți ce spuneți. Și încă să-i mulțumești lui Vicente, că dacă pe Valen o pui să facă tumbe pentru noi, face, o cunoști doar, și dacă ți-ar fi pus alt judecător la instrucție, te-ar fi aranjat, dar Valen e fată încîntătoare, eu o iubesc... ! Și-i o femeie care se pricepe la toate, nu nega, înțelege pînă și algebră, n-o întrec multe, zău, că se duce o dată pe săptămînă la Madrid să-și îngrijească tenul, asta da, că numai așa are ea minunea aceea de ten, vai cît o iubesc, și sigur că se vede ! nimeni nu-și închipuie cîtă murdărie adună pielea dacă n-o speli, aproape că nu-ți vine a crede !

XIV

Cît frații vor locui împreună și unul din ei va muri fără să lase copii, nevasta mortului să nu se mărite cu un străin, ci cumnatul ei s-o ia de nevastă. Spuneam eu! Din ziua în care l-au omorît pe Elviro, Encarna umblă după tine, asta nu mi-o scoate nimeni din cap, cumnată-ta o fi ce-o fi, în asta nu mă bag, dar are niște idei foarte aparte, ce s-o fi gîndit ea, nu știu, dar ce te asedia, scumpul meu, și nu e drept, aici între noi, îți mărturisesc că, încă de cînd eram logodiți, de fiecare dată cînd o auzeam șușotind cu tine la cinema mă apucau toți dracii și tu încă o mai scuzai, că era cumnată-ta, că suferise mult, sentimentalisme, iar Encarna se băga în toate, ce timpuri, și colac peste pupăză îi mai dădeai și bani, la Madrid, că totul se află, Mario, dracul știe mai multe nu pentru că-i drac ci pentru că-i bătrîn, eu nu spun că să se fi dus să muncească, asta în nici un caz, dar mi se pare că are părinți. Uite la Julia, locuiește cu tatăl meu, și n-a pățit nimic din cauza asta, și nu pentru că a făcut o pensiune, dar să-nchiriezi camere la studenții nord-americani e de bonton, e la modă, cunosc familii foarte bune care fac acest lucru, și să nu-mi spui acum că tatăl Encarnei e paralitic, că ăsta-i un motiv în

plus să-l îngrijească. E un nonsens, Mario, ca atunci cînd tatăl tău era atît de bolnav, de făcea pe el în pat, groaznic, să-l fi îngrijit Encarna, iar acum cînd trebuie să aibă grijă de tată-su, să umble cu atîtea fandoseli. Oricît ai scuza-o, e un nonsens, chiar dacă mama ei e o femeie aparte și nu-i place să se amestece altcineva, n-are importanță, astea-s ramolismente de bătrînețe, se știe, dacă Encarna s-ar instala acolo, fără să-ntrebe pe nimeni, cu hotărîre, îți garantez eu că n-ar mai sufla nici pisica. Dar cum la ei acasă n-are martori, n-o interesează, că ceea ce voia ea cînd cu tatăl tău era ca s-o vezi tu și să-mi servească mie o lecție, așa cum auzi, Mario, să-mi servească o lecție, e o prostie, zău, că pe mine abia dacă mă lăsa să deschid gura, cît despre mama ta să nu mai vorbim, dar toți eram convinși că avea mai multă forță decît noi două. Ca și acum de altfel, de fiecare dată cînd vine cu rufăria copiilor, că-i foarte plictisitoare, că toate boarfele astea, la mașina de spălat, nu se fac cum s-ar face cu mîinile, dar nu există altă soluție, că cumnată-ta nu poate trăi dacă nu servește lecții, și dacă n-o lauzi de cinci ori pentru fiecare lucru pe care-l face te-ai ars, scumpule, fericita Encarna, nu cred să mai apuc ziua în care să nu mai aud de ea. Cumnată-ta, dragă, e un bărbat cu sîni, lipsită de orice urmă de feminitate, cum spun eu, închipuiește-l pe Elviro alături de ea, nici nu se zărea, atît de firav, că el părea sexul slab, îmi vine să și rîd, Dumnezeu să mă ierte, nu-mi place să gîndesc rău, dar după mine, Encarna îl cam trișa, Elviro era prea puțin bărbat pentru ea. Trebuia s-o fi văzut trudindu-se cu tatăl tău ! Îl ducea și-l aducea ca pe-un copil,

Mario, şi cum el nu simţea nimic, ce duhoare, Doamne, nu dispărea nici cu esenţă de pin, casa aceea era o cocină de porci, niciodată în viaţă nu m-am simţit mai rău, şi maică-ta nimic, cel mai fericit om din lume, eu nu ştiu dacă în asemenea cazuri se pierde mirosul sau nu, iar tu că mă duceam prea rar, la ce m-aş fi dus mai des ? Ajungea şi răsajungea Encarna, Mario, iar eu cu doi copii acasă aveam destule pe cap, în afară de asta, dacă te interesează, cum eram însărcinată cu Alvaro, cînd vedeam răcitorul din baie, că eu nu ştiu cum i s-a năzărit maică-ti aşa ceva, nu mă mai puteam ţine pe picioare, nu puteam înghiţi nici o firimitură de pîine, îţi jur. Dar mă duceam, Mario, nu de plăcere, desigur, că bolnavii care se scapă pe ei îmi produc scîrbă, nu mă pot schimba, aş vrea să simt milă pentru ei, dar nu pot, e ceva care mă depăşeşte, ce pot face eu, şi apoi, tatăl tău era atît de plictisitor, că dădea bani cu dobîndă nu se observa, dar îşi pierduse minţile, scumpule, nu nega, ce pisălog, în fiecare seară aceeaşi placă, „e ora cinci ; să plece această doamnă", mamei tale, n-am mai văzut niciodată aşa ceva, sau atunci cînd începea, „ai aflat, fata mea ?", „ce ?" pentru a-i face jocul, şi el, „asta nu ştie, e foarte amuzant, fata mea ; nu se vorbeşte de altceva", şi-n toate zilele acelaşi refren, „nu ştiu nici o vorbă", „ascultaţi", şi aproape murea de rîs, tuşind, „asta nu ştie nimic", mă gîndesc că ar fi fost de mii de ori mai bine dacă tatăl tău ar fi fost internat. Şi, dintr-o dată, devenea foarte serios, aproape trist „nu-mi mai amintesc nimic, am uitat, fato, dar era ceva foarte amuzant", ce zici ? nebun de legat, nu alta, Mario, oricît de tare o fi fost tatăl

tău, că a tras multe cu frații tăi nu discut, dar ultimul an a fost de groază, și după cum se spune, trebuie să știi că de multe ori astea-s urmări din tinerețe, excese, înțelegi ? boli rare, întreabă-l pe Luís. Și crezi că un an e puțin timp, Mario, că nici nu se făcea bine, nici nu murea, o povară, de ce m-aș fi dus acolo, ca să deranjez doar, atît, pentru că nu se poate spune că nu era îngrijit. Cîtă diferență între el și mama ! Îți amintești, Mario ? Și nu pentru că într-o clinică e mai greu, nu, în fiecare zi cămașă curată, flori, în asemenea situație se pare că unora nu le mai arde de nimic, dar îți făcea plăcere să stai cu ea, așa-i cum spun eu, dacă mama, odihnească-se-n pace, ar fi ajuns în situația tatălui tău, ar fi declarat greva foamei, pariez pe ce vrei tu, mai degrabă ar fi murit decît să se scape pe ea, dă-ți seama. De acord, distincția nu se poate improviza, te naști sau nu te naști cu ea, e o trăsătură ereditară, deși, dacă te gîndești bine, educația, relațiile, pot face minuni, uite la Paquito Álvarez, nimic altceva decît un meseriaș, cînd era mic stîlcea cuvintele de mai mare hazul, ei bine, astăzi, dacă-l vezi, nu-l mai recunoști, alt om, ce aplomb, ce maniere, nu știu cîtă silință și-a dat, că voi bărbații aveți noroc, cum spun eu, dacă la douăzeci de ani nu arătați bine, n-aveți decît să așteptați alți douăzeci. Și pe urmă, ce ochi ! Trebuie să recunoști că Paco a avut întotdeauna ochi extraordinari, de un albastru verzui, ceva între ochii de pisică și apa de piscină, și acum că s-a mai împlinit e și mai prezentabil, privește altfel, cu mai multă insistență, nu pot să-mi explic, și pe urmă, vorbește fără grabă, numai ce trebuie, cu

ton potrivit, cu miros de tutun blond, care-mi place mult, e foarte arătos, e genul de bărbat care te face să roşeşti fără să ştii de ce. Aş da orice ca tu să fumezi tutun blond, Mario, o să-ţi pară o prostie, sau cel puţin cu filtru, e altceva, dar tutunul ăsta al tău, scumpule, pe care nu-l mai fumează nimeni, că niciodată nu l-am putut suferi, că de fiecare dată cînd la vreo reuniune te pui să-ţi răsuceşti o ţigară, mă îmbolnăvesc, aşa cum auzi, şi pe urmă mirosul, de paie, sau naiba ştie, ce plăcere simţi trăgînd din murdăria asta, măcar dacă ar fi elegant, treacă-meargă, dar să răsuceşti ţigări, asta n-o mai fac decît golanii, nici măcar fiii portăreselor, ca să nu mai spun că-ţi arzi hainele şi devii foarte respingător. Că pe tine nu te interesează hainele, asta-i altceva, niciodată nu te-ai gîndit că m-ai pus în nişte situaţii îngrozitoare, scumpule, totdeauna neglijent, că eu nu ştiu cum faci, dar la două zile după ce te înnoieşti cu un costum, e bun de dat la gunoi, nu-mi închipui cum m-am îndrăgostit de tine, mă îngrozeau hainele alea maro cu dunguliţe, dar la vîrsta aceea, se ştie, îmi făceam iluzii să te schimb, romantisme, dar nici asemenea calamitate, Mario, am avut un noroc spart în fund cu tine, m-ai făcut să sufăr mai mult ca oricare altul. Şi nu pentru că n-ai avea, mi-l amintesc pe Evaristo, Bătrînul, un singur schimb, nimic mai mult, dar călcat şi răscălcat, ca scos din cutie, trebuia să-l fi văzut, şi să nu crezi că-i era ruşine s-o spună, „ca să-mi pun sau să-mi scot pantalonii mă urc pe-un scaun ; e singurul mijloc de a-i păstra“, era îngrijit, asta-i, şi pe urmă noaptea, îi păturea bine sub saltea şi ieşea o dungă, Mario, nu vorbesc să

mă aflu în treabă, că n-o faci nici cu fierul de călcat, ce mai. Sigur că pentru tine-i mai important ce spune don Nicolás, sau porcul ăla cu barbă, decît ce-ți spune soțioara ta, o știu, eu nu însemn nimic, dar nici el nu-i omul care să-mi spună că neruşinații pot fi recunoscuți, sau nu, după dunga pantalonilor, iar tu, în loc să fi rîs, trebuia să-l dai afară, Mario, în felul ăsta unde-o să ajungem, ca și celălalt, că libertatea e o curvă în mîinile banului, frumos, în gura mare, în prezența mea, și dacă nu m-ar fi văzut, dar l-am salutat, curajoasă secătură, ți-o spun eu, Mario, astea nu sînt maniere, dar dacă discutați în casă despre asemenea femei, cel puțin ar trebui să fiți cu mai multă băgare de seamă, iar copilul ăsta dacă vrea să fie rebel să se ducă la căsuța lui, că cel mai neînsemnat lucru pe care-l poate face într-o casă străină e să respecte o doamnă ! Bună sămînță a semănat blestematul ăsta de don Nicolás, eu îți spun adevărul, și nu comenta, Mario, îi prefer pe Gabriel și Evaristo, cu toată neruşinarea lor, acestei şlehte de intelectuali sau cum vrei să-i spui. Că Gabriel și Evaristo le-aveau pe-ale lor, e foarte omenesc, Dumnezeu a pus în om și-n femeie instinctul ăsta și astfel se explică multe slăbiciuni, eu nu spun că-i bine, înțelege-mă, știu că trebuie să-ți domini instinctele, dar mai degrabă scuz aceste instincte, decît pe-ale voastre, așa să știi. Că, în definitiv, femeia care se duce cu Gabriel și Evaristo e la fel de neruşinată ca și ei, pe mine m-a dus Transi la atelierul lor, plin de tablouri cu femei goale, uită-te la mine, Mario, nici nu mi-a trecut prin minte, o știi, pentru că sînt așa cum trebuie să fiu, asta-i rațiunea, fecioară la altar, credincioasă în

timpul căsniciei, aşa am fost, cu toate că tu, dragă, ai pus foarte puţin, că-n răceală şi-n indiferenţă nu te întrece nimeni, la fel ca şi cu mîncarea, eu îmi dau întotdeauna silinţa, şi tu „mi-e totuna", nici măcar nu te uitai, îţi potoleai doar foamea şi-atît. Nu mă luai în seamă, îmi vine să rîd cînd mă gîndesc la Valen. Cînd îmi spune că de fiecare dată e altfel, că de fiecare dată e ceva nou, eu îi spun că şi la mine, ca să tacă, doar n-o să-i spun că soţul meu e împotmolit în rutină, că ăsta-i adevărul, Mario, tu termini îndată şi laşi femeia cu buzele umflate, nici o plăcere, şi nu spun că asta ar fi pentru mine fundamental, nici pe departe, ce mai, pe unul mai mult, pe unul mai puţin, dar pe nimeni nu-l amărăşte o prăjitură. Da, nu spun nu, poate-i frivolitate... Frivolitate, îţi aminteşti ?, „în lume totul este frivolitate sau violenţă", cunosc pe de rost ce manie te apucase, dragă, nu mai citeai nici ziarul, „nu pot, simt că mi se face rău", „ia un purgativ", „nu-i vorba de asta", ştiam şi răsştiam „totul mă înfricoşează şi mă îngreţoşează", ce nostim, în schimb pe mine nu mă îngreţoşează răcitorul din casa ta, aşa sînteţi voi bărbaţii. Auzi ce boală ! Nervii, nervii... cînd doctorii nu ştiu ce ai, dau totul pe seama nervilor, pentru că, spune-mi şi tu, dacă nu te doare nimic, nu ai nici temperatură, cum poţi să te plîngi ? Iar tu, dă-i cu plînsul, parcă te-ar fi omorît, mamă, ce mofturi, şi că nu dormeai şi de fiecare dată cînd încercai, cădea casa pe tine, ce mare noutate, păi asta mi se-ntîmplă mie de cînd eram mică, de cînd eram aşa, zău, asta nu-i o noutate, sau să visezi că te urmăreşte cineva şi nu poţi să fugi, ori să zbori mişcînd foarte repede

brațele și alte lucruri asemănătoare. Ce boală, Mario dragă ! Voi bărbații vă plîngeți din obișnuință și vina-i a noastră, că sîntem niște proaste, ne ținem cît e ziua de mare după voi, ba cu mîncarea, ba cu hainele, pentru că dacă v-ar fi frică că vă înșelăm cu altul, atunci, îți garantez eu, nu v-ați mai aminti că aveți nervi, dar dacă nu duceți lipsă de nimic, trebuie să inventați ceva să păreți interesanți. Îngîmfați, asta sînteți voi, îngîmfați, aș fi vrut să te văd cu niște dureri de cap ca ale mele, asta suferință, în rest povești, am impresia că-mi plesnesc tîmplele, îți jur, iar tu „culcă-te, ia niște somnifere ; mîine o să te scoli sănătoasă", ce ușor, nu ? și cîtă siguranță, scumpule, nici dac-ai fi medic. Dar pentru tine rețetele mele nu aveau nici o valoare, te-ndopai cu pilule, și din cele mai scumpe ; nici nu vreau să mă gîndesc cîți bani ai irosit la farmacie pentru scumpii tăi nervi. Pariez pe ce vrei tu că dacă mi-ar restitui acești bani, pesetă cu pesetă, mîine am lua un 600, așa cum auzi, că dacă medicamentele nu erau scumpe, aveai impresia că nu te ajută, prostuțule, că așa sînteți voi bărbații ! Mi-ar place să te văd cu una din durerile mele de cap, numai o singură dată, Mario, nu din alte motive, ci pentru ca să știi și tu ce-nseamnă suferință.

XV

Întîlnitu-m-au străjerii, cei ce tîrgul străjuiesc, m-au izbit şi m-au rănit... Mai întîi de toate vreau să te anunţ ceva, dragă, chiar dacă te superi, ştiu că asta nu-ţi face nici o plăcere, dar, între noi fie vorba, n-am crezut niciodată că paznicul ăla te-a lovit, că, după cum respirai, nici n-am îndrăznit să ţi-o spun atunci, dar eu eram absolut de acord cu Ramón Filgueira, cum să te pălmuiască un paznic că traversezi parcul cu bicicleta ? Nu te irita, te rog, gîndeşte-te, nu înţelegi c-ar fi absurd ? Spune-mi adevărul, ai căzut, paznicul a spus-o, şi un paznic nu minte de dragul minciunii, că dacă te gîndeşti bine, un paznic la ora trei dimineaţa e un fel de ministru de interne, te-o fi oprit, tu te-ai speriat şi ai căzut, logic, de aceea ţi-a apărut vînătaia pe faţă. Tu ai avut dintotdeauna slăbiciune pentru bicicletă, că multă oftică mi-ai făcut cu asta, şi-n loc să recunoşti c-ai căzut, că prea făceai pe vulturul la Toledo cu copiii, şi alte prostii de-astea, ai inventat povestea cu lovitura de pumn şi toată încurcătura aceea cu pistolul, cînd ţi-ai venit în fire ; minciună, vezi şi tu, spune mai bine că erai foarte obosit din cauza corectării atîtor exerciţii, că într-adevăr trebuie să fie foarte plictisitor, înţeleg, toate la fel, dar să te iei de

bietul paznic care, la urma urmei, nu făcea altceva decît să-şi exercite funcţia ? Nu prea cred să fie plăcut să stai înfipt într-un colţ toată noaptea, Mario, şi pe deasupra să mai cadă şi brumă. Şi mai cu seamă, dragă, nu mai ai vîrsta bicicletei, că doar nu eşti copil, şi deşi te încăpăţînezi să te agăţi de copilărie, anii trec, asta-i legea vieţii, contra ei nu poate lupta nimeni, adu-ţi aminte de mama, odihnească-se-n pace, „toate au leac în afară de moarte", că încă la o femeie... Dacă vrei să-ţi spun adevărul, nu-mi intră în cap dorinţa ta prostească de a-ţi menţine forma, să alergi prosteşte cincisprezece kilometri pe bicicletă, fără nici o ţintă, sînt gusturi care merită ciomăgeală, nu nega, că dacă efortul ăsta ar fi fost bine orientat, că de cînd ţi-o tot spun eu, cum ai mai fi ajuns să te-ngraşi ? Era cu totul altceva dacă ai fi fost un atlet, dar aşa, fiziceşte n-aveai nimic de pierdut, dragă, nu făceai doi bani, înalt, slab, cu pielea albă. Mi-amintesc pe plajă, şi oricît aş întoarce-o, n-am să ajung niciodată să-nţeleg asta, că, dacă n-aveai nimic, ce formă voiai să-ţi menţii, poţi să-mi spui ? De scris nu ştiu dacă ăi fi scriind bine, în asta nu mă bag, dar ca sportiv nici urmă, clar, ba dimpotrivă, zău, fiecare cu ale lui. Şi dacă Ramón Filgueira te-a primit în biroul lui ca un tată, că tu însuţi o recunoşti, la ce bun atîta scandal, şi să-l faci pe paznic albie de porci, doar tu n-ai fost niciodată un mincinos ? Mă doare că din cauza unei mîndrii prosteşti minţi cu atîta sînge rece, în loc să recunoşti c-ai căzut de pe bicicletă, uite unde-ai ajuns, că asta mă şochează la tine, că din amor propriu rău înţeles, pui în încurcătură un biet om, că ăsta nu e felul tău. Dar

am impresia că te fălești cu asta, scumpule, că dacă din capul locului te-ai fi dus la Filgueira și i-ai fi spus direct „aveți dreptate, m-am înșelat", totul s-ar fi schimbat, sigur, nici el, nici Josechu Prados, nici Oyarzun nu ne-ar fi refuzat cererea pentru apartament, îmi pun capul, dar tu totdeauna ai căutat să obții totul cu duritate, că tu confunzi educația cu servilismul. Că doar nenorocitul ăsta de servilism nu ți-a făcut nimic ! Servilism și structuri, două cuvinte care n-au lipsit din vocabularul tău de cînd te cunosc, și, ori pe ce parte ai întoarce-o, e o manie, ca oricare alta, că, în ceea ce te privește pe tine, a fi amabil cu autoritatea înseamnă a te umili sau ceva asemănător, e adevărat, sau nu ? că auzindu-te, scumpule, s-ar părea că sînt o femeie ciudată, că asta mă deranjează cel mai rău, că o femeie e dată deoparte, pentru simplul fapt că are bun-simț, mamă, ce plictiseală. Ascultă, îți mai spun ceva, s-admitem cazul că paznicul ți-ar fi dat un pumn, fapt de care mă-ndoiesc, nu face să iei un pumn pentru un apartament cu șase camere, ascensor, apă caldă, încălzire centrală și șapte sute chirie ? Termină cu romantismele și gîndește cu capul, dragă, că tu te fălești că înoți contra curentului, dar acum trăim într-o epocă practică, și ce faci tu înseamnă a face pe prostul, ca să nu spun altfel, că nu zic să le dai dreptate, ajunge să fii tolerant fără să domini, la fel cu alcadele și cu Oyarzun, sau cu Josechu Prados, că cine-a mai văzut să-i pui să numere, cum crezi tu că altfel ar fi refuzat să voteze pentru o casă ? Convinge-te, Mario, dacă nu semeni n-ai ce culege, bine spunea mama, odihnească-se-n pace, „în viață, o relație face mai mult

decît o diplomă“, eu mă iau după ce se vede, te am exemplu pe tine, şi n-o să încetez să ţi-o tot repet, scumpule, că tu te-ai muncit să fii bun, şi n-ai reuşit decît să fii prost, aşa cum auzi, „cu adevărul în faţă mergi oriunde“, crezi ? dar uită-te şi tu unde-am ajuns cu teoriile tale, că, oricît ai vrea, în viaţă nu te poţi avea bine cu toţi, şi dacă eşti pe placul unora, nu eşti pe-al altora, boală fără leac, şi dacă lucrurile trebuie să fie aşa, pentru că aşa au fost dintotdeauna, de ce nu te-alături celor de-o seamă cu tine ? Dar nu, domnule, tu cu zdrenţăroşii şi cu vagabonzii, ca şi cum ăştia ţi-ar mulţumi-o, că ai fost şiret, dragă, că de fiecare dată cînd mă gîndesc că din vina unui paznic, ori a unui proces-verbal, ori altă poveste asemănătoare, continuăm să stăm în chichineaţa asta, înnebunesc, crede-mă, că pentru atîta nu merită osteneala să trăieşti. Şi pe urmă, ce te-a apucat cu bieţii paznici ! cum spun eu, că trebuie să fi văzut ce mutră a făcut Solórzano cînd ai semnat hîrtia aceea pentru că un paznic a lovit cu bastonul pe unul care a sărit gardul la fotbal, o bagatelă, că nu i-o fi plăcut de loc, sînt sigură, dar mie nu-mi venea să cred, îţi jur, cînd au sunat de la Comisariat, eu mă săturasem să tot răspund „dar soţul meu nu se duce la fotbal“, şi pe urmă ai venit tu, şi ce te-ai mai înfuriat, şi pentru nimica toată, cred eu, că ce-i aia să-mi spui „cine te pune pe tine să vorbeşti ?“, dar, nu te enerva, scumpule, m-au întrebat şi-am răspuns, nici mai mult, nici mai puţin, pe urmă mi-am dat seama, dacă vrei să ştii, că în spate erau cei de totdeauna, don Nicólas şi şleahta, ce mai, o femeie nu se înşeală, că tipul ăsta o fi avînd şi alte defecte, dar

cel puţin vine la treabă, că dacă l-ar fi dat afară fără să se umble cu mănuşi, am fi scăpat de multe belele. Şi nu-mi spune de José María pentru că ceea ce s-a întîmplat cu fratele tău a fost caz de justiţie, dar pe mine nu mă interesează, iar faptul că nu s-a dus la birou era lipsit de importanţă, vezi şi tu, oricît de supărat ar fi fost taică-tu, erau martori care spuneau că a participat la mitingul lui Azaña din Plaza de Toros, şi-n ziua cînd s-a proclamat Republica a umblat pe Acera strigînd ca un nebun, cu un steag tricolor pe umăr, ceea ce nu s-a întîmplat cu Elviro, că José María credea că va reuşi să răzbească pentru că-i simpatic, cu femeile poate i-ar fi mers, dar asta n-ajuta la nimic în faţa bărbaţilor. Şi apoi ce legătură are toată povestea asta cu paznicii ? Mania asta cu paznicii e o fobie absurdă, dragă, că pînă şi Valen, ori de cîte ori vede doi paznici, mă strînge de braţ şi rîde, „dacă ar fi Mario“, spune, vezi şi tu, de ce zic, că în fond, pe voi vă deranjează autoritatea, vă închipuiţi că odată ieşiţi de pe băncile şcolii aveţi dreptul la orice, şi nu-i aşa, Mario, c-ar fi vai şi amar de noi, în viaţă trebuie să asculţi şi să te supui unei discipline încă de la naştere, întîi părinţii, pe urmă autoritatea, care în definitiv e unul şi-acelaşi lucru. Şi-ncă ceva, dacă din Paşti în Crăciun se mai scapă cîte-un pumn, în loc să ne-nfuriem, mai bine l-am accepta cu supunere, că cel care-l dă, fii sigur, nu-l dă din plăcere, ci pentru binele nostru, pentru ca să nu ne abatem de la calea cea dreaptă. Tu spuneai că vrei ca lucrurile să fie clare, şi că pentru a îndrepta un pas greşit merită osteneala de-a trăi, pur orgoliu, să nu ne-nşelăm, Mario, pentru că poţi să-mi spui

ce-ai îndreptat tu, de ce-ai trăit dacă n-ai putut să cumperi nevestei tale nici un amărît de 600? Dragoste și înțelegere, mă faci să rîd, tu știi că mie-mi plac lucrurile clare, iar tu nu faci decît să fii veșnic contra, totdeauna ai fost așa, că te enervai pentru cine știe ce fleac și — apoi lăsai să treacă mașinile pe locurile marcate, sau cumpărai „Carlitos“ de la toți derbedeii din Madrid, sau cedai rîndul la magazine, că dacă există ceva care să mă enerveze în lume e exact asta, ca s-o știi, cel care vrea să cumpere repede, să se scoale devreme, Mario, că pentru asta sînt cozile. Nu te poate înțelege nimeni, Mario, ăsta-i adevărul, dacă te gîndești bine nici tu nu te-nțelegi, adu-ți aminte întîmplarea cu mielul ăla gras adus de Hernando Miguel, să-l arunci prin casa scării, era aproape să-l omori, și pe urmă să-ți petreci după-amiaza cu brațele încrucișate „conflictele dintre milă și corupție nu le poate rezolva nimeni“, ce problemă, de mi-ar aduce mie mereu de astea că devii imposibil, scumpul meu, pentru că una e să scrii prostii pentru cine vrea să le citească, și alta e să mi le debitezi mie, că mă înnebuneai de cap, îți jur, iar eu dacă îndrăzneam să-ți vorbesc despre bani sau despre buricul ăla de 600 sau de vreun alt lucru, tu „taci“, ca și cum n-aș fi fost cu tine, că nimic nu mă revoltă mai mult decît că vorbești cînd îți convine și taci cînd nu-ți convine. Baremul tău e ăsta, să te ții tare cu cei care conduc și să cedezi zdrențăroșilor, că eu spun, ori cedezi tuturor, ori nici unuia, ori te superi pe toți, ori pe nici unul, dar să vrei să fii mereu deasupra, cîteodată contrazicînd și alteori stînd în banca ta, mi se pare mult mai rău, ca s-o știi. Valen rîde, toate

rîd că nu trebuie să te suporte ele, mi-ar place să le văd în locul meu, dragă, numai două săptămîni, fii atent ce-ţi spun, că Valen zice că nu înghiţi nici cravatele nici pe cei bătrîni, şi nu greşeşte, aşa e, iar dacă nu-i aşa, ce-i cu mania asta a ta de-a umbla numai cu oameni sub patruzeci de ani, chipurile că ei nu au dreptul să vorbească. Poţi să-mi spui cine nu-i lasă să vorbească, dragul meu, dacă ei sînt cei care tulbură cel mai mult liniştea, că azi nici nu se mai poate merge pe stradă din cauza strigătelor şi-a motocicletelor astea, că nu mai există nici respect, nici consideraţie, nici nimic. Spirit contradictoriu, asta eşti tu, toate în contratimp, ţi-aduci aminte cînd au murit părinţii tăi, nici nu ţi s-au umezit ochii, cum se obişnuieşte să se spună, şi pe urmă, dintr-un capriciu, toată ziua într-un plîns, Doamne, păreai o bocitoare. Nervii, mă faci să rîd, că te simţeai chinuit de grija că nu nimereşti calea cea dreaptă, şi mă invidiai pe mine, dă-ţi seama, ce mi-a fost dat să aud, şi pe cei care, ca şi mine, sîntem siguri pe toate. Dragă, ce-ai crezut tu ? Cînd o femeie are conştiinţa liniştită, lasă-i să turbeze, asta trebuia să faci tu, nătărăule, iar dacă te făceam să mă invidiezi, să mă fi urmat pe mine şi să-i fi lăsat în pace pe Aróstegui şi pe Moyano şi toată şleahta lor, ce mai exemplare, că uneori îmi vine să cred că singura perioadă în care te-ai simţit bine a fost cea în care te-ai îmbolnăvit, gîndeşte-te, ţi s-o fi părînd glumă, că pe tine ceea ce te-a iritat întotdeauna a fost ascultarea şi supunerea, la fel ca şi tinerii ăştia pe care-i aperi atîta, că, dacă-i priveşti bine, sînt o pleavă, aşa, deşi tu susţii nerozia că sînt „victime fără vină", vorbe, Mario,

ți-o spun și ți-o repet, și dacă este așa, poți să-mi spui ce vină port eu că nu am mașină cînd toate prietenele mele au ? Și mama, odihnească-se-n pace, ce vină avea mama ?, și totuși, a îndurat războiul, și războiul a costat-o mai mult decît pe alții deși n-a trîmbițat, că ceea ce i-a făcut Julia e mai rău decît moartea, Mario, înțelege o dată pentru totdeauna, că tu mereu i-ai lăudat pe părinții tăi, că ești un mare egoist, nimic mai mult decît un mare egoist, niciodată nu ți-a dat prin minte să te gîndești și la ai mei. N-o mai ocoli, dragă, să asculți, asta te roade, să asculți și să taci, la urma urmei așchia nu sare departe de trunchi, uite Charo, de ce crezi că soră-ta a renunțat la călugărie ? pe-același considerent, dragă, același aluat, nu știe nici să se supună nici să tacă, pentru că-i o arogantă, pentru că nici tu nici ea, nici ea nici tu, nu vă resemnați să vă supuneți unei reguli, și poftim, acum e fără nici un rost, nici în mănăstire nici afară, din zi în zi mai ciudată, te asigur că dacă continui să-i trimit copiii în fiecare duminică o fac din milă, la dracu cu casa ei, Mario, parc-ar fi cimitir, doar îl auzi pe Álvaro, „prefer să stau flămînd decît să mănînc în casa mătușii Charo", normal, mi-o explic perfect, că ea, sora ta, mironosiță, dă-i cu bunicii și cu unchii, vezi ce idee, să le vorbească copiilor despre morți, degeaba spun, că mă ostenesc în zadar. Și Charo nu-i o excepție, ce mai, seamănă cu tine, niciodată nu se simte bine nicăieri, la fel ca José María, făcuți toți după același calapod, oricît ai susține tu că sor-ta-i pricepută, o spui să mă sîcîi, dar a venit momentul în care n-o mai suport, îți jur, cu sărbezeala ei, pare pe cale de dispariție, și pe urmă

fața aceea atît de spălată, asta-i încă una, la șaptesprezece ani, merge, dar la vîrsta ei nu-i nici pe departe normal, Mario, măcar din respect pentru ceilalți, că-i neplăcut să privești o piele atît de pămîntie și uscată. Dac-o spui ca să mă plictisești, Mario, ești abil, în ceea ce mă privește poți spune ce vrei, n-o să mă supăr pentru atîta lucru, dar, dacă vrei s-o afli, eu nu sînt o femeie inutilă și nici din cele care-și dau aere, că în anul foametei, cînd a fost nevoie, am fost cu unchiul Eduardo prin satele cele mai prăpădite să caut năut și linte ca părinții mei să aibă de mîncare. Și să nu crezi că mașinile dinainte erau ca cele de acum, erau cu gazogen, scumpule, ce-ai crezut ? dar nu mă interesa, și dacă ar fi nevoie, mi-aș sufleca mînecile din nou, că altceva, nu, dar la necazuri nu mă întrece nimeni în rezistență, o știi, pot s-o spun răspicat, în gura mare.

XVI

Du-te şi mănîncă cu bucurie pîinea ta şi bea cu inimă bună vinul tău, pentru că Dumnezeu este îndurător pentru faptele tale. Toată vremea veşmintele tale să fie albe, şi untdelemnul să nu lipsească de pe capul tău. Bucură-te de viaţă cu femeia pe care-o iubeşti în toate zilele vieţii tale celei deşarte, pe care ţi-a hărăzit-o Dumnezeu sub soare. Dar vorba e că vesel, bucuros, nu te-am văzut niciodată, Mario, nici măcar în voiajul de nuntă. După Valen, noaptea asta este un hop, şi eu îi dau dreptate, normal, că doar n-o să-i spun că te-ai întors cu spatele, şi ziua toată lumea petrece de minune, în afară de noi, că mi-amintesc la Madrid, „intrăm în barul ăsta ?", „cum vrei", „mergem la teatru ?", „cum vrei", chiar nu mai ştiai să spui nimic altceva, prostule ? O femeie e o fiinţă lipsită de apărare, Mario, are nevoie să fie condusă, de-aceea mă îngrozea gîndul să mă mărit cu un om scund, că autoritatea trebuie să se manifeste şi-n statură, zău, ţi s-o fi părînd o prostie. Tu evitai însă orice : vitrinele, nici să nu le fi văzut ; animaţia, nici atît ; cinematografele, la fel ; taurii nu-ţi plăceau. Sincer, Mario, crezi că ăsta se cheamă voiaj de nuntă ? Şi dacă ar fi numai atît !, dar, colac peste pupăză, tot timpul, foarte serios, parcă te-ai fi

gîndit la altceva, la fel ca atunci cînd te-ai întors din război, scumpule, n-o să uit cît voi trăi, toată lumea înnebunită, iar tu, nu domnule, şi doar îl cîştigaseşi, că dacă se-ntîmpla să-l pierzi... Nu te poate înţelege nimeni, Mario dragă, şi sufăr la gîndul că nimeni nu vede că eşti anormal, eu nu spun că viaţa n-are neplăceri, oho, dar trebuie să le depăşeşti, trebuie să te bucuri de plăcerile ei, cum zicea mama tot timpul, „fetiţo nu trăim decît o singură dată“, dacă o auzi doar, ţi se pare o prostie, dar dacă stai şi te gîndeşti bine, fraza asta are multă filozofie, mult miez, Mario, mult mai mult decît pare la prima vedere, dar tu, nu domnule, mai întîi ceea ce-i neplăcut. Şi doar eu nu spun că nu există nedreptăţi, corupţie ori alte rele despre care vorbeşti tu, dar totdeauna au existat, nu ? după cum totdeauna au fost bogaţi şi săraci, Mario, e o lege a vieţii, să ştii. Eu mă chinuiesc cu tine, dragă, iar tu, „obligaţia noastră e să le denunţăm“, decretezi şi punct, dar cine te-a însărcinat pe tine cu această obligaţie, se poate şti ? Obligaţia ta este să predai, Mario, că pentru asta te-ai făcut profesor, pentru denunţul nedreptăţilor există judecători, iar pentru uşurarea suferinţelor societăţi filantropice, deveniţi insuportabili cu atîtea ifose, blestematul de don Nicolás, că eu nu pricep cum de citeşte lumea acest „El Correo“, atît de lung şi de plictisitor, scumpule, nu găseşti în el decît mizerii şi calamităţi, ba că mii de copii nu pot merge la şcoală, ba că-i frig în închisori, ba că muncitorii mor de foame, ba că mîrlanii trăiesc în condiţii inumane, dar, se poate şti ce pretindeţi voi ? De ce nu vorbiţi o dată clar ? Adică, dacă mîrlanii ar avea ascensor şi încălzire centrală n-ar

mai fi mîrlani, nu ? așa mi se pare mie că susțineți, că eu în astea nu mă pricep, la fel și cu săracii, totdeauna vor trebui să existe, spun eu, pentru că așa e viața, și dacă-i așa, nu văd de ce trebuie să te-ncrunți, fii vesel, că vesel în adevăratul sens al cuvîntului nu te-am văzut decît atunci cînd trăgeai cîteva păhărele, Doamne, ce năduf mi-ai făcut deunăzi noapte la Valentina cînd ocheai felinarele cu dopurile de la sticlele de șampanie ! Și te anunț că am mirosit încă de cînd am intrat, îți jur, de cum l-am văzut pe Fito Solórzano și pe Oyarzun, mi-am spus : „Mario ori se retrage într-un colț ori se dă în spectacol !" Doar te cunosc, dragă, nu degeaba am trăit mai mult de douăzeci de ani alături de tine. La fel ca și cu Encarna la Madrid, cînd ai cîștigat concursul pentru catedră, cu siguranță că ai băut, ce mai, și pariez pe ce vrei că sărbătorirea nu s-a terminat cu bere și creveți. Unde-ați fost după aceea ? Nu poți să-ți imaginezi ce n-aș da să știu, Mario, cred că atunci rîdeai mai mult ca acum, sigur, că asta mă scoate din sărite mai mult ca orice, cu străinii ești altfel decît cu soția ta. Vezi, iar îmi sare țandăra, și pe asta tot de la don Nicolás ai luat-o, vezi, iei numai ce-i rău, că o fi el imoral, dar cel puțin i se pot ghici gîndurile, ăsta-i avantajul. Își bate joc pînă și de umbra lui, dar i se pot ghici gîndurile, ce mai, deși mie, îți jur, nu-mi fac nici o plăcere glumele lui nesărate, ți-aduci aminte de-acum cîteva nopți, cu povestea aia de cînd a fost arestat în timpul războiului. Tu crezi vreo vorbă din toată născocirea asta, cu tipul care i-a aranjat în flanc și le-a spus : „Răspund da trei sute șaizeci și șapte, numără, și dacă sînt trei sute

şaizeci şi şase, ieşi în stradă şi înşfacă-l pe primul trecător, iar dacă sînt trei sute şaizeci şi opt, ia-l pe ultimul din rînd şi împuşcă-l". Baliverne. Natural, ultimul din flanc era el, altfel povestea n-ar fi avut nici un haz, dar crezi tu vreo boabă din toată invenţia asta ? Poţi admite cu multă indulgenţă că tipul ăla o fi spus-o în glumă, să se distreze, să treacă timpul, că nu-i prea plăcut să-ţi pierzi vremea degeaba cu mîinile încrucişate, închis cu peste trei sute de roşii, fără să poţi schimba o vorbă cu cineva. Eu nu pot să-l înghit, crede-mă, e ceva care mă depăşeşte, c-o fi avînd uşurinţă în a vorbi şi-o fi scriind bine, nu discut, dar e un intrigant şi-un om rău, că nu mai ştie ce născociri să mai publice în ziar, să scoată lumea din sărite. Acum pot să-ţi spun, Mario, niciodată n-am fost mai bucuroasă decît în ziua aceea cînd „El Correo" anunţa că don Nicolás pleacă şi vine subdirector fratele lui, Benjamín, îţi aminteşti ? i-au şi spus, „dacă fratele dumneavoastră Nicolás întrece măsura, mergeţi dumneavoastră acasă la el", mi s-a părut foarte normal, ce mai, erau în legitimă apărare, că don Nicolás e destul de bogat, ar fi fost cazul să fie mai atent cu fratele lui. Şi pînă la urmă, mult zgomot pentru nimic, că dumnealui, şiret, a rămas pe loc, la fel ca înainte, niţică prudenţă la început şi pe urmă, povestea de totdeauna. Foarte curios că don Nicolás îşi dă atîtea aere, doar papà îl ştia, un om c-o origine atît de umilă că aproape nu-ţi vine să crezi, mamă-sa spălătoreasă ori ceva şi mai rău, că asta mă miră, că lumea bună îl ia în consideraţie, fiindcă oricîtă inteligenţă ar avea, ce poate da din fiul unei spălătorese, intelectualiceşte vorbind, Mario, vrei să-mi

spui ? Papà, de fiecare dată cînd vede cîte-un tip de ăsta care urcă aşa, ca spuma, spune „ca să ai o minte şlefuită sînt necesare cel puţin patru generaţii". Şi-ţi mai spun ceva, Mario, papà poate să-ţi cadă mai bine sau mai rău, dar nu e un fitecine, o ştii, că-i de-atîta vreme la ABC, doar nu de azi. Tu singur ai văzut ce Memoriu pedagogic ţi-a făcut cînd ai dat concursul pentru catedră, desăvîrşit, ce mai, pe urmă, prea puţin ţi-ai mai amintit de el, şi asta îl durea, dar bun cum e, n-a spus nici o vorbă. Bietul de el ! Nu-ţi poţi imagina cîte ore a muncit pentru memoriul tău, scumpule, chiar a şi vorbit de două ori cu Lucas Sarmiento, decanul, care a fost la noi acasă, eu nu mă mai puteam stăpîni, mi-amintesc ca şi cum ar fi azi, tot timpul nervoasă şi agitată ca o sfîrlează, imaginează-ţi cît ne angajam cu asta. Şi papà n-avea nici o obligaţie, că la urma urmei a fost din pricina zăpăcelii, ca de obicei, că parcă trăieşti în lună. După atîta timp să te prezinţi fără Memoriu, care constituia condiţia esenţială ! E de neconceput, şi tu dă-i, c-ai crezut că-i o lucrare de cercetare, şi pentru asta, şase luni, timp pierdut din arhivă în arhivă, poţi să-mi spui pentru ce, că eşti o figură, scumpule, la fel ca atunci cînd i-ai spus la revedere zdrenţărosului aceluia, lîngă farmacia lui Arronde, cu cîtă plăcere ţi-aş fi dat o palmă, să pui o femeie într-o situaţie atît de neplăcută. Ei bine, bietul papà te-a scos din încurcătură, şi odată trecut hopul, nu ţi-ai mai amintit de el, o scrisoare de mulţumire şi gata. Bietul papà ! Cred că o săptămînă întreagă n-a închis ochii, nici vorbă, îmi amintesc că spunea „nu sînt un istoric, dar voi încerca, voi încerca", nici nu

și-a ridicat capul, îți jur, o săptămînă nu și-a ridicat capul. Sigur că omul care valorează, valorează. Și nu c-o spun eu, dar ți-a făcut o lucrare ca o carte, Mario, cea mai mică atenție pe care trebuia s-o ai pentru el, și să nu-mi spui că nu te-am prevenit, era să i-o editezi la Casa Culturii, cît de mult l-ar fi bucurat asta, zău, că bietul de el, nu pentru că sînt fiica lui, dar se mulțumește cu foarte puțin. Tu niciodată n-ai fost atent, ăsta-i adevărul, Mario, o scrisoare de mulțumire și cu asta, basta. Și nu c-aș spune că Memoriul lui papà era un lucru lung și complicat, asta nu, dar era bine scris, să nu negi, că eu, deși nu mă pricep, că asta-i treaba ta, l-am citit, de trei ori, că păstrez și-acum un exemplar în comodă, dă-ți seama !, și m-a încîntat, n-o să crezi, toată treaba asta cu metoda regresivă, sau cum s-o fi numind, cu studiul istoriei de-a-ndăratelea, ca racii, pentru că războaiele și celelalte nu se-ntîmplă degeaba, se fac pentru ceva, cum spune papà, cu ușurința pe care o are el în ale scrisului, „te ridici de la consecințe la cauze". Sînt foarte sigură că dacă ai luat examenul a fost datorită lui papà, niciodată nu se știe, dar în cazul ăsta ai avut noroc că te-ai zăpăcit, oi fi tu minuțios și tot ce vrei, dar niciodată n-ai făcut o lucrare atît de drăguță ca a lui papà, pentru că papà e foarte bun, Mario, dacă spun asta pînă mîine tot nu spun destul, și fii sigur că ar fi venit ieri dacă n-ar fi atît de bătrîn, că, bietul de el, nu-i mai arde acum de nimic, ăsta-i purul adevăr. Julia spune că nici nu mai iese din casă, imaginează-ți circulația din Madrid, normal, dar ce telegramă a trimis, Mario, cea mai emoționantă, și-atît de bine compusă, m-a făcut să plîng,

pe mine care făceam pe viteaza, n-am mai putut să mă abţin, zău, ce supărat o fi bietul de el. Cît despre Constantino, mai bine să stea acasă, că nici nu te cunoaşte. Şi, pe deasupra, nu-mi place de loc să se atingă de Mario, o fi suspiciune dacă vrei, dar eu nu mă pot uita la acest băiat ca la un nepot obişnuit, nu pot, mi se pare că are scris pe frunte pecetea păcatului. Ce ruşine, Mario, cum i-am găsit, dacă i-ai fi văzut ! S-a întîmplat chiar în ziua ocupării Santanderului, n-o să uit toată viaţa, ce groaznic, îmbrăţişaţi, tăvălindu-se pe covor, nici nu vreau să mă mai gîndesc ! Şi încă, obraznicul de el, „ne jucam bambina", ce neruşinare, era cît pe ce să leşin. Şi cînd te gîndeşti c-aş fi jurat că lui Galli îi plăceam eu, dar dacă Julia i-a dat avans, el, sigur, nu era prost, ştia unde să se-arunce, cu mine putea doar să-ncerce, că asta m-a înfuriat extraordinar, dar n-am spus nici pîs, de ruşine, biata mama n-a ştiut nimic pînă cînd Julia a început să se-ngroaşe şi-atunci a dus-o la Burgos şi pe urmă la Madrid. Dar imaginează-ţi ce-a fost pentru mama, odihnească-se-n pace, o lovitură de moarte, ea, atît de corectă, cu atîtea relaţii, întîmplarea Juliei a fost un subiect la ordinea zilei, iar tu ca din lună, scumpule, eu nu-mi explic, au aflat pînă şi şoarecii, că lucrurile astea, oricît ai încerca, e imposibil să le ascunzi. Biata mama, cît a suferit ! Spunîndu-ţi că a scris chiar şi la Roma, îţi spun totul, că ea pretindea desfacerea primei căsătorii a lui Galli, înţelegi ? dar, după cît se pare, el avea doi copii cu cealaltă, şi, aici era partea proastă, în treburile astea, copiii, după cum se spune, sînt o piedică foarte serioasă. Şi, cu toate astea, papà făcea haz de necaz : „Şi

tipul ăsta m-a făcut să salut cu brațul în sus", imaginează-ți, un monarhist ca el, era foarte furios, puțin spus furios, se-nțelege, dacă-l prindea pe Galli în momentul acela, cred că-l strîngea de gît. Eu, ți-o mărturisesc, doream să mă mărit cu tine să-ți pot povesti totul, ți-amintești că mă-ntrebai, cînd eram logodiți, de Julia și eu îți spuneam că-i bine, e la Madrid, la Belle-Arte. Ți-amintești ? Ei bine, asta era, că-ndată ce s-a terminat războiul, ea a plecat acolo cu copilul și de-atunci nu s-a mai arătat, iar cînd a murit mama, odihnească-se-n pace, papà s-a dus la ea, a iertat-o, te anunț, pentru că trecuseră cel puțin șapte ani de cînd nu-i vorbea, dar mama, mai mult, cît era ea de pofticioasă, a renunțat la dulciuri, pe cuvînt, pentru totdeauna, ce sacrificiu enorm. Înainte de-a ne căsători, mă gîndeam ce mutră o să faci cînd o să-ți povestesc și nu găseam momentul potrivit, și-n tren, ți-am plasat-o, ți-amintești, nu știi cît curaj mi-a trebuit, iar tu, liniștit de parcă ți-ar umbla prin vine bragă, în loc de sînge, scumpul meu, „Dumnezeu e milostiv ; războiul răstoarnă multe lucruri", ce-o fi avînd războiul cu nerușinarea, te-aș fi omorît, că dacă gestul Juliei mă răsplătea cu ceva, adică nu că mă răsplătea, mă-nțelegi, dar aveam ce-ți povesti, că eu îmi spuneam : „o să rămînă tablou", dar tu, nici vorbă, la fel ca atunci cînd am alergat să-ți povestesc subiectul cu Maximino Conde pentru un roman, nici nu m-ai privit, „e destul de nefericită", ce răspuns. Și ceea ce mă indignează e că asta pentru tine n-are importanță, nici măcar nu mi-ai mulțumit pentru faptul că sînt din altă plămadă, că dacă vrei s-o știi, cu Evaristo, sau cu Paco, sau cu finul meu, cel din

legiune, sau chiar cu Galli, sau cu luceafărul de dimineață, aș fi putut să fac același lucru cînd aș fi vrut eu, și dacă n-am făcut-o e pentru că respect anumite principii, deși azi se pare că-i ridicol să respecți principiile, că eu nu știu unde-o să ajungem, dacă o femeie este de treabă și cinstită, credeți că-i din pură întîmplare. Spune-mi un lucru, Mario, ție ți-ar fi plăcut să te căsătorești cu mine, după ce m-am culcat cu Galli Constantino? Nu, adevărat?... Păi, atunci, nătăflețule, de ce atîta indulgență față de sora mea? Trebuie să fim imparțiali, dragă, și, într-un cuvînt, Julia a fost o nerușinată. Ce război! că voi, pentru a blama războiul, sînteți capabili să stingeți și lumina zilei, îl scuzi pe Galli Constantino, și pe urmă tu, cînd îți venea bine, că asta-i altă căciulă, că doar primisem binecuvîntarea, cu spatele, și pe mîine dimineață, și ăsta nu-i un fleac, gîndește-te bine, n-o să-l uit chiar dac-aș trăi o mie de ani, nu mai e nevoie să ți-o spun, un asemenea dispreț n-am îndrăznit să i-l povestesc nici măcar Valentinei, dă-ți seama, cu toată intimitatea noastră.

XVII

Nebunia este o femeie gălăgioasă, proastă şi care nu ştie nimic. Ea stă la uşa casei sale, pe un scaun, pe dealurile cetăţii, ca să poftească pe cei ce trec pe drum şi pe cei care merg pe calea lor fără să se abată, dar el nu m-a dus direct în centru, a doua oară, vreau să spun, că i-am zis „îmi place grozav maşina ta, nu face de loc zgomot“, şi el, atunci, a întors-o şi-a ieşit ca o săgeată pe şoseaua Pinar. Eu îi spuneam „întoarce, Paco, eşti nebun, ce-o să zică lumea ?“ Şi el rîdea şi spunea, ştii ce spunea ?, spunea „lasă-i să zică ce vor“, că nu-l interesează bîrfelile nici cît negru sub unghie. Cîtă schimbare la Paco, Mario, oricît ţi-aş spune nu-ţi poţi imagina ! Ochii, pe gustul meu, totdeauna au fost superbi, de un verde rar, ceva între ochii de pisică şi apa de piscină, iar acum a căpătat un nu ştiu ce, un fel de siguranţă, o distincţie pe care n-o avea înainte, mi-l amintesc cînd era mic, un neisprăvit, şi să-l vezi acum, vorbeşte rar, cu pauze, fără să mai stîlcească cuvintele, că înainte vreme era de mai mare hazul. Şi uite-l acum, dragă, cu limuzina lui, învîrtind milioane, nici nu-mi mai amintesc bine unde mi-a spus că lucrează, dar cu siguranţă că reprezentant, sau aşa ceva, în legătură cu Polo, nu mă prea

pricep. Și cum conduce, Mario !, mai mare dragul să-l vezi, nu face nici-o mișcare în plus, parcă s-ar fi născut cu volanul în mînă. Și, n-o să crezi, tot timpul mă privea pe furiș și cînd am trecut prin Merendero mi-a spus „ești neschimbată, micuțo“, și eu „ce prostie ; gîndește-te cîți ani au trecut“, și el, foarte fin, „timpul nu se scurge pentru toți la fel“, vezi și tu, o amabilitate, dar place, Mario, că o femeie, oricît de serioasă ar fi, nu-i de lemn, că pe tine parcă te-ar costa o avere să-mi spui o vorbă amabilă. Apoi s-a oprit și, dintr-o dată, m-a întrebat un lucru la care mă așteptam cel mai puțin, dacă știu să conduc, dă-ți seama, și eu, că foarte puțin, aproape de loc, și el, că totdeauna mă vedea așteptînd la autobuz, între oameni de tot felul, imaginează-ți ce hap, te-asigur că am trăit cea mai mare rușine din toată viața mea, și ce altceva aș fi putut să-i spun, decît adevărul, că nu aveam mașină, mi-ar fi plăcut să-l fi văzut, „nu ! nu ! nu !“, tare, dîndu-și cu pumnii în cap, ca și cum nu putea să creadă, că în timpurile astea e absurd ca o doamnă să aștepte autobuzul, Mario, șochează pe toată lumea, în afară de tine, care n-auzi, nu vezi. Fii sigur, dragă, azi o mașină e un lucru de primă necesitate, îl ai exemplu chiar pe don Nicolás, un 1500, și dacă în unele privințe faci atîta caz de el, de ce nu-l imiți în toate, că mă înfurie adevărul, iei tot ce-i rău de la don Nicolás, iar ce-i bun, adio și n-am cuvinte. Spirit contradictoriu, asta ești, că dacă mă gîndesc bine, nu mi-ai făcut în viață nici o plăcere, încăpățînatule, adu-ți aminte de rochia de nuntă, sigur că puteam să-mi imaginez asta, dar eu am crezut la început că era din cauza fraților tăi,

cauza bolii tatălui tău, sau mai știu eu de ce. Și eu, martor mi-e Dumnezeu, n-o doream ca să mă fălesc, că la urma urmei, cu rochie albă sau fără, o femeie nu încetează să fie ceea ce este, dar după cele ce s-au întîmplat cu Julia, ceilalți, cu gîndurile lor ascunse, că trebuia să-i fi văzut, iar tu, „că ce?“, că doar nu era să ți-o spună în față. Albul, Mario, dacă n-ai aflat încă, este simbolul nevinovăției, ca s-o știi, că în ziua de azi, să conduci la altar o femeie îmbrăcată ca de stradă, e ca și cum ai striga în cele patru vînturi, „mă căsătoresc a doua oară, sau cu una oarecare“, nici nu vreau să mă mai gîndesc. Și mai ales pentru mama, Mario, că eu, la urma urmei, nu sînt pentru asta, dar după cele întîmplate, mamei i-ar fi plăcut ca lumea să gîndească „asta-i fecioară“, ce vrei, Mario, sîntem oameni, iar pentru o femeie puritatea e cea mai mare zestre, și niciodată nu strică s-o arăți, și chiar dacă-ți place sau nu, asta o să fie totdeauna, un exemplu pentru lumea de jos, pentru că, nu c-o spun eu, dar din punctul acesta de vedere, e din ce în ce mai decăzută. Și cînd colo, rochie de stradă, ca într-o zi obișnuită, ce anume or fi gîndit, și de altfel fără motiv, asta mă supăra mai rău, că eu nu știu dacă tu aveai ceva de ascuns, scumpule, dar în ceea ce mă privește, puteam să pășesc în fața altarului cu capul sus, dacă vrei să știi. Știi ce cred eu, că cei din Conciliu în loc să-și piardă timpul cu pilulele astea pe care le întorc pe toate fețele, cînd o femeie este deja deformată și cu copii, și nici asta nu-i drept, pentru că ori toate ori nici una, că acum se pare că-i la modă perechea, ca la străinele astea indecente, ei bine, în loc de asta, Mario, să-mi precizeze rochia, așa

cum auzi, dar radical, ca o uniformă, pentru toate, şi cea care nu-i demnă s-o poarte, să nu fie demnă nici de legămîntul căsătoriei, la dracu, că dacă înainte s-a tîrît prin noroi, de ce să-i fie greaţă pe urmă. Oleacă de intransigenţă, asta ne trebuie nouă, să ştii, altminteri o să vină ziua cînd o femeie cinstită n-o să se deosebească de cea pierdută, o auzi doar pe Valen, acum, la Madrid, femeile uşoare sînt aranjate ca şi noi, nici-o exagerare, ce spui, după mine ar trebui să intervină guvernul, c-un decret, aşa cum îţi spun, că eu nu ştiu de ce totu-i făcut acum ca să-i apere pe mîrlani, protestanţi şi femeile uşoare, şi-n acest timp, noi femeile cinstite, putem să murim. Că dacă mi-o spuneai la timp, scumpule, renunţam, sigur ! Dar nu, cu trei luni înainte, după ce m-ai cerut, ca măsură de prevedere, cînd o femeie nu mai poate da înapoi. „Nunta este o taină sfîntă, nu o petrecere". Lăudat fie Domnul ! şi-ai rămas calm, ca de obicei, după ce ţi-ai atins scopul, mi-ar fi plăcut s-o fi văzut pe mama, biata de ea, rîu de lacrimi, că, după cele cu Julia, pentru ea, asta era lovitura de graţie. Dar ce ştii tu despre milă ? Prefer să nu-mi amintesc despre conferinţa ta, Mario, şi încă, dă-i, „astea-s scene obişnuite, nu te-ngrijora, o să-i treacă", cine-a mai pomenit atîta egoism ? Cinic, mai mult decît cinic ! scuză-mă, Mario, dragă, dar nici nu mai ştiu ce spun, că de fiecare dată cînd mă gîndesc la rochia pe care am visat-o simt că-nnebunesc, cu talia puţin ridicată, o croială tip prinţesă, aş fi făcut furori, sigur, dar voi bărbaţii, habar n-aveţi ce-nseamnă asta pentru o femeie. Iar tu, consecvent părerii tale, că dacă mi-ai fi spus de cînd ne-am logodit, cu siguranţă că nu

mai ajungeam aici, mulțumește Domnului că era după ce m-ai cerut și nu mai puteam face scandal, că dacă nu... în definitiv proastă am mai fost eu, că Transi te-a ghicit din capul locului, o fi ea nițel așa, nu încape îndoială, că s-a lăsat pînă și pictată de Evaristo, pe jumătate goală, iar cînd i-am spus, „nu trebuia să faci asta", ca și cum aș fi vorbit cu pereții, și-apoi s-a căsătorit cu el și s-a întîmplat ceea ce trebuia să se întîmple, ei bine, ea, de prima oară cînd te-a privit, te-a ghicit și n-o spun ca să mă aflu în treabă. Și pe Paquito l-a ghicit, în alt fel, desigur, că Transi la altceva nu se pricepe, dar ochi pentru bărbați are, să-l vezi acum pe Paco, ce om de lume, și nu fiindcă are mașină, mă refer la el, la persoana lui, nu știu cum să-ți explic. Bărbații sînt o loterie, cum spun eu, dacă nu arătați bine la douăzeci de ani, n-aveți decît să așteptați încă douăzeci, cine și-ar imagina. Dar pe mine m-ai tras pe sfoară, Mario, cine și-ar fi închipuit așa ceva, stînd c-un ziar pe arșița lui august, pierdere de timp, în fața balconului verandei și privind și nu o zi, două, că eu mă gîndeam, „băiatul ăsta are nevoie de mine ; s-ar putea să se omoare fără mine", că totdeauna am fost o romantică, o proastă și o naivă, o știi foarte bine. Și uite la ce mi-a servit ! Să nu crezi că mă plîng fără motiv, Mario, că tu poți să vezi, douăzeci și patru de ani de căsătorie în curînd, și nici măcar un biet serviciu de tacîmuri, că de fiecare dată cînd aveam invitați, o femeie se plictisește să ți-o tot spună, o gustare rece, pe canapea, ce soluție, totdeauna la fel, să nu fim obligați să punem cuțite și furculițe, că de multe ori mă întreb, Mario, dacă meritam eu asemenea pedeapsă.

Dac-ar putea o femeie să se nască de două ori ! Îţi garantez că aş avea mai multă experienţă ; proaste mai sîntem, că depindem de soţi şi de copii, că Valen are multă dreptate cînd îşi permite să nu arate un interes excesiv, normal, că dacă nu, vă permiteţi voi şi, haide ! daţi zor, adu-mi asta, adu-mi aialaltă, credeţi că vi se cuvine totul, sînteţi făcuţi după acelaşi calapod, Mario, dar tu eşti cel mai-cel mai, cu străinii dă-i temeneli şi atenţii, iar în casă, gură cusută, că asta mă deranjează cel mai rău, pe cuvînt. La fel ca la Madrid. Pentru că mie îmi place Madridul, Mario, e puţin spus că-mi place, înnebunesc după Madrid, dar prefer să nu mă duc, c-aici am ajuns, la ce bun să mă duc acolo, să-mi fac sînge rău, că pentru farduri şi îmbrăcăminte nu sînt bani, dar pentru prostii de astea ca umflatul baloanelor, sau ca să ne fotografiem la braţ pe Gran Vía, ce ruşine m-ai făcut să-nghit, sînt bani, sau pentru „Carlitos" şi alte tîmpenii ţi se părea că cheltuieşti prea puţin. „Toată lumea trebuie să trăiască !" Ce frumos, toată lumea trebuie să trăiască în afară de o singură femeie, ea face excepţie, şi dacă femeia asta vrea un 600 e ca şi cum ar urla în pustiu, e ca şi cum ar vrea luna de pe cer ; ştiu, Mario, la puţin timp după ce ne-am căsătorit era un lux, ştiu, dar astăzi e un lucru de primă necesitate, ţi-o spun şi ţi-o repet, că pînă şi portăresele au azi un 600, de aia i se spune buric, pentru că-l are toată lumea. Dar tu că sînt prostii, în schimb pîrlitului ăla de fotograf care murea de foame, da, sigur, e bine, să facă o fotografie, şi pe urmă, el, inconsecvenţă o să spui tu, dar oare cum se numeşte asta, nu te-am văzut, nu te cunosc, că Dumnezeu ştie cîte foto-

grafii ne-a făcut la nuntă, și, poți să-mi spui unde sînt? Iar tu, dă-i și dă-i, că toată lumea trebuie să trăiască, că dacă tu erai mai ceva ca ei, vezi și tu, mai ceva decît un șarlatan care vinde „Carlitos", trebuia să ai obraz, că nu erai ce erai pentru că aveai mai mult talent ci pentru că te-au ajutat împrejurările, astea-s cuvinte încrucișate, și dorința de a le încurca pe toate. Derbedei, asta sînt, o șleahtă de derbedei, că dacă ar putea să-ți fure geanta din mînă, n-ar sta mult pe gînduri. Cel mai bun dintre ei, ia aminte, ar trebui să stea după gratii, și mai vorbiți de cei care conduc, după mine, dacă păcătuiesc cu ceva, păcătuiesc prin prea multă blîndețe, să știi, că nu-i vorba de cheltuială, ci de rușinea pe care am înghițit-o pe Gran Vía, privind maimuțărelile ăluia cu „Carlitos", sau ale tipului cu baloane de săpun, că păream doi provinciali care așteaptă să prindă cursa, ce oroare! Și încă ăștia erau inofensivi, dar cu pușcăriașii? Dragul meu, în lunile acelea de amnistie, casa noastră părea sucursala pușcăriei, mi-ar place să știu cine ți-a dat ție voie să te amesteci în chestiuni de astea, ce mirosuri, și mirosul, treacă, meargă, dar pentru ajutorarea unui deținut, dacă n-o știai, te puteau aresta și pe tine, așa cum auzi, pentru complicitate, sau cum s-o fi chemînd, că Armando, de fiecare dată cînd îi spuneam, își făcea cruce, și pe bună dreptate. Iar tu, că nu erau delicvenți comuni, ce răspuns, cu atît mai rău, nătărăule, la urma urmei devii criminal în urma unui acces de furie, o clipă de rătăcire, dar la ceilalți e premeditare, sînge rece, adică nu din orbire, nici vorbă, sînt răi din naștere, răi și nimic mai mult. Dar tu ca și cum n-ai fi auzit, că stăteau pe stradă, normal, unde-ai fi vrut

să stea, și-ncă aveau noroc, scumpule, că puteau să putrezească în temniță, că dacă-i scoate, obișnuiește-te cu ideea, o fac numai din milă, dintr-o milă rău înțeleasă, desigur, cu amnistiile astea, să mulțumească cerului că trăiesc în țara în care trăiesc, că altminteri... Și asta nu vreți voi să pricepeți, secăturilor, confundați generozitatea cu slăbiciunea și ce mai anișori m-ai făcut să trăiesc gîndindu-mă în fiecare moment că or să te ridice împreună cu pleava asta, nătărăule, numai cu întîmplarea din tren cît am tras, o noapte întreagă de veghe, nu mi s-a lipit geană de geană, și totul pentru că nu ți-ai ținut gura, blestematele alea de cuvinte, că Antonio spune că douăzeci și patru de ore la Comisariat sînt de-acum antecedente, imaginează-ți, dacă ăsta-i adevărul, nici nu vreau să mă gîndesc, ce moștenire lași copiilor, bieții de ei, în ziua cînd își vor da seama.

XVIII

Copilule, o să-ți răpesc o dată ceea ce ți-i mai drag, dar nu te plînge, să nu verși nici o lacrimă, suspină în liniște fără să porți doliu după mort, pune-ți turbanul pe cap și încalță-te, nu-ți acoperi fața nici nu mînca mîncare de post, și nu că aș fi prezicătoare, Mario, dar cînd a murit tatăl tău și te-am văzut atît de liniștit, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, mi-am dat seama cît te roade orgoliul. Și tembela de Esther, „soțul tău are foarte multă demnitate în durerea lui", puncte de vedere, că dacă ar trebui să aleg între Esther și Encarna, Encarna și Esther, prefer ceva intermediar, că, fiecare în felul ei n-a făcut decît să te îndrume la rău. Demnitate în durere, cum ți se pare ? Și asta din obișnuința de-a întoarce totul pe dos. Și cînd plîngeai pentru că citeai ziarul, ce mai era ? Atunci erai bolnav, ce frumos, pariez pe ce vrei tu că dacă te-apucai să cînți în ziua în care a murit maică-ta, lui Esther i s-ar fi părut absolut normal, imediat ar fi găsit un argument justificativ, pariez pe ce vrei tu. E ca și Luís : „Exces de control emotiv. Depresiune nervoasă", mă faci să rîd, că medicii cînd nu mai știu ce să spună, dau totul pe seama nervilor, e mai comod. La fel ca atunci cînd ai lepădat doliul la două zile, pentru că te-ntristau

gleznele, cine-a mai pomenit una ca asta, și pe deasupra Esther că te înțelegea, că doliul este o practică stupidă care trebuie înlăturată. Ar fi avut haz ca gleznele să nu te întristeze, dar pentru asta se poartă doliul, nepriceputule, ce-ai crezut tu ? Doliul e pentru a-ți aminti că trebuie să fii trist și dacă-ți vine să cînți să te abții, și dacă vrei să aplauzi să stai liniștit și să-ți înăbuși poftele, mi-l amintesc pe unchiul Eduardo, cînd s-a prăpădit mama, la meciul de fotbal, ca o statuie de piatră, nici măcar la goluri nu reacționa, și dacă cineva îi spunea „dar tu nu aplauzi, Eduardo ?“, el, arăta cravata neagră și prietenii lui îl înțelegeau foarte bine, ce crezi ? „Eduardo nu poate aplauda că e în doliu“, spuneau și toți erau de acord, doar pentru asta e doliul, nătărăule, pentru asta și pentru ca să te vadă ceilalți, să știe dintr-o privire că ai avut o nenorocire în familie, înțelegi ?, uite la mine acum, chiar și voal, și nu că mi-ar veni bine, înțelege-mă, că negru peste negru e oribil, dar trebuie să păstrăm aparențele. Știu că legile astea pentru tine n-au importanță, și cu siguranță nici pentru trîntorul de fecioru-tău, că acum îți vine rîndul să aduni ce-ai semănat, normal, se știe doar, copiii fac ce văd în casă, ce năduf mi-a făcut ieri. Dar în privința asta am conștiința foarte împăcată, Mario, că la moartea mamei tale, mi-amintesc de parcă s-ar întîmpla azi, nu te-am lăsat nici o clipă în pace „plîngi, plîngi ; altfel se răzbună mai tîrziu și-i mai rău ; haide, plîngi“, iar tu, tăcut, ca și cum n-aș fi fost cu tine, pînă cînd ai izbucnit, „pentru că așa se obișnuiește ?“ astea, mi se pare mie, nu sînt maniere, că am rămas trăsnită, zău, și cînd te gîndești că aveam cele mai bune intenții,

îţi jur, iar dacă-ţi spuneam să plîngi era din același motiv pentru care nu las copiii să facă baie după-masă, te-ai purtat ca şi cînd aş fi fost o zăpăcită şi o sucită. Normal e ca atunci cînd unui om îi moare mama să plîngă, m-ai văzut pe mine, nu vorbesc să mă aflu-n treabă, dar nu mă consola nimic, ce vremuri, Doamne sfinte!, iar tu nimic, bătăi pe spate şi sărutări aşa nitam-nisam, cît mai multă rezervă, nici măcar nu făceai dragoste, Valen spune că-n nenorocire asta consolează, că eu habar n-aveam, că în inocenţă şi în ingenuitate nu mă întrece nimeni, chiar par o toantă. Într-adevăr, ai darul de-a fi în contratimp, dragă, vezi şi tu, iar acum ai pretenţia să mă dezbrac, imaginează-ţi, la bătrîneţe, ciupită de vărsat, cu muşchii burţii lăsaţi, cu spatele cărnos, făcută praf. Ei bine, nu, domnule, nu am chef, dacă ţi-a plăcut asta de ce nu mi-ai cerut-o la timp, că eu chiar dacă nu-mi şade bine s-o spun, am avut o înfăţişare foarte atrăgătoare, poate *la poitrine* puţin cam mare, nu mă plîng acum de asta, înţelege bine, că dacă mă iau după Eliseo San Juan, sînt o adevărată Venus, dar cînd o femeie nu mai are vîrsta de-a se expune şi, mai ales, n-are chef... Fiecare lucru la timpul său, Mario, în loc să te întorci cu spatele şi pe mîine, că nici nu-ţi închipui ce umilită m-am simţit, să mi-o fi cerut atunci şi amîndoi am fi fost mulţumiţi. La fel te-ai încăpăţînat şi cu deţinuţii, că ai spiritul contradicţiei în sînge, scumpul meu, dacă vrei să faci ceva pentru ceilalţi, săraci sînt cu duiumul şi societăţile de binefacere cu puţină îndemînare îi duce cu vorba, cum spun eu, căci societăţile de binefacere, oricît ai susţine tu, n-au făcut decît să împiedice legătura noastră cu săracul, şi

rugăciunea în fața obolului, că eu îmi amintesc cînd mergeam cu mama, în trecut, cu cîtă evlavie se rugau și sărutau mîna care-i miluia. Și cum au ajuns săracii acum, uite-i, toți s-au zăpăcit! Și ce vrei mai mult? Nu luai apărarea nebunilor de la Ospiciu, că ce ți se năzare ție, scumpule, nu i se năzare nimănui, că-i o adevărată jale cum trăiesc și-o rușine pentru oraș, mi-era și jenă să iau „El Correo" duminica. Ești oare în toate mințile, Mario? N-ar trebui să ți-o spun, dar Josechu Prados se prăpădea de rîs, dacă vrei să știi, deunăzi la cerc, și spunea că tu încerci numai „să disimulezi" ca și cum ar fi spus că nu ești în toate mințile, îți dai seama? Dar Josechu n-a nimerit-o, că voi vreți doar să înțepați unde nu intră acul, pentru că, să folosești o sumă de bani în construirea unui balamuc nou e o prostie, Mario, zău, oare nu-ți dai seama că-i o risipă, că înseamnă să azvîrli niște bani, ce pricep acești nefericiți, încăpățînatule, dacă edificiul e nou sau vechi, dacă e frig sau cald? Sînt în balamuc pentru că sînt nebuni, și sînt nebuni pentru că nu-și dau seama de nimic, nu văd, n-aud, cred că-s Napoleon sau chiar Dumnezeu în persoană și sînt fericiți. Și deși nu te pleci în fața argumentelor, Mario, ce le trebuie mai mult?, de ce să arunci banii pe niște bieți oameni care nici măcar n-or să-ți mulțumească? Știu, Esther era de partea ta și cei din șleahta ta blestemată la fel, și că nimic nu-i mai frumos decît să dai celor care nu cer, dar de ce să strici banii pe niște ființe care au de toate?, pentru că dacă ei cred asta, Mario, e ca și cum ar avea, să știi, și dacă le dai o cadă nouă și-o sală de jocuri și-o grădină, se prea poate să le faci mai rău, deoarece cu ei nu te poți înțe-

lege... și să nu crezi că pe mine nu mă doare nenorocirea lor, dar, din fericire, încă nu mi-am pierdut capul și sînt de acord cu Armando că a pretinde să-ți iei asupră-ți întreaga durere din lume nu e altceva decît un act de vanitate. Că dacă te gîndești bine, dragă, vanitatea e cea care te-a dus la pierzanie, tu singur recunoșteai adeseori, că scriind ce scrii și cumpărînd „Carlitos" și lăsîndu-i să ne fotografieze pe Gran Vía și ajutîndu-i pe deținuți, nu-i alinai atît pe ei, cît pe tine, și pe urmă începeai cu veșnica poveste, dacă nu cumva în fond e tot egoism, ceea ce în definitiv am susținut eu totdeauna. Căci dacă ți-a convenit să fii pe placul altora, de ce nu ți-a convenit să fii și pe placul lui Solórzano? De ce, spune? După ciocnirea cu Josechu Prados și articolele tale din „El Correo", încărcate cu dinamită, scumpule, plus dosarul și antecedentele tatălui și fratelui tău, atitudinea lui Fito Solórzano a fost cum nu se poate mai elegantă, mi se pare mie, el îți întindea o punte, „ține-te, agață-te, să uităm ce-a fost și s-o luăm de la capăt". Ai auzit-o pe Valentina, „să intri consilier cultural la Primărie este ca și cum ai intra pe poarta principală". Ei bine, tu, nu, domnule, „ăsta-i prețul tăcerii", povestea de totdeauna. Și admițînd cazul că Fito Solórzano nu te-ar fi invitat să stai jos, fapt de care mă îndoiesc, sau că s-ar fi apucat să fumeze fără să-ți ofere și ție o țigară, ce importanță are? El era dispus să încheie pace, asta-i clar, nu înțeleg de ce te-ai înfuriat așa cînd ți-ai văzut numele pe afiș, cu litere atît de mari, că eu nici nu îndrăzneam să ți-o spun, chiar mi-am făcut iluzii, recunosc, așa, pe nepusă masă. Lăudat fie Domnul!, Mario, Vicente însuși a spus,

„niciodată nu l-am văzut pe Mario atît de furios, parcă i-ar fi înfipt cineva niște banderile“, nu era cazul, ce mai, iar tu, dur, „să fi discutat cu mine înainte“, dar, omule, oare trebuie să discuți înainte cu cineva atunci cînd îi faci o favoare ? Dacă ți-ar fi cerut ceva, înțelegeam, dar așa, e o onoare, trebuia să te grăbești, nu ?, dar ce-ți ieșea din gura asta, ce aere îți dădeai, că nu mă mai miră că nu ți-au oferit un scaun ori o țigară, asta ar mai fi lipsit, mă miră că nu ți-au dat un picior undeva, că meritai, scumpule, cum auzi. Și tu încă mai spuneai că ai fost ferm, dar corect, tare mă îndoiesc, după cum ai plecat de-acasă, nu te enerva și, la urma urmelor, ce ți-a spus el, că nu era nevoie să discute cu nimeni, iar dacă nu puteai acum să-ți îndeplinești funcția, aveai timp după ce te-ar fi ales, că înainte nici n-ar fi avut rost, nici că se poate mai multă atenție, mi se pare mie. Iar dacă tu consideri că-i corect să-i spui ceea ce i-ai spus, și mai ales pe ce ton i-ai spus-o, că nu-ți place să mizezi pe numere necîștigătoare, atunci, zău, eu habar n-am ce-i aia corectitudine. Și tu că nici nu ți-a întins măcar mîna, ci bravo, asta mai lipsea ! Eu, în locul lui, te vîram la închisoare fără altă introducere, așa cum auzi, o asemenea insultă adusă autorității, iar pe deasupra, în anticameră, ți-ai dat drumul față de delegat și Oyarzun trebuie să te fi auzit, cică numele tău să nu servească de paravan și Dumnezeu mai știe ce alte neghiobii, eu nu știu cum s-au mai uitat la tine pe urmă, și cel mai rău e că strigai, că-i de domeniul public că Oyarzun, Arronde, farmacistul și Augustín Vega vor ieși în unanimitate și că s-ar putea să ieși și tu, că asta m-a intrigat pe mine, sincer, și m-a

dezgustat, că n-ai avut nici-un vot, chiar şi Filgueiro, care era atunci consilier municipal, mi-a spus în ajun, aşa cum auzi, pe cuvînt, „mîine votez pentru soţul dumitale“, ca pe urmă să se răzgîndească, mi se pare ciudat. Dar tu n-aveai motiv să te superi că doar nu ştiai nimic, nu ţi-am suflat nici o vorbă, aşa încît n-aveai de ce te înfuria aşa cum te-ai înfuriat, mamă, timp de o lună nici nu ţi se putea vorbi, grozăvii !, că aşa faci tu, nu-i nevoie să-ţi amintesc de Encarna. Nu mă miră că-ţi repugnă cînd o vezi mîncînd şi că nu-i vorbeşti de loc, deoarece cumnată-ta o fi ea harnică, dar în conversaţie, zero, şi-atunci pentru ce o tot inviţi să-şi petreacă timpul la noi ? Ţi-o fi cumnată şi-o fi suferit mult, nu spun nu, dar nici chiar aşa, să nu mai poţi scăpa de ea. Şi Encarna nu-i un musafir ieftin, Mario, că mănîncă cît trei, iar cînd vede fructe, n-o mai opreşte nimeni, scumpule, şi la preţurile astea, ca să nu mai vorbim de peşte, care-i din ce în ce mai scump, are-o poftă de te uimeşte, şi pe urmă mai umblă şi cu prefăcătorii, punînd oasele în farfuriile copiilor, e insuportabilă, mă scoate din sărite, îţi jur. Şi-apoi, o altă ciudăţenie, se-nchide în baie să citească, pe motiv că o ameţesc copiii cu gălăgia lor, dar copiii sînt copii, se ştie, şi dacă nu-i convine, uşa, că doar n-o cheamă nimeni. Şi nu din gelozie, Mario, doar mă cunoşti şi ştii prea bine că nici nu-mi trăsneşte prin gînd aşa ceva, dar cu toate că acum e mai aşezată, e neplăcut să convieţuieşti c-o femeie care a vrut să-ţi sufle bărbatul, dragă, că după moartea lui Elviro, nu mi-o poate scoate nimeni din cap că Encarna nu se ţinea de tine. Iar cînd ai terminat examenul, s-a grăbit, la votare,

ce-o fi pricepînd ea din toate astea, că-i place să-și vîre nasul unde nu-i fierbe oala, și după aceea, la sărbătorire, mai bine să tragem cu buretele, ce-anume ați fi făcut voi în noaptea aceea, că pe mine, martor mi-e Dumnezeu, prea puțin mă interesează, dar imaginează-ți dacă ar afla copiii, și pe urmă mai e memoria lui Elviro, care, la urma urmei, urît ori frumos, era fratele tău. Dacă m-ai fi respectat cîtuși de puțin, Mario, n-ai fi adus-o în casă niciodată pe-această femeie, cu replicile ei, nu știu dacă o fi sau nu de familie bună, dar are aspect de mahalagioaică, scumpule, așa cum s-aude, un bărbățoi, trebuia s-o vezi cum umbla cu tatăl tău în brațe, de colo pînă colo, ca o sfîrlează, Doamne ce miros, că eu eram în trei luni și-mi amintesc ca de un adevărat coșmar. Și să nu crezi că Encarna o făcea din milă, nu din milă, ci ca s-o vezi tu, scumpule !, ca să te orbească ! și, în treacăt, să-mi dea peste nas, că eram de prisos. Nu, Mario, pe cumnată-ta o am aici, și dacă o mai admit o fac din principiu, că nu-mi place nici de frică, dacă vrei să știi, și să nu-mi spui acum că gătește bine, pentru că asta nu înseamnă aproape nimic, dacă vrei să știi e chiar mai rău cu ea, îmi face necazuri în stil mare, și apoi e atît de zăpăcită că trebuie să te ții tot timpul după ea, ba dă-i sare, ba pătrunjel, într-un cuvînt, dacă mi le făceam singură terminam mai repede. Asta pe de o parte, că dacă pui pesetă peste pesetă tot ce i-ai dat Encarnei, mîine poți cumpăra un 600, Mario, ce spun eu !, un 1500, și-i posibil să mă înșel, poate chiar un 1500 și ceva...

XIX

Și fiind în zbucium, cu mai mare stăruință se ruga. Iar sudoarea Lui s-a făcut ca picături mari de sînge care picurau pe pămînt. „Dumnezeul meu, mă simt singur ; ca hăituit", o obsesie, nu ?, ce manie ! Dar cine te hăituiește, omul lui Dumnezeu, asta-i doar plăcerea de a-ți da importanță ? Da, cu siguranță, tu erai cel care te făleai că înfrunți toată lumea, strigîndu-i în față că-i rea, și că Isus nu e așa cum vrem noi să ni-l închipuim, potrivit intereselor noastre. Ești bun tu, dragă. Crezi oare că numai tu știi cum era Isus ? Asta-i vanitate diabolică, Mario, crede-mă, rău am mai păți-o dacă Isus Cristos s-ar întoarce pe pămînt să cumpere „Carlitos" și țevi ca să facă baloane de săpun de la toți neisprăviții din Madrid, sau să se lase fotografiat pe Gran Vía, ca să aibă fotograful ce mînca, ce idei. Oare tu crezi, Mario, găgăuță ce ești, că dacă Isus s-ar întoarce pe pămînt, s-ar îngriji dacă le este cald sau frig nebunilor, cînd toată lumea știe foarte bine că nebunii nu mai pot fi nici buni nici răi ? Crezi tu, oare, că Isus Cristos ar fi aruncat mielul lui Hernando a lui Miguel prin casa scării, sau s-ar fi ocupat de faptul că un paznic altoiește pe-un destrăbălat, sau s-ar fi luat de un guvernator, vezi Pilat din Pont, sau i-ar fi

spus lui Josechu Prados să numere cînd era vorba de un lucru atît de serios, că papà însuşi spune că în ţara asta monarhia e singura garanţie a ordinii? Ţi-l imaginezi pe Isus scriind articolele pe care le scrii tu despre ţopîrlani, oameni care nu fac altceva decît să hulească, sau atacînd Inchiziţia, sau dispreţuind doliul după mort? Proastă părere ai despre Isus, dragă, „l-am desfigurat; l-am desfigurat", şi nu eşti tu primul. Dacă vrei să ştii, Mario, Isus Cristos n-ar fi avut niciodată un frate comunist, nici un tată care să dea bani cu dobîndă şi, dacă i-ar fi avut, fii sigur că n-ar fi fost atît de liniştit, nici n-ar fi fost arogant, nici, cu siguranţă, n-ar fi vorbit despre milă cum ai vorbit tu, s-o fi văzut pe biata Bene, ce iluzii îşi făcuse, săptămîni întregi s-a învîrtit pe lîngă mine, „Mario este cel mai indicat, numai dacă ar vrea el!" pe mine chiar m-a surprins, pe cuvînt, cît de repede ai acceptat. N-ai dreptul, Mario, să abuzezi în halul ăsta de încrederea familiei Ropero, cît necaz, ce faptă groaznică, pentru că dacă ai acceptat trebuia să vorbeşti despre milă aşa cum se cuvenea, că aveai un auditoriu din cel mai select, pe cuvînt, iar tu te-ai năpustit deodată asupra festivităţilor de binefacere, că Valen spunea „ce rău facem jucînd bridge pentru cei săraci?" sigur, nici unul, nătărăule, pentru că, dacă jucînd bridge acoperi nişte lipsuri, atunci binecuvîntat fie jocul de bridge. Să păcătuieşti nu-i permis, dar jocuri şi petreceri, de ce nu? Ce rău vezi în asta? Şi pe urmă, bomba, că m-ai făcut să-ngheţ, şi-mi ziceam, „se porneşte, se porneşte, unde vrea s-ajungă omul ăsta?", iar tu dă-i că „astăzi mila rezidă în a sprijini cererile de dreptate ale celor năpăstuiţi, dar a

le-nchide gura cu o tabletă de ciocolată sau c-un fular poate fi chiar un vicleşug", şi-atunci a început rumoarea, iar eu mă gîndeam, „îl linşează, îl linşează şi pe bună dreptate". Dar tu îi dădeai înainte, că mila trebuie să ajungă numai acolo unde n-ajunge justiţia, încît toată lumea, şi mai ales eu, numai cu ochii roată pe pereţi, tot timpul conferinţei am stat ca pe jar, scumpule, am crezut că mă îmbolnăvesc de inimă, Doamne Dumnezeule, ce palpitaţii, şi cînd au început să bată din picioare, am dorit din adîncul sufletului să mă înghită pămîntul, aşa cum îţi spun, nici nu te mai auzeam, şi biata Bene cu ochii numai lacrimi, iar tu gesticulînd, aproape să te sufoci, ce oroare !, şi-n mijlocul harababurii femeia lui Arronde, în gura mare, „să vedem mîine ce va spune presa, cîtă ruşine !", iar la ieşire, toţi te calificau drept roşu înfocat, iar eu, tăceam, mormînt. Şi-a doua zi în centru, „El Correito", pe care să dea Domnul să-l desfiinţeze, lăudîndu-te, că eşti foarte curajos, şi că ăsta-i limbajul care trebuie folosit în secolul nostru, te anunţ că au ars mai mult de-o duzină de exemplare strigînd „să moară". Noroc că Bene, care-i o sfîntă, i-a liniştit, că altminteri ar fi fost vai şi amar. Şi noroc că „El Noticiero" se lua de tine, că eşti un demagog, pentru mine a fost o lovitură, Mario, îţi jur, că „El Noticiero" este un ziar foarte serios, un ziar consecvent, catolic şi de dreapta de la înfiinţare. Şi pe urmă că te simţi singur, nesocotitule, cum n-o să fii singur !, biata Bene, ce iluzii îşi făcuse, „Mario e o bunătate, mulţumeşte-i", îmi spunea incontinuu, şi ce duş rece, că l-ai simţit şi tu singur după aceea, să nu negi, la fel ca şi cu mielul, că a vorbi despre milă celor

care nu înţeleg mila e o lipsă de milă, ce vorbe încurcate, scumpule, cuvinte încrucişate, că arunci piatra şi pe urmă te doare mîna, cum spun eu, şi că te îndoiai şi îndoiala îţi producea suferinţă, şi că dacă taci te mustră conştiinţa, iar dacă vorbeşti tot te mustră, poftim problemă, dar vorbeşte cum trebuie, scumpule, că lui Bene i se cuvenea exact contrariul a ceea ce-ai făcut, adică să stimulezi lumea să dăruiască şi să ia parte la petrecerile filantropice, iar la sfîrşit ar fi fost foarte plăcut să-ţi fi vîndut la licitaţie tabachera, sau alt obiect personal. Dar tu, cu fumurile tale, nu primeşti sfaturi, Mario, eu nici nu mai îndrăznesc să-ţi spun să-ţi schimbi hainele să ţi le calc, şi pe urmă că te simţi singur, cum să nu fii, prostule, doar nu asta urmăreai, tot timpul, spune. Eu te-am prevenit încă de cînd cu casa, că breji cum sîntem, nimeni n-o să ne mai înghită, atît amar de critică, de-am ajuns să cred că vă place să vă tăvăliţi prin mocirlă. La fel şi cu cărţile tale, cînd nu erau despre lucruri ciudate încît să nu le înţeleagă nimeni, erau cu morţi de foame şi mitocani din ăştia inculţi, care habar n-au de nimic. Şi dacă mitocanii nu ştiu să citească, Mario, iar pe cei din lumea bună nu-i interesează, se poate şti pentru cine le scrii ? Şi nu-mi spune că se pot scri lucruri pentru nimeni, asta nu, Mario, că dacă cuvintele nu se adresează nimănui, nu sînt decît zgomote sau mîzgălituri, aşa cred eu, nu ştiu. Dar pe tine nu te poate scoate nimeni din ale tale, dragă, nici o sugestie, nimic, ce-am mai alergat atunci să-ţi povestesc subiectul cu Maximino Conde şi fiica lui vitregă, un subiect de film, zău, am alergat tot oraşul, şi pînă la urmă nimic, eu recunosc că era niţel aşa, cam deocheat,

dar punîndu-l să reacţioneze decent putea ieşi chiar un roman moralizator. Dar nu, domnule, mai bine cu mitocanii şi cu cei morţi de foame, treaba ta, dragă !, dar pe urmă nu te plînge că eşti singur, că în afară de Esther, Encarna şi cei din şleahta ta, nu mai ai pe nimeni. Şi dacă stăm şi ne gîndim puţin, nici măcar pe cei din şleahta ta, zău. Trebuia să-l fi auzit pe Moyano, bărbosul, să tot fie o lună, atunci cînd ai scris articolaşul ăla, „Mîntuitorii", sau cum s-o fi numit, că eu nu l-am înţeles de prima dată, dar tot citindu-l cred că i-am pătruns sensul, şi ceea ce vreau să te asigur e că fraza „toţi mîntuitorii îşi iubesc aproapele, unii pentru a-i mîntui de-adevăratelea, alţii pentru a-i folosi ca piedestal", a căzut ca o bombă, dar pentru toţi, mă crezi ? Oyarzun cred că făcea spume, de Moyano să nu mai vorbim, scumpule, se auzea de la intrare. Doamne, cum s-a mai înfuriat !, şi pe urmă tu, „lăsaţi-mă, un om nu poate să deschidă gura fără să jignească", fraza de rigoare, cum să nu, literatură, prostule, uită-te la mine, jignesc eu ? Spune-mi adevărul, jignesc eu ? nu, adevărat ?, uite, numai de bine vorbesc, ca o morişcă, uneori, dacă nu am cu cine, singură, ce-ar mai rîde dacă m-ar vedea cineva, dar mie nu-mi pasă. Tu, în schimb, dacă deschizi gura, plictiseşti, şi nu de ieri de-alaltăieri, ci dintotdeauna. Aminteşte-ţi de dosar, ce putea să facă Antonio ? Nici mai mult nici mai puţin decît să-şi facă datoria şi încă să mulţumeşti c-a fost el şi că nu te-au dat afară ca prin minune, că şi acum mă dor genunchii de cît m-am rugat, chiar mi s-au şi deformat. Iar dacă un elev se duce şi se plînge, ce-ar fi putut să facă Antonio, raport la Madrid,

dar mai ales dacă tu ți-ai fi pus lacăt la gură, ai mai fi avut nevoie de cineva ? Pentru că Antonio te apreciază, Mario, sînt sigură, chiar a venit să mă vadă, „mă doare de parcă mi s-ar fi întîmplat mie, crede-mă“, ce vrei mai mult ?, iar eu, „nu trebuie să-mi dai explicații, Antonio, asta ar mai lipsi“, ce mai, și ieri, l-ai văzut, printre primii, iar astăzi a suspendat orele, vezi și tu cum s-a comportat. Cum îți așterni așa dormi, Mario, ce s-o mai ocolim, nici dracului nu i se năzărea să spună asemenea lucruri. Tu crezi că un creștin poate spune în gura mare, în plină clasă, că e regretabil că Biserica n-a sprijinit Revoluția Franceză ? Îți dai seama ce-ai spus ? Și încă proasta de Esther, că a fost cu siguranță regretabil, Doamne Dumnezeule, ești în toate mințile, Mario, o asemenea blasfemie ? Oare Revoluția Franceză n-a fost aia pe care au făcut-o niște nebune despletite care au tăiat capul regelui, călugărițelor și-al oamenilor cinstiți, ca în *Pimpinela Escarlata* ? Ce mai, ca să spui asemenea lucruri, trebuie să fii impertinent și să fii lipsit total de principii, Doamne păzește-mă ! Cum pot fi creștinești niște principii care constau în a tăia capul oamenilor de bine, și vezi rezultatul, că în nerușinare și lipsă de credință francezii n-au egal, ai văzut-o pe Valen, vara trecută, și ea nu-i o gîscă, s-a întors foarte scandalizată, ca să știi. Dar pentru tine n-are importanță, că tu n-ai conștiință, scumpule, cîtă toleranță !, iar duminica următoare te-ai împărtășit, foarte senin, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, că Bene, care te-a văzut, s-a și grăbit, „s-o fi spovedit, adevărat ?“, iar eu, „așa cred“, ce puteam să-i răspund ? Dumnezeu te-o fi iertat, Mario, că nu erai rău intenționat, așa so-

cot, dar cîteodată îmi vine să cred că spovedaniile tale erau nelegiuite, şi cînd mă culcam adormeam abia după un sfert de oră, de supărare, îţi jur, că asta mă îngrozeşte. Şi ce mă doare mai tare e gîndul că la început nu erai aşa, că numai blestematul ăla de don Nicolás şi şleahta lui ţi-au împuiat capul cu prostii, şi asta, cînd o priveşti dinafară, treacă-meargă, dar cînd omul care gîndeşte şi face asemenea lucruri este soţul tău, e un adevărat calvar, pe cuvînt de onoare, Valen rîde, dar aş vrea s-o văd în locul meu. Sigur că Vicente fiind omul cel mai echilibrat cu putinţă, faptele celorlalţi, oricît de mult i-ai iubi, se văd ca la teatru, mie mi-a demonstrat-o Valen din plin. Ea îmi spunea, vreau să zic Valen, dă-ţi seama, îmi spunea : „bărbatului tău şi celor ca el le lipseşte o doagă, draga mea. Dar îţi mărturisesc că pe mine mă amuză, au haz să-i vezi înverşunîndu-se să schimbe mersul lumii. Sînt nişte figuri, dar fii cu băgare de seamă, ăştia ori se sinucid ori mor de inimă". Aşa cum auzi, Mario, îţi jur, ca şi cum ar fi presimţit. Şi eu, zău, că înţeleg să moară de inimă oamenii de afaceri, care în urma unei comunicări telefonice pot pierde sau cîştiga milioane, dar să mori de inimă tu, un om pe care nu l-a preocupat niciodată banii, c-o soţie care din fiecare pesetă a făcut două, un om căruia nu i-a lipsit niciodată nimic, să nu vii să-mi spui că nu-i adevărat, că nu e drept, zău, nu e drept şi gata. În fine, o mai înţeleg la oamenii importanţi, dar ca tu, Mario, un oarecare, de ce să ne înşelăm, să mori pentru că nebunii trăiesc într-un ospiciu urît, sau pentru că un paznic ţi-a dat o palmă, sau pentru că Josechu nu numără voturile, sau pentru că Solórzano vrea să te facă con-

silier, sau pentru că mitocanii n-au ascensor, e ceva care nu-mi intră în cap. Sigur că proasta am fost eu, nimeni altcineva n-a fost vinovat, însăşi mama ta m-a prevenit că erai un băiat foarte retras, şi că de îndată ce veneai de la colegiu, îţi puneai papucii şi te aşezai lîngă foc să citeşti. Vezi şi tu, ce obiceiuri la un copil, şi pe urmă Encarna mai spune cîte spune, ce ştie ea în fond, că dacă de copil făceai aşa, mare, la fel, se ştie, ce mai, figură genială. „Sînt singur, Carmen", îmi spuneai acum trei zile, ţi-aduci aminte ?, chiar aici, iar eu ca şi cum n-aş fi auzit, că dacă vorbesc iese mai rău, dar ce voiai în plus ? Ca Solórzano sau Josechu să vină să-ţi dea explicaţii ? Mama, odihnească-se-n pace, şi ei nu-i scăpa nimic, obişnuia să spună, „culegem ce semănăm", ei, ce zici ?, că aşa, la prima vedere, o fi părînd o prostie, dar zicala are mai mult miez, Mario, ce mai, are. Şi doar mama nu vorbea aşa, ca să se afle-n treabă, că în sacrificiu puţini ar întrece-o, s-ajungă pînă acolo încît să se hotărască să nu mai mănînce dulciuri, care-i plăceau la nebunie, de-atunci de cînd cu Julia, şi dacă s-ar fi întîmplat să fie gemeni, tu o să spui că şi asta-i o prostie, dar nu-i, Mario, îşi are fundamentul ei, că mama, odihnească-se-n pace, ştia unde-o strînge pantoful, chiar şi lui papà i-a spus-o, eu am aflat-o mai tîrziu, că dacă vine unul singur, greşeala e scuzabilă, dar dacă sînt doi, înseamnă c-a făcut-o cu pasiune, dă-ţi seama, ceea ce nu i-ar fi putut ierta niciodată Juliei. Deşi, dacă te gîndeşti bine, sora mea şi-a ispăşit păcatul, că bietul Constantino, după ce-i o fiinţă nefericită, mai e şi un băiat foarte ciudat, cred că practică yoga, sau cam aşa ceva, că doarme cu capul pe

duşumea, şi noaptea se plimbă prin toată casa, că-i noctambul, sau somnambul, nu ştiu bine cum se cheamă, imaginează-ţi ce spaimă. Şi toate astea pentru o clipă de plăcere, Mario, şi nici măcar de plăcere, care-n fond nu-i nimic, că eu, de cele mai multe ori nici nu-mi dau seama, zău. E foarte ciudat băiatul ăsta, Mario, Julia voia să mi-l plaseze vara aici, să stea cu Mario, nu ţi-am spus, dar eu nici să n-aud, nu-mi ardea de muncă-n plus, să se descurce singură, ea şi-a făcut-o, ea s-o tragă. În general, copiii făcuţi cu străini dau rezultate proaste, Armando spune că nu se cunosc cauzele şi eu îi dau dreptate, nu ştiu dacă din pricina amestecului de sînge sau de ce, dar toţi sînt puţin cam neisprăviţi.

XX

Iar desfrîu și orice necurăție și poftă de avere nici să se pomenească între voi, cum se cuvine sfinților, nici vorbe de rușine, nici vorbe nebunești, nici glume care nu se cuvin, în schimb el, în intimitate, era îngrozitor, Mario, n-o să crezi că într-o după-amiază, cînd eram singuri în casă, a deschis „Il Mondo“ la un anunț de sutiene și mi-a spus, cu un surîs foarte personal, subliniind, „sîn, eh, bambina ?“ Imaginează-ți ce situație ! Cu Galli, îți spun drept, era ușor, aș fi putut face ce-aș fi vrut, că eu nu știu ce-or fi avînd sînii mei, zău, dar Eliseo San Juan, de fiecare dată cînd mă privește, parcă înnebunește, mai ales dacă sînt cu bluza albastră, „ce bine arăți, ce bine arăți, din zi în zi mai bine“, mă plictisește, că dacă eu l-aș lua în seamă, treacă-meargă, dar eu ca și cum n-aș auzi, îmi văd de-ale mele, mamă ce om ! Și de mică, ce să-ți mai povestesc, deși îmi vine greu să ți-o spun, făceam furori, într-o zi am urcat cu Transi în atelierul bătrînilor, vorba fie atelier, o mansardă murdară, și nerușinații voiau să ne picteze goale, Evaristo spunea, „ție ți se potrivește un bust, fetițo“, iar eu eram moartă de rușine, Mario, îți jur, ce oribil, toți pereții erau plini de tablouri cu femei goale, și Transi foarte degajată, că n-o să crezi,

„ăsta-i o splendoare ca lumină", „carnaţia e foarte reuşită aici", de unde o fi scos ea lucrurile astea tehnice, nu ştiu, că niciodată nu mi-a spus, nu s-a hotărît, pe cuvînt, cu toată intimitatea noastră. Şi apoi, Evaristo, cel mai obraznic, îşi repede mîna lui păroasă pe piciorul meu, şi, „tu ce zici, fetiţo", că mi s-a tăiat răsuflarea, Mario, aşa cum auzi, deşi n-am zis nici pîs şi n-am mişcat nici măcar un deget. Lui Evaristo îi plăceam eu, şi dacă s-a însurat cu băbătia de Transi, de el să nu mai vorbim, bătrîn de-a binelea, a făcut-o ca să aibă un mijloc de trai asigurat, nimic mai mult decît atît, că o femeie îşi dă seama imediat dacă place unui bărbat, nu mă întreba de ce, pură intuiţie, ori presimţire. Trebuia să-l fi văzut pe Evaristo de fiecare dată cînd ne oprea, „acum, da, sînteţi adevărate domnişorele, vara trecută eraţi încă nişte copile", şi nu-şi dezlipea ochiul de pe sînii mei, foarte obraznic, eu nu ştiu ce-o fi avînd pieptul meu, Mario, dar chiar şi acum, că are aproape şaizeci de ani, ce bărbaţi scîrboşi, toţi de-o teapă, făcuţi după acelaşi calapod. Şi Galli Constantino, aşchie din acelaşi trunchi, n-o să crezi, italienii ăştia sînt dracu gol, deşi cu mine a dat greş, cu toate că totdeauna am spus-o, lui Galli eu îi plăceam, îi plăceam de-o mie de ori mai mult ca Julia, dar bărbaţilor nu le lipsesc niciodată scuzele şi, vorba bietei mele mame, în lipsă de pîine, e bun şi cozonacul, iar dacă sora mea l-a încurajat, prost ar fi fost, că pentru o distracţie, e bună oricare, că asta mă înfurie mai rău, umilinţa, şi după aceea, şapte ani singură la Madrid, cu un băiat mic şi cu libertatea pe care şi-a căpătat-o, ţi-o imaginezi pe Julia, eu în nici un caz n-aş pune mîna-n foc. Dar

uite, Mario, nu că aş fi avut vreun interes, dar dacă mama şi papà nu-i vorbeau, eu nu puteam să fiu mai prejos, „da“, „nu“, „bine“, „rău“, atîta tot, nu se putea trece cu vederea peste o asemenea faptă. Biata mama, ce calvar a îndurat ! Ştii că a încercat chiar să desfacă prima căsătorie a lui Galli ? A răscolit cerul şi pămîntul, dar, după cîte se pare, cînd sînt copii la mijloc, e foarte greu. Şi, deodată, pac !, l-a înghiţit pămîntul, n-a mai auzit nimeni nimic de Galli, nu s-a mai ştiut dacă a murit aici sau în timpul războiului mondial, sau dacă mai trăieşte şi-şi continuă isprăvile în ţara lui, că voi bărbaţii sînteţi nişte nesătui, Valen spune că nu vă potoliţi nici la bătrîneţe, vezi şi tu. Altceva nu, dar Galli Constantino era cu siguranţă un bărbat chipeş, ne înnebunea pe toate, şi cînd ne plimba pe Julia şi pe mine cu Fiatul decapotabil, toată lumea se oprea să ne privească. Ce timpuri ! Eu am petrecut foarte bine pe vremea războiului, orice-aţi spune voi, era o continuă sărbătoare, scumpule, îmi amintesc în refugiu, ce mai petreceri, cu Espe, o comunistă înfocată, n-o să crezi, şi papà cu ironia lui fină, îl cunoşti doar, spune adevărurile la lumina zilei, „sînt saluturile prietenilor tăi, Espe, nu te speria“, adică bombele, şi ea, sărăcuţa, „vai, tăceţi, don Ramón, războiul e un lucru oribil“. Eu am petrecut de minune, Mario, la ce să-ţi mai povestesc, oraşul stup de lume, îmbulzeală, că nici acum nu ştiu, îţi spun cu toată sinceritatea, cum de nu te-am părăsit atunci, recent logodiţi, că de fiecare dată veneai de pe front necăjit din pricina fraţilor tăi, totdeauna ne stricai cheful, pe gînduri şi amărît cum erai, ce ştiu eu ! Dar într-o bună zi, pac ! pe Galli l-a înghiţit pămîntul, de

altfel asta era ceva foarte frecvent, uite la Nacho Cuevas, fratele lui Transi, aceeaşi poveste, l-au mobilizat la mijlocul războiului şi cum era cam înapoiat mintal, în urma unei meningite, l-au dat la serviciul auxiliar, şi într-o zi, nu ştiu dacă au avut nevoie de oameni sau din ce pricină, dar părinţii lui Transi au găsit un bileţel sub poartă, plin tot de greşeli de ortografie, în care spunea: „Mă trimiet, dă-ţi seama, (cu *ie*), la răboi (fără *z*), îmi este frică. A dio, (separat), Juanito". Cît sînt ei de Cuevas, au întors lumea pe dos, dar nimic. Sigur, că aşa cum era băiatul ăsta, mai bine că l-a luat Dumnezeu, o adevărată povară, nici nu-ţi poţi imagina, un neajutorat, ce viaţă-l aştepta, că asta era partea cea mai proastă, salahor la binale sau ceva asemănător. „Mai bine c-a murit", cum i-am spus lui Transi, dar ei, scumpule, nu i-a părut bine, şi ca şi cum i-aş fi spus ceva rău, „ah, Menchu, nu, drăguţă, un frate este un frate". Transi, în felul ei e iubitoare, sufletistă, cum mă mai săruta, foarte straniu pentru o fată, desigur, dar fără intenţii rele, şi pînă la urmă peste cine a dat, peste bătrînul de Evaristo, uns cu toate alifiile, cu cincisprezece ani mai mare, fără nici un căpătîi, şi pe deasupra un neruşinat şi-un viclean, că eu, dacă am luat parte la cununie, am făcut-o pentru Transi, aşa cum îţi spun, să n-o jignesc, şi el făcea nişte glume care nu mi-au plăcut de loc, îţi aminteşti. Dar ea susţinea că are talent, vezi şi tu, talent ca să se agaţe de-un avion şi s-o întindă în America, în Guineea, sau cine ştie unde şi s-o lase priponită cu trei copii, eu nu-mi închipui cum o scoate la capăt, zău, că familia Cuevas e de neam mare, dar scăpătată, nici pomeneală de bani.

Pentru de-astea avea talent Evaristo, nu mă îndoiesc, pentru de-astea și pentru a-și repezi mîinile unde nu trebuia, că m-a lăsat paf, „și tu ce spui, fetițo ?“, că dacă eu în seara asta îi dau importanță și vorbesc despre el, Transi poate să-și ia adio. I se scurgeau ochii de fiecare dată cînd ne spunea „acum, da, sînteți adevărate domnișorele, anul trecut erați încă niște copile“, dar ceea ce privea el era pieptul meu, nu-și dezlipea ochii, că aici, între noi doi, eu nu știu ce-or fi avînd sînii mei, dar nu există bărbat care să nu-i privească, uite deunăzi, un bădăran care săpa un șanț pe strada Victoria, dar în gura mare, „frumoaso, asemenea înaintași n-avea nici Ricardo Zamora !“ Știu, o grosolănie, cu siguranță, dar ce poți pretinde de la asemenea oameni și, sincer, de aceea mă doare mai mult felul tău, că dacă ceilalți nu m-ar băga în seamă și nu m-ar place, nu m-ar jigni indiferența ta, ca s-o știi. Și încă acum, treacă, dar de cînd eram logodiți îmi apucai doar mîna și încă și asta ți se părea mult, sigur că eu n-aveam pretenția să mă fi sărutat, asta nici ție și nici altuia nu i-aș fi permis, dar puțină pasiune, înghețatule, chiar dacă ar fi trebuit să te stăpînești, pentru că nouă fetelor, dacă vrei să știi, ne place să vă simțim neliniștiți în prezența noastră, nu ca și cum ai sta alături de-un pompier. Dar tu, dă-i cu „viața mea“, „dragostea mea“, dar foarte reținut, ca și cum n-ar fi fost nimic, ca un papă-lapte, că o femeie nici nu-și mai dă seama unde sfîrșește controlul și unde începe indiferența, și să nu negi, scumpule, că un bărbat căruia îi povestești întîmplarea cu Evaristo, cu mîna lui păroasă, și nu reacționează, e o cîrpă, ce mai, așa cred eu. Și nu cer

imposibilul, înțelege-mă, cîteodată mă gîndesc dacă nu cumva în privința asta sînt o nesătulă, dar încerc să fiu obiectivă, uite la Valen, și Vicente este echilibrul în persoană, ei bine, Valen s-a săturat să-mi tot spună, că ultimele luni, mai ales după cererea în căsătorie, sînt foarte grele, și eu îi dau dreptate, doar n-o să-i spun că tu erai un lasă-mă să te las, mi-e rușine. Pe cuvînt, Mario, de fiecare dată cînd te vedeam stînd pe banca din fața casei, pe arșiță, cu ziarul în mînă, că de-atunci ai început să-mi placi, cred că pentru asta, mă gîndeam, „băiatul ăsta are nevoie de mine, trebuie să fie foarte pătimaș", îmi făceam iluzii, zău, fără nici un temei, de acord că mie, și-ți spun cu inima deschisă, mi-ar fi plăcut să te resping cîteodată, nu ca pe Evaristo sau Galli, c-atunci nu ne-am fi căsătorit, dar mi-ar fi plăcut puțină pasiune, vezi Maximino Conde cu fiica lui vitregă, și la ce vîrstă, completamente înnebunit, încît ea, Gertrudis, a trebuit să plece în străinătate fără să-și ia nici un bagaj, pentru că, în fond, Maximino era tatăl ei vitreg, și se cădea să fi fost atent cu ea, înțelege-mă, și nu că-i scuz. Ceea ce-aș vrea să te fac să vezi, Mario, e că între femeie și bărbat există instinct, și fetele cu principii, cele cinstite, cele care sîntem așa cum trebuie să fim, ne bucurăm cînd reușim să ațîțăm instinctul în bărbați, fără a ajunge însă prea departe, în timp ce celelalte se duc la pat cu primul pe care-l agață. Asta-i diferența, nătărăule, dar dacă vedem că voi nu reacționați, ne facem complexe, ne gîndim la prostii, că poate nu sîntem bune de așa ceva, pentru că, deși nu credeți, noi femeile sîntem foarte complicate. Și-apoi, după douăzeci de ani, dintr-o dată,

haide!, toane, dezbracă-te, ce idee, la bătrînețe, ciupită de vărsat, ei bine, n-am chef, ca să știi, cu pîntecele lăbărțat și cu spatele plin de grăsime, nu domnule, trebuia s-o fi cerut la timp. Și încă părintele Fando mai umbla cu prostii, că din delicatețe, îmi vine să rîd, nu știu cum te aranjezi, dar oricînd îți găsești susținători, cîtă rușine. Totdeauna ai fost puțin maniac, dragă, recunoaște, oricît ar spune Esther că pentru un intelectual carnea e o poftă ca oricare alta, o dată satisfăcută, gata, are haz, că în anul cînd am fost la mare, ce-ți mai fugeau ochii în toate părțile, pe plajă, scumpule, atunci am hotărît că nici legată nu mai vin cu tine pe plajă, cîtă nerușinare e-n ziua de azi în toate! Chiar dacă te doare sau nu, o să-ți spun că tu ai darul contratimpului, Mario, că în zilele permise nici nu te uitai la mine, și-n cele proaste mă asediai, „să nu fim meschini cu Dumnezeu“, „să nu amestecăm matematica în asta“, ce ușor de zis, iar dacă rămîneam gravidă, ce mare noutate!, nu zău, dacă fiecare bărbat și fiecare femeie, în fiecare clipă ar face cîte-un copil, imaginează-ți cîți copii ar trebui să se nască în lume, milioane și milioane, ce grozăvie, și totul pentru o clipă de nebunie, prostii. Spirit contradictoriu, asta ești tu, că de cînd te cunosc nu faci altceva decît să aștepți să spun alb, ca tu să spui negru, am impresia că asta-i cea mai mare plăcere a ta.

XXI

Rodul muncii tale vei mînca. Fericit ești ; bine-ți va fi ! Femeia ta ca o vie roditoare, în laturile casei tale ; fiii tăi ca niște vlăstare tinere de măslin, împrejurul mesei tale. Asta nu mă împiedică, Mario, ca așa din senin, să mi se năzărească niște nerozii ca de exemplu, spre seară, s-o șterg să mă spovedesc, că dacă m-ar vedea mama spălînd cît e ziua de mare chiloți, cu o singură servitoare la cinci copii, s-ar necăji atît de tare că-mi vine să plîng, că-i mai bine c-a murit, zău, că mama, odihnească-se-n pace, nu trebuie să te aprinzi din nou, era pentru mine mai mult decît o mamă, o știi, era sfătuitoarea mea, confidentă, prietenă și tot ce mai poate fi. Pentru că problema servitoarelor, Mario, este de nerezolvat, deși pe voi bărbații nu vă interesează, închideți ochii și pe deasupra mai veniți să dați săracilor apă la moară, ca și cum lucrul ăsta nu v-ar privi și pe voi, proștilor, mai mult decît proști, sînteți proști ca oile, ba salariile, ba Germania, ah, că am impresia că n-o să terminăm niciodată cu astea, pentru că nu numai că astăzi o servitoare costă mai mult de-o mie de pesete, plus mîncare, mai rău e că nici nu se mai găsesc, Mario, închipuie-ți, mă faci să rîd de ideile care-ți vin, „hai să punem cu toții umărul“, dar

nici nu poate fi vorba de aşa ceva, pentru că o casă e un lucru greu, nu-i o joacă, dragule, dacă te potriveşti la toate nu le mai termini, pentru că poţi să-mi spui şi mie cu ce mă aleg dacă în timpul vacanţei copiii îşi fac singuri patul iar tu pui mîna pe mătură şi mături o cameră ? Spune-mi, ce rezolv eu cu asta ? Asta e misiunea unui bărbat ? Casa-i casă, Mario, şi după aceea tot eu săraca trebuie să întind cuverturile şi să strîng după tine prin colţuri, că în loc să fiu uşurată am de lucru de două ori pe-atît. Şi pe urmă tu, că n-ai altă satisfacţie mai mare decît să fii de folos prin tine însuţi, mă faceţi să mor de rîs, de tot ajutorul şi satisfacţiile voastre, trăiţi cu toţii cu capul în nori. Şi-n plus, ce-i aia s-o pui pe Menchu să frece oalele ? Spune-mi, unde s-a mai pomenit ca o fată de familie s-o facă pe spălătoreasa de vase ? E deja destul de rău că fac eu treburi de astea, dar, în fine, eu sînt mama ei, şi dacă n-am ştiut să aleg mai cu cap, e drept să-mi ispăşesc păcatul. Dar, poţi să-mi spui ce vină are fata ? Nu, Mario, deschide-ţi ochii, trebuie suportat tot ce se poate suporta şi în ultimă instanţă aminteşte-ţi de mama, dacă murim, s-o facem cu demnitate. Ce ruşine mi-a fost cînd te-a văzut Valen cu plasa cu cumpărături, aş fi vrut să crape pămîntul să mă înghită. Noroc că pe prietenele mele nu le surprind atît de mult lucrurile pe care le faci, dar fii sigur că lui Vicente, care-i un bărbat adevărat, nu-i trec prin cap asemenea caraghioslîcuri, fac prinsoare pe ce vrei. Şi ştii ce cred eu despre tine, Mario, cred că în adîncul sufletului ai remuşcări, pentru că tu faci orice, numai ca să cîştigi bani nu faci nimic. Nu-i o noutate faptul c-ai fost totdeauna o fiinţă

fără astîmpăr, o spune și Doro, tu nu poți sta liniștit ; îmi amintesc pe plajă, dacă nu-ți notai ceva sau nu citeai sub cort, făceai bărcuțe copiilor, sau orice altceva, orice numai să nu te-ntinzi la soare, Mario, și erai atît de alb în halatul ăla pînă la genunchi și cu ochelari, că mă îngrozeam văzîndu-te, e adevărat că uneori mă prefăceam că nu ești cu mine, că nu te cunosc, n-ar trebui poate să ți-o spun, dar chiar îmi era rușine cu tine. În privința asta, are dreptate Valen, ar trebui ca intelectualilor să li se interzică să se arate pe plajă, pentru că slabi și albi cum arată, sînt inestetici, și asta-i mai imoral chiar decît bikini-urile. Dar ce mă contraria, ți-o mărturisesc, e faptul că pe plajă nici nu te uitai la fetițe, probabil fiind atît de intelectual, în timp ce acasă apucai mătura în mînă și începeai să mături ; una din două, ești ori nu ești intelectual, și dacă ești, fii în toate privințele, dragul meu, că pe mine mă-ngrozesc jumătățile de măsură. Da, știu, tu nu ești un intelectual, zău c-o știu și-o răsștiu pe de rost, pentru că intelectualii gîndesc și-i fac și pe alții să gîndească, dar tu nu poți gîndi pentru că în capul tău e un haos și dacă totuși gîndești nu poți face decît rău celorlalți. Scuză-mă pentru ce ți-am spus, dar dacă nu ești, de ce stai toată ziua cu nasul în cărți și-n hîrtii ? Pentru ce, Doamne Sfinte, erai atît de alb pe plajă că nu te prindea soarele nici în ruptul capului. Și pe urmă, ca rușinea să fie întreagă, mai făceai și pe sportivul, cînd tu abia poți merge, alergînd cîte cincizeci de kilometri pe bicicletă în fiecare duminică, să pari mai tînăr, să nu zici nu, n-am să înțeleg asta niciodată, la o femeie, da, o mai înțeleg... Tu scoți din sărite pe oricine, Mario,

dă-ți seama, că eu de multe ori cred că gusturile tale proletare se trag din strîmtorarea în care-ai fost crescut, că eu, cînd mi-ai spus, la puțin timp după logodnă, că trebuie să ne gospodărim cu un duro pe săptămînă, am înghețat. Pentru că poți să-mi spui cum puteam trăi două persoane cu un duro pe săptămînă, cînd viața s-a scumpit de douăzeci de ori ? Și acum mă dor tălpile picioarelor de cît am bătut străzile. Și ce frig, Dumnezeule !, mă întorceam acasă înțepenită, trebuia să-mi pun fusta de păr de cămilă să pot rezista, și mama, „pot să știu pe unde-ai umblat ?“, ce era să-i mai spun, sărăcuța, că și-așa avea destule pe cap. Și într-o bună zi, cînd ai făcut pe calicul la cafenea, ca un mitocan, că de atunci chelnerul ăla cu părul cărunt, de fiecare dată cînd cereai o singură halbă, întreba cu subînțeles „o singură halbă pentru amîndoi ?“, mă făcea să trec prin toate chinurile iadului. Îngrozitor, dragul meu ! Nici nu vreau să mă mai gîndesc, mă enervez, nu pot să mă stăpînesc, e peste puterile mele, cînd îmi dau seama cît de puțin am însemnat totdeauna pentru tine, pentru că dacă nu dispuneai decît de-un singur duro, de ce te-ai logodit c-o fată ? Cu ce drept ? Un bărbat îndrăgostit, într-o astfel de împrejurare, fură, ucide, face ceva, Mario, numai ca fata să se simtă bine, că înnebunesc și-acum, c-am fost atît de proastă, și-mi dau lacrimile cînd mă gîndesc la un asemenea dispreț, pentru că am avut timp suficient să-mi dau seama de părțile tale slabe. Cum ți se pare ? „O singură halbă pentru amîndoi ?“ Pentru că tipul ăla cu păr alb o spunea cu ton zeflemitor, Mario, să nu zici că nu, își bătea joc de mine, care încercam să arăt bine cu

pălărioara aceea care nu prea era la modă, eram ca cei care vor să pară ce nu sînt, că asta mă scoate din sărite, că aş vrea să ştiu ce mi-ai fi dat ca să nu te trimit la dracu. Un bărbat adevărat fură, ucide, înainte de-a ţine o femeie trei ani în această situaţie, şi încă tu, amabil, complezent, „domnişoara nu doreşte nimic“, nu doreşte, cum îţi închipui că nu-şi dădea seama, doar nu era atît de prost, şi pe deasupra pentru care motiv atîtea explicaţii unui chelner, unui nimeni, ăsta-i lucrul care mă scîrbeşte cel mai mult la tine, te umileşti în faţa oamenilor de jos, cînd mai simplu ar fi fost să nu-i adresezi decît două vorbe, în schimb cu lumea bună şi chiar cu autorităţile, ţi se dezleagă limba şi începi să baţi cîmpii. Ce se poate aştepta din partea unui asemenea om, poţi să-mi spui ? Şi lucrurile nu sfîrşesc aici, fără nici o pesetă în buzunar, şi tu, că erai un privilegiat, că aveai pîine şi căldură !, ce ţi-i dat să auzi !, un om sărac lipit pămîntului, cum ne-am fi descurcat fără papà, Mario, dar asta-i altceva, că numai Dumnezeu ştie tot ce-am făcut pentru a salva aparenţele, că voi vă grozăviţi că le ştiţi pe toate şi serviţi la repezeală argumente de felul ăsta, că mai bine de jumătate din omenire îndură foame, închipuie-ţi, că azi îndură foame cine are chef de-aşa ceva, exact cum auzi, pentru că, de cînd spun eu, dacă li-i foame, de ce nu muncesc ? Pentru ce nu se duc fetele să lucreze ca servitoare, aşa cum trebuie ? Pentru ce ? Pentru că e prea mult viciu, Mario, azi toate vor să fie domnişoare, şi dacă nu fumează îşi vopsesc unghiile sau poartă pantaloni şi asta nu se poate suporta, muieruştile astea distrug viaţa de familie, aşa cum auzi, că eu îmi amintesc, acasă

aveam două servitoare şi-o fată în casă pentru patru guri, că luau cîte doi reali, nu neg, dar ce le trebuia mai mult ? Pe-atunci servitoarele făceau parte din familie şi bine spunea papà : „Julia, ajunge, mai lasă puţin să guste şi la bucătărie". Atunci exista solidaritate, timp pentru toate, fiecare cu clasa lui, toată lumea mulţumită, nu ca acum, toţi vor să înceapă prin a fi generali, n-am văzut niciodată mai multă ambiţie şi mai multă grabă. Dar ce mai, trebuia să veniţi voi, să îndreptaţi greşelile, o adevărată calamitate, Mario, un adevărat flagel, trebuie să schimbăm totul, asta e nedrept, trebuie luat de sus şi adăugat jos, că voi, pentru o frază, sînteţi în stare să vă vindeţi şi sufletul, se ştie, blestematul de don Nicolás, cred că individul ăsta mă va împinge în păcat, dă-ţi seama, că înainte „El Correo", îmi amintesc, era o încîntare, cînd director era cel numit din Madrid, un om atît de leal, şi nu pentru c-o spun eu, dar toată lumea-i de acord că de cînd a plecat el au început toate necazurile. Aş înţelege, Mario, dacă după atîta trudă ai fi cîştigat ceva, dar n-ai cîştigat nimic, şi-atunci, cum să-mi explic pentru ce atîta muncă, şi să nu-mi spui că douăzeci de duros, la preţurile de azi, sînt o sumă, batjocură, rîsul lumii, Mario, asta sînt, că decît atît mai bine lipsă. În schimb, colaborarea cu Madridul, la coş cu ea, pentru că ţi-a schimbat în loc de război civil, Cruciadă, sau pentru un alt moft asemănător, şi ce proteste la telefon, ce-o fi zis bietul José Mari Recondo, că asta-i era răsplata, şi totul pentru un cuvînt, cîtă bătaie de cap vă dau vouă cuvintele, Doamne Sfinte, că doar amîndouă înseamnă acelaşi lucru, observă şi tu, Cruciadă sau

război civil, zău că nu înțeleg ; nu fac pe proasta, îți jur, dar dacă spui Cruciadă, toți știm că te referi la războiul civil și dacă spui război civil toți înțelegem că vrei să spui Cruciadă, nu-i așa ? Păi atunci, nătărăule, că dai mai multă bătaie de cap decît un copil prost, pentru ce toată discuția asta, și pentru ce calci în picioare șase sute de pesete, care de două ori pe lună fac o mie două sute, și dacă te gîndești bine o mie două sute de pesete ajung pentru cheltuielile casei ? Dar nu, domnule, așa cum am spus eu, are dreptate Valen cînd rîde de tine, și mie zău că nu-mi face nici o plăcere, că tu mai bine renunți la tot, decît să renunți la un cuvînt, zău, Mario. Și știi cum se numesc astea ? Complexe, dacă te interesează, că toți sînteți plini de complexe, dragul meu, și mie îmi place o lume fără probleme, normală, nu știu cum să-ți spun, care să nu dea atîta importanță prostiilor, uite, Paco, de mic copil dădea drumul la vorbe fără grijă, îi era totuna dacă spunea „perceptivă" în loc de „perspectivă", încurca totul, era o întreagă harababură, și privește-l acum învîrtind milioane și rîzînd de toată lumea cu limuzina lui lungă care parcă nu se mai termină. Și pentru asta nu-i nevoie de carte, nici vorbă de-așa ceva, asta a fost greșeala mea, ajung cîteva relații și puțină abilitate. O auzi pe Menchu „despre băieții cu carte nici să n-auzim, niște papă-lapte", noile generații sînt istețe, Mario, nu-s niște gîște ca noi, sînt mai practice, știu că lîngă un licențiat rabzi de foame și te plictisești de moarte ! Închipuie-ți c-aș fi fost acum cu Paquito, fără a merge mai departe ! O viață ca-n filme, voiaje la Madrid, în străinătate, la cele mai bune hoteluri, cum mi-a spus deunăzi,

cu toate că Tiburónul merge cît se poate de repede, cîteodată nu-i mulţumit, şi una-două, avionul, Paris, Londra, Barcelona, că face afaceri peste tot. Şi-apoi, în Pinar, cînd s-a oprit şi mi-a cuprins umerii cu braţul, fără nici un gînd rău, îmi pun capul, şi m-a privit tot timpul „eşti aceeaşi" mi-a spus, şi eu, „ce prostie, anii trec, închipuie-ţi", şi el, „timpul nu trece la fel pentru toţi, micuţo !", o amabilitate o să spui tu, dar place, şi eu eram un pic zăpăcită, îţi jur, şi cînd mi-a strîns umerii, inima ca nebună tic-tac, cu siguranţă că m-a hipnotizat, zău, Mario, nici nu mă mai puteam mişca, auzeam numai susurul cuvintelor lui din ce în ce mai aproape, de fîşîitul pinilor nici pomeneală, poţi să-ţi închipui, şi doar erau atîţia, şi cînd m-a sărutat, totul s-a şters, ca şi cum aş fi fost fără conştiinţă, îţi jur, îmi rămăsese doar mirosul, un amestec bărbătesc de tutun bun şi colonie de faţă, ceva cu totul tulburător, Valen poate să-ţi spună, doar nu-i invenţia mea, poţi să ţi-o jur, n-am putut să-mi dau seama de nimic, că eram ca hipnotizată, zău.

XXII

Spune înțelepciunii: „Tu ești sora mea!", și numește priceperea prietena ta, ca ea să te păzească de femeia străină, de femeia altuia, ale cărei cuvinte sînt ademenitoare. Nu lăsa inima să apuce pe cărări străine, nu rătăci pe cărările ei, deși așa cum vă știu eu pe voi bărbații, Mario, sînt mai mult ca sigur că m-ai înșelat, și nu o dată, îmi pun capul. E de ajuns să fi văzut cum s-a comportat ieri Encarna, ce scenă, nu știam unde să mă ascund, că Valen spunea, „parc-ar fi ea văduva", așa că, sigur, dragă, m-a făcut să fiu ridicolă, ce urlete! La fel ca atunci la Madrid, se bagă unde nu-i fierbe oala, pentru că poți să-mi spui și mie ce hram purta ea acolo? Și pe urmă, hai să sărbătorim, și dă-i chef, iar tu că numai o bere și niște creveți la Fuima, nimic mai mult, ca și cum aș fi proastă. Pe măsură ce trec anii, Mario, să știi, mă conving că omul nu-i un animal monogam, că pentru voi monogamia e o vechitură. Ne vedeți atît de blege, atît de pline de bunătate și abuzați de supunerea noastră, o dată ce aveți binecuvîntarea nu vă mai pasă de nimic, o poliță de asigurare a fidelității, care pentru voi nu e valabilă, legea celui mai tare, vă duceți să petreceți cînd aveți poftă și pe urmă, pace și onor. Nu vreau să spun

că ai fost un Don Juan, nici vorbă, dar nici n-aş pune mîna-n foc, zău, cu toate că ne-ai spus că la cununie ai fost la fel de nevinovat ca şi mine, asta n-o mai înghit, închipuie-ţi, că oricît de proastă ar fi o femeie, tot îşi dă seama. „Nu-mi mulţumi, a fost mai degrabă din timiditate", mă faci să rîd ! pe dracu timiditate ! Ce grozavi sînteţi voi bărbaţii şi la prima ocazie, la revedere şi n-am cuvinte, nevasta şi copiii sînt egali cu zero. Şi dacă nu sînteţi voi cei care căutaţi ocazia, v-o dă de-a gata Madridul, dragă, cîtă neruşinare, că începînd de la opt, mai multe stricate pe stradă decît lume decentă, că vezi tu, a fost o greşeală că s-au închis bordelurile, eu din contra, le-aş fi pictat în culori ţipătoare să nu le confunde nimeni, iar pe tîrfe le-aş fi închis acolo, sub cheie, să nu mai poată vedea lumina soarelui ; că nu merită altceva, cu toate că tu spui că n-o fac din plăcere, că voi bărbaţii dispuşi să acuzaţi totul, deveniţi imposibili. Şi vezi tu, mai amabilă nici nu puteam fi, „povesteşte-mi micile tale aventuri, de holtei ; te iert dinainte", zău, Mario, eram dispusă să beau paharul pînă la fund, îţi jur, şi-ndată ce-ai fi terminat ţi-aş fi dat un sărut ca o dezlegare, înţelegi ? ţi-aş fi spus : „ce-a fost, a fost". Dar tu, dă-i şi dă-i cu poveştile dintotdeauna, că eşti mai îndărătnic ca un catîr, scumpule, şi nu aşa, ci cu majusculă, ca în cărţile tale, cu toate că nu se potriveşte majuscula, voi care pretindeţi că ştiţi totul, pentru că nu sînt nume proprii şi nu-i nici punct, că asta o ştie orice prost. ERAM TOT ATÎT DE NEVINOVAT CA ŞI TINE ; DAR SĂ NU-MI MULŢUMEŞTI, A FOST MAI DEGRABĂ DIN TIMIDITATE". Ce părere ai ? Mă apucă turba-

rea, Mario, dar așa, o turbare înspăimîntătoare, pentru că ai fost atît de neîncrezător, că dacă ai fi spus adevărul, te-aș fi iertat, ți-o jur, așa cum mă cheamă Carmen, chiar dacă pentru mine ar fi fost un calvar, închipuie-ți. Și dacă vrei să știi, infidelitățile tale, cu gîndul, după căsătorie, tot adultere sînt, amintește-ți de vara aceea, pe plajă, ce-am mai înghițit că nu m-aș m-ai duce acolo nici legată. Și dacă mă apucă furia să nu-ți închipui că pentru mine, prostovane, că mă cunoști doar, alte metehne oi fi avînd eu, dar geloasă nu-s, ci pentru copii, dă-ți seama, ce ocară, Mario, chiar și Menchu înțelege ce-i aia un sărut, dragă, c-a trecut timpul și sînt oameni mari, Mario, cu toate că tu, cu bicicleta și cu celelalte prostii ale tale, vrei să te agăți de tinerețe ca un disperat. E o lege a vieții, dragă, și împotriva ei nu poți lupta, că biata mama, odihnească-se-n pace, spunea: „Totul are leac, în afară de moarte“, îți dai seama, poate pare o vulgaritate, dar are miez. De multe ori mă gîndesc, așa prostește, Mario, că dacă n-ai fi fost fiul mamei tale, atît de copleșită de treburi, și-ai fi fost fiul mamei mele, erai cu totul alt om. Totul ar fi mers de minune, sînt sigură, și nu că m-aș plînge, înțelege-mă, știu că i-o prostie să mă gîndesc la asemenea lucruri, pentru că dacă tu ai fi fost fiul mamei mele, am fi fost cel puțin frați vitregi, vezi, și nu ne-am mai fi putut căsători, că toate chestiile astea cu sînge și cu RH-ul m-au îngrozit dintotdeauna, ce-am mai tras cu Álvaro, că acum pot să ți-o spun, pentru că mi s-a întîmplat să sîngerez înainte mi-am închipuit c-ar putea fi ceva neobișnuit, că sîngerările astea nu aduc nimic bun și-am simțit că înnebunesc, m-am hotărît

să nu gust îngheţată o lună, dă-ţi seama, eu care mă dau în vînt după îngheţată. Sigur că pe tine nici măcar nu te-a interesat, ca pe urmă să faci din ţînţar armăsar, exemplu cu Alvarito, ca şi cum ar fi fost ceva extraordinar să se ducă singur pe cîmp să aprindă un rug sau să-i facă pe soldaţi, răcani, iar tu, ba că să-l ducem la medic, ba că una, ba că alta, joacă de copii, Mario !, de fapt Álvaro e împins la toate astea pentru că are vocaţie de *boyescut*, sau cum se spune, că dacă te gîndeşti bine, n-a fost niciodată bolnav, doar pojar, şi ăsta într-o formă uşoară, că nici nu eram siguri. Pe mine mă preocupă alte lucruri Mario, probleme de fond, nu fleacuri de astea, uită-te la Borja, ieri, şi n-a spus-o aşa ca să zică şi el ceva, ci din toată inima, „eu vreau să moară tata în fiecare zi, să nu mă mai duc la şcoală", cum ţi se pare ? I-am tras o bătaie soră cu moartea, ai văzut şi tu, că are şase anişori ; ştiu, dar la şase ani, îmi amintesc ca şi cum ar fi fost ieri, eu simţeam veneraţie pentru papà, o autentică veneraţie, dacă aş fi auzit că i s-a întîmplat ceva aş fi murit, închipuie-ţi. E ca şi cu doliul trîntorului celălalt, că nu, că astea sînt „convenţionalisme", nu putea să găsească alt cuvînt mai încurcat, că şi copilul ăsta o să fie tot ca tine, Mario, portretul tău viu, de asta mă preocupă în mod serios, uite duminică, nici măcar nu mi-a cerut bani de buzunar, şi-aşa ceva la vîrsta lui, eu nu admit, că i-o fi plăcînd sau nu, dar trebuie să înceapă să mai schimbe şi să mai lase un pic cărţile alea c-or să-i strice mintea, eu nu ştiu de ce i-or fi trebuind atîtea cărţi, că nu sînt bune decît să adune praf, cum spun eu. Da, pentru cărţi se găseau întotdeauna bani, dar un

600 e un lux, nici că mi-a fost dat să aud o prostie mai mare, tu cu catedra ta, cu hîrtiile tale și cu prietenii tăi, aveai destul, iar ceilalți să se spele pe cap. Uite, de exemplu, Arán, știi cît timp m-am ținut de tine, scumpule, o viață întreagă, ei bine, tu c-o să crească, că are trei ani, păi sigur că are trei ani, încăpățînatule, dar și la trei ani sînt fete înalte și fete scunde, și Arán e o fată scundă, și dacă n-ar avea pe cine moșteni, treacă-meargă, dar uită-te la soră-ta, Mario, lăsînd la o parte faptul că e cam proastă, Charo, din punct de vedere fizic, nu face nici cît o ceapă degerată, e ca un poloboc, mie-mi spui, nici nu știu cum mai respiră, și înaintea ei Esclava, născută la opt luni, iar acum numai neplăceri, că doar nu degeaba sînteți frați, dragă, doi oameni fără astîmpăr, doi inadaptați, din cei care sînt acum la modă. Dar eu îți spun, indiferent dacă admiți sau nu, că nu vreau ca fiică-mea să fie așa, eu mă gîndesc s-o duc la Luis, s-o consulte cum trebuie și să-i prescrie niște vitamine care s-o ajute să crească și să se dezvolte. Am să fac ce stă în putința mea, n-am să dorm, dragă, lasă-te de povestea că-i înăbuș personalitatea, uită-te la celălalt, stă de vorbă la orice oră cu portarul, halal personalitate, dacă a refuza să porți doliul după tatăl tău înseamnă personalitate, mai bine lipsă. Pe urmă ideile mele nu sînt chiar atît de rele, și chiar dacă nu sînt bune, ideile mele vor fi și ale copiilor mei, iar dacă Mario vrea să gîndească pe socoteala lui, să-și cîștige singur pîinea și să se ducă să gîndească în altă parte, dar atîta timp cît trăiesc sub acoperișul meu, toți cei care depind de mine sînt obligați să gîndească așa

cum le poruncesc eu. Ce e bine nu e rău, cum spunea biata mama, pentru că poţi să-mi spui ce folos trage fiul meu din sporovăiala cu domnul Abundio în gheretă, e portretul tău viu, scumpule, aminteşte-ţi de bătrînul ăla ramolit, de Bertrán, de cîte ori venea cu leafa, te-apucai să stai de vorbă cu el, dacă cîştigă mult sau puţin, c-un pedel, şi de la astea treceai la altele, am auzit eu, să nu-ţi închipui că nu, am auzit foarte bine cînd a spus că ar mai putea încă să muncească dacă şi-ar schimba picioarele, închipuie-ţi o minune ca asta, şi pe deasupra şi surd, că voi ca s-o faceţi pe bărbaţii sînteţi în stare de orice. Am obosit spunîndu-ţi, Mario, că tratîndu-i cu familiaritate, oamenii ăştia nu ştiu unde trebuie să se oprească, le-ntinzi un deget şi-ţi iau toată mîna, tu eşti vinovatul că el şi-a permis atîtea, pentru că dacă tu te porţi cu el de la egal la egal, e foarte îndreptăţit să-ţi spună „nu v-aţi spălat bine", logic, şi eu rîdeam în sinea mea, dar mă gîndeam : „îl ia de prost, foarte bine. Să-i fie învăţătură de minte", iar tu nu ştiai unde să te speli, iar el, „mai sus, mai jos, aici", şi tu „mulţumesc, Bertrán", dar cu o mutră...

Da, fiecare la locul lui, ieri, de exemplu, a venit printre primii, foarte afectat, şi direct în sufragerie, ce crezi, iar eu l-am lăsat un moment, dar în cele din urmă i-am spus : „Bertrán, dacă nu te superi, treci în bucătărie, aici nu-i loc nici să respiri", asta mai trebuia, de cînd moda asta ca un pedel să stea printre profesori ? Nu spun de înmormîntare, la asta e obligat, dar să intre în casă nu i se cuvine, şi pe urmă cu surzenia lui, bietul Antonio ajunsese să strige, iar el, „dacă

n-aud ce spune“, ce spectacol, așa cum îți spun, și don Nicolás, rîzînd, că vezi, n-a găsit un moment mai potrivit, a fost un adevărat miracol că nu l-am aruncat pe scări, o fi el deștept, nu zic nu, dar care-i momentul potrivit nu știe, amintește-ți cînd cu decorarea, ce și-o fi băgat el nasul acolo, „n-o faceți, îl cunosc pe Mario, e în stare s-o arunce“, mă rog, ce-l privea pe el, iar tu ce-ai fi vrut mai mult, „vor să mă transforme într-un mormînt încoronat cu Crucea de Onoare“, cu tine nici cu binele, nici cu răul n-o scoți la capăt, dragă, ce caracter. Și, sigur, că dacă nu ți se spune „ajunge“ ești ca un cal scăpat din grajd, ți-amintești atunci cînd cu articolașul, că tu cînd îți dai drumul gurii nu mai știi ce spui și încotro s-apuci, cînd ți l-au interzis prin telefon. Și mă rog, cum voiai să ți-o fi comunicat cît mai repede, prin telefon, logic, și tu „în scris, în scris“, oare trebuie să se înființeze o instanță anume care să se poată adresa ție ? Mereu în stare de alarmă, dragă, ca și cum ai fi copil mic, îți amintești de povestea din tren, cu Moyano trebuie c-ai fost, că mai bine și-ar rade barba aia scîrboasă, că nu știu ce-o fi etalînd-o așa, și tu îi dădeai într-una că regimul sever de care vorbea era cel al stomacului lui, da, da, pe mine vrei să mă duci, puteați s-o încurcați urît de tot, vezi bine, tipul ăla era influent, cu un trecut politic pe care mi l-aș fi dorit și eu, Mario, și-a făcut foarte bine că a anunțat poliția, că nu se știe niciodată, și totul din cauza limbii voastre afurisite, iar eu n-am închis ochii toată noaptea, ce-aș fi putut să fac, mai ales după ce l-am auzit pe Antonio, „nu sînt foarte sigur, dar cred că douăzeci și patru de ore

la Comisariat sînt deja antecedente penale“, îţi închipui, că am dat telefoane pe la toţi cunoscuţii, iar el insistînd, ce grozăvie, şi voi luaţi totul în glumă, un fleac, bieţii de voi !, că dacă e vorba să spui ceva cînd nu trebuie, eşti primul, dar la petreceri, dacă nu iei două păhăruţe, taci ca peştele, mamă, ce mutre ! Spune-mi, de ce tăceai ? Sigur, n-aveai încotro, bineînţeles, că dacă nu ştii să cînţi, să spui glume picante, să acompaniezi la ghitară sau să dansezi dansuri moderne, eşti în plus, firesc. Şi să nu-mi spui că nu te-am prevenit încă de cînd ne-am căsătorit, Mario, să nu-mi spui că nu, eu singură recunosc c-am fost chiar plictisitoare „învaţă şi tu manierele de salon, fără ele eşti un om pierdut“, dar tu ca de obicei, pe-o ureche îţi intra şi pe cealaltă îţi ieşea, că nu cred să mai existe vreo femeie care să-l fi influenţat mai puţin pe soţul ei decît mine, zău, purtarea ta înseamnă lipsă de dragoste, scumpule, de ce s-o mai ocolim. Mă îmbolnăveai, zău, într-un colţ, plictisit, răsucind o ţigară puturoasă, mă omorai, îţi jur, că nici nu mai ştiu ce să spun, pentru că tu eşti omul extremelor, ori taci ca un mort, ori vorbeşti ca un apucat, de exemplu, deunăzi seara, la Valen acasă, şi doar presimţisem, pe cuvînt de onoare că presimţisem, de cum am intrat şi i-am văzut pe Solórzano şi pe Higinio, şi dă-i cu dopurile de la sticlele de şampanie în felinare, poate lui Valen i-o fi plăcut că e o fată deschisă, e o minune Valen, dar eu, am ajuns la un moment dat, îţi jur, să nu mai ştiu unde să intru, că dacă-ţi spun că mi-era ruşine, e puţin.

XXIII

Pentru că știința este scut și scut este bogăția, dar le întrece înțelepciunea care dă viață celui care-o are, deși trebuie să recunoști, Mario, că altă soartă am fi avut, dacă nu ți-ai fi irosit timpul cu cărțile tale obscure și te-ai fi dedicat unui lucru mai folositor, de exemplu o Bancă. Pentru că vreau să știu și eu, scumpul meu, de ce te omorai atîtea ore la birou scriind și scriind, încît n-aveai timp nici să faci pipi ? Foarte simplu, ca să ne arăți nouă că mitocanii trăiesc fără ascensor, că trebuie să se construiască nebunilor un ospiciu nou, că toți oamenii trebuie s-o pornească de la zero, tu știi ce-oi fi vrînd să spui cu asta, și că trebuie luat de sus și adăugat jos. Bine, dar pentru asta, atîția bani ? Trebuie să fii prost ca noaptea, dragul meu, nu-mi spune mie, și ceea ce mă îmbolnăvea era că mă vedeai supărată și sătulă pînă peste cap de toate, iar tu stăteai la birou flecărind și fumînd cu prietenii, ce fumăraie, Doamne sfinte, aeriseam două ore după voi. Îți mărturisesc că atunci cînd te-ai îmbolnăvit de nervi, sau de ce-o fi fost, ce m-am bucurat, m-am odihnit și eu, slavă Domnului, vorba aia, fiecare liniștit la locul lui ! Și altă chestiune, cu mîncarea, dragă, că nu-mi spuneai nici dacă-ți place, de ce ? poți să-mi

spui şi mie, neghiobule, la ce-mi folosea că-mi petreceam toată dimineaţa în bucătărie ? Că pentru tine, principalul era să te-ndopi, ca gîştele, niciodată nu te uitai la ce băgai în gură, nici nu ştiu dacă o făceai din lăcomie, sau din altă cauză, dar ştiu că nu se prindea nimic de tine, îmi aduc aminte pe plajă, nu se vedea că mănînci mult, scumpule, şi pe urmă erai atît de alb, şi cu ochelari, că stîrneai rîsul, oricărei femei i-ar fi fost ruşine să stea alături de tine, zău, fără glumă, eu aş interzice intelectualilor să vină la mare, nici că se poate ceva mai inestetic ! Pentru că, dacă mi-ai fi spus o singură dată „ce gustoasă e mîncarea asta", ar fi fost suficient, că eu sînt bună, mă mulţumesc cu puţin, dar tu, nu, iar dacă era numai un fir de păr sau o muscă, ce atîta grozăvie, puteai s-o dai deoparte şi s-a terminat, ei bine, nu, domnule, făceai o adevărată dramă, proastă sînt eu că pun totul la inimă, chiar şi Encarna are dreptate cînd spune că am slăbiciune pentru tine, ai auzit-o : „A-i da lui Mario ceva bun, înseamnă a strica orzul pe gîşte". Şi asta-i adevărat, deoarece, cu felul tău de-a fi, descurajezi orice femeie, ce plictiseală, dragule. Blestemate fie cărţile alea care ţi-au luat minţile, nici că te mai gîndeşti la altceva, mamă, ce obsesie ! Că în timp ce mănînci, ori iei parte la vreo reuniune, eşti cu mintea în altă parte, iar pe stradă nici nu saluţi, peste tot ai faima de om antipatic, nu te mai poate suferi nimeni şi asta nu că o spun eu. Şi pe urmă, titlurile cărţilor, Sfîntă Fecioară, ce aiureală ! „Castelul de nisip", sau alt moft ca ăsta, că nu ştiu dacă e frumos sau urît, dar oricum, se potriveşte ca nuca-n perete, dragă, că dacă stai şi te uiţi, în

carte, nu e nici un castel pe nicăieri, aşa e foarte uşor, dar tot secretul e să potriveşti titlul cu ceea ce-i în carte, că altfel, mai mare rîsul, oricine poate s-o facă. Şi pe urmă cu majuscule: DEŞI GREU, MAI E ÎNCĂ POSIBIL SĂ IUBEŞTI ÎN SECOLUL DOUĂZECI, cine vorbeşte, primiţi vă rog sfaturi, pentru că eu aştept trei ani şi la urmă, „noapte bună şi pe mîine", iar celălalt, că e, ştii, o delicateţe, întrece orice obrăznicie, e dispreţ, asta-i cel mai mare dispreţ, pentru că o femeie, şi eu ştiu foarte bine ce spun, suportă mai bine de-o mie de ori violenţa, decît umilinţa, asta e peste poate, Mario. Într-adevăr, eram un pic neliniştită, recunosc, nu e cazul să mint, pentru că ştiam că trebuie să se-ntîmple ceva, Transi şi celelalte mi-o spuseseră, dar preferam orice în afară de asta! Delicateţe! Îmi vine să rîd, un munte de egoism, asta eşti, şi-i tot dai într-una că oamenii nu se mai iubesc, că maşinile le secătuiesc sufletele, poate e vorba de bicicleta ta, molîule, dar personajele astea ale tale care trăiesc într-o insulă, sau unde trăiesc, că nimeni nu ştie pe unde plutesc, se pare că nu ştiu să vorbească despre altceva, şi pe urmă, cînd se duceau la distracţii, ce plicticoşi, mă prăpădeam de rîs cu Valen, „toate, dar absolut toate personajele lui Mario sînt nişte strică-chef", dar Esther, ce să-ţi mai spun, printre noi, ca o furie, „sînt simboluri", că ea ştie ce-s alea simboluri, îţi dai seama, dar cu un aplomb, dragă, care nu mai admitea replică. Să iubeşti în secolul douăzeci, uite cine vorbeşte, un bărbat care în noaptea nunţii se-ntoarce pe partea cealaltă, şi pe mîine, că trebuie să-ţi fi crăpat obrazul de ruşine, zău, asemenea insultă, şi pe urmă te revolţi,

că totul e frivolitate şi violenţă, asta judecînd după tine, după blestemaţii tăi de nervi, că voi bărbaţii nu mai ştiţi ce să inventaţi ca să vă daţi importanţă. Hai, întreabă-l pe Galli Constantino dacă ştia să iubească în secolul douăzeci! Că pe bărbaţi nu-i mai înţelege nimeni, e ca un făcut, unii prea mult, alţii prea puţin, că ce anume o fi făcut Julia la Madrid, numai unul Dumnezeu ştie, şapte ani, singură, cu studenţi americani în casă, închipuie-ţi, că doar nu era să trăiască cu aer, dar, zău că e un pericol, pentru că are dreptate Valen cînd spune, o dată ce-ai prins gustul, natural, între bărbat şi femeie există un instinct, şi de aceea trebuiesc evitate ocaziile. Dar tu dă-i că nu se mai iubeşte, că pe zi ce trece pierdem deprinderea de-a mai iubi şi-aşa într-una, ca pînă la urmă, pentru puţină variaţie, să mai scrii şi articolaşul ăla pentru revista americană, „Absenţa sentimentelor în literatura modernă“, o sută de dolari, Mario, ceea ce înseamnă şase mii de pesete, nici mai mult, nici mai puţin, Sfinte Dumnezeule, ce ocazie, o adevărată mină de aur, zău, dar cine să înghită aşa ceva? Ascultă ce-ţi spun eu, dragă, că dacă literatura modernă nu are sentimente, stă în puţinţa voastră să aibă, ce fel de literatură faceţi voi, iar dacă romanul trebuie să reflecte viaţa, aşa cum spui tu, zugrăveşte-l pe Maximino Conde, că doar îl ai la îndemînă, ce sentiment puternic pentru fiica lui vitregă, asta nu-i viaţă? dar tu habar n-ai şi nici nu vrei să m-asculţi şi ce-am mai alergat atunci. Vă plîngeţi din obişnuinţă, Mario, dar recunoaşte că voi numiţi sentimente doar pe cele dintre paznici şi deţinuţi, sau să cumperi „Carlitos“ de la toţi şomerii din Madrid, sau

să-i compătimeşti pe nebuni, recunoaşte, şi-atunci eu tac, dar asta înseamnă să procedezi greşit, gogomane, pentru că dragostea, adevărata dragoste, e numai cea dintre bărbat şi femeie, ce mai încoace şi-ncolo, că aşa a fost de cînd lumea. Ceea ce se-ntîmplă cu tine, leneşule, e că respiri pe unde te doare şi eşti un ranchiunos, că taci, dar nu uiţi, şi nu-ţi trece degrabă, că n-ai uitat chestia cu paznicul, aici e buba, iar basmul că te-a plesnit, nu-l cred, chiar dac-ai jura, nu-l cred, şi nu numai eu, dar şi Ramón Filgueira spune ca mine, şi-n plus prin locurile alea şi la orele alea nu se prea umblă cu mănuşi, că unde am ajunge dacă cei de la Comisariat şi cei de la Poliţie ar trata cu consideraţie pe orice derbedeu care vine pe-acolo. Iar tu, „să tăcem ; o să vină şi timpul cînd o să vorbim", dar nu te-au lăsat să vorbeşti nici la Comisariat, nici la Circumscripţie, normal, că ei sînt legea şi tu trebuie să taci, că în acele momente erai, nici mai mult, nici mai puţin, un delicvent, chiar dacă te supără, eu îmi aduc aminte că nici cînd eram micuţă nu era voie cu bicicleta în parc, doar n-au inventat ei anume o lege care să te supere pe tine. Tu te-ai înfuriat c-ai căzut de pe bicicletă, asta a fost !, dacă eu aş fi fost comisar ţi-aş fi spus acelaşi lucru „nu puteţi face contradenunţ atîta timp cît nu aveţi certificat medical", ori asta ar fi fost suficient pentru oricine, numai pentru tine nu, şi hai la Casa de Ajutor, să-i deranjezi la patru dimineaţa, asta-i oră, iar acolo ai dat de unul la fel ca tine, doctoraşul ăla care ţi-a cîntat în strună, „e un hematom produs de un pumn", ce tupeu şi la ăla, cum spunea şi Filgueira, „o fi fost chiar pedala", şi asta nu se putea demonstra, dar tu,

dă-i cu contradenunţ, abuz de autoritate, o adevărată monomanie, „poftiţi certificatul", că dacă te-ai fi dus la Filgueira şi i-ai fi spus, „aţi avut dreptate, m-am înşelat", ar fi fost mult mai bine pentru noi, şi nici ei, nici Josechu Prados, nici Oyarzun şi nimeni nu ne-ar fi refuzat cererea pentru apartament, dar tu eşti aşa cum te-a făcut Dumnezeu, că întruneam toate condiţiile şi era lucru hotărît. Şi trebuia să iei aminte la ce spunea Filgueira, „eu sînt obligat să cred ce-mi raportează paznicii mei, că un paznic la ora aceea e ca un ministru de interne", normal, Mario dragă, în asemenea împrejurări ei sînt autoritatea maximă, că fără paznici, haos. Dar, admiţînd cazul că te-a lovit şi că ar fi fost adevărată povestea aia cu pistolul, trebuia să taci, Mario, că dacă un gardian, într-un moment de furie, îţi dă un pumn în ochi, să nu crezi c-o face din distracţie, nici vorbă, o face pentru binele tău, aşa cum se procedează cu copiii. E un lucru evident, Mario, ne place sau nu, trebuie să acceptăm, pentru că ţara este ca o familie, aşa cum auzi, şi fără autorităţi, pac, catastrofa ! Niciodată n-am să-i pot mulţumi îndeajuns lui Dumnezeu pentru faptul că unchiului tău Luisito Bolado i-a trecut prin cap să te cheme să-ţi retragi denunţul, atît de frumos şi de calm s-a purtat, iar tu în loc să-i mulţumeşti, dă-i, că-i vorba de-o înţelegere tacită, că nu puteai să găseşti un cuvînt mai drăguţ, şi că toţi sînt contra ta, veşnica poveste, peste tot vezi numai duşmani, fantome, dragă, că celui căruia i-i frică, ştie el de ce, cum spunea biata mama. Ce încăpăţînare ! Ca un copil, Mario, că în fond asta eşti, pentru că în afară de

medic, toţi erau de acord, legea tăcerii, dar ce folos, nu te putea convinge nimeni, că ţie cînd îţi intră în cap o idee, nu ţi-o poate scoate nici dracu. Şi toate astea pentru că eşti un om neglijent, că dac-ai umbla îmbrăcat ca lumea, cu pantalonii călcaţi şi cu pantofii făcuţi şi mai ales dacă ţi-ai lăsa bicicleta la magazie, acolo unde de fapt e locul ei, crezi că s-ar mai găsi vreun gardian să ridice mîna asupra ta ? Nu, Mario, astea nu sînt manii de-ale mele, dar fiecare trebuie să se îmbrace după rangul său, şi un domn trebuie să arate ca un domn şi atunci şi respectul şi consideraţia sînt altele, ce să mai vorbim, e normal, dar dacă ieşi pe stradă oricum, cu reverele ridicate şi cu basc pe cap, poţi să-mi spui prin ce te deosebeşti de-un muncitor, mai ales dacă-i noaptea ? Şi nu vreau să susţin că au avut dreptate, că ai fi putut să cazi şi fiind bine îmbrăcat, dar dacă un gardian sau o duzină de gardieni te-ar fi văzut cu pălărie, cu o haină decentă, prezentabil, nici nu le-ar fi trăsnit prin minte să te oprească, să ştii, sînt foarte sigură, ar fi mirosit de la o poştă că eşti o persoană influentă, un om cumsecade. Dar aşa, cu înfăţişarea şi mutra asta, Mario, ce te mai miră, zău, că te-au luat drept un Nimeni ? Şi pe deasupra ţi-au mai dat şi-o palmă ? Nu, Mario, ăsta e un lucru pe care n-am să ţi-l iert, chiar dacă aş trăi o mie de ani ; dezordinea asta cu care te făleşti, şi pe urmă tutunul pe care-l fumezi, şi pe care nu ştiu de unde-l scoţi, că pute, scumpule, pentru că, presupunînd că te-au oprit şi-ai fi mirosit a tutun bun, ţi s-o fi părînd o prostie, dar crezi tu oare că gardianul nu şi-ar fi cerut scuze ? „Iertaţi-mă,

v-am luat drept ceea ce nu sînteţi“, sigur, e de la sine înţeles, că haina nu-l face pe om, dar impune, asta e sigur, că sînt sătulă de cîte văd, chiar şi în lumea bună, neghiobule, dacă te-mbraci c-un costum elegant eşti cineva şi cei mai de seamă întreabă „cine-i ăsta ?“, sigur, se interesează, „fata asta nu pare de pe-aici“, ca să nu mai vorbim dacă descinzi dintr-un Mercedes, şi mai şi, om fi cu toţii din aceeaşi plămadă, nu discut, dar la urma urmei sîntem oameni.

XXIV

Văzându-L umblînd pe mare, ucenicii s-au spăimîntat, zicînd că e o nălucă și de frică au strigat, însă eu n-am să încetez niciodată să ți-o tot repet, Mario, să-ți fie frică fără motiv înseamnă să fii prost, dar prost ca noaptea, scumpul meu, așa cum auzi, și tu dă-i că încerci aceeași senzație ca atunci cînd erai tînăr și trebuia să intri la examen, gîndește-te că ai terminat cu examenele, nătărăule ! Dar tu dă-i înainte, „pornește de la plex și nu mai pot...", nu știu pentru ce Luís, care te cunoștea cît ești de fricos, îți mai dădea și explicații, iar cînd ai aflat povestea cu plexul, la fel ca și cu structurile, scumpule, nu mai vorbeai de nimic altceva, ce om, mamă Doamne ! Și încă Moyanito ăsta, deunăzi, că l-am auzit foarte bine, cu toate că m-am făcut că nu înțeleg despre ce-i vorba, că ai sensibilitatea omului încolțit sau mai știu eu ce povești, că voi, în loc să vorbiți ca să vă înțeleagă lumea, parcă vorbiți cifrat, scumpule, ca cei de la Contraspionaj, că avea dreptate Armando cînd spunea, „nu-mi explic pentru ce gîndesc atîta. Gîndesc ca și cum ar trebui să repare ceva, dar eu nu știu să fie ceva stricat", și are dreptate. Și încă nu te-a văzut noaptea, Mario, că abia atunci începi spectacolul, „vin ?" ascultînd,

lungit în pat, țeapăn ca un băț, și eu, ca picată din cer, ridicîndu-mă, „cine trebuie să vină ?“, și tu, „nu știu, urcau scările“, spuneai, iar eu nu îndrăzneam să mișc un deget, și inima pac-pac-pac, îți jur, „nu aud nimic, Mario“, iar tu „nu acum, înainte“, și apoi, n-ai să crezi, dar trebuia să treacă mai mult de-un sfert de oră ca să-mi vină somnul, asta nu era viață ci coșmar. La fel și cînd ți s-a năzărit prostia aceea cu teama că într-o zi o să ți se năzărească să te sinucizi, cine-a mai văzut să-ți fie frică de tine însuți, cum să ți se năzărească așa ceva, nătărăule, că doar totul e-n mîna ta, că a-ți fi frică de-o întîmplare înseamnă a o săvîrși deja. Și pe urmă, că ți se tăiau picioarele și îți venea amețeală numai cînd te gîndeai că trăiai pe-o margine de infinit, că eu chiar îi ziceam lui Valen, „ce tot spune, Valen ; e bun de legat“ și pe motivul ăsta tot timpul tolănit în pat, ce viață ai mai dus din pricina nervilor, dragă. Antonio avea dreptate cînd spunea că asta-i treabă de Minister, că dacă ar fi fost după dînsul, dar el nu era decît o mică piesă dintr-o mare mașinărie, și tot ce-a obținut a fost un concediu de boală, cu jumătate de leafă, asta ne mai lipsea, pentru că sînt convinsă că nu mureai dacă țineai niște ore la liceu, că doar aceleași lucruri le spuneai întotdeauna. Dar nu, „nu voi rezista“, „este peste puterile mele“, ți se pare frumos, că dacă pe tine te chinuiau ideile, închipuie-ți ce-am pătimit eu cu migrenele mele blestemate, îngrozitor, dragă, ca și cum mi-ar fi pisat capul cu un ciocan, dar nu, bine-nțeles, asta n-avea importanță, „cu două calmante, mîine ești ca nou-născută“, așa credeai, ce drăguț, nu ? Și să nu spui că Luis nu te-a avertizat,

„cel mai bun remediu, puțină voință", dar cum tu n-ai avut niciodată voință, nici pomeneală de-așa ceva, știai numai patul, odihnă și trîndăvie, așa cum auzi. Și cel puțin dacă patul te-ar fi apropiat de mine, dar nici măcar atîta mîngîiere n-am avut, ca și cum te-ai fi culcat c-un paznic, închipuie-ți, și nu atît pentru faptul în sine, dar știi foarte bine că porcăriile astea mă lasă rece, ci mai mult pentru semnificație, că asta era colac peste pupăză, Mario, după ceea ce mi-ai făcut la Madrid, să nu-ți închipui că o altă femeie ar fi suportat un asemenea dispreț, nici măcar Valentinei nu i-am povestit, vezi și tu cît m-am jenat, și Valen pentru mine, știi doar, e ca o soră. Dar în schimb, de lacrimi nu duceai lipsă, că nici pînă în ziua de azi nu știu pentru ce plîngeai, îmi făceai cămașa leoarcă, scumpule, trebuia să mi-o schimb, și-o țineai într-una cu veșnicul tău refren, că ai prefera să ți se taie mîinile și picioarele dac-ai ști că ce-ar mai rămînea în viață din tine ar trăi așa cum se cuvine, ce aiureală, cine-ar putea viețui fericit fără mîini și picioare, poftim minte, că în prima noapte eu mă gîndeam „o fi beat", dar cum puteai fi dacă nu puneai picătură în gură ? Pentru tine nu existau nici zile bune și nici rele, gîndește-te numai la noaptea cînd am început să te gîdil cu piciorul, îți amintești ? vezi bine, era o insinuare, scumpule, și pe urmă, netam-nesam ai început să scîncești, parcă te-ar fi omorît cineva, lasă-mă în pace, c-am rămas paf, că-n definitiv, dacă făceam asta era spre binele tău, că din partea mea... Și așa arătam bine, eram în formă, că nu știu ce aveam în lunile alea, dar chiar și nebunul de Eliseo sau Juan, „ce bine arăți, ce bine arăți, din zi în zi

mai bine“, mult mai înnebunit ca altă dată, că la început mă speria obsesia lui, îţi jur, dar la urma urmei, cum spunea şi Valen, e un omagiu, draga mea. Şi cînd mi-amintesc ce i-ai făcut bietei Valentina ! Să nu mă contrazici, Mario, de două ori ai făcut-o să aştepte degeaba cu mîncarea pusă pe masă, de două ori, Mario, ce să mai vorbim, c-a trebuit s-o arunce, şi eu ştiu ce înseamnă asta, iar tu că ai greţuri şi alte aiureli, noroc că Valen e credulă şi Vicente e înţelegător, că s-o fi făcut altora, erai bun de spînzurat, pentru că-n definitiv ea o făcea ca să te distreze, dar pe tine asta nu te interesează. Şi, „pentru ce ?, pentru ce ?“ Cîte pentru ce-uri, nerodule ! pentru ce se fac lucrurile astea, gogomane, ca să omori timpul, iată pentru ce, ca să treacă fără să-l simţi, despre asta-i vorba. Deveneai insuportabil, Mario, ca un copil capricios, „încă o zi ca asta şi eu nu mai suport ; mereu acelaşi lucru, azi ca şi ieri. Dumnezeule, dă-mi linişte“, iată ce găseai tu să-i ceri lui Dumnezeu, prostule, cînd ne lipsesc atîtea lucruri, dar tu nu eşti în toate minţile. Nervii, grozavă scuză, cînd medicii nu mai ştiu ce să inventeze dau totul pe seama nervilor, că dacă nu te doare nimic şi n-ai nici temperatură, de ce să te plîngi ? Sigur, dacă te gîndeşti bine, vina e numai a noastră, că umblăm toată ziulica după voi, pentru că sîntem nişte proaste, că dacă v-ar fi frică că v-am înşela nu v-ar mai arde de nervi. Şi mai ales nu v-ar mai arde, dacă aţi munci, că poveştile astea cu nervii sînt boli de leneşi, asta nu mi-o poate scoate nimeni din cap, că dacă aţi avea un birou sau o bancă, unde să lucraţi opt ore pline, dar aşa cum trebuie, altă soartă am fi avut, şi asta din toate

punctele de vedere, să știi. La fel și cu dormitul, nătărăule, păi dacă îți petreceai toată ziulica lipit de pat, cum se zice... Dacă te-ai fi mișcat un pic, ai fi văzut ce bine e, că nu se poate mînca fără ca înainte să-ți fi făcut poftă de mîncare, cum spunea biata mama. Voi bărbații aveți haz, Mario, vă îmbolnăviți cînd vreți, vă faceți bine cînd aveți chef, nu-mi spune mie, că dacă atunci cînd ai amețeală îți dai importanță, închipuie-ți unde trebuie să ajung eu care nici un mă pot așeza pe scaun. Dacă nici în autobuz nu pot, îți dai seama, ce să mai vorbim ? că mi-ar place să te văd în limuzina lui Paco, Mario, așa, un singur minut, din pur capriciu, ca să știi și tu ce-nseamnă amețeală, Doamne Sfinte !, parcă nici nu atinge pămîntul. În realitate, eu nu voiam, pot să-ți jur, și nu pentru altceva, dar lumea e foarte rea, și Crescente spiona tot timpul din furgonet, dar Paco mi-a deschis portiera și n-am avut curaj să refuz. Și ce-nseamnă întîmplare, la cîteva zile aceeași apariție, o frînă ca-n filme, Mario, „mergi în centru ?“, și în aceeași stație de autobuz, și pe urmă, cînd i-am mărturisit că nu știu să conduc, că nu avem mașină, nu-ți poți închipui ce pumni își dădea în cap, dar tare, „a, nu, nu, nu !“, că nici nu-i venea să creadă, vezi și tu, el avea impresia că-i o glumă, iar eu nu știam ce să fac, Mario, mă simțeam umilită. Cînd ai talentul lui Paco, nu deranjează rutina, îți spun eu, că dacă muncești, mănînci, iubești și dormi în fiecare zi la fel, „ca un bou înjugat“, ce alta îți mai rămîne de făcut, nătărăule, decît ce-ai făcut și înainte, doar că în locuri diferite, uite Paco, pentru că, în definitiv, sîntem animale cu anumite deprinderi, nu-i nici o noutate, și-atunci

cum poate să-ţi fie frică de faptul că faci mereu unul şi-acelaşi lucru ? Nu te supăra, Mario, dar după mine, ceea ce te sperie pe tine, e munca, pentru că, să nu-mi spui mie, că a scrie înseamnă a munci, ce chilipir, că tu pentru o justificare eşti în stare să spui că afară e noapte cînd e zi, că a scrie ori a vorbi brambura e unul şi acelaşi lucru. Şi pe urmă, dacă ţi-era frică, n-aveai decît să n-o fi făcut, că după mine, o ştii pe de-a rostul, ar fi fost foarte bine să te fi ocupat cu orice altceva, o reprezentanţă, o afacere, sau în construcţii, vezi ce avînt au luat ăştia de la Polo, orice, că tu însuţi spui că ţi se face greaţă cînd citeşti ziarul, cui nu i se face, dacă în „El Correo" ăsta blestemat nu scrieţi decît despre nenorociri, dă-i cu frivolitatea, cu violenţa, laşule, că eşti un laş, şi dacă oamenii nu se înţeleg, ce-ţi pasă ţie de toate astea ?, rău am mai ajunge dacă de fiecare dată cînd se ceartă negrii, sau mai ştiu eu cine, ne-am pierde pofta de mîncare ! Fiecare să facă ce poate, dragă ! La urma urmei, nimeni nu-i vinovat că sînt atîtea capete pătrate. Dar de-aici pînă la a scrie aşa cum scrii, e ca de la cer la pămînt, că şi mie îmi face greaţă „El Correo" şi nu cred că pentru asta stau rău cu nervii, cap de lemn, că de multe ori mă gîndesc că tu erai sănătos cînd spuneai că ţi-e rău, şi bolnav cînd spuneai că ţi-e bine, cu toate că s-ar părea că asta-i o absurditate. Nervii, nervii... nervii ies la iveală cînd o duci prea bine, asta-i, cînd ai totul la îndemînă şi trăieşti în linişte, fără griji. Atunci apar nervii şi tot ce trebuie să apară, că eu nu ştiu de unde această manie, „vin ?", mi se făcea inima cît un purice, scumpule,

și pe urmă mă deșteptai fără cea mai mică considerație, pe cine anume așteptai, nu știu, nu era chip să-ți scot asta din cap nici cu tirbușonul, și nu că eu aș admite venitul tîrziu din principiu, înțelege-mă, nici vorbă, dar la urma urmei fiecare este liber să se culce la ora la care are chef. La fel și cu plînsul, la început mi se rupea inima, ah ! Dumnezeule, ce necaz ! „De ce plîngi, iubitule ?“ și tu „nu știu, pentru nimic și pentru tot“, crezi că asta-i o soluție ? Și încă Luís, pentru a-ți face cheful, că nu e altceva decît un *don, admit*, „exces de emotivitate. Deprimare“, hai că prima merge, dar, și nu mă căiesc că i-am spus-o, Mario, că trebuia s-o știe, „deprimare, asta nu-ți îngădui“, spune și tu dacă aveai motive, mîncare la timp, cămășile coală de hîrtie, soție credincioasă, ce ți-ai fi dorit mai mult ? Mă rog, că acum răbufnea ceea ce n-a răbufnit cînd trebuia, asta-i altă căciulă, dar să vorbească clar, fără ocolișuri, să spună pe șleau, că doctorii vorbesc așa cum scriu, îi înțeleg numai farmaciștii, și mulți fac asta numai pentru ca să-și dea importanță. Pentru că, așa cum spun eu, unii mai mult, alții mai puțin, toată lumea are o grămadă de lacrimi de vărsat în viață, ca o fabrică, normal, și dacă nu le verși la timpul potrivit, le verși cînd nu e cazul, nu există altă ieșire, și dacă nu ți-aș fi spus-o, dragă, amintește-ți la moartea mamei tale, ca o umbră în spatele tău, „plîngi, Mario, plîngi ; altfel se răzbună mai tîrziu și-i mai rău“, ca o umbră, și tu brusc, „pentru că așa se obișnuiește ?“, am încremenit, zău, astea, mi se pare, nu sînt maniere, că dacă ți-o spuneam, era spre binele tău, cu cea mai bună intenție din lume, îți jur. Iar cînd cu Elviro și José María, la fel,

fața împietrită și gata, de plîns nici vorbă, că nu știu dacă toate astea nu ți-au creat complexe, mai mult ca sigur, dar tu gura închisă și tăcere, și doar eram mereu în preajma ta ca să-ți pot ușura sufletul, că în altceva nu, dar în înțelegere nu mă întrece nimeni, și ceea ce aveai de făcut era să-mi vorbești de ei, că eu pe Elviro, și asta nu de-acum, îl stimam, o știi și tu, iar José María îmi era simpatic, afară de ideile lui, îmi plăcea, pe cuvînt, închipuie-ți, și cînd m-a întrebat dacă eu sînt fata pe care-o iubești tu, fugeam de el, mă ascundeam pe sub toate portalele, că Transi, „ești proastă ? Ce, crezi c-o să te mănînce ?" dar eu nu știu, nu puteam face altfel, era ca și cum mi-ar fi ghicit gîndurile, mă înroșeam toată, copilării, dar nici nu crîcneam. Dacă mă gîndesc bine de-aici ți se trage ție complexul, marele tău complex, nici pomeneală de nervi, sigur, pentru că nu ți-ai ușurat sufletul la timp, că dacă mi-ai fi vorbit de frații tăi, aș fi fost încîntată, închipuie-ți, ce mi-aș fi dorit mai mult, dar înțelege ce nu pot admite eu, să umbli cu povestea că frații tăi gîndeau la fel, e ridicol să susții că în unele privințí José María îl depășea pe Elviro, și-n altele nu-l ajungea, vezi și tu ce idee, că Elviro era o persoană foarte cumsecade, iar José María, de oriunde l-ai fi privit, era un tip dubios. La fel și cu vorbele pe care le-a spus cînd l-au împușcat, închipuie-ți, că nu-i prima oară cînd un nevinovat moare pentru ceilalți, povești, o fi fost mort de frică și-o fi rostit Tatăl Nostru, normal, că asta nu se cenzurează, înțelege-mă, mi se pare logic, dar voi, pentru o frază, sînteți capabili să-i puneți martori și pe morți.

XXV

Eu te voi încuraja şi voi veni în ajutorul tău, da, ajutor, din partea ta, înţeleg, dar dacă fetei nu i-i gîndul la aşa ceva, în ceea ce mă priveşte, nu-i fac nici un reproş, personalitatea trebuie respectată, Mario, fiecare cu ale lui, că dacă stai să judeci, azi examenul de capacitate e mult mai greu decît bacalaureatul de pe vremuri, acum s-a dublat totul, de exemplu banii, o pesetă de-atunci e o sută de-acum, poate chiar şi mai mult, că s-ar părea că nu-i aşa, dar viaţa e de douăzeci de ori mai scumpă. Astăzi se cer multe, Mario, deschide-ţi ochii, şi numai cei supradotaţi, uite la familia García Casero, ca nişte porci, şi ca ei, aproape toată lumea bine, ferme şi reprezentanţe, astea sînt de cel mai bun ton, nu-mi spune mie, dacă pînă şi fetele, că numai ce le auzi pe cele din grupul lui Menchu „nici să n-auzim de băieţi cu facultate; sînt toţi papă-lapte", şi au dreptate, dragă, pentru că, spune-mi mie, care-i studentul să se descurce azi la un ceai dansant, nici unul, pentru că nu ştiu nimic, n-au nici măcar habar de cum se ţine în mînă un pahar, normal, pentru că ori faci una ori faci alta, lasă-te de preocupări nobile, încăpăţînatule, că eşti foarte încăpăţînat, ştie ea fata ce are de făcut, să-şi aleagă un logodnic ca lumea, şi slavă

Domnului, are de unde, că privațiuni a îndurat maică-sa destule. Uite, de exemplu, Julia, cu ce s-a ales din nobila ei preocupare în domeniul muzicii, vezi și tu, o pensiune, ce părere ai, oricît de nord-americani ar fi ei, și studenți, da, de acord, cît se poate de distinși, mă rog, dar pînă la un anumit punct, uite, de exemplu, povestea cu negrul ăla, că nu știu de ce te-ai înfruntat așa cu papà, nu e drept, Mario, că am auzit și în ancheta de la Televiziune, a spus-o foarte clar, foarte răspicat, închipuie-ți, că l-a felicitat pînă și pe Vicepreședintele Comerțului, „toți sîntem fiii lui Dumnezeu: problema rasială e o problemă a sufletelor și nu a corpurilor", dă-ți seama, nu cred că se putea spune mai mult în atît de puține cuvinte, Valen era entuziasmată, și eu la fel, normal, dar de-aici pînă a-l primi în casă... Și nu ai motiv să te porți așa, Mario, nici unul, să știi, în afară de repulsia naturală, trebuie să-ți închipui cît îți dă de lucru un negru, imaginează-ți numai spălatul rufelor, că eu, îl înțeleg pe papà, „un supliment de treizeci de dolari, dacă nu, nu-mi iau obligația" ca orice om, normal, dar asta nu schimbă sentimentele lui papà, Mario, a spus-o foarte clar la Televiziune, „toți sîntem fiii lui Dumnezeu", mai limpede ca apa, dragul meu, că pe stradă toată lumea, entuziasmată, vezi, că dacă străinii ăștia ar gîndi creștinește, ca papà, nu ar mai fi problema rasială pe lume. Și eu sînt de partea lui papà, Mario, total de acord cu el, toți la fel, pentru Dumnezeu nu există diferență, negri sau albi, la fel, dar bine-bine, negrii cu negrii și albii cu albii, fiecare în banca lui și toți mulțumiți, iar dacă Universitatea asta, cum s-o fi numind, că niciodată n-am

să știu, vrea să-mi vîre un negru, păi să plătească dublu. Trebuie să fim rezonabili, dragă, și să privim lucrurile cu puțină obiectivitate, că papà a spus-o foarte clar, „toți sîntem fiii lui Dumnezeu", dar asta în ceea ce privește sufletul, și deci salvarea eternă, înțelegi ?, dar nu există nici o lege divină care să te oblige să primești un oaspete de altă culoare, asta ar mai lipsi. Și lasă-te de fitiluri, că de la vorbă la faptă e cale lungă, încurcă-lume ce ești, că totdeauna ți-a plăcut să cauți pricină aproapelui tău, pentru că așa cum spun eu, dacă Madridul n-are negri, nici nu-i trebuie, și atunci ce caută aici, cine i-a chemat ?, să studieze în țara lor, să nu-mi spui că-n America nu sînt universități, l-ai auzit pe Vicente ce spunea, că sînt, și încă foarte bune. Nu te enerva, Mario, dar după mine negrii ăștia trebuie că-i trimit lui Don Nicolás nuci de cocos sau altceva, că altfel nu-mi explic, că trebuie să vezi cum îi apără, nu știu dacă o fi avînd vreun strămoș negru, dar orice ar spune, negrii, ajunge să-i privești mai atent, vezi că sînt din alt aluat, pentru alte treburi, trestia-de-zahăr, sau știu eu, cel mult boxeri, numai muncă grea, să nu spui că nu, toți. Pentru asta am fost indignată, Mario, de ce ți-aș ascunde-o, pentru scrisoarea aceea pe care i-ai scris-o atunci lui papà, că una-i vorba și alta-i fapta, iar de la vorbă la faptă e cale lungă, că doar el nu merita asta, ești un nerecunoscător, știu c-au trecut de-atunci douăzeci și patru de ani, dar dacă nu era bietul papà, ce Memoriu ți-a făcut, cum ai mai fi cîștigat catedra, sigur că pentru tine n-are importanță, dar în schimb, dacă se mărește prețul pensiei unui negru, asta da, că ce importanță pot avea treizeci

de dolari pentru ei, dar tu, că-i un sacrilegiu, că aş vrea să ştiu cine te-a invitat pe tine să discuţi problema asta ; adevărul e că ceea ce nu-i ierţi lui papà e faptul că nu i-au plăcut cărţile tale, c-a fost sincer, şi-ai văzut ce rău ţi-a picat cînd a spus că problema socială e refugiul celor care nu ştiu să scrie, fapt care, fără ascunzişuri, e adevărul curat. Nu te-am văzut aşa de cînd Recondo ţi-a schimbat în loc de război civil, Cruciadă, care de fapt e unul şi acelaşi lucru, zic eu, sau atunci cînd cu gardianul, sau cînd cu casa, că aş vrea să ştiu şi eu ce anume gîndeai, bietul de tine, şi tot o ţineai că apartamentele erau pentru funcţionari, de preferinţă căsătoriţi şi cu familii numeroase, aşa spune legea, n-au ce face, îmi vine să rîd, că voi respectaţi legile numai atunci cînd vă convine, şi în definitiv, dacă Canido nu are copii, ce copii poate să aibă un văduv de şaizeci şi nu mai ştiu cîţi ani, sau Agustín Vega, care-i burlac şi mulţi alţii la fel, dar măcar sînt oameni devotaţi regimului, nu poţi să tăgăduieşti că nu se poate, gogomane, bagă-ţi în cap, oricît de funcţionar ai fi, şi oricît de numeroasă familie ai avea, să obţii ceva pieptiş, cu forţa, spunînd „iată-mă, am venit eu", şi că pentru asta există un Consiliu, sau cum s-o fi numind, care spune da sau nu şi selecţionează, ci în primul rînd după antecedentele fiecăruia, că vezi, cu toate că legea nu spune asta, e de la sine înţeles, iar toată povestea asta cu recursul e o prostie, că tot judecîndu-te cu autorităţile ai rămas fără casă, şi dacă mă gîndesc bine, o să trebuiască să vindem pînă şi dormitorul. Nerozii, Mario, eşti foarte fraier, vorbeşti ca să te afli în treabă, „e o chestiune de justiţie ; o să ajung acolo unde tre-

buie", că mi-e şi frică de tine, mai ceva ca o vijelie, ce strigăte, „e o chestiune de justiţie", prin toate părţile, noroc că Luisito Bolado te-a sfătuit să nu faci lucrul ăsta, că după povestea cu gardianul, cînd l-am văzut, mi-am spus „îi întoarce spatele, Mario e în stare", zău, şi nici acum nu ştiu cum ai avut curaj, că eu eram îngrozită, pentru că aşa cum a spus el, la urma urmei, ţi-au oferit un apartament de trei camere la mansardă, nu au încălcat legea, şi tu ai fost acela care ai renunţat, mă rog, ai avut dreptate, ce era să facem cu trei camere, de acord, dar înainte de-a se întruni Consiliul, cînd s-au făcut toate aranjamentele, deşi aş fi putut şi eu face ceva, doar îl aveam pe Josechu, părinţii lui sînt prieteni cu ai mei de-o viaţă întreagă, ne-ar fi ajutat să descurcăm toată afacerea aia cu procesul-verbal, şi cum mai erau Oyarzun şi Solórzano, n-am fi dus lipsă de recomandări, dar tu, categoric, că nu ştiu de unde încăpăţînarea asta a ta, „dacă faci un pas, retrag cererea", îmi vine să te omor, am plîns o lună, am renunţat la tot ce făcusem, îţi jur, că oricît de puţin l-ar fi sprijinit pe delegat, Josechu, Oyarzun, Solórzano, sau chiar Filgueira, apartamentul ar fi fost al nostru, fii sigur de asta, închipuie-ţi, şase camere, încălzire centrală, apă caldă, mi-aş fi schimbat viaţa. Dar aşa, bine ţi-au făcut, Mario, la urma urmei, ai cules ce-ai semănat, nici mai mult nici mai puţin, că dacă tu nu insistai cu numărătoarea şi nu l-ai fi contrazis pe Solórzano, care în definitiv e unul şi acelaşi lucru, şi dacă în loc să te fi luat de gardian, aşa cum ai făcut, te-ai fi dus la Filgueira, cum se obişnuieşte, şi i-ai fi spus „aveţi dreptate, Filgueira, m-am înşelat", nici o putere din lumea

asta nu ne-ar fi luat apartamentul, ţi-o garantez eu. Şi cu toate astea, Mario, de ce ne-am înşela, dacă mi-ai fi dat mînă liberă, da ; o femeie dispune de mai multe mijloace, scumpule, fără să fie nevoie să se umilească, pentru a stîrni compasiune, că ce pierzi dacă încerci, că eu nu ştiu ce vă tot încredeţi voi în titlul vostru, că vezi şi tu, în definitiv ce e un profesor, un muritor de foame, asta e, pentru că-l ai exemplu pe Paco, lui nu i-au trebuit titluri ca să fie o personalitate, voi credeţi că ajungeţi undeva cu cărţile astea, singurul lucru la care folosesc e să-ţi facă capul cît baniţa, nici nu mai ştiu cîţi din ăştia l-au renegat pe Dumnezeu, iar tu, ca să nu mergem mai departe, că a fost o nenorocire că Revoluţia franceză nu s-a bucurat de sprijinul bisericii, poftim blasfemie, şi pe urmă în ziua următoare cînd ai venit să te împărtăşeşti, am îngheţat, zău, chiar şi Bene, ca s-o ştii şi tu, „s-o fi spovedit, nu ?“ şi eu, „cred că da“, ce era să-i răspund, că mă bagi numai în încurcături, ca şi atunci cu conferinţa, poţi să-mi spui ce rău fac serbările de binefacere, că se strîng bani pentru nişte scopuri atît de nobile. Mă faci să rîd, Mario, să rîd, mă înţelegi, că de multe ori o femeie rîde ca să nu plîngă, că nu te pricepi decît să faci încurcături, aminteşte-ţi de mielul lui Hernando a lui Miguel, că nici tu nu-ţi dai seama dacă ai procedat bine sau rău, şi-apoi te apucă scrupulele, nu poţi să faci un pas fără să ofensezi, cîtă polilogie, uită-te la mine ca într-o oglindă, ofensez eu ? păi sigur că nu, vorbesc numai ce trebuie, nu mai contenesc, ca o morişcă, spui tu, că de atîtea ori, dacă n-am cu cine, vorbesc singură, e de rîs, dacă m-ar vedea cineva,

dar mie puţin îmi pasă, că pe mine bîrfelile nu mă influenţează, că am conştiinţa curată. Complexe, asta aveţi voi, sînteţi plini de complexe, Mario, adu-ţi aminte de povestea cu inelele pentru şervetele, poftim de ce-ai găsit să te legi, cînd altele erau necesare să-i înveţi pe copii, slavă Domnului că n-avem nici unul vreo boală contagioasă. Dar tu nu, fiecare copil cu inelul lui, mereu trebuie să fie aşa cum spui tu, ce manie, pentru că la noi acasă erau doar patru suflete şi atîtea servitoare şi totul mergea bine, dar aici, poţi să-mi spui şi mie, mă rog, ce progrese aduce mania ta? Numai să semeni neîncredere, nici mai mult, nici mai puţin, ar trebui s-o auzi chiar şi pe Doro, să ştii că-i moartă după tine, „oare ce crede domnul nostru: că suferă cineva de piept?" pentru că aşa cum spun eu, mulţumită lui Dumnezeu, toţi sîntem sănătoşi, şi atunci pentru ce atîta etichetă? Tu nu-ţi dai seama cît de rău mă înfurie asta, şi pe urmă, într-o bună zi, alt capriciu, „trebuie să punem cu toţii umărul", dar vino-ţi odată în fire, zevzecule, că dacă nu se poate, nu se poate, că doar avem atîţia copii şi atîtea probleme delicate, iar o casă nu merge singură, şi dacă m-ai vedea că stau cu mîinile în sîn, treacă, iar eu n-am odihnă nici noaptea, n-am timp nici să-mi trag sufletul, trebuie să te supui raţiunii, Mario, n-avem loc nici unde să ne punem hainele, tu însuţi poţi să vezi, uite ieri, n-aveam loc nici să respirăm, iar tu „dacă faci un pas, retrag cererea", ce drăguţ, că l-am avut în mînă, şi c-un asemenea apartament mi-aş fi schimbat viaţa, aşa cum auzi, şi la urma urmei, nu s-ar fi întîmplat nimic dacă i-aş fi amintit lui Josechu că părinţii lui veneau în casa noastră, orice

altceva decît să te încrezi în faptul că eşti funcţionar şi ai familie numeroasă, că serviciile astea, Mario, se ştie, nu de ieri de azi, serviciile astea se solicită atunci cînd ai nevoie, mi-amintesc de biata mama, odihnească-se-n pace, „copilului care nu plînge, nu-i dă mă-sa ţîţă", dă-ţi seama, dar cu tine înnebunesc, Mario, de-adevăratelea, că ai impresia că se prăbuşeşte cerul dacă ceri cuiva să-ţi facă un serviciu, cînd în viaţa asta totul se bazează numai pe pile, o mînă spală pe alta, dintotdeauna, asta-i viaţa, că eram sătulă s-o tot aud pe mama „cine n-are naşi, nu se botează", dar serviciile nu intră în normele tale, se ştie, „sînt funcţionar şi am familie numeroasă, aşa spune legea", ca şi cum ar avea încredere în tine, dragă, că voi vă agăţaţi de lege numai cînd vă convine, şi nu vreţi să înţelegeţi că legea o aplică anumiţi oameni, iar ea, legea, nu simte nimic, că pe oamenii legii trebuie să-i cultivi, să le cînţi în strună, asta nu dezonorează pe nimeni, zevzecule, îţi petreci toată viaţa criticînd, şi apoi, aşa spune legea, ai impresia c-o să-ţi cadă toţi în genunchi, şi dacă-ţi refuză apartamentul, procese, recurs, ce drăguţ, împotriva autorităţilor, asta ne mai lipsea, habar n-ai pe ce lume trăieşti, scumpule, parc-ai fi căzut din lună.

XXVI

Orice minune dumnezeiască este pentru voi ca o carte pecetluită, o citeşte cine ştie s-o citească, spunîndu-i-se citeşte asta şi răspunde: „Nu pot, cartea este pecetluită". Sau se dă cartea cuiva care nu ştie să citească, spunîndu-i-se: citeşte asta şi răspunde: „Nu ştiu să citesc". La fel ca tine, Mario, că m-a făcut să rîd, zău, seriozitatea cu care-ai spus la întrevederea aceea că azi în Spania nu se mai citeşte, ai impresia că dacă tu nu eşti citit, aşa li se întîmplă şi celorlalţi, am tot obosit spunîndu-ţi că tu, de scris, ştii să scrii, scrii cu multă uşurinţă, dar, scumpul meu, scrii despre nişte lucruri atît de neinteresante şi despre nişte indivizi atît de neatrăgători, încît cărţile tale te-adorm, de lungi şi plictisitoare ce sînt, zău. Şi asta n-o spun eu, aminteşte-ţi de papà, şi papà în lucrurile astea se pricepe, e cineva, l-ai auzit şi tu: „dacă scrie să te distreze, treacă-meargă, dar dacă umblă după glorie şi bani, s-o ia pe alt drum", mai clar nici că se putea, şi papà e o autoritate, că în ABC nici nu ştiu unde să-l pună, că nu-i un oarecare, ai văzut ce Memoriu ţi-a făcut, ca din carte, dragă, n-am mai văzut niciodată aşa ceva, l-am devorat fără respiraţie, de trei ori, n-o să crezi, îmi amintesc ce m-a încîntat chestia aia cu

metoda regresivă, adică studiul istoriei de-a-ndăratelea, ca racii, pentru că toate lucrurile au un ce al lor propriu, cum se spune, nu se-ntîmplă degeaba. Făcînd abstracție că era tatăl meu, ar fi trebuit să-i editezi Memoriul la Casa Culturii, zău, ar fi fost un mare succes, îmi pun capul, cu toate că era un pic cam scurt, dar cu niște litere mai mari, s-ar fi aranjat, avea mult miez, că asta dorește lumea azi, vino-ți în fire, cărți de dragoste sau cărți cu miez, una din două, că nimeni nu cumpără o carte pentru a se plictisi și a-și pierde timpul, fii sigur, c-aici voiam s-ajung, încăpățînatule, aș vrea să-i văd și eu pe ăia care-ți citesc cărțile, iartă-mi sinceritatea, că protagoniștii tăi cînd nu sînt săraci sînt proști. Uite, de exemplu, *Castelul de nisip*, fără a merge mai departe, că pe ăsta l-am citit, dar puteam foarte ușor să numesc altul, un mitocan căruia i se fură pămînturile, unul după altul, pînă rămîne în sapă de lemn, un bădăran murdar care pe deasupra mai are și-o nevastă știrbă care nu face altceva decît să-l insulte. Și totuși ăsta mai merge, că *Patrimoniul* e și mai rău, dragă, închipuie-ți, pe cine poate să intereseze în vremurile astea istoria unui recrut, care se duce la război într-o țară inexistentă și care nu vrea să omoare pe nimeni, nici să fie omorît și, ca și cum asta n-ar fi de ajuns, îl mai dor și picioarele. Îți spun, Mario dragă, nici dacă ai căuta cu lumînarea n-ai găsi niște protagoniști mai ciudați, fac prinsoare, și mai ales acum, cînd recruți nu sînt decît mitocanii, să știi, că băieții de familie sînt toți ofițeri, pentru că îți spun sincer, că atunci cînd ai început să scrii *Brațul drept*, în ziua cînd mi-ai spus că protagonistul nu era sărac nu mai puteam

de bucurie, îți jur, și pentru moment m-am gîndit, poate par proastă, dar m-am gîndit c-o să scrii povestea cu Maximino Conde ca să-mi faci plăcere, că ți-o fi plăcut sau nu, dar era subiect de film, zău... Dar Ciro Pérez ăsta, nici că puteai găsi un nume mai vulgar, dragă, e un soi de înapoiat mintal, și atunci cînd gîndește, parcă nici n-ar gîndi, un tip absurd care nu știe nici ce vrea și nici încotro s-o apuce, atît de încîlcit e totul, că n-am reușit să înțeleg nici-o iotă, în schimb am avut tăria să învăț cîteva fragmente, dar mari, pe dinafară, ca un papagal, să am ce comenta apoi cu prietenele mele, un paragraf care semăna cu frazele țăranului ăla din Villaloma, cel care i-a trimis o scrisoare Valentinei, da, dragă, cel care-a cunoscut-o la vînătoare, după ce se căsătorise, o scrisoare sfîșietoare pe care am învățat-o toate pe de rost și care începea „dacă interesul îl considerați defect și nu vreți să-mi răspundeți, vă implor Valentina să mă ascultați chiar dacă ar fi numai din prietenie“, îți amintești ?, foarte nostimă, ei bine, am făcut la fel, Mario, am înghițit un paragraf întreg, unul care spunea, să vezi, „în a face bine, Ciro găsea o plăcere, o nemărturisită satisfacție, cu toate că excludea în mod automat orice interpretare merituoasă a acțiunilor sale, lăsînd cîmp deschis posibilității unei interpretări ulterioare. De aici, tortura sa...“ Cum ți se pare ? nu-ți amintești exact scrisorile tipului din Villaloma ? Spune-mi adevărat, Mario, grozav paragraf, mai există îndoială ?, că Valentina murea de rîs, dar să vezi, dragă, că Esther s-a înfuriat fără nici un rost, și-ncă pe ce ton, că ei îi place, și dă-i cu explicații, dar cu ce maniere, eh ! nu-

mindu-ne în toate felurile, că ceea ce vrea să spună Ciro Pérez, dar eu numai cînd auzeam de Ciro Pérez muream de rîs, iar Valen, ce să-ţi mai povestesc, şi Esther din ce în ce mai furioasă, că sîntem nişte analfabete, că Ciro Pérez voia să spună, după Esther, că de fiecare dată cînd lăsa să treacă cineva înainte pe trotuar, sau cînd ceda locul în autobuz, şi-aci trebuie să observi, între noi fie vorba, cît de plictisitor devine, Mario, simţea o satisfacţie şi se gîndea „sînt bun", cu un pic de orgoliu, înţelegi ce voia să spună Esther ?, şi din moment ce se înfumurează pentru că lăsa pe altcineva să treacă înainte pe trotuar, acţiunea lui încetează de-a mai fi merituoasă, putea fi chiar un păcat, vezi ce încurcătură, că ţie nu ţi-o fi trecut prin cap una ca asta mai mult ca sigur, şi Valen a început să strige : „Dar omul ăsta e un prost, dragă", iar eu am început să rîd, dar ce rîs, Mario, aşa cum auzi, şi Esther, ce să-ţi mai spun, din ce în ce mai furioasă, pînă cînd, deodată, roşie ca sîngele, a început să strige „nu mai rîde aşa, Carmen, nu mai rîde, omul acesta poate fi soţul tău", vezi ce prostie, ca să mă supere, dar eu „da, dragă, dacă vrei tu", moartă de rîs, că nu puteam să mă mai opresc, Mario, mi-era imposibil, ce chestie, Dumnezeule ! iar ea, că era inutil să ne facă pe noi să pricepem tensiunile astea, aşa mi se pare c-a spus, tensiuni, şi doar ştie că n-o suportă nimeni, şi că în loc să fi cedat locul, ar fi putut refuza să semneze un proces-verbal, sau ar fi cumpărat „Carlitos" la Madrid, cum povesteam că faci tu, şi Valen a sărit atunci : „Mario ar face-o, dar după aceea nu şi-ar pune probleme idioate", iar Esther, că ce ştim noi de conflictele

intime ale fiecărui om, poftim, conflict, ce mai conflict, că i-am spus, „Esther drăguţo, nu vorbi prostii, îmi cunosc soţul mai bine ca tine“, dar Valen continua să rîdă, şi-atunci Esther a întins-o ţipînd că nu avem nici un pic de sensibilitate, poftim, că m-a şi supărat, ce ştie ea, altceva poate că nu, dar sensibilitate, Dumnezeule, asta e una din metehnele mele, doar ştii, dragă, că atunci cînd sînt supărată mi se taie pînă şi maioneza, îţi dai seama cîte neplăceri am. Că o fi Esther o foarte bună prietenă şi tot ce vrei tu, nu neg, dar pentru că a studiat, îşi dă nişte aere că n-o înghite nimeni, mie-mi vine să fac cruce cînd mă gîndesc cum o fi trăind cu Armando, două persoane mai opuse nici că s-au mai pomenit, el cu vitalitatea lui nu se gîndeşte decît la mîncare, dar cert e că el e nebun după ea, vorba aia, să nu-i atingă nimeni soţioara, să vezi numai ce perdaf i-a tras unuia deunăzi seara la Atrio, de fapt pe degeaba, nu ştiu dacă s-o fi uitat careva la ea sau nu. Nu ştiu, dar uneori mă gîndesc că tu te-ai fi potrivit cu Esther, alteori că nu, cu toate astea sînteţi destul de asemănători, ştiu eu, e o întreagă poveste, dar ce e sigur, Mario, ca să nu ne minţim, tu nu eşti tipul de bărbat care să placă femeilor, că fiziceşte nu faci doi bani, să fim sinceri, dar trebuie să ai tu ceva, un farmec ascuns, care le zăpăceşte pe cele care te plac, aşa stau lucrurile, de exemplu Esther şi cumnată-ta Encarna, bine că nu sînt geloasă, că altfel... Mi-ar fi plăcut s-o auzi pe Esther la ceaiurile de joi, veşnica poveste, se ştie, că scrierile tale ies în evidenţă, simboluri, tot ce vrei, grozav avocat, dragă, că nu ştiu cum de nu-mi ţiuiau urechile, în fiecare joi, pînă la surzenie, ce predici, şi

ce-o privea pe ea, Doamne apără-mă, auzi, că nici n-ai fi fost bun pentru altă meserie, vezi Doamne, ar fi însemnat să-ţi înăbuşi adevăratele posibilităţi, închipuie-ţi, eu nu ştiu, zău, de unde ţi-o fi scornind atîtea talente, i-am spus-o eu într-o zi, că s-a şi înfuriat, sigur că Armando, cu fabrica, are bani destui, exact ce i-am spus eu, „dacă talentul nu aduce bani, atunci nu mai este talent, drăguţo", pentru că ăsta-i adevărul gol-goluţ, Mario, nu-mi spune tu mie, că de barbologie sînt sătulă. Proasta de Esther face pe nebuna că te cunoaşte mai bine ca oricine, dar habar n-are în ce ape te scalzi, aş vrea s-o văd în locul meu, n-ar rezista nici două săptămîni, că una e cartea şi alta cel care-o scrie, că în încăpăţînare nu te-ntrece nimeni, şi asta n-o spun numai eu, a spus-o înainte foarte clar Gardenia, îţi aminteşti ?, grafoloaga de la „El Correo", înainte de-a veni don Nicolás, cînd „El Correo" se putea citi şi-ţi făcea plăcere, ei bine, i-am trimis cîteva rînduri de-ale tale, fără să ştii, şi te-a descris, dragă, în viaţa mea n-am mai pomenit aşa ceva. Chiar mă gîndeam, „asta sigur îl cunoaşte", că nu se putea spune mai mult în mai puţine cuvinte, că şi Valen zicea, „dragă, dar ce-l mai descrie", moartă de rîs, numai să citeşti, „perseverent, idealist şi foarte puţin practic ; îşi face iluzii prea mari", cum ţi se pare ?, pune încăpăţînat în loc de „perseverent", visător în loc de „idealist" şi leneş în loc de „foarte puţin practic", şi ai fişa completă, că nimeni nu şi-ar putea închipui, dragă, că din cîteva rînduri scrise de un om se pot scoate atîtea lucruri. Şi totuşi, proasta de Esther, că-mi lipseşte sensibilitatea ca să te pot aprecia, ce pricepe ea, tocmai sensibilitatea, măcar

să fi spus altceva, că îmi amintesc de mama, odihnească-se-n pace, „fata mea, ești ca un barometru“, dacă mă punea să fac maioneza cînd eram indispusă, trebuia s-o dreagă o zi, și apoi tu știi, Mario, că doar erai la un pas de mine cînd mi-a căzut dintele în bazin, tremuram toată, nu ?, ai văzut, o dîrdîială ca în miezul iernii, și după aceea o săptămînă întreagă în pat vomitînd, că m-am zdruncinat toată. Ce lucru neplăcut, că l-aș fi omorît pe Chucho Prada, „mai curînd cad ai tăi decît ăsta pe care ți l-am pus eu“ ca să se convingă pe el însuși. Dacă nici asta nu-i sensibilitate, atunci să-mi spună Esther ce-i aia, i-atîta prostie în capul ei că-și închipuie că sensibilitatea înseamnă a citi, a te îndopa cu cărți, și cu cît sînt mai plictisitoare, cu atît le găsește mai bune, nu vreau să spun că sînt foarte cultivată, Mario, că n-am timp, o știi doar, dar nici o analfabetă, Mario, că vezi, Memoriul pe care ți l-a scris papà l-am citit de trei ori, și nu era prea distractiv, și cărțile lui Canido, orice părere ai avea tu despre ele, pe mine mă încîntă, și pe-ale tale, Mario, le-am citit una după alta, și-am învățat paragrafe pe dinafară, de la A la Z, iar înainte de-a mă căsători am citit *La Pimpinela Escarlata*, și cel puțin de zece ori *Va veni pe mare*, care mă înnebunea, niciodată nu mi-a plăcut atît de mult o carte, zău, avea un farmec deosebit, și proasta de Esther își dă niște aere de parcă numai ea ar citi pe lumea asta. Și uite că uitasem, Mario, că am citit din scoarță în scoarță și cartea de versuri a prietenului ăluia al tău, Barcés sau Bornés, îți amintești ? ăla pe care l-am întîlnit la Madrid în timpul călătoriei de nuntă, era din Granada, mi se pare, cel care vorbea

tot timpul de García Lorca, avea părul cam roșu și nevastă-sa era cam plinuță, foarte brunetă, îl cunoșteai cred din timpul războiului, nu mi amintesc exact, el foarte timid, i-am citit cartea dintr-o răsuflare, niște versuri foarte ciudate, unele scurte-scurte, altele lungi-lungi, nu rimau de loc, erau la voia întîmplării, că atunci cînd le-am terminat m-a apucat o migrenă, îți amintești ? altfel decît în alte dăți, în creștetul capului. Cum se numea prietenul ăla al tău, omule, că-mi stă pe limbă, ăla care vorbea foarte încet, de parcă s-ar fi spovedit, cu puțin accent, v-ați petrecut după-amiaza spunîndu-vă versuri unul altuia, da, dragă, într-o cafenea de pe Gran Vía, pe colț, ce mai cafenea, numai oglinzi, cum intrai te pierdeai ca-ntr-un labirint. Ce după-amiază, sfinte Dumnezeule, speram c-o s-o reciți pe aia despre ochii mei, îmi amintesc că de cîte ori începeai o poezie, mă gîndeam : „o s-o spună pe aia despre ochii mei", da, da, iluzii, ce n-aș fi dat, dacă Elviro nu mi-ar fi spus n-aș fi știut niciodată, închipuie-ți, „Mario îți citește versurile lui ?", și eu, perplexă, „Mario face versuri ? e pentru prima oară cînd aud așa ceva", și el, „de cînd era mic", pe urmă mi-a spus că ai scris una pentru ochii mei, iar eu moartă de curiozitate, închipuie-ți, visul oricărei femei, dar cînd ți-am cerut-o, „slăbiciuni, sînt nereușite și sentimentale", n-am izbutit să te urnesc și ăsta-i un lucru care mă îmbolnăvește, Mario, pentru că a scrie versuri pentru nimeni e ceva lipsit de sens, e ca și cum ai ieși în stradă și-ai începe să strigi la voia întîmplării, ca un nebun. Borrés ! nu, nu era Borrés, dar cam pe-aproape, oricum începe cu B, nu știi despre cine vorbesc, Mario ? El, foarte

neglijent, foarte simpluț, de teapa ta, și nevastă-sa, andaluză, brunetă, cu părul strîns, care spunea tot timpul „dumneavoastră", „pentru că dumneavoastră", „pentru că vine de la dumneavoastră", și care a povestit chestia aia amuzantă de la tîrgul din Sevilla, cu poneiul, că asta a fost singura dată cînd te-am auzit și eu rîzînd cu poftă, nu-ți amintești ? Măi omule, ce necaz îmi e ! eram așezați la dreapta cum intri, pe-un divan roșu, tocit, voi bărbații fața în față, și el își ridicase mult pantalonul, că apoi, cînd am ieșit am discutat cît era de păros, decît așa mai bine lipsă. Barnés ! Asta e, Barnés, Joaquín Barnés, mi se pare că Joaquín, Mario, sigur, ce bine, mi s-a luat o piatră de pe inimă.

XXVII

Să vă dezbrăcați, față de viețuirea voastră de mai înainte, de omul cel vechi, care se strică prin poftele amăgitoare, și vă înnoiți, în duhul cugetului vostru, îmbrăcîndu-vă în omul cel nou, ceea ce se cheamă alt om, aș fi încîntată să-l vezi, Mario, așa doar din curiozitate, nemaipomenit, îmbrăcat cu o haină sport, englezească, scoțînd cotul pe fereastră, e foarte versat, și pe urmă, ochii... de vis !, ce mai, e cu totul altul, pentru că, cu voi bărbații e un făcut, așa cum spun eu, dacă la douăzeci de ani nu-i nimic de capul vostru, n-aveți decît să așteptați încă douăzeci, deși nu știu exact ce se-ntîmplă cu voi. Mi-am dat seama imediat, să nu crezi că nu, o limuzină roșie, închipuie-ți, de neconfundat, nu putea fi altul, și cu toate că am încercat să fac pe proasta, el, pac !, brusc, o frînă ca-n filme, că mașina a rămas un moment vibrînd și Paco surîzîndu-mi, „mergi în centru ?", și eu, neliniștită, că doar Crescente nu făcea altceva decît să ne spioneze din furgonetă, „da", „atunci urcă", dar cu portiera deschisă, ce puteam face, m-am strecurat, era mai comod decît pe sofaua din sufragerie, Mario, îți jur, că atunci cînd i-am spus „îmi place grozav mașina ta", i-am spus un adevăr, că parcă nici nu atingea pămîntul. Iar el a

cotit și-a ieșit ca o rachetă pe șoseaua Pinar, și eu îi spuneam, „întoarce-te, ești nebun ?, ce-o să zică lumea ?“, dar el, nici pomeneală, apăsa și mai tare pe accelerator și spunea, știi ce spunea ?, spunea, „lasă-i să zică ce vor“, și amîndoi am început să rîdem, închipuie-ți ce nebunie, într-o limuzină, mînă-n mînă, cu o sută zece la oră, îți jur, că sînt lucruri inexplicabile, dă-ți seama, un neisprăvit care stîlcea cuvintele, și uite-l acum, ce aplomb, ce seninătate, vorbind cu voce măsurată, fără să strige și numai ce e permis, ca oamenii de lume, că dacă nu vezi nu crezi, că ar trebui să vezi cît a avansat omul ăsta, într-un timp scurt, și nu se mai oprește, Dumnezeule, cînd mă gîndesc la neisprăvitul care era ! În realitate, mă avertizase pe mine Transi, în după-amiaza cînd am întîlnit-o, dă-ți seama, la aproape o lună de la plecarea lui Evaristo, iar ea, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, că pe asta n-o ating necazurile, sigur, că întotdeauna a fost așa, nu știu cum să-ți spun, nu prea a luat niciodată lucrurile în serios, închipuie-ți ce figură, cu trei copii mici, dar ea tot ca înainte, „l-am văzut pe Paco ! Ce bărbat grozav, dragă“. Și are dreptate, Mario, o schimbare de necrezut, nu-ți poți imagina, oricît ți l-aș descrie, niște maniere, o delicatețe, cum s-ar spune alt om, asta e, că mi-l amintesc cum era pe-atunci, „dioceză“, în loc de „doză“, și altele de felul ăsta, o adevărată calamitate, că eu nu-i cunosc părinții, taică-su era maistru pe șantier, dacă o fi fost, oricum, cu siguranță, meseriași, mică burghezie, și deși ăsta-i adevărul, Paco a fost totdeauna inteligent, iar în război s-a purtat de minune, că are corpul ciuruit de rafale de mitralieră, nici nu poți să-ți închipui.

Ei bine, cînd îl vezi acum conducînd rămîi paf, ce îndemînare !, nu face nici o mişcare în plus, de parcă s-ar fi născut cu volanul în mînă. Şi pe urmă mirosul pe care-l răspîndeşte, tutun bun amestecat cu colonie, se vede de la o poştă că face sport, tenis, iar cînd fumează nici nu-şi dezlipeşte ţigara de buze, şi asta la o sută zece pe oră, parc-ar fi nebun, şi clipeşte din ochi ca-n filme, şi eu îi spuneam, îţi jur, „întoarce, Paco, am o grămadă de lucruri de făcut", dar el începe să rîdă, are dantura completă, închipuie-ţi ce invidie, „să dăm clipei ce-i al clipei : viaţa e scurtă", şi dă-i !, ca un nebun, cu o sută douăzeci, şi în timpul ăsta ne încrucişăm cu Fiatul 600 al lui Higinio Oyarzun, tare aş fi vrut să ştiu de unde anume venea la ora aia şi pe şoseaua aia, iar eu am vrut să mă ghemuiesc, dar sînt aproape sigură că m-a văzut, îţi imaginezi, ce situaţie, şi Paco, „s-a întîmplat ceva, micuţo ?", şi apoi, „eşti neschimbată", şi eu „ce prostie ! închipuie-ţi c-au trecut ani", şi el, foarte fin, „timpul nu trece la fel pentru toţi", o amabilitate, o să spui, de acord, dar place, de ce să zic nu. Iar cînd a oprit, nu mă slăbea din ochi şi m-a întrebat, brusc, cîtă ruşine, că dacă ştiu să conduc, şi eu, că foarte puţin, aproape de loc, iar el, că mă vedea în fiecare zi aşteptînd autobuzul între oameni de rînd, că nu mai ştiam unde să mă bag, n-am îndurat atîta ruşine de cînd mă ştiu, îţi jur, ce era să-i spun, Mario, decît adevărul, cine spune adevărul nici nu păcătuieşte, nici nu minte, că nu avem maşină, că tu nu te-ai dedat cu lucrurile astea moderne, dac-ai şti ce mutră a făcut, că mi-ar fi plăcut să-l vezi, „nu, nu, nu !", ca un nebun, zău, lovindu-se cu palma peste frunte, na-

tural, că asta spun și eu, dragă, acum cîțiva ani, poate, dar în ziua de azi, o mașină nu-i un lux, e o unealtă de muncă. Și Paco a început să aprindă țigară după țigară, că dacă n-a fumat douăzeci n-a fumat nici una și „ce mai face Transi ?“, i-am spus că n-a avut noroc și că dacă-și amintește de cei doi bătrîni, și mai ales de cel mai înalt și mai în vîrstă, Evaristo, cu care s-a căsătorit și după cinci ani a lăsat-o cu trei copii și-a întins-o în America, în Guineea mi se pare, și atunci Paco, „toți ne înșelăm, nu-i ușor s-o nimerești“, că m-a lăsat paf, îi străluceau ochii, Mario, pot să jur că mi-a părut rău, un bărbat ca el, n-am putut să mă mai stăpînesc, „nu ești fericit ?“, și el, „să lăsăm. Trăiesc și asta nu e puțin“, dar cu privirea din ce în ce mai aproape, și eu zăpăcită toată, gîndindu-mă cum aș putea să-i fiu de ajutor, și-atunci mi-a venit ideea să-i amintesc de anii cînd ne plimbam pe Acera, de timpurile noastre, Mario, cînd sălbaticul de Armando își punea degetele la tîmple și mugea, îți amintești ?, înainte de-a ne logodi, și el, „ce vremuri !“, cum se obișnuiește să se spună și deodată, „s-ar putea ca atunci să fi pierdut trenul. Apoi, a venit războiul“, dar cu durere și eu i-am spus „dar te-ai purtat foarte bine în război, Paco, ce tot spui“, și el, netam-nesam, și-a deschis cămașa, nu avea nici maiou și nici altceva, și asta în plină iarnă, și mi-a arătat cicatricele de pe piept, o grozăvie, nici nu-ți poți imagina, o pădure de păr, cine și-ar fi închipuit, atîta virilitate, că de mic era nițel cam plăpînd, am încremenit, îți jur, că ăsta era ultimul lucru la care mă așteptam, și i-am spus : „bietul de tine“, numai atît, nimic mai mult, îți jur, iar el m-a luat de umeri, eu

m-am gîndit că o face fără nici o intenție, îți jur, și pînă să-mi vin în fire, a început să mă sărute, să vezi și să nu crezi, da, dar foarte apăsat, nici nu-mi dădeam seama ce fac, ca într-o menghină, da, foarte apăsat și foarte lung, ăsta-i adevărul, dar eu n-am reacționat de loc, așa cum auzi, că eram ca hipnotizată, ți-o jur, apoi m-a privit nu știu cît timp, nu mai vorbesc de mirosul acela, amestec de colonie și tutun bun, care tulbură pe orice femeie, Valen poate să ți-o confirme, mi-a povestit de o sută de ori, că doar nu te iubesc decît pe tine, e inutil să ți-o mai amintesc, dar eram ca prostită, poate din cauza vitezei, ori a neobișnuinței, nu era ceva de fiecare zi, simțeam o greutate și inima pac, pac, pac, ca o nebună, nu-ți poți imagina, lucra instinctul, că principiile, ca o frînă, și nici măcar nu puteam mișca un singur deget, parcă aș fi fost anesteziată, n-auzeam nici fîșîitul pomilor, închipuie-ți, și sînt ceva pomi pe-acolo, auzeam doar murmurul cuvintelor lui, care veneau de foarte aproape, halucinante, de deasupra mea, parcă pluteam printre nori, iar el a deschis portiera și, foarte blînd, „coboară", și eu am coborît ca o somnambulă, chiar așa cum auzi, mă părăsise orice urmă de voință, eram stăpînită doar de-un soi de slăbiciune, mă supuneam fără să știu de mine, ne-am așezat în spatele unui boschet, la soare, un boschet mare, da, foarte mare, ne ascundea în întregime, închipuie-ți, la ora aceea, în zi de lucru, nici țipenie, nimeni, nu știu dacă îmi dădeam seama de ceva, și Paco insistînd, „așa cum mă vezi, s-ar părea că nu-mi lipsește nimic, și totuși sînt singur, Menchu", și eu, „bietul de tine", din nou, dar sincer mișcată, Mario, că

asta-i curios, parcă n-aş fi ştiut să mai spun altceva cu siguranţă că nu mai eram eu cea care-i vorbea închipuie-ţi, şi el ca un nebun, a început să mă îmbrăţişeze şi să mă strivească de pămînt, şi-mi spunea, îmi spunea, ştii ce-mi spunea ?, de fapt, Mario, nu-i nici o noutate, că la urma urmei era sincer, că alţii o gîndesc şi n-o spun, îmi spunea ce-mi spunea din totdeauna Eliseo San Juan, şi chiar Evaristo, că nu ştiu ce-or fi avînd sînii mei, şi nici nu ştiu ce-aş putea să fac, iar Paco din ce în ce mai frenetic, îmi spunea, ştii ce-mi spunea ?, îmi spunea, „de douăzeci şi cinci de ani visez la sînii ăştia, micuţo", închipuie-ţi, iar eu, ca prostită, „bietul de tine", şi el ca ieşit din minţi, aproape că mi-a rupt rochia, Mario, dar eu nu mai eram eu, nu trebuie să ţi-o mai spun, iartă-mă, n-am nici o vină, că l-am respins, ţi-o jur, i-am amintit de copiii noştri, nici nu ştiu de unde-am mai avut putere, că eram complet lipsită de voinţă, hipnotizată, pe cuvînt, i-am poruncit să se-ndepărteze, sînt convinsă c-a rămas mirat, îţi jur, să mor, că de ! tu cu Encarna, la Madrid, iartă-mă, Mario, iartă-mă, n-am vrut să spun asta, dar nu s-a întîmplat nimic, poţi să fii liniştit, ţi-o jur, i-am amintit de copiii noştri, sau mi-a amintit el, nu-mi mai aduc aminte, dar e acelaşi lucru, Mario, că mi-a luat vorba din gură, nu mai puteam nici să vorbesc, îmi pierdusem capul, dragă, trebuie să-ţi dai seama, vreau numai să mă înţelegi, auzi ?, pentru că chiar dacă aş fi făcut ceva rău, nu eram eu, poţi să fii sigur, că persoana care era acolo nu avea nimic comun cu mine, asta ar mai fi lipsit, dar nu s-a întîmplat nimic, nimic, absolut nimic, ţi-o jur pe ce vrei, Mario, crede-mă, şi dacă n-ar

fi reacționat Paco, aș fi reacționat eu, mă cunoști doar, chiar dacă aș fi fost transformată într-un corp inert, dar de fapt el avea toată vina, a lui era, că atunci cînd ne-am despărțit avea niște ochi care-ți inspirau frică, scoteau scîntei, Mario, ca nebun, a și spus, „sîntem doi nebuni, micuțo, iartă-mă, nu vreau să-ți fac nici un rău", și s-a ridicat, iar eu rușinată, da, eu, așa a fost, sau poate că el, dar oricare-ar fi fost n-are importanță, dragă, important este că nu s-a întîmplat nimic, ți-o jur, atîta ar mai fi trebuit, respectul pe care ți-l port ție și copiilor noștri, dar, te rog, nu sta aici ca un bolovan, nu mă crezi ?, ți-am povestit tot, Mario, de la A la Z, așa cum a fost, ți-o jur, n-am ascuns nimic, ca la spovedanie, zău, Paco m-a sărutat și m-a îmbrățișat, recunosc, dar mai departe n-a mers, ți-o jur și trebuie să mă crezi, e ultima mea ocazie, Mario, nu înțelegi ?, dacă nu mă crezi, înnebunesc, îți jur, și dacă stai așa nemișcat înseamnă că nu mă crezi, Mario !, oare nu mă asculți ?, fii atent, te rog, în viața mea n-am fost mai sinceră, pot să ți-o jur, cu nimeni, să știi, îți vorbesc cu inima în palmă, pentru mine iertarea ta e chestiune de viață și de moarte, îți dai seama ?, nu e vorba de-un capriciu, Mario, privește-mă, hai, măcar un moment, te rog, n-o să mă confunzi cu sora mea, gîndul ăsta mă îngrozește, îți jur, vezi Julia, cu un oarecare, cu un italian, nu era nici o scuză, era în plin război, spui tu, și în definitiv, Galli era un necunoscut, dar e o diferență, că Paco își pierduse capul, și tot ce vrei, însă pînă la urmă a fost un cavaler, Mario, „sîntem doi nebuni, micuțo, iartă-mă", o scuză, că mi-a luat vorba din gură, ți-o

jur, Mario, ţi-o jur pe cei vrei, că eu tocmai voiam să-i spun, doar eram ca prostită, complet hipnotizată, fără voinţă, fără nimic, dar voiam să-i spun, şi cînd colo, pac, mi-a luat-o înainte, sigur că nu-i important dacă a fost el sau eu, important e că nu s-a întîmplat nimic, Mario, dar priveşte-mă un pic, spune ceva, nu sta aşa, de parcă nu m-ai crede, de parcă te-aş fi înşelat, nu, Mario dragă, în viaţa mea n-am fost mai sinceră, ţi-am spus tot adevărul, tot, întreg, ţi-o jur, nu s-a întîmplat nimic mai mult, dar priveşte-mă, spune ceva, te rog, vezi cum eşti, mă tîrăsc la picioarele tale, nu pot face mai mult, Mario dragă, că la urma urmei dacă mi-ai fi cumpărat un 600, la timpul potrivit, n-ar fi existat nici o limuzină, mai mult ca sigur, că toate restricţiile voastre ne scot din răbdări, că orice femeie ar putea să-ţi spună, dar iartă-mă, Mario, hai, ţi-o cer în genunchi, n-a fost mai mult, îţi dau cuvîntul meu, n-am fost decît a ta, ţi-o jur, ţi-o jur şi iar ţi-o jur, pe ce am mai sfînt, Mario, pe ce vrei, pe mama, închipuie-ţi, mai mult nu pot face, dar priveşte-mă măcar o clipă, hai, fă-mi această favoare, priveşte-mă !, oare nu mă auzi ?, cum vrei să-ţi mai spun ? Mario, să mor dacă nu-i adevărat !, nu s-a întîmplat nimic, că Paco, la urma urmei a fost cavaler, sigur că s-a întîlnit cu mine, dar dacă eu aş fi avut un 600, n-ar fi fost nici un Paco, ţi-o jur, Mario, ţi-o jur pe Elviro şi pe José María, ce vrei mai mult, n-am ce să fac mai mult, Mario, pot să-mi ţin capul sus, să ştii, dar ascultă-mă, îţi vorbesc doar !, nu te face că nu înţelegi, Mario ! hai, te rog, priveşte-mă, un moment, numai o se-

cundă, o zecime de secundă, te implor, privește-mă !, n-am făcut nimic rău, zău, pentru numele lui Dumnezeu, privește-mă o clipă, măcar o singură clipă, hai !, fă-mi plăcerea asta, ce te costă, ți-o cer în genunchi dacă vrei, nu am nimic de ce să-mi fie rușine, ți-o jur, Mario, ți-o jur !, ți-o jur, privește-mă !! să mor dacă nu-i adevărat !! dar nu strînge din umeri, te rog, privește-mă, ți-o cer în genunchi, hai, nu mai pot suporta, nu mai pot, Mario, ți-o jur, privește-mă sau înnebunesc ! Hai, te rog... !!

Se aude un scîrţîit de uşă. Carmen tresare. Întoarce capul, se lasă în genunchi, de parcă ar fi pierdut ceva pe jos. Ochii şi mîinile ei trădează o nervozitate împinsă pînă la limită. Cu toate că ziua pătrunde pe fereastră, lampa mai arde încă, proiectîndu-şi cercul obosit de lumină pe bancă şi pe picioarele mortului.

— Ce se-ntîmplă, mamă ? Ridică-te ! Ce faci aici în genunchi ?

Carmen se ridică zîmbind prosteşte. Se simte moale, vlăguită, fără apărare. Pleoapele ei sînt colorate c-un roşu puternic, aproape violet, iar privirea ei pare speriată şi piezişă. „Mă rugam", şopteşte, dar fără convingere, nu vrea să fie crezută, „mă rugam, doar", adaugă, şi băiatul se apropie de ea, o prinde de umeri cu braţul lui tînăr, o simte că tremură.

— Te simţi bine ? spune.

— Da, fiule, de ce ?

Într-o singură noapte obrajii ei s-au dărîmat, iar pe marginea bărbiei şi sub ea au apărut umflături moi, gelatinoase, ca nişte pungi pline. De asemenea sub ochi s-au format nişte inflamaţii pufoase şi zbîrcite, de culoare vineţie. Mario insistă :

— Ţi-e frig ? Mi s-a părut că vorbeai singură.

O conduce blînd spre ușă, dar Carmen se împotrivește, nu vrea să părăsească încăperea. Se opune, fără vorbe și fără să știe de ce, cu o încăpățînare surdă, tenace, care-l determină pe Mario să slăbească strînsoarea. Carmen privește în jur ca și cum ar vedea pentru prima oară odaia în care și-a petrecut noaptea, transformată în cameră mortuară. Prin fereastră se zărește clar casa de vizavi, cu balcoanele ei verzi, și obloanele trase, vopsite în alb. Deodată, brusc, se ridică unul din obloane c-un zgomot sec, de morișcă, cercevelele se unesc ca și cum casa ar căsca și s-ar întinde. Înainte ca oblonul să se deschidă de tot, în strada strîmtă pîrîie prima furgonetă. Cînd zgomotul încetează, se aude rumoarea discuțiilor și zgomotul pașilor oamenilor sculați în zori, care merg la lucru. O vrabie se lasă pe pervazul ferestrei, în salturi repezi, ca și cum ar ricoșa, ciripind gălăgios, ca-n zilele de primăvară. Probabil că s-a lăsat înșelată de bucățica de cer care închide ca un fundal atelierul lui Aciselo del Peral și care în cîteva minute a trecut de la negru la alb și-apoi de la alb la albastru, aproape fără nici o tranziție. Carmen privește crepoanele îndoliate, cărțile întoarse, gravurile cu biciclete geometrice — circomferințe, triunghiuri, linii punctate — globul pămîntesc albastru de pe masă, lampa, fotoliul lui Mario cu perna de piele roasă pe margini, iar în cele din urmă, cu încetineală, ca și cum abia în momentul acela și-ar da seama de situație, privirea îi cade pe cadavru, oprindu-se pe fața lui Mario. Suspină, privește către fiul ei, îi încheie mașinal gulerul cămășii cu degetele tremurătoare și spune cu voce stinsă, atinsă imperceptibil de o notă de înfumurare, zîmbind :

— Nu s-a schimbat, îţi dai seama? Nu şi-a pierdut nici măcar culoarea.

Mario strînge din umeri.

— Lasă-l, spune, şi-o trage, dar Carmen pare ţintuită în podea.

— Fără ochelari nu seamănă, adăugă. Cînd era tînăr nu purta ochelari şi la cinema se uita tot timpul la mine, ştii?, de-atunci s-au scurs mulţi ani, ştiu eu cîţi!, nici nu-mi amintesc dacă te născuseşi, eu îţi vorbesc despre lucruri de demult, dar era drăguţ, îţi spun sincer, deşi nu ştiu cum se-ntîmplă că toate în viaţă sfîrşesc prin a se poci.

Îşi luă avînt ca un avion care decolează şi cînd Mario îi spuse „nu trebuia să rămîi singură. Eşti foarte tulburată. Măcar ai dormit puţin?", Carmen, fără nici un gest care s-o trădeze dinainte, izbucneşte în hohote de plîns, îşi ascunde ochii în puloverul albastru al fiului ei, se strînge la pieptul lui, bolborosind o mulţime de vorbe incoerente, dintre care Mario desprinde doar cîteva fraze ori fragmente de frază („...este inutil...", „...tot pe-a lui...", „...măcar o privire..."), dar încordarea lui Carmen a slăbit şi se lasă condusă cu docilitate la bucătărie, se aşază pe taburetul alb şi priveşte cum Mario umple cu apă cafetiera, cum pune filtrul de cafea şi suceşte butonul plitei. Cînd plita se încălzeşte, apa de pe fundul cafetierei sîsîie insistent. Bucătăria e învăluită în penumbră. Mario se aşază pe celălalt taburet, lîngă ea. În curtea interioară răsună primele zgomote, primele voci ale dimineţii.

Carmen stă adusă de mijloc, ca şi cum s-ar preda, ca şi cum sînii care-i înţeapă cu îndărătnicie ţesătura neagră a lînii, şi pe care i-a suportat

întotdeauna cu bucurie, ar cîntări acum prea greu. Se scarpină la subsuoară, pe furiş. Spune :

— Pare o minciună, ca pentru ceilalţi ziua de azi să fie o zi obişnuită, o zi ca oricare alta, zău. Nu mă pot obişnui cu ideea asta, Mario ; mi-e imposibil.

Mario şovăie. Se teme să nu-i strice din nou echilibrul. În sfîrşit, spune :

— Se-ntîmplă tuturor. Toată lumea trece odată şi-odată prin clipe asemănătoare, mamă... Nu ştiu cum să-ţi explic.

Lumina săracă pătrunsă prin fereastră umbreşte chipul lui Carmen. Cînd vorbeşte, gura, în mijlocul feţei, pare un gol întunecat.

— Lumea nu mai e ca înainte.

Mario îşi strînge genunchi cu mîinile lui arse de soare, tinere, pline de viaţă.

— Lumea se schimbă, mamă, e firesc.

— În mai rău, fiule, mereu în mai rău.

— De ce în mai rău ? Pur şi simplu ne-am dat seama că felul în care gîndesc oamenii de cîteva secole, adică ideile moştenite, nu sînt în mod obligatoriu şi cele mai bune, ba chiar uneori nu sînt nici măcar bune, mamă.

Ea îl priveşte încruntată.

— Nu înţeleg ce vrei să spui.

Discuţia se poartă cu jumătate de glas. Din tonul lui Mario răzbate o dorinţă de apropiere.

— Trebuie să-i asculţi şi pe ceilalţi, mamă, asta vreau să spun. Nu ţi se pare semnificativ, de exemplu, că noţiunea de dreptate coincide mereu, în mod ciudat, cu interesele noastre ?

Privirea lui Carmen, pentru un moment, e mai obtuză şi mai deconcertată, în contrast cu inge-

nua vivacitate a lui Mario, care crește pe măsură ce vorbește:

— Pur și simplu încercăm să deschidem ferestrele. În nefericita noastră țară nu s-au mai deschis ferestrele din prima zi a istoriei, convinge-te.

Mario s-a aprins. E puțin tulburat. Pentru a nu se observa, se ridică și se întoarce cu cafetiera. Răsucește butonul pentru a stinge plita care în cîteva secunde își recapătă culoarea cenușie. Ia două cești și zaharnița de pe poliță. O servește pe mamă-sa, care stă nemișcată, cu ochii întredeschiși, ca și cum ar contempla ceva foarte îndepărtat.

— Nu vă înțeleg, murmură, în sfîrșit. Toți vorbiți cifrat, ca și cum ați vrea să mă înnebuniți. Citiți prea multe cărți.

Mario îi întinde ceașca:

— Bea-o, spune autoritar. Bea-o înainte de-a se răci.

Carmen amestecă încet zahărul cu lingurița, apoi bea. La început fără poftă, strîngîndu-și buzele, ca și cum i-ar fi frică să nu se frigă, apoi cînd simte că e caldă, bea cu hotărîre. Terminînd, rămîne cu privirea pe fiul ei, încercînd să și-l explice, nu intelectual, ci ca pe un simplu fenomen biologic, ca pe-o consecință a ființei ei.

— Nu se poate, spune, în cele din urmă. Nu se poate ca tu să fii micuțul acela, care atunci cînd a început să meargă la școală și eu îi spuneam cînd îi vedeam notele: „Copilul ăsta e un înțelept", el îmi răspundea: „Mamă, nu sînt un înțelept, sînt un filozof".

Pentru a-și înfrînge tulburarea, Mario bea, dar apleacă brusc ceașca și cafeaua i se prelinge prin

colțurile gurii. Pune ceașca pe marmura albă a mesei și se șterge repede cu dosul palmei.

— Lasă asta, murmură. Parcă ți-ar face plăcere să ne faci de rîs cu isprăvile noastre ridicole de copii minune.

Carmen deschide ochii, sincer surprinsă.

— Încă un lucru pe care nu-l înțeleg, zău, spune, e faptul că renegați anii în care ați fost mai buni. Chiar și tatăl tău...

Mario își duce mîinile la cap :

— Oh ! spune afectat. Mai buni ! Pentru Dumnezeu, mamă ! Iată ferocele nostru manicheism : buni și răi — aroma cafelei și atenția auditoriului îl mută la Barul Floro, unde cei de la facultate discută zilnic și redactează buletinul „Agora". Se ambalează. Se aprinde. Ia o țigară — cei buni la dreapta, cei răi la stînga ! Asta v-au învățat, nu ? Iar voi, în loc să vă osteniți și să priviți în interior, mai curînd acceptați o teorie de-a gata, și punct. Toți sîntem în același timp și buni și răi, mamă. Ceea ce trebuie eliminat e ipocrizia, înțelegi ? E preferabil s-o recunoaștem decît să ne pierdem timpul inventînd argumente. În țara asta de la Comuneros încoace ne străduim încontinuu să ne astupăm urechile, iar pe cel care strigă prea tare pentru a ne învinge surzenia și a ne trezi îl eliminăm și-i punem cruce. „Vocea răului" ne spunem pentru a ne liniști ! Și, desigur, rămînem încîntați.

Carmen îl privește speriată. Ochii îi sînt șterși și fața plată. Îl examinează. Mario își dă seama că e inutil, e ca și cum ar pretinde peretelui de *frontón* să sugă mingea și aceasta să rămînă lipită de suprafața lui netedă. Chipul lui Carmen

e plat ca un *frontón*. Și ca un *frontón* respinge mingea cu ricoșeuri din ce în ce mai puternice. Între cei doi a intervenit un moment de tăcere. Cu toate astea, Carmen nu se înfurie. Înclină spre bunăvoință. Doro începe să trebăluiască în camera de alături. Curtea interioară s-a umplut de zgomote : murmur de voci somnoroase, tîrîit de lăzi de gunoi, zgomot de vase. Carmen spune, după ce-și mișcă cu încăpățînare capul, ca și cum ar încerca să alunge o idee.

— Și tu, fiule, ai dormit ?

Mario își termină cafeaua. De fiecare dată cînd trage din țigară soarbe cu atîta lăcomie de parcă ar vrea s-o înghită toată.

— Nu, spune. Mi-a fost imposibil. Mi s-a întîmplat ceva ciudat. De cîte ori încercam, aveam impresia că mă scufund în gol, înțelegi ? O amețeală. Aici, arată cu mîna dreaptă partea de sus a stomacului, e o senzație ca atunci cînd te duci la examene și aștepți să te strige.

Chipul lui Carmen se încordează. Moliciunea pungilor de sub bărbie și de la ochi dispare.

— Nu !! strigă.

Dar în acest moment iese din dormitor Doro. „Bună ziua", spune stins. În fundul coridorului s-aude o ușă trîntită. Apoi, alta. Apoi se aude imediat soneria. E Valentina. Trăsăturile ei relaxate și mai ales stridența firelor înspicate îi fac rău lui Carmen. Valentina se apropie și amîndouă își încrucișează capetele, întîi la stînga, apoi la dreapta, sărutîndu-se formal, în aer, în gol, așa fel încît și una și alta aud zgomotul ușor al sărutărilor, dar nu simt și căldura lor.

— Cred că eşti frîntă, Menchu, nu-i aşa ? Nu-i aşa că acum te-a răzbit ? N-ai dormit de loc, de loc ?

Carmen nu răspunde. Valentina o strînge. E opt fără un sfert. În timp ce se aranjează, sosesc Bene şi Esther. Parcă ar fi ceaiul de fiecare joi. O tîrăsc toate la liturghie. Cînd se întorc casa pare un adevărat furnicar. Mintea lui Carmen face legătura c-o situaţie anterioară care i se pare foarte îndepărtată acum. „Nici nu-ţi închipui ce impresie mi-a făcut", „Atît de tînăr", „Am aflat din ziar, din întîmplare". Încheieturile mîinii drepte simt durerea primelor strîngeri. Se apleacă, întîi la stînga, apoi la dreapta. Îşi simte buzele amorţite de atîta sărutat. Cu toate astea, sărută şi sărută fără încetare, Esther citeşte necrologul din „El Correo". „Odihnească-se-n pace omul cel bun care a pus mai presus..." „Bun, pentru cine ?" „Într-o epocă materialistă ca a noastră, Mario Díez Collado a dat cu scrierile sale şi cu exemplul său..." „Îl descrie, nu ?" „Foarte emoţionant". „Aşa cum ne-am înţeles. Aştept jos." „Să-ţi dea Dumnezeu sănătate ca să-l pomeneşti". „Tu nu ai nici o vină, Carmen. Am venit pentru tine." „Mulţumesc, Josechu, nici nu ştii cît de mult îţi mulţumesc." Siluetele au astăzi ochii mari şi duşi în fundul capului, ca înşurubaţi, dar răspund la aceleaşi impulsuri şi sînt pe rînd vorbăreţi sau laconici. „Pot să-l văd un moment ?" „După înmormîntare trebuie să te culci, Menchu. Nu trebuie să-ţi suprasoliciţi corpul." „Din contra." „Nu s-a schimbat, nici măcar nu şi-a pierdut culoarea". „Aştept jos." Linişte. Mario cu puloverul său albastru, Menchu şi Álvaro rătăcesc ca pierduţi prin-

tre grupuri. Se duc şi vin fără să-şi găsească loc. „Inima e foarte trădătoare, se ştie doar." Suspine. „Pe Charo să n-o aşteptaţi. A rămas cu Encarna." „Nu mergi la cimitir, nu-i aşa ? Nu te sfătuiesc, drăguţo, crede-mă, închipuie-ţi că mie..." „Nu ştii dacă copiii au dormit bine ?" Mereu urcă tot mai multe siluete şi mulţimea pare o apă zăgăzuită. „Bertrán, te superi dacă aştepţi în stradă ? Aici nu-i loc nici să respiri." „Dintr-o dată, dragă, ferice de el." „Te rog, Doro, spune-i portăresei şi celorlalţi, să treacă la bucătărie." Carmen se apleacă întîi în stînga, apoi la dreapta, sărutînd aerul, golul, şi poate cîte-un fir de păr răvăşit. „Îmi închipui cum te simţi, biata de tine ! Încă nu-mi vine-a crede." „Să fii sănătoasă ca să-l pomeneşti." „Nici mic. Azi-noapte, adică alaltăieri noaptea a mîncat ca de obicei şi-a citit pînă tîrziu. Cum să-mi imaginez aşa ceva ?" Siluetele nu mai au loc în birou şi-n sufragerie, nici măcar îngrămădindu-se. Se strîng în micul vestibul. „Nu însemnăm nimic." „Pe mine morţile astea subite mă zdruncină." „Vreţi să faceţi puţin loc ?"

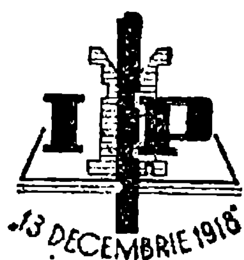
La sosirea celor de la pompele funebre, forfota creşte. Carmen, Mario, Valentina şi Esther vin şi se duc, deschid şi închid, doar cîte-o siluetă întîrziată o reţine pe Carmen inoportun. „Am aflat din ziar, din întîmplare." „Mulţumesc, Higinio. Nu ştii cît de mult îţi mulţumesc." Higinio Oyarzun rămîne în vestibul, împreună cu Arronde, farmacistul. Nu are pardesiu cu toate că-i devreme şi-i răcoare. Din birou, a cărui uşă e deschisă, se aud suspine şi sughiţuri de plîns. „Nu era altul mai bun." „Cine şi-ar fi închipuit aşa ceva ?" „Nu însemnăm nimic." Higinio Oyarzun îl observă

pe Moyano, cu barba sa rabinică. Şi-odată cu el, Arrondo, care-l priveşte pieziş, se apleacă şi-i spune lui Oyarzun în şoaptă : „Un revoluţionar." „Ha", Oyarzun rîde sau se face că rîde. Apoi şopteşte : „Cunosc eu revoluţiile astea. Ăsta vrea să mă dea jos pe mine pentru a se-nfinge el în locul meu. Revoluţii pozitive pentru unii, dar cu eficienţă generală foarte limitată. Sîntem toţi nişte neruşinaţi." „Inima este foarte trădătoare." „N-a avut timp nici să se spovedească." „Sărăcuţul !" Moyano înclină puţin capul. Are ochii umezi, iar mărul lui Adam, deasupra puloverului de culoare închisă, fără cămaşă, urcă şi coboară din ce în ce mai repede. „A murit un om integru", îi spune lui Aróstegui, dar abia a apucat să deschidă gura, că Oyarzun, cu toate că nu-i în apropiere, i-o întoarce aspru, din spate, ridicîndu-şi statura lui mică peste umărul lui Arronde : „Integru ? Ha ! Domnul acesta nu era integru pentru că asta-i era firea, ci pentru că-i plăcea să ne zvîrle în faţă că noi nu sîntem. Era un Tartuffe." Moyano îşi iese din fire : „Nazist scîrbos", spune, iar Oyarzun îl dă la o parte pe Arronde care încearcă să-l oprească, strigînd fără ocolişuri : „La o parte ! Am să-i crăp ţeasta acestui individ ! Acestui... !"

Capul lui Vicente apare în uşa biroului :

— Sst ! sîsîie. Vă rog, se scoate mortul.

Se face linişte. Cei de la pompele funebre, cu sicriul pe umeri, îşi croiesc drum prin mulţime şi în urmă, pe prag, încadrată în rama uşii, apare pentru un moment Carmen. Nu plînge. Îşi îndreaptă puloverul la subsuori şi, blînd, o lasă pe Valentina să-i treacă un braţ peste umeri şi s-o tragă spre ea.

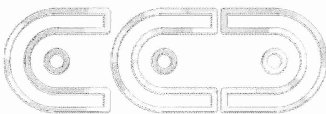

TIPARUL EXECUTAT LA

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „13 DECEMBRIE 1918"

Coli tipar: 8,25; comanda nr. 517

Scanare și prelucrare digitală

de

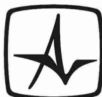
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

